

ESTONIAN DISCUSSIONS ON ECONOMIC POLICY

390 years from the establishment of the University of Tartu (1632–2022)
30 times from conferences: in Värskas (1984, 1994–2012) and in Jämeda (2013–2022); XXX year of issue journal
The capital of the Republic of Estonia, Tallinn – UNESCO City of Music since 2022
Aggression in Ukraine

ESTNISCHE GESPRÄCHE ÜBER WIRTSCHAFTSPOLITIK

Vor 390 Jahren wurde der Tartuer Universität gegründet (1632–2022)
30 Mal von Konferenzen: in Värskas (1984, 1994–2012) und in Jämeda (2013–2022); XXX Jahrgänge der Zeitschrift
Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn – seit dem Jahre 2022 die Musikstadt der UNESCO
Aggression in der Ukraine

EESTI MAJANDUSPOLIITILISED VÄITLUSED

390 aastat Tartu ülikooli asutamisest (1632–2022)
30 korda konverentsidest: Värskas (1984, 1994–2012) ja Jämedal (2013–2022); XXX aastakäiku ajakirja
Eesti Vabariigi pealinn Tallinn – alates 2022. aastast UNESCO muusikalinn
Aggression Ukrainas

Articles (CD-ROM) * Summaries * Chronicle
Beiträge (CD-ROM) * Zusammenfassungen * Chronik
Artiklid (CD-ROM) * Kokkuvõtted * Kroonika

30th year of issue * 30. Jahrgang * 30. aastakäik

Peer-reviewed and refereed international scientific Journal
of **Business Administration and Economic Policy**

Rezensierte und referierte internationale wissenschaftliche
Zeitschrift für **Betriebswirtschaft und Wirtschaftspolitik**

Eelretsenseeritud ja viidatud rahvusvaheline
Ettevõtte majanduse ja majanduspoliitika teadusajakiri

1-2 / 2022

Estonian Discussions on Economic Policy: 390 years from the establishment of the University of Tartu (1632) / 30 times from conferences: in Värskas (1984, 1994–2012) and in Jänedal (2013–2022); XXX year of issue journal / The capital of the Republic of Estonia, Tallinn – UNESCO City of Music since 2022; Aggression in Ukraine

Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: Vor 390 Jahren wurde der Tartuer Universität gegründet (1632) / 30 Mal von Konferenzen: in Värskas (1984, 1994–2012) und in Jänedal (2013–2022); XXX Jahrgänge der Zeitschrift / Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn – seit dem Jahre 2022 die Musikstadt der UNESCO / Aggression in der Ukraine

Eesti majanduspoliitilised väitlused: 390 aastat Tartu ülikooli asutamisest (1632) / 30 korda konverentsidest: Värskas (1984, 1994–2012) ja Jänedal (2013–2022) / Eesti Vabariigi pealinn Tallinn – alates 2022. aastast UNESCO muusikalinn; Agressioon Ukrainas

Peer-reviewed and refereed international scientific Journal of **Business Administration and Economic Policy**/ Rezensierte und referierte internationale wissenschaftliche Zeitschrift für **Betriebswirtschaft und Wirtschaftspolitik**/ Eelretsenseeritud ja viidatud rahvusvaheline **Ettevõtetmajanduse ja majanduspoliitika** teadusajakiri

Publikatsioon ilmub kuni kaks korda aastas / Die Publikation erscheint bis zu zwei Mal im Jahr / The publication is published once or twice a year

ASUTAJA, KOORDINAATOR JA PEATOIMETAJA / GRÜNDER, KOORDINATOR UND CHEFREDAKTEUR / FOUNDER, COORDINATOR AND CHIEF EDITOR:
Matti Raudjärvi (Tartu Ülikool * University of Tartu [1996 – 2019; since 2021 – Emeritus]; Tallinna Tehnikaülikool * Tallinn University of Technology [1968 – 1998]; since 1974 – Alumni/ ja Mattimar OÜ (GmbH / Ltd) [1993 – ..., Director])

ARTIKLID ON AVALDATUD ANDMEBAASIDES: / Die Beiträge sind in der Datenbanken: / Articles have been published in the databases:

DOAJ – Directory of Open Access Journals (Netherlands),

EBSCO – Elton B. Stephens Company (USA),

EBSCO – Central & Eastern European Academic Source,

EBSCO – Discovery Service (**EDS**),

EBSCO Essentials (USA),

EconBib – Economics Bibliography (KSP Journals; International),

ECONIS – Economics Information System (Germany),

Elsevier-SCOPUS – Largest abstract & citation database of peer-reviewed literature (USA, United Kingdom, Germany),

ESO – European Sources Online (United Kingdom),

SSRN – Social Science Research Network (USA)

USA Kongressi Raamatukogu/ the U.S. Library of Congress/ die US Library of Congress

Electronic publications of articles are assigned a **DOI** number.

Elektronische Veröffentlichungen von Artikeln erhalten eine **DOI**-Nummer.

Artiklele elektroonilistele väljaannetele omistatakse **DOI** number.

ESTONIAN DISCUSSIONS ON ECONOMIC POLICY

390 years from the establishment of the University of Tartu (1632)

30 times from conferences: in Värskas (1984, 1994–2012) and

in Jänedal (2013–2022); XXX year of issue journal

The capital of the Republic of Estonia, Tallinn – UNESCO City of Music since 2022

Aggression in Ukraine

ESTNISCHE GESPRÄCHE ÜBER WIRTSCHAFTSPOLITIK

Vor 390 Jahren wurde der Tartuer Universität gegründet (1632)

30 Mal von Konferenzen: in Värskas (1984, 1994–2012) und

in Jänedal (2013–2022); XXX Jahrgänge der Zeitschrift

Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn – seit dem Jahre 2022 die Musikstadt der

UNESCO

Aggression in der Ukraine

EESTI MAJANDUSPOLIITILISED VÄITLUSED

390 aastat Tartu Ülikooli asutamisest (1632)

30 korda konverentsidest: Värskas (1984, 1994–2012) ja

Jänedal (2013–2022); XXX aastakäiku ajakirja

Eesti Vabariigi pealinn Tallinn – alates 2022. aastast UNESCO muusikalinn

Agressioon Ukrainas

30th year of issue * 30. Jahrgang * 30. aastakäik

Peer-reviewed and refereed international scientific

Journal of **Business Administration and Economic Policy**

Rezensierte und referierte internationale wissenschaftliche

Zeitschrift für **Betriebswirtschaft und Wirtschaftspolitik**

Retsenseeritud ja viidatud rahvusvaheline

Ettevõtetmajanduse ja majanduspoliitika teadusajakiri

1-2 / 2022

TALLINN * BERLIN

TOIMETUSKOLLEGIUM / REDAKTIONSKOLLEGIUM / EDITORIAL BOARD:

Peter Friedrich (University of Federal Armed Forces Munich * University of Tartu)
Irina Gogorishvili (Tbilisi Riiklik Ülikool * Ivane Javakhishvili State University of Tbilisi)
Enno Langfeldt (Fachhochschule Kiel * University of Applied Sciences of Kiel)
Stefan Okruch (Andrassy Gyula Deutschsprachige Universität Budapest)
Armin Rohde (Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald * University of Greifswald)
Klaus Schrader (Kieli Maailmamajanduse Instituut * Kiel Institute of the World Economy)
Mart Sörg (Tartu Ülikool * University of Tartu)

TOIMETAJAD / REDAKTEURE / EDITORS:

Üllas Ehrlich (Tallinna Tehnikaülikool * Tallinn University of Technology)
Sulev Mäeltsemees (Tallinna Tehnikaülikool * Tallinn University of Technology)
Matti Raudjärv (Tartu Ülikool * University of Tartu [1996–2019; since 2021 – Emeritus];
Tallinna Tehnikaülikool * Tallinn University of Technology [1968–1998]; since 1974–
Alumni; Mattimar OÜ * GmbH * Ltd [1993 – ..., Director])

Toimetaja-konsultant / Redakteurin-Konsultantin / Editor-Consultant:

Ruth Tammeorg (Tartu Ülikooli Ametiühing * Tartu University Faculty Association;
kvalifikatsioon: kutsestandard – raamatukoguhoidja, tase VI/ Occupational qualification
standard – Subject Librarian, level VI)

IT toimetajad-konsultandid / IT-Redakteure-Berater / IT editors-consultants:

Ragnar Kolga (Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži infotehnoloogia spetsialist)
Jüri Kristal (firma CADi Eesti OÜ tegevdirektor)

KONTAKT - CONTACT: Matti Raudjärv, Dr oec., PhD (filosoofiadoktor-
majanduskandidaat)

Mattimar OÜ (GmbH / Ltd) [1993 – ..., Director] (kirjastaja, Verlag,
publisher)

Kose tee 79, 12013 Tallinn, Pirita, Eesti – Estland – Estonia

Tartu Ülikool * University of Tartu [1996–2019; since 2021 – Emeritus]

mattir@hot.ee * www.mattimar.ee * matti.raudjarv@ut.ee

Tehniline sekretär ja korrektuur / Technical secretary and proofreader:

Kaarin Birk (MA) (Tallinna Tehnikaülikool * Tallinn University of
Technology), kaarin_birk@hotmail.com

Estonian Discussions on Economic Policy: 390 years from the establishment of the University of Tartu (1632) / 30 times from conferences: in Värška (1984, 1994–2012) and in Jäneda (2013–2022); XXX year of issue journal / The capital of the Republic of Estonia, Tallinn – UNESCO City of Music since 2022/ Aggression in Ukraine. **2022, No. 1-2**

Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: Vor 390 Jahren wurde der Tartuer Universität gegründet (1632) / 30 Mal von Konferenzen: in Värška (1984, 1994–2012) und in Jäneda 2013–2022); XXX Jahrgänge der Zeitschrift / Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn – seit dem Jahre 2022 die Musikstadt der UNESCO / Aggression in der Ukraine. **2022, Nr 1-2**

Eesti majanduspoliitilised väitlused: 390 aastat Tartu ülikooli (1632) / 30 korda konverentsidest: Värškas (1984, 1994–2012) ja Jänedal (2013–2022) / Eesti Vabariigi pealinn Tallinn – alates 2022. aastast UNESCO muusikalinn/ Agressioon Ukrainas. **2022, nr. 1-2**

Peer reviewed and refereed international scientific Journal of **Business and Economic Policy**/ Rezensionierte und referierte internationale wissenschaftliche Zeitschrift für **Betriebswirtschaft und Wirtschaftspolitik**/ Eelretsenseeritud ja viidatud rahvusvaheline **Ettevõttemajanduse ja majanduspoliitika** teadusajakiri

Berlin, Tallinn: BWV * Mattimar; 30th year of issue / 30. Jahrgang / 30. aastakäik
BERLINER WISSENSCHAFTS-VERLAG GmbH, MATTIMAR OÜ (GmbH, Ltd), 2022

ISSN 1736-5597 (trükis)

ISSN 1736-5600 (CD-ROM)

ISSN 2228-1878 (pdf, online)

ISBN 978-9916-672-04-4 (trükis)

ISBN 978-9916-672-04-4 (CD-ROM)

ISBN 978-9916-672-05-1 (pdf, online)

ISBN 978-9916-672-06-8 (epub)

ISBN 978-9916-672-07-5 (pdf, e-book)

ISBN 978-3-8305-5532-5532-2 (trükis)

ISBN 978-3-8305-5532-5532-2 (CD-ROM)

ISBN 978-3-8305-5533-9 (pdf, ebook)

The journal has / Die Zeitschrift hat / Ajakirjal on – DOI: 10.15157/edep

Electronic publications of articles are assigned a DOI / Elektronische Veröffentlichungen von Artikeln werden mit einem DOI versehen / Artiklite elektroonilistele väljaannetele omistatakse DOI: <https://doi.org/10.15157/edep>

Käesolevas publikatsioonis avaldatud artiklid on eelretsenseeritud anonüümselt sõltumatute doktorikraadiga retsensentide poolt.

Alle Beiträge der vorliegenden Publikation wurden vor der Veröffentlichung anonym von unabhängigen promovierten Experten rezensiert.

Before publishing, the articles in this collection have been anonymously peer-reviewed by independent reviewers holding a doctor's degree.

Trükitud trükikojas Miniprint OÜ / Gedruckt in der Druckerei Miniprint OÜ / Printed in the publishing house of Miniprint OÜ, Tallinn, Estonia

© Esikaas ja üldkujundus / Cover und Gesamtlayout / Front cover and general design: kirjastaja Mattimar OÜ; Mattimar-Verlag GmbH; publisher Mattimar Ltd 2022

© Kirjastamine: kirjastajad, Herausgeber, publishers – Berlin, Tallinn: BWV * Berliner Wissenschafts-Verlag GmbH, Mattimar-Verlag GmbH, 2022

© Autorid, Autoren, Authors

NB! NB! NB!

AJAKIRJAST / ÜBER ZEITSCHRIFT / ABOUT JOURNAL

Käesolevat ajakirja tervikuna on näha:

- **Mattimar OÜ** kodulehel (www.mattimar.ee)

Mattimar OÜ (GmbH / Ltd):

- *eesti keelsel kodulehel / estnisch / Estonian:*
http://www.mattimar.ee/est_publikatsioonid.html
- *saksa keelsel kodulehel / deutsch / German:*
http://www.mattimar.ee/ger_publikatsioonid.html
- *inglise keelsel kodulehel / englisch / English:*
http://www.mattimar.ee/eng_publikatsioonid.html

Mattimar OÜ koduleht on uuendamisel ja lisaks on koostamisel ka kodulehe vene keelne osa ning kui edaspidi tekib piisavalt palju vene keeles artiklite kirjutajaid-autoreid (NB! ja konverentsil osalejaid, et konverentsile tekib vajalik hulk ka venekeelseid ettekandeid) ning kirjutatakse sisukaid artikleid, siis on võimalik, et laiendame ka ajakirja nelja-keelseks.

Üsna terviklikult on ajakirja samuti näha koos suures mahus eessõnade, sh oluliste sündmuste äramärgimisega, täismahus teadusartiklite, nende artiklite teisekeelseste kokkuvõtete, kroonika ja muu olulisega ojs.utlib.ee lehel:

- **OJS** (ojs.utlib.ee) – (Open Journal System) on veebiajakirjade publitseerimissüsteem, mida kasutatakse **Tartu Ülikooli** avatud juurdepääsuga (Open Access) teadus-ajakirjade haldamiseks ja publitseerimiseks. OJS platvormil on avaldatud Tartu Ülikooli nime all (sh TÜ Kirjastuses) kirjastatavad eelretsenseeritud ajakirjad, mis sisaldavad artiklite täistekste eesti, inglise ja vene keeles (meie ajakirja puhul lisaks ka saksa keelsed tekstid). Kõik Tartu Ülikooli OJS platvormil avaldatud ajakirjad on kättesaadavad ka rahvusvahelises **DOAJ** (Directory of Open Access Journals) andmebaasis. Ka meie käesolev ajakiri on selles andmebaasis (DOAJ) esindatud.

* * *

Die vorliegende Zeitschrift in Gänze kann eingesehen werden:

- auf dem Homepage von **Mattimar OÜ (GmbH)** (www.mattimar.ee)
- bei **OJS** (ojs.utlib.ee) – (Open Journal System), es handelt sich um ein Publizierungssystem der Onlinezeitschriften, das von der Universität Tartu zur Verwaltung und Publikation von wissenschaftlichen Zeitschriften verwendet wird und öffentlich zugänglich ist (Open Access). Alle auf der OJS-Plattform der Universität Tartu veröffentlichten Zeitschriften sind auch in der internationalen Datenbank von **DOAJ** (Directory of Open Access Journals) zugänglich. Auch unsere vorliegende Zeitschrift ist in dieser Datenbank (DOAJ) vertreten.

Der Homepage von Mattimar OÜ wird gerade erneuert und zusätzlich wird auch der russischsprachige Teil der Seite zusammengestellt. Wenn es in nächster Zukunft genügend russischsprachige Autoren und Verfasser der Beiträge geben wird (NB! und auch Teilnehmer an den Konferenzen, so dass auch eine notwendige Menge an russischsprachigen Vorträgen entsteht) und dem Redaktionsteam der Zeitschrift inhaltvolle Beiträge vorgelegt werden, dann wird es möglich sein, dass wir auch die Zeitschrift auf vier Sprachen erweitern werden. Aber, wir werden es sehen, denn dies wird wohl auch einen Redakteur und Rezensenten für das Russische voraussetzen!?

* * *

The full edition of this journal is available:

- on the web site of **Mattimar OY (Ltd)** (www.mattimar.ee)
- in **OJS** (ojs.utlib.ee) – (Open Journal System) which is a publishing system for online journals used for the management and publishing of open access research journals of the **University of Tartu**. All journals published in the OJS platform of the University of Tartu are available also in the international **DOAJ** (Directory of Open Access Journals) database. Also this our journal is represented in that database (DOAJ).

The web site of Mattimar OÜ is undergoing updates, and in addition, the part in the Russian language will be added to the web site, and if we have enough authors of papers in Russian in the future (NB! and conference participants so that we have the necessary number of presentations also in Russian) and papers rich in content are submitted to the editorial board of the journal, it will be possible to expand the journal also to include the fourth language. But we will wait and see since this assumes also an editor and peer reviewers in the Russian language!?

* * *

**TÄHELEPANUKS AUTORITELE!
WICHTIGE ANMERKUNG FÜR AUTOREN!
NOTE FOR THE AUTHORS!**

Autor vastutab oma kirjutise sisu, õigekirja ja vormistamise eest ainuisikuliselt. Mattimar OÜ ei võta vastutust andmete õigsuse, täpsuse ega täielikkuse osas, samuti ei arvesta ka kolmandate poolte eraõiguslikke huve.

Artikli sissejuhatavas osas ootame me autoritelt, et nad **konkreetselt ja selgelt**

- kirjutaksid, mille poolest on autori tema arvates artikli teema aktuaalne;
- formuleeriksid artikli eesmärgi;
- formuleeriksid need uurimisülesanded, mille lahendamine aitab seatud eesmärki saavutada.

Artiklite, kokkuvõtete ja muude materjalide vormistamisnõuded on avaldatud Mattimar OÜ kodulehel (www.mattimar.ee – “Aktuaalne” all: Infokiri).

Verantwortlich für den Inhalt sind die Autoren. Mattimar OÜ (GmbH) übernimmt keine Gewähr für die Richtigkeit, Genauigkeit und Vollständigkeit der Angaben sowie die Beachtung privater Rechte Dritter.

Im einführenden Teil des Beitrages erwarten wir von dem Autor, dass er **konkret und deutlich**

- die Aktualität des Beitrages und des Themas hervorhebt;
- das Ziel des Beitrages formuliert;
- umfassend die Forschungsaufgaben formuliert, die zur Erreichung des Ziels gelöst werden müssen.

Die eingereichten Artikel und die dazugehörigen Zusammenfassungen müssen folgende Formvorschriften erfüllen (www.mattimar.ee – „Aktuell“: Merkblatt)

Authors are personally responsible for the content, correct spelling and formatting of their publications. Mattimar OÜ (Ltd) will not accept responsibility for the correctness, accuracy or completeness of the information and will not take into account private interests of third persons.

We expect from authors a **specific and clear** statement in the introductory part of the paper about:

- why the subject of the paper is topical in the opinion of the author;
- the objective of their paper;
- the research tasks which have to be fulfilled to achieve the stated objective.

With the delivery of your paper you will grant to the publishers the right to publish your paper (www.mattimar.ee – „Topical“: Information Letter)

AJAKIRJA TOIMETUSE PÕRDUMINE SEoses AASTAGA 2022!

Kolmekeelse teadusajakirja (inglise, saksa ja eesti keeles) väljaandmine ja eriti teaduskonferentsi korraldamine (ettevalmistused oleksid igati korrektse konverentsi läbiviimise taganud) olid 2022. aastal nii Corona-19 ja Ukrainas 24. veebruaril (mis on Eesti Vabariigi sünnipäev!) alanud Venemaa poolse agressiooni tõttu keerukam kui varasematel aastatel.

Eeltoodud põhjustel loobusid paljud kolleegid välisülikoolidest eeskätt konverentsile tulemisest (mitmed piirangud ja kohatine ohtlikkus) ning sellest tulenevalt ka artikli kirjutamisest. Seda lootuses, et aasta pärast on olud paremad.

Eelnevast tulenevalt võttis toimetus koos konverentsi toimkonnaga märtsi lõpul vastu otsuse, et käesoleva aasta suvel (30. juuni kuni 2. juuli 2022 Jänedal) me XXX rahvusvahelist teaduskonverentsi ei korralda ning võtame suuna XXXI konverentsi korraldamiseks (29. juuni kuni 1. juuli 2023 Jänedal).

Paljud, nii varasemad kui uued artiklite autorid ja/või konverentsil osalejad loobusid ka sel põhjusel, et neile oli oma töökohal varasemast rohkem kiireloomulisi tööülesandeid pandud ja oli vähe aega häid artikleid kirjutada, aga ka seetõttu, et reisimisele teistesse riikidesse oli sageli mitmeid piiranguid seatud. Osa autoreid ja retsensendid palusid ka lisaaega, mistõttu ajakirja väljaandmine hilines. Seega oli olukord etteaimamatu ning edaspidi loodetakse parematele aegadele.

Vaatamata kõigele, on meie ajakiri ja ajakirjas avaldatud artiklid fikseeritud paljudes Euroopa ja USA tunnustatud rahvusvahelistes andmebaasides ning ajakiri on tellitud ka USA Kongressi raamatukogusse. Ajakirja väljaandmine viibis mõnevõrra, sest osa retsensentidest palusid haigestumise (ikka Corona viirus) tõttu ajapikendust. Mitmed autorid idapoolsetest riikidest esitasid toimetusele oma artikli, kuid pärast retsen-seerimist loobusid lõppvariandi saatmisest. Nagu lugejad näevad ja võivad veenduda, ilmub ka sellel aastal järjepidevalt meie ajakiri, nii loodetavasti ka edaspidi!

BEGLEITWORT DER REDAKTION DER ZEITSCHRIFT IN BEZUG AUF DAS JAHR 2022!

Die Herausgabe der **dreisprachigen** Wissenschaftszeitschrift (in englischer, deutscher und estnischer Sprache) und besonders die Veranstaltung der Wissenschaftskonferenz (die Vorbereitungen hätten die in jeder Hinsicht korrekte Durchführung der Konferenz gewährleistet) war im Jahre 2022 sowohl wegen des Ausbruchs von Corona-19 und der in der Ukraine am 24. Februar (der gleichzeitig der Geburtstag der Republik Estland ist!) begonnenen Aggression seitens Russland sehr viel komplizierter als in früheren Jahren.

Wegen der vorhin aufgeführten Gründe haben viele Kollegen, vorwiegend aus ausländischen Universitäten, von der Beteiligung an der Konferenz (wegen vieler Beschränkungen und teilweise Gefährlichkeit) und davon bedingt auch vom Schreiben

eines Artikels abgesehen. Dies in der Hoffnung, dass nach einem Jahr die Umstände besser sein werden.

Ausgehend von dem vorhin Gesagten, hat die Redaktion zusammen mit dem Arbeitsteam der Konferenz Ende März die Entscheidung getroffen, dass im Sommer des laufenden Jahres (vom 30. Juni bis zum 2. Juli 2022 in Jänedä) wir die XXX. internationale Wissenschaftskonferenz nicht veranstalten werden und die Richtung auf die Veranstaltung der XXXI. Konferenz (vom 29. Juni bis zum 1. Juli 2023 in Jänedä) einnehmen werden.

Viele, sowohl frühere als auch neue Autoren von Artikeln und/oder Teilnehmer der Konferenz, haben auch aus diesem Grunde abgesagt, dass ihnen an ihrem Arbeitsplatz mehr eilige Arbeitsaufgaben als zuvor übertragen wurden und sie daher wenig Zeit hatten, um gute Artikel zu schreiben, aber auch deswegen, dass fürs Reisen in andere Länder häufig mehrere Einschränkungen gestellt waren. Ein Teil der Autoren und Rezensenten baten auch um zusätzliche Zeit, weswegen die Herausgabe der Zeitschrift sich verzögert hat. Daher war die Situation unabsehbar und in der Zukunft wird auf bessere Zeiten gehofft.

Trotz allem ist unsere Zeitschrift und den darin erschienenen Artikeln in vielen anerkannten internationalen Datenbanken von Europa und der USA fixiert und die Zeitschrift wird auch für die US Library of Congress abonniert. Die Herausgabe der Zeitschrift hat sich einigermaßen verzögert, denn ein Teil der Rezensenten hat wegen der Erkrankung (wiederum das Corona-Virus) um eine Zeitverlängerung gebeten. Mehrere Autoren aus den östlichen gelegenen Ländern haben der Redaktion zwar ihren Artikel eingereicht, allerdings nach der Rezensierung das Einsenden der Endfassung aufgegeben. Wie die Leser es sehen und sich überzeugen können, wird unsere Zeitschrift auch in diesem Jahr konsequent erscheinen, und so hoffentlich auch weiterhin.

STATEMENT FROM THE EDITORIAL TEAM IN CONNECTION WITH THE YEAR 2022!

Publishing of this scientific journal **in three languages** (English, German and Estonian) and particularly organisation of the scientific conference (the preparations would have ensured adequate conduction of the conference) were more complicated in 2022 than in the earlier years both because of COVID-19 and the Russian aggression which started in Ukraine on 24 February (which is the anniversary of the Republic of Estonia!).

Because of the above-mentioned circumstances, many colleagues from universities of other countries cancelled first of all their participation in the conference (several restrictions and risks at some places) and therefore also writing the papers. Hoping that the circumstances would be better the next year.

Due to this situation the editorial team together with the organising committee of the conference adopted the decision at the end of March not to organise the XXX

International Scientific Conference (from 30 June to 2 July 2022 at Jänedä) and to start planning the XXXI conference (from 29 June to 1 July 2023 at Jänedä).

Many earlier and new authors of papers and/or participants in the conference cancelled their participation also because they had more urgent tasks than earlier at their job and had very little time to write good papers, and also because of different restrictions set to travelling to other countries. Some authors and peer reviewers also requested additional time and therefore the publishing of the journal was delayed. Thus the situation was unpredictable and we hope for better times in the future.

Despite everything, our journal and the papers published in the journal have been included in many recognised European and U.S. international databases, and the U.S. Library of Congress has subscribed to our journal. Publishing of the journal was somewhat delayed as some peer reviewers requested the extension of the deadlines because of their disease (Corona virus still). Several authors from Eastern countries submitted their paper to the editorial team but then did not send the final text after the peer review. As the readers can see, our journal has been published as usual this year and the publishing will hopefully continue also in the future.

UUS! NEU! NEW!

**LAIENDAME AJAKIRJA SISULIST POOLT!
WIR ERWEITERN DEN INHALT DER ZEITSCHRIFT!
WE WILL EXPAND THE RANGE OF TOPICS OF THE JOURNAL!**

NB! NB! NB!

Alates aastast 2022:

laiendame ajakirja sisulist poolt,

st võtame senisest enam juba 2021. aasta teisest poolest avaldamiseks vastu **ettevõtte ja ettevõtlusega seotud teadusartikleid** eemärgiga anda head võimalused samuti nendele teadlastele ja praktikutele, kes ettevõttemajanduse uurimisega tegelevad, seda nii Eestis kui teistes riikides.

See annaks võimalused ka **ettevõttemajanduse** probleeme paremini majanduspoliitika kaga siduda ja integreerida. Sisu pooltest oleks tegemist:

eelretsenseeritud ning viidatud rahvusvahelise ettevõttemajanduse ja majanduspoliitika teadusajakirjaga.

Ajakirja pealkiri ja avaldamistingimused jäävad endisteks, artikleid võtame vastu jooksvalt, aasta läbi.

Artiklite esitamise tähtjad, mis tuuakse välja aasta lõppudel ja alguses meie poolt levitatavates **Infokirjades**, on eeskätt nendele autoritele, kes on huvitatud meie konverentsidel osalemisest ja esinemisest kesksuvel (iga-aastaselt: juuni lõpp – juuli algus) ning enne konverentsi ilmuvas ajakirjas oma artikli avaldamisest.

* * *

NB! NB! NB!

Ab dem Jahr 2022 werden wir:

den inhaltlichen Teil der Zeitschrift erweitern,

d. h., dass wir bereits ab der zweiten Hälfte des Jahres 2021 zahlreicher als bis jetzt Wissenschaftsartikel zur Veröffentlichung annehmen werden, die mit Unternehmen und Unternehmertum verbunden sind, mit dem Ziel, gute Möglichkeiten auch jenen Wissenschaftlern und Praktikern zu offerieren, die sich mit der Forschung der Betriebswirtschaft beschäftigen, und das sowohl in Estland wie in anderen Ländern.

Dies würde uns auch Möglichkeiten bieten, die Probleme der **Betriebswirtschaft** besser mit der Wirtschaftspolitik zu verbinden und zu integrieren. Vom Inhalt her würde es sich um:

eine vorrezensierte und referenzierte Wissenschaftszeitschrift für internationale Betriebswirtschaft und Wirtschaftspolitik handeln.

Der Titel der Zeitschrift und die Veröffentlichungsbedingungen bleiben die gleichen, die Artikel werden laufend, während des ganzen Jahres entgegengenommen.

Die Fristen für die Einreichung von Artikeln, die in den an Jahresenden und Jahresanfängen von uns verbreiteten **Informationsschriften** angegeben werden, sind vor allem für jene Autoren vorgesehen, die an der Teilnahme an unseren Konferenzen

und an einem Auftritt im Mittsommer (alljährlich: Ende Juni – Anfang Juli) sowie an einer Veröffentlichung des eigenen Artikels in der vor der Konferenz erscheinenden Zeitschrift interessiert sind.

* * *

NB! NB! NB!

Starting from 2022:

we will expand the range of topics of the journal – i. e. already from the second half of 2021 we will accept more **research papers related to enterprises and business** activities in order to afford good opportunities also to researchers and experts of the field studying business administration both in Estonia and other countries.

It would also make it possible to link and integrate **business administration** problems better with economic policy. In essence it would be:

a peer-reviewed and indexed international scientific journal of business administration and economic policy.

The journal title and the conditions for publishing will remain the same, **we will accept papers all the year round.**

The deadlines for the submission of papers that will be set at the beginning and end of each year in the **Information letters** we will be sending out are above all *for the authors who are interested in participation in our conferences and making presentations* in summer (annually: end of June – beginning of July) and publishing their papers in the journal that will be published before the conference.

* * *

Käesoleva publikatsiooni-ajakirja koostamist, väljaandmist ja trükkimist on toetanud järgmised ülikoolid ning organisatsioonid /

Die Herausgabe dieser Publikation wurde unterstützt durch folgende Universitäten und Organisationen /

The following universities and organisations have supported the publishing/printing of the publication:

- Tartu Ülikool * Universität Tartu * University of Tartu
- Tallinna Tehnikaülikool * Technische Universität Tallinn * Tallinn University of Technology
- Mattimar OÜ * Mattimar GmbH * Mattimar Ltd
- Kieli Rakendusülikool * Fachhochschule Kiel * University of Applied Sciences of Kiel
- Greifswaldi Ülikool * Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald * University of Greifswald
- Kieli Maailmamajanduse Instituut * Institut für Weltwirtschaft Kiel * Kiel Institute of the World Economics

- Tbilisi Riiiklik Ülikool * Ivane Javakhishvili Staatliche Universität Tbilisi * Ivane Javakhishvili State University of Tbilisi
- Jena Rakendusülikool * Ernst-Abbe-Hochschule Jena * University of Applied Sciences of Jena

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOO
MAJANDUSTEADUSKOND

MATTIMAR
ANNO 1993

UNIVERSITÄT GREIFSWALD
Wissen lockt. Seit 1456

seit 1558

NB! Seoses Covid-19 pandeemiaga ning sündmustega Ukrainas ilmub käesolev meie ajakiri hilinemisega, sest artiklite autorid ja retsensendid palusid lisaega. Vabandame!

Achtung! Aufgrund der Covid-19-Pandemie und der Ereignisse in der Ukraine erscheint diese Ausgabe unseres Magazins verspätet, da die Autoren und Rezensenten der Artikel um zusätzliche Zeit gebeten haben. Es tut uns leid!

NB! Due to the Covid-19 pandemic and the events in Ukraine, this issue of our magazine is published late because the authors and reviewers of the articles asked for additional time. Sorry

SISUKORD / INHALTSVERZEICHNIS / CONTENTS

Toimetuskollegium / Redaktionskollegium / Editorial Board	4
Toimetajad / Redakteure / Editors	4
Kontakt – Contact	4
Ajakirjast/ Über Zeitschrift/ About Journal	6
Tähelepanuks autoritele! / Wichtige Anmerkung für Autoren! / Note for the authors!	8
Ajakirja toimetuse pöördumine seoses aastaga 2022!	9
Begleitwort der Redaktion der Zeitschrift in Bezug auf das Jahr 2022!	9
Statement from the editorial team in connection with the year 2022!	10
Uus! Neu! New!	
Laiendame ajakirja sisulist poolt!	12
Wir erweitern den Inhalt der Zeitschrift!	12
We will expand the range of topics of the journal!	13
Käesoleva publikatsiooni-ajakirja koostamist, väljaandmist ja trükkimist on toetanud järgmised ülikoolid ning organisatsioonid / Die Herausgabe dieser Publikation wurde unterstützt durch folgende Universitäten und Organisationen / The following universities and organisations have supported the publishing/ printing of the publication	13

* * *

SISSEJUHATAV OSA / EINFÜHRUNGSTEIL / INTRODUCTORY PART ¹

390 aastat Tartu Ülikooli asutamisest (koostaja: Matti Raudjärv)/ 390 Jahre seit der Gründung der Universität Tartu/ 390 years since the founding of the University of Tartu	27
Lisad: fotod Tartu kesklinnast, Tartu Ülikooli peahoonest, aulast, muuseumist, raamatukogust, Kääriku Spordikeskusest ja teistest hoonetest	38
* * *	
Linn tulvil muusikat – Tallinn kui rahvusvaheliselt tunnustatud UNESCO muusikalinn ² (Ragnar Siil)	49
Eine Stadt voller Musik – Tallinn als international anerkannte UNESCO-Stadt der Musik (von Ragnar Siil)	54
City full of music – Tallinn as internationally recognised UNESCO City of Music (by Ragnar Siil)	56
* * *	
Tartu Ülikooli senati pöördumine Ukraina rahva poole	58
Звернення Сенату Тартуського університету до народу України	58
The University of Tartu Senate’s address to the people of Ukraine	59
Avaldus Ukraina, Ukraina rahva ja sõjale vastu seisvate Venemaa kodanike toetuseks	60
Заявление в поддержку Украины, украинского народа и российских граждан, выступающих против войны	61
Statement of support for Ukraine and Ukrainian people, and the Russian people who have stepped out against the war	62
SAGE Publishing ³ vastus sissetungile Ukrainasse	64
SAGE Publishing ⁴ response to the invasion of Ukraine	64

¹ Vastavalt aasta allteemadele/ nach den Unterthemen des Jahres/ according to the sub-themes of the year.

² Käesoleva lühiartikli täienduseks on sisukorra F-osas informatsioon ajakirja juurde kuuluvale CDle paigutatud mõnede Eesti muusikat iseloomustavate näidete kohta. Zusätzlich zu diesem kurzen Artikel enthält Teil F des Inhaltsverzeichnisses Informationen zu einigen Beispielen estnischer Musik, die auf einer dem Zeitschrift beigefügten CD enthalten sind. In addition to this short article, Part F of the table of contents provides information on some examples of Estonian music found on the CD attached to the Journal.

³ SAGE on ülemaailmne akadeemiline kirjastaja, kirjastab raamatuid, ajakirju ning kasvavaid raamatukogu tooteid ja teenuseid. SAGE on tuntud oma pühendumuse poolest sotsiaalteaduste: ... esmäärgiga koolitada praeguseid ja tulevase sotsiaalteadlasi.

⁴ SAGE is a global academic publisher of books, journals, and a growing suite of library products and services. SAGE is known for its commitment to the social sciences.

Ukraina sõda ja majandussanktsioonid (Eckhard Freyer)	66
Ukraina-Krieg und Wirtschaftssanktionen (von Eckhard Freyer)	70

* * *

Eesti Vabariigi valitsused, stabiilsus ja majanduspoliitilised arengud. <i>Sissejuhatavaid mõtteid hetkeolukorrast</i> (Matti Raudjärv)	74
Die Regierungen der Republik Estland, die Stabilität und Wirtschaftspolitische Entwicklungen. <i>Einleitende Gedanken zur gegenwärtigen Situation</i> (von Matti Raudjärv)	78
Governments, stability and developments of the economic policy of the Republic of Estonia. <i>Introductory thoughts on the current situation</i> (by Matti Raudjärv)	81

ARTIKLID / PUBLIKATIONEN / ARTICLES

Üllas Ehrlich	Willingness to pay for urban ecosystem services as input for statistics: a case of Estonia	85
Maret Güldenkoh	Simplified entrepreneurial activity in Estonia	104
Maret Güldenkoh, Uno Silberg	The readiness of micro-entrepreneurs for changes in accountancy, in the example of Estonia	122
Riina Kerner	Service exporters in ICT-industries: measuring digital service trade of Estonia	135
Giorgi Kraveishvili, Irina Gogorishvili	Research and evaluation of perceptions of inclusive economic growth in Georgia	150
Priit Potisepp	Neli talve Brüsselis: Euroopa Nõukogu eesistumisest suure ühisvõlani ja ühest stabiliseerimisest teiseni	172

KOKKUVÕTTED / ZUSAMMENFASSUNGEN / SUMMARIES ⁵

Üllas Ehrlich	Maksevalmidus linna ökosüsteemi Teenuste eest statistika sisendina Eesti näitel	182
Maret Güldenkoh	Lihtsustatud ettevõtlustegevus Eestis	187

⁵ Tervikartiklid inglise või saksa keeles on käesoleva trükisega kaasasoleval CD-l; Priit Potiseppa tervikartikkel on eesti keeles.

The full text of papers in English or in German is available on the CD enclosed with this publication; the full text of paper by Priit Potisepp in Estonian.

Die Beiträge in voller Länge entweder in englischer oder deutscher Sprache finden Sie auf der beigefügten CD; die Beitrag in voller Länge von Priit Potisepp auf Estnisch.

Maret Güldenkoh, Uno Silberg	Mikroettevõtjate valmisolek arvestusala muutusteks Eesti näitel	192
Riina Kerner	Dienstleistungsexporture in der IKT-Branche: Messung des digitalen Dienstleistungshandels Estlands ..	197
Giorgi Kraveishvili, Irina Gogorishvili	Forschung und Bewertung der Wahrnehmung von inklusivem Wirtschaftswachstum in Georgien	200
Priit Potisepp	Four winters in Brussels: Through several crises towards mutual debt	205

KROONIKA / CHRONIK / CHRONICLE

A.

Tähelepanuväärsed Eesti majandusteadlased, majandusõppejõud ja teadusorganisaatorid

Bedeutende estnische Wirtschaftswissenschaftler, Hochschullehrer für Wirtschaft und Wissenschaftsorganisatoren

Notable Estonian economists, economic academics and scientific research organisers

Aasta 2022 – dotsent, majanduskandidaat Juhani Väljataga, tolleaegse legendaarse isiksuse 90. sünniaastapäev (5.11.1932–28.05.1982): <i>üheksakümmend aastat sünnist ja nelikümmend aastat meie seast lahkumisest</i>	211
Jahr 2022 – der 90. Jahrestag der Geburt der damaligen legendären Persönlichkeit, Dozent, Kandidat der Wirtschaftswissenschaften, Juhani Väljataga (5.11.1932–28.05.1982): <i>neunzig Jahre seit der Geburt und vierzig Jahre, nachdem er uns verlassen hat</i>	213
2022 – 90th anniversary of the birth of associate professor, candidate of economic sciences Juhani Väljataga, a legendary personality of his time (5.11.1932–28.05. 1982): <i>ninety years from his birth and forty years from his death</i>	214
Legendaarne lektor ja unustamatu sõber (Helgi-Annika Reisenbuk)	216
Mees nagu orkester. <i>Juhani Väljataga mälestuseks</i> (Tiit Õim)	218
Alati nooruslik, optimistlik, toetav ja rõõmsameelne <i>grand old man</i> . Juhani Väljataga kui mentor (Matti Raudjärv)	221

Sünnipäevalised-juubilarid – seotud meie ajakirja väljaandmise ja rahvusvahelise teaduskonverentsi korraldamise ning toetamise ja mentorlusega

Geburtstagskinder und Jubilare, die mit der Herausgabe unserer Zeitschrift und der Organisation der internationalen Wissenschaftskonferenz sowie mit Unterstützung und Mentoring verbunden sind

Birthdays and jubilees – related to the publishing of our journal and organisation, supporting and mentoring of the international scientific conference

Sulev Mäeltsemees – 75 (7.08.1947)	231
Armin Rohde – 70 (21.03.1952)	232
Klaus Schrader – 60 (4.10.1962), [Claus-Friedrich Laaser – 67 (26.01.1955)]	233
Jüri Sepp – 70 (9.09.1952) ⁶	236

B.

Aktuaalne nii ülikoolide õppe- kui teadustöös

Aktuelles in Unterricht und Forschung der Universitäten

Topical in both the academic and research activities of universities

B1. Aasta 2022 – meie koostööpartneril, saksa teaduskirjastusel, täitub 60 aastat asutamisest	240
Das Jahr 2022 – unser Partner, deutscher Wissenschaftsverlag, vollendet 60 Jahre Gründung	242
The year 2022 – our cooperation partner, german research publishing, completes 60 years of establishment	244
B2. Professor Janno Reiljani 70. sünniaastapäeva tähistamine Tartu Ülikooli majandusteaduskonnas (Urmas Varblane)	246
Gedenkfeier zum 70. Geburtstag von Professor Janno Reiljan an der wirtschaftswissenschaftlichen Fakultät der Universität Tartu (von Urmas Varblane)	250
Commemoration of the 70th birthday of Professor Janno Reiljan at the University of Tartu in the School of Economics and Business Administration (by Urmas Varblane)	251
B3. Kolmkümmend korda teaduskonverentse ja kolmkümmend aastakäiku teadusajakirja „Eesti majanduspoliitilised väitlused“ (Matti Raudjärv)	252
Dreissig Wissenschaftskonferenzen und dreissig Jahrgänge der Wissenschafts-zeitschrift „Estrnische Gespräche über Wirtschaftspolitik“ (von Matti Raudjärv)	264
Thirty scientific conferences and thirty annual volumes of the scientific journal Estonian discussions on economic policy (by Matti Raudjärv)	268

⁶ Sellele lisaks loe ajakirja lõpus: Mõnedest konverentsi ja ajakirja arengutest (Peatoimetaja täiendused kroonika rubriigile “A”).

B4. Balti riikide DAAD-vilistlaste seminar Pärnus, mais 2022 (koostaja: Matti Raudjärv)	271
Baltic DAAD Alumni Seminar in Pärnu, Mai 2022 (zusammengestellt von: Matti Raudjärv)	272
Baltic DAAD Alumni Seminar in Pärnu, May 2022 (compiled by: Matti Raudjärv)	273
B5. Eesti teadusajakirjade kirjastajate nõupidamine (koostaja: Matti Raudjärv)	276
Beratung der Verleger der Wissenschaftszeitschriften in Estland (zusammengestellt von: Matti Raudjärv)	283
Meeting of publishers of Estonian scientific journals (compiled by: Matti Raudjärv) ...	286

C.

Majanduspoliitika teaduskonverentsid ja muud tegevused

Wissenschaftliche Konferenzen über Wirtschaftspolitik und andere Veranstaltungen

Scientific conferences on economic policy and other activities

C1. Majanduspoliitika teaduskonverentsid Eestis (1984 – 2022 ... 2023) / Liste der wissenschaftlichen Konferenzen über Wirtschaftspolitik in Estland (1984 – 2022 ... 2023) / List of scientific conferences on economic policy in Estonia (1984 – 2022 ... 2023)	288
C2. Loodetav tulevikuinformatsioon (2024 – 2029) / Die Zukunftsinformation (2024 – 2029) / Expected future information (2024 – 2029)	293

*** **

D.

Informatsioon ajakirja toimkonnalt	298
Information from the editorial team	299
Information des Redaktionsteams	300

Mattimar OÜ – usaldusväärne ettevõte / Mattimar OÜ (GmbH) – Zuverlässiges Unternehmen / Mattimar OÜ (Ltd) – Trustworthy Enterprise	302
--	-----

* * *

E.⁷

Mõnedest konverentsi ja ajakirja arengutest (Peatoimetaja täiendused kroonika rubriigile „A“) / Some developments in the conference and in the journal (Editor's additions to the chronicle section “A”)	304
--	-----

⁷ Selle osa mõlemad artiklid on vaid eesti keeles. Both articles in this section are in Estonian only.

Kodukontori roll nii õppe- kui teadustegevuses, samuti muude tegevuste soodustamisel: isiklik näide ja kogemus (koostaja: Matti Raudjärv)/
The role of the home office in both teaching and research, as well as in facilitating other activities: a personal example and experience (by Matti Raudjärv) 310

* * *

F.

Lisa sissejuhatavas osas olnud lühiartiklile UNESCO muusikalinnast Tallinnast/ Add to the short article in the introductory part about the UNESCO city of music Tallinn:

Käesoleva ajakirja CD-l on võimalik lisaks ajakirja materjalidele kuulata järgmiseid eesti muusika tähtteoseid meie eesti tippheliloojate, muusikakollektiivide, dirigentide ja interpreetide esitusel/

On the CD of this magazine, in addition to the materials of the magazine, you can listen to the following masterpieces of Estonian music performed by our top Estonian composers, music ensembles, conductors and performers:^{1 2}

¹ Muusika on valitud Eesti Muusika Infokeskuse plaadikomplektilt/ The music is partially selected from the record collection of the Estonian Music Information Center: „A Treasury of Estonian Music EMIC CD019 2009 ja EMIC CD020 2009“; [https://www.emic.ee/?sisu=toote_kataloog2&mid=36&kat=41&id=845&lang=est&kataloog=1] 22.04.2022

² *Peatoimetaja kommentaar:* seoses asjaoluga, et Eesti Vabariigi pealinn Tallinn on alates 2022. aastast UNESCO muusikalinn, oleme oma ajakirja toimetuses arutanud, et ka meie saame oma poolt eesti muusika levitamisele kaasa aidata, et me võiks eesti muusikat ka oma autoritele ja lugejatele nende kaudu nii Euroopas kui kogu maailmas tutvustada.

Siit tulenevalt pöördusime autorite, esitajate ja/ või nende esindajate-pärijate poole palvega-sooviga võimaldada, anda nõusolek ajakirja CD-le valitud muusikateoseid paigutada ja eesti muusikat ka sel viisil levitada. Nõusolekud me ka saime – siinjuures nendele inimestele kõigile palju tänu! Mitmed meie ajakirja autorid ja konverentsil osalejad on tõsised muusikahuvilised, mitmed tegelevad koorilauluga kirikukooredes (Bonn, Merseburg jm).

Allakirjutanut ajendas sellist mõtet (st, et CD-le konverentsi materjalidele lisaks ka eesti autorite teoseid seoses UNESCO otsusega paigutada) arendama asjaolu, et ta on Rakveres sündinud (1949), elanud seal (kuni 1965) ja Rakvere Lastemuusikakoolis õppinud (sh oli seal üheks õpetajaks legendaarne koorijuht ja muusikaõpetaja Jaan Pakk, kes õpetas sellist ainet nagu „Muusikaliteratuur /muusika ajalugu“) ning sellel nn Rakvere-perioodil mitmekülgse muusikaga arendavalt kokku puutunud (üldhariduskooli kuuendast kuni üheksanda klassini, sh kuulus ansambel „The Beatles“ jt) ning ka ise musitseerinud (akordion; põgusalt ka klaver, alt-saksofon, vaskpuhkpill alt ja klarnet kooli puhkpilliorkestris). Pärast Rakvere-perioodi jäi pillimäng küll paraku kõrvale, kuid muusika kuulamine-nautimine, sellest lugupidamine ja toetamine on tänaseni säilinud.

Samas võib ka seda nimetada, et oleme oma ajakirjas alati autorite ja lugejate jaoks eelinfona reklaaminud Tallinnas toimunud Eesti üldlaulu- ja tantsupidude ning Eesti noorte laulu- ja tantsupidude toimumist ja seda teeme ka edaspidi. Kuna korraldame igal aastal juuni lõpus – juuli alguses kolmepäevase rahvusvahelise teaduskonverentsi (see on ju seotud meie ajakirjaga) ning alati on ka meie konverentsil osalejad-kolleegid teistest riikidest neid suurepäraseid sündmusi külastanud ja vaimustuses olnud. Kuna konverents toimub kas neljapäevast laupäeva lõunani või kolmapäevast reede lõunani, on pea alati konverents siis lõppenud kui laulu- ja tantsupidu on just algamas või ühe päeva juba kestnud.

1. **Heino Eller** (7. märts 1887 Tartu – 16. juuni 1970 Tallinn): „Kodumaine viis“/ „Homeland Tune“ (ERSO/ The Estonian National Symphony Orchestra + dirigent/ conductor: Olari Elts /27. aprill 1971 Tallinn/), Estonia kontserdisaal, **kestus: 3.57** minutit

2. **Rudolf Tobias** (17. mai/29. mai 1873 Selja, Hiiumaa – 29. oktoober 1918 Berlin-Wilmersdorf): avamäng „Julius Caesar“/ overture „Julius Caesar“ (ERSO/ The Estonian National Symphony Orchestra + dirigent/ conductor: Neeme Järvi /7. juuni 1937 Tallinn/), Estonia kontserdisaal, **8.51**

3. **Cyrillus Kreek** (21. november / 3. detsember 1889 Saanika, tänane Haapsalu vald – 26. märts 1962 Haapsalu): „Maga, maga, Matsikene“/ „Sleep, sleep, Little Mats“ (TÜ kammerkoor/ University of Tartu Chamber Choir + dirigent/ conductor: Triin Koch /13. mai 1975 Võru/), Tartu Ülikooli aula, **4.07**

4. **Jaan Rääts** (15. oktoober 1932 Tartu – 25. detsember 2020 Tallinn): „Kontsert kammerorkestrile I osa“/ „Concerto for chamber orchestra No. 1, 1st movement : Allegro (Eesti Raadio Kammerorkester/ The Estonian Radio Chamber Orchestra + dirigent/ conductor: Neeme Järvi /7. juuni 1937 Tallinn/), Eesti Raadio, **3.29**

5. **Veljo Tormis** (7. august 1930 Kuusalu – 21. jaanuar 2017 Tallinn): „Raua needmine“/ „Curse Upon Iron“ (laul/ song: Allan Vurma /7. juuli 1955 Tallinn/ ja/ and Mati Turi /20.jaanuar 1968 Tartu/ ; EFK/ Estonian Philharmonic Chamber Choir + dirigent/ conductor: Tõnu Kaljuste /28. august 1953 Tallinn/), Eesti Raadio, **9.11**

6. **Artur Lemba** (24. september 1885 Reval (Tallinn) – 21. november 1963 Tallinn): „Armastuse poeem“/ „Poem of Love“ (viil-klaver/ violin-piano: Leena Laas /26. august 1966 Narva/, Nata-Ly Sakkos /23. juuni 1950/), Eesti Raadio, **2.35**

7. **Arvo Pärt** (11. september 1935 Paide): „Fratres“/ „Fratres“ (Harry Traksmann (viil/ violin), Tallinna Kammerorkester/ Tallinn Chamber Orchestra + dirigent/ conductor: Tõnu Kaljuste /28. august 1953 Tallinn/), Tallinna Jaani kirik, **11.27**

8. **Gustav Ernesaks** (12. detsember 1908 Perila, Peningi – 24. jaanuar 1993 Tallinn): „Mu isamaa on minu arm“/ „My Fatherland Is My Love“ (lalupeo ühendkoorid/ song festival joint choirs + dirigent/ conductor: Gustav Ernesaks), Tallinna Lauluväljak, **4.01**

9. **Raimond Valgre** (7. oktoober 1913 Riisipere – 31. detsember 1949 Tallinn): „Saaremaa vals“/ „Saaremaa waltz“ (laul/ song: Georg Ots /21. märts 1920 Petrograd – 5. september 1975 Tallinn/); Eesti Raadio Estraadiorkester/ Estonian Radio Pop Orchestra + dirigent/ conductor: Rostislav Merkulov /11. oktoober 1912 Tsarskoje Selo – 24. aprill 1978 Tallinn/), Eesti Raadio, **3.21**

10. **Raimond Valgre** (7. oktoober 1913 Riisipere – 31. detsember 1949 Tallinn): „Muinaslugu muusikas“/ „A fairy tale in music“ (laul, duo/ song, duo: Annely Peebo /16. november 1971 Viljandi/ + Marko Matvere /4. veebruar 1968 Pärnu/; Tallinna

Kammerorkester + dirigent/ conductor: Tarmo Leinatamm /2. september 1957 Keila – 13. oktoober 2014 Tartu/), ETV, Eurovisiooni lauluvõistlus Linnahallis, **2.12**

11. Traditsiooniline juudi meloodia. Ani tsame – Mul on janu – I am thirsty (Eesti vana- ja nüüdismuusika ansambel Hortus Musicus/ Early and modern music ensemble Hortus Musicus + dirigent ja viiul/ conductor and violin: Andres Mustonen/1. september 1953 Tallinn), plaat „Jerusalem“, Estonia kontserdisaal, **5.33**

Teos on plaadilt „Jerusalem“: Andres Mustonen tegi valiku ja produtsent Peeter Vähi andis loa teose kasutamiseks / The piece is from the record "Jerusalem": Andres Mustonen made the selection and producer Peeter Vähi gave permission to use the piece.

Muusikat kokku/ Total music: **58.51** minutit³

Taotlused esitatud ja litsentsilepingud on sõlmitud järgmiste organisatsioonidega ning vastavalt esitatud arvetele ka tasutud/ Applications have been submitted and license agreements have been concluded with the following organizations and payments have been made according to the submitted invoices:

- Eesti Rahvusringhääling/ Estonian Public Broadcasting;
- Eesti Autorite Ühing/ Estonian Authors' Association.

Konsultatsioonid/ Consultations: Eesti Muusika Infokeskus (direktor: Evi Arujärv)/ Estonian Music Information Center.

Ettevõtmist toetas ja vajalikke kontakte soovitas peatoimetaja kauaaegne naabriproua Prita-Kosel, endine Eesti Kontserdi pearaamatupidaja Tiia Tiido.

Palju tänu kõigile, kelle abil see nn muusikaprojekt meie ajakirjas õnnestus!

*Meie muusikaprojekti toetas ka ajakirja peatoimetaja Matti Raudjärve (MR) kauaaegne hea peretuttav-sõber, palju aastaid Eesti Kontserdi suurepärase ja hinnatud juhina (1993–1999, nn aastatuhande viimane direktor) tuntud **Enno Mattisen** (25. III.1951 – 10.IV.2022). Olime ka ju eakaaslased, ning Enno oli hästi kursis MR tegemistega. Oleme tänulikud ka Enno toetusele ja soovitudele!*

MR, olles Enno perekonnaga (isa Edgar /alates 1978 Tallinna Konservatooriumi ühiskonnateaduste kateedri juhataja, professor; varem ka EPA-s ja TPI-s/, ema Aino, vanaema Salme, vanaisa Joosep, vend Ülo, õde Heli jt), lähedalt tuttav ning nn aktiivsel Võsu suveperioodil (1970-ndad ja 1980-ndate esimene pool) sageli oodatud külaline ka nende suvilas Võsul (toimused huvitavad diskussioonid, lisaks korvpall, saun, liivarand,

³ *Peatoimetaja kommentaar: ajakirja müümisel (koos CD-ga) on hind analoogne eelmiste aastatega, st CD-le muusikateoste lisamine ei tõsta ajakirja hinda (mõnevõrra küll teeb seda aga ajakirja käesolevates numbrites olevate artiklite juurde kuuluvate värvifotode suur hulk). Seega on muusikateosed CD kasutajale tasuta kuulatavad. Enamus tiraažist on niikuinii tasuta jagamiseks.*

Editor-in-chief's comment: when selling the magazine (together with the CD), the price is similar to previous years, i.e. the addition of musical works to the CD does not increase the price of the magazine (to some extent, however, the large number of color photos accompanying the magazine and the articles in these issues does). Therefore, the music works can be listened to for free for the CD user. Most of the circulation is free to share anyway.

meri, seene- ja marjametsad jms) ning nendega pikki aastaid lävinud ja olles ka Enno vanaisa Joosepi poolt oma eksabikaasa Eha, tütre Mari-Liisi ning tütrepoja Julius Marcuse kaudu „sugulane“-lähikondlane: perekond Leemets – tütar Eha, vend Ants, isa Hugo, ema Glafira jt). Nii mõnigi kord osalesid Mattisenite juures Võsul naaber-suvilatest Tartu Ülikooli kehakultuuri teaduskonna kateedrijuhataja, dotsent Uno Sahva, tema tütar Marika Merilai, ETV legendaarne reporter-toimetaja Rein Karemää ja mitmed teised huvitavad inimesed.

Ennoga kohtusime aeg-ajalt ka Pärnu Kontserdimajas kontsertidel (tema töö-ülesannetes, MR kontserdikülalisena nendel aegadel kui tal TÜ Pärnu Kolledžis olid õppetöö alased ülesanded, aastatel 2002–2017).

Isa **Enno**: alati optimistlik, sõbralik ja päikeseline

Poeg **Mihkel**: mõnusa ja õnneliku naeratusega juba oma lapseast, kui mõllasime Võsu rannas vees ja liival (ilmselt aastatel !?/: 1979-1981); kutsusime siis teda sõbralikult – Miku!

Isa Enno Mattiseni lahkumisest teatas tema tore poeg, tubli muusik ja õpetaja Mihkel Mattisen: „Armas isa, sa olid tõeliselt hea ja õiglane inimene. Pole ma iial kuulnud, et sa kedagi halvustaks, taga räägiks, kadestaks... Ka meie meenutame sind heaga ja suure igatsusega hinges. Ilusat rännaku jätku sulle, kallispaps, armastan sind igavesti!“ See on väga lugupidamist vääriv ja südamlilik meenutus!

Meie ajakirja toimkonna poolt: sügav kaastunne lähedastele ning soovime – „Hea Enno – rahulikku järgnevat Sulle kõiges!“

Gustav Ernesaksa kuju-skulptuur Tallinna lauluväljakul paigaldati 29. juunil 2004. See kujutab lauluväljaku nõlval istuvat mõtlikku laulutaati – Eesti lauluisa. Ernesaks hoiab kätt lõua all, prillid on näppude vahel – justkui kuulaks tähelepanelikult ja mõtleks tehtu üle järele.

Esmaspäeval, 20. juunil 2022 avati Tallinna lauluväljakul Roman Toi, Alo Mattiiseni, Miina Härma, Ülo Vinteri ja Ester Mägi nimelised mälestuspingid.

Esimesed viis pinki juhatavad sisse aga suurema projekti, mille raames plaanivad SA Tallinna Lauluväljak ja Kultuuripartnerluse SA avada järgneva kahe aasta jooksul 25 Eesti kultuuri- ja ühiskonnaelu suurtegitja mälestuspingid.

Reedel, 7. oktoobril 2021 toimus Tallinna lauluväljakul Eesti muusikaelu suurtegitajate esmaste mälestuspinkide avamine. Uued pingid on pühendatud Heli Läätsel ja Peeter Saulile, Kuno Arengule, Venno Laulule, Mihkel Lüdigile ja Cyrillus Kreekile.

* * *

The figure-sculpture of Gustav Ernesaks on the Tallinn's song festival grounds was installed on June 29, 2004. It depicts a pensive songmaster sitting on the slope of the song square. Ernesaks (Estonian singer) holds his hand under his chin, his glasses between his fingers – as if listening attentively and thinking about what he has done.

On Monday, June 20, 2022, memorial benches named after Roman Toi, Alo Mattiisen, Miina Härma, Ülo Vinter and Ester Mägi were opened at the Tallinn Song Square. However, the first five benches introduce a larger project, within the framework of which SA Tallinna Lauluväljak and Kultuuripartnerluse SA plan to open memorial benches for 25 major players in Estonian cultural and social life over the next two years.

On Friday, October 7, 2022, another commemorative bench for the great players of Estonian music life was opened at the Tallinn Song Square. The new benches are dedicated to Heli Lääts and Peeter Saul, Kuno Areng, Venno Laul, Mihkel Lüdig and Cyrillus Kreek.

* * *

NB! NB! NB!

Järgmine, **XXXI** majanduspoliitika ja ettevõtetmajanduse teaduskonverents toimub/
Die nächste, **XXXI** wirtschaftspolitische und betriebswirtschaftliche Konferenz findet
statt /

The next, **XXXI** Scientific Conference on Economic Policy and Business
Administration will be held:

XXXI 2023

29.06 – 1.07.2023 (Eesti-Estland-Estonia):

Majanduspoliitika ja ettevõtetmajandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2023: Eesti
pealinn Tallinn – Euroopa roheline pealinn 2023 / 30 aastat kirjastus-, konverentsi-,
konsultatsiooni- ja koolitusfirma Mattimar OÜ asutamisest

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2023:
Tallinn, die Hauptstadt Estlands – die grüne Hauptstadt Europas 2023 / 30 Jahre seit der
Gründung des Unternehmens für Publikationen, Konferenzen, Beratung und Ausbildung
– Mattimar OÜ (GmbH)

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2023:
Tallinn, the capital of Estonia – the green capital of Europe 2023 / 30 years from the
establishment of the Mattimar OÜ (Ltd) publishing, conference, consultation and
training company

Täpsem informatsioon alates oktoobrist-novembrist 2022 / Genauere Informationen ab
Oktober-November 2022 / More detailed information from October-November 2022:
www.mattimar.ee

NB! NB! NB!

*30.06-2.07.2023 toimub Tallinnas Eesti XIII noorte laulu- ja tantsupidu „Püha on
maa“!*

*30.06-2.07.2023 – das 13. estnische Jugend-Gesangs- und Tanzfestival findet in Tallinn
statt!*

*30.06-2.07.2023 – the 13th Estonian Youth Singing and Dance Festival will take place
in Tallinn!*

390 AASTAT TARTU ÜLIKOOLI ASUTAMISEST
390 JAHRE SEIT DER GRÜNDUNG DER UNIVERSITÄT TARTU
390 YEARS SINCE THE FOUNDING OF THE UNIVERSITY OF TARTU

Interneti allikate põhjal koostanud:
Matti Raudjärv
Peatoimetaja ja Tartu Ülikooli
sotsiaalteaduste valdkonna emeeritus

30. juunil 1632. aastal kirjutas Rootsi kuningas Gustav II Adolf alla Tartu akadeemia asutamisisürikule – sellega oli loodud alus Rootsi riigi teisele kõrgkoolile. Uus õppeasutus sai samad privileegid, mis kuus aastat varem olid antud Uppsala Ülikoolile. 15. (uue kalendri järgi 25.) oktoobril 1632. aastal toimus Academia Gustaviana avaaktus.

* * *

Am 30. Juni 1632 unterzeichnete der schwedische König Gustav II Adolf die Urkunde über die Gründungsurkunde der Tartuer Akademie. Damit wurde die Grundlage der zweiten schwedischen Hochschule geschaffen, Die neue Lehranstalt bekam dieselben Privilegien wie die Universtät Uppsala, die ihr vor sechs Jahren zugesprochen wurden. Am 15. (nach dem neuen Kalender 25.) Oktober 1632 wurde Eröffnungszereemonie der Academia Gustaviana abgehalten.

* * *

On 30 June 1632, Gustav II Adolf, the King of Sweden, signed the Foundation Decree of the Academy in Tartu – laying the basis for the second establishment of higher education in Sweden. The new educational institution was granted the same privileges as had been granted to the University of Uppsala six years earlier. The opening ceremony of Academia Gustaviana was held on the 15th (according to the new calendar on the 25th) of October 1632.

* * *

Lühiülevaade Tartu Ülikooli ajaloost

Tartu Ülikooli pikk ajalugu on rikas tähtpäevade poolest. See puudutab ka aastapäevade tähistamist, sest ülikoolil on olnud justkui mitu algust. Oli päris algus aastal 1632, mil Rootsi kuningas Tartust ülikoollinna tegi. See 390 aasta tagune sündmus annab põhjust uhke olla ülikooli väärika vanuse üle ning aitab ilustada ülikooli sümbolikat. Oli taasavamine aastal 1802. Siis sündis Vene keisri voil see ülikool, mida maailmas tuntakse sageli Dorpati ülikoolina ning milline andis märkimisväärse panuse 19. sajandi tormilisse teaduse arengusse, tegi Tartust tõelise ülikoollinna ning oli tunnistajaks ka eestlaste rahvuslikule ärkamisele.

1919. aastal nägi ilma valgust eestikeelne Eesti Vabariigi Tartu Ülikool, äsja iseseisvunud väikerahva õppe- ja teadusasutus. Sellest sai tugi eesti poliitilise rahvuse väljakujundamisele ning keskus kus sündis eesti teadus. Areng ning

eneseotsingud vabas Eestis said kesta paarkümmend aastat. 1940. aastal Vene (nõukogude) okupatsiooni tingimustes loodud Tartu Riiklikku Ülikooli ei saa – isegi kui tahaksime – „tühistada“ aga seetõttu, et tänu nõukogude riigi ekstensiivsele teadus- ja hariduspoliitikale tekkis arvukas eesti teadlaskond. Nemad olid esimeste seas, kes võimaluste avanedes taastasid 1989. aastal „rahvusliku eesti ülikooli“, seda veel enne Eesti taasiseseisvumist.

Tartu Ülikooli 390. aastapäeval on niisiis palju põhjusi mõtiskleda ülikooli koha üle Eestimaa, Eesti riigi ja eesti rahva ajaloos, mõelda ka selle üle, mida peetakse silmas, kui Tartu Ülikooli nimetatakse rahvusülikooliks.¹

* * *

The long history of the University of Tartu is rich in terms of anniversaries, already because the university has had several beginnings. It was the very beginning in 1632, when the King of Sweden made Tartu a university town. This date, 390 years ago, gives reason to be proud of the university's dignified age, and contributes to the great symbolism on the university.

¹ Siin ja edaspidi on vahepealsete lõikudena (*Arial, Italic, kursiiv*) kasutatud Tartu Ülikooli nooremlektori Ken Kallingu (*MA /ajalugu/*) artikli „Tartu Ülikool – 390/ Universität of Tartu – 390“ käsikirja, mis saabus ajakirja toimetuse tellimusel 18. märtsil 2022 eesti keeles. Inglise ja saksa keelne variant saabusid toimetusele 4. aprillil 2022. Paraku ei sobinud need artiklina avaldamiseks (eesti keelset käsikirja redigeeriti ja formaaditi; inglise keelse käsikirjaga tegeles ajakirja tehniline sekretär, inglise filoloog Kaarin Birk (*MA*); saksa keelne käsikiri tuli ebasobiva tõlke pärast kahjuks täielikult kõrvale lükata). Vorrelde autor eesti keelset käsikirja lühema inglise keelse käsikirjaga selgus, et autor oli mingil põhjusel pikast ajaloost mõningaid fakte välja jätnud, ega soovinud selle teemaga rohkem tegeleda. Seetõttu puudub mõnes kohas autori eesti keelse käsikirja teksti järel inglise keelne tekst või on see lühem. Täiendavaks põhjuseks artikli mitteavaldamisel oli autori ebakorrekne suhtlemine toimetusega (kirjavahetus on säilitatud) ning toimetus ei hakanud palkama professionaalseid tõlkijaid, kes oleks pidanud pea uued artiklid kirjutama.

Here and henceforth, sections (*formatted in Arial, Italic*) from the manuscript of the article “University of Tartu – 390 / Universität of Tartu – 390” by Junior Lecturer Ken Kalling (*MA in History*) of the University of Tartu have been used. The article in Estonian that was requested by the editorial staff was received on 18 March 2022 and copies in English and German versions arrived on 4 April 2022. Unfortunately, they were not suitable for publication (the Estonian manuscript had to be edited and formatted; the English manuscript was edited by the technical secretary of the magazine, English philologist Kaarin Birk (*MA*); the German manuscript has not been used due to poor quality of translation). Comparing the author’s Estonian manuscript with the shorter English manuscript, it turned out that for some reason, the author had omitted some facts from the long history and did not want to deal with this subject further. Therefore, there are sections where there is no English counterpart or the English version is shorter when compared to the author’s manuscript in Estonian. An additional reason for not publishing the article was the author’s improper communication with the editor (correspondence has been preserved), and the editorial staff decided not to hire professional translators who essentially would have had to write new articles.

The university had to stop its work in 1656 due to the Russo-Swedish War. After reopening in 1690, it was relocated to Pärnu in 1695 and work continued there until 1710. The university reopened in 1802 in Tartu, under the authority of the Russian emperor, and received its modern name – the University of Tartu. It made a significant contribution to the rapid development of science in the 19th century and made Tartu (then Dorpat) a real university town, witnessing the Estonian national awakening.

* * *

Tavaliselt liigitatakse Tartu Ülikooli ajalugu järgmiselt:

- *1632–1666 Academia Gustaviana (Dorpatensis)*: Rootsi võimu aluse ülikooli esimene periood (ladina ülikool); ülikooli eellaseks oli 1630. aastal asutatud akadeemiline gümnaasium, mis kindralkuberner Johan Skytte ettevõtmisel muudeti ülikooliks.

Avaaktusel pidas Liivimaa kindralkuberner ja ülikooli kantsler Johan Skytte kõne, milles esitas oma seisukoha, et ülikoolis peavad saama õppida mitte üksnes aadlikud ja linnakodanikud, vaid ka vaesed talupojad. Esimene rektor oli *Jakob Skytte* (1632–1633), olles samal ajal ka üliõpilane. Academia Gustavianal, nagu ka teistel tolaeagsetel Euroopa ülikoolidel, oli neli teaduskonda: filosoofia-, usu-, õigus- ja arstiteaduskond.

Ülikooli töö Tartus katkes Vene-Rootsi sõja tõttu ja Vene vägede rünnakuga Rootsi Balti provintside vallutamiseks 1656. aastal. Tartu Ülikooli professorid ja üliõpilased põgenesid sõja jalust Tallinna, kuid katse rajada ülikool Eestimaa pealinnas äpardus Tallinna rae vastuseisu tõttu. Professorid said kasutada Tallinna Gümnaasiumi ruume küll kuni 1665. aastani, kus akadeemiline tegevus soikus lõplikult 1665. aastal.

Aastal 1690 sai Tartust jälle ülikoolilinn. Rootsi-vastase koalitsiooni ja 1695.–1697. aasta suure näljahäda tõttu viidi ülikool Tartust Pärnusse.

- *1690–1710 Academia Gustavo-Carolina*: Rootsi võimu aluse ülikooli teine periood (alates 1699. aastast Pärnus); esimesteks rektoriteks olid *Olaus Moberg* (1690) ja *Carl Lund* (1690–1691).

28. augustil 1699 Pärnus avatud Academia Gustavo-Carolina pääses Põhjasõja 1708. aastal toimunud Tartu elanikkonna küüditamisest. Esimeseks Pärnu ülikooli rektoriks oli *Michael Dau* (1699–1670). Pärnusse kolunud ülikool sai seal tööd jätkata 1710. aastani, mil selle tegevus katkes seoses linna kapituleerumisega Põhjasõjas Vene vägedele 12. augustil 1710.

1710. aasta suvel oli linnas ka katk ning suur osa linna elanikkonnast k.a. professorid surid, s.h loogika ja füüsika professor M. Dau. Kuigi Peeter I lubas säilitada Pärnu ülikooli ja hoolitseda, et keegi ei kannataks puudust, ei olnud võimalik õppetööd Pärnus jätkata. Suur osa Pärnu elanikkonnast oli katku surnud ning üliõpilased ja professorid olid lahkunud või surnud, ülikooli vara oli Rootsi saadetud. Ka pärast Uusikaupunki rahu ei lubanud kohalikud olud Pärnus ülikooli taastada, nagu oli ette nähtud kapitulationsitingimustes, osaliselt akadeemilise kodanikkonna puudumise tõttu, aga ka Liivimaa rüütelkonna huvipuuduse tõttu.

- *Vaheperiood 1710–1802*: Juba Liivimaa rüütelkonna kapitulatsiooniaktsis, mis sõlmiti Riia alistumisel 4. juulil 1710, lubati pärast Pärnu alistumist ülikool säilitada ning varustada asjatundlike luterlike professorite ja harjutusmeistritega. Ülikooli renomee tõstmiseks kavatseti sinna saata õppima vene noormehi. Tingimuseks oli vaid, et Pärnu peab alistuma kokkuleppe alusel või sõjategevuses passiivseks jääma.

Lubadust säilitada Pärnus ülikool kordas Peeter I 12. oktoobril 1710, kui ta kinnitas Liivimaa kapitulatsioonipunktid. Ta koguni lisan täienduse: hoolitseda, et ülikoolis oleksid kohad täidetud ega tuleks kannatada puudust. Tingimuseks oli ainult, et võetakse ametisse professor, kes õpetab slaavi keelt. 1734. aastal määras keisrinna Anna Ivanovna asekancleri H. J. F. Ostermanni uuesti asutatava Tartu ülikooli kuraatoriks. Kõik lubadused aga jäidki lubadusteks!

* * *

Meie alma mater on toonud kauem kuulsust võõrastele valitsejatele kui on kestnud eestikeelse ülikooli ajalugu. Rootsi ja Vene võimu motiivid ülikooli avamiseks Tartu linnas ajaloolisel Liivimaal ei lähtunud esmapilgul maa põliselanike huvidest (isegi kui asutamisürikutes seda deklareeriti). Või siiski – kas mitte Rootsi ülikoolist leviv protestantlik vaimsus ei toetanud piirkonna hariduslikku edenemist ja sedakaudu ei avanud ka maarahvale ust tulevikku? Ning kas mitte Vene keiserliku ülikooli rajamist kandnud valgustuslik vaimsus ei suunanud siis veel pärisoriseid eestlasi tulundusliku emantsipatsiooni suunas? Juba selline kaudne mõju lubab „suurkooli“ Tartus pidada rahvusülikooliks, eestlaste emantsipatsiooni „mootoriks“.

Samas on muidugi õigustatud küsimus, kas üldse peab hindama ühe ülikooli tegevust kitsastest kohalikest huvidest lähtuvalt? Kõlab ju sageli seisukohti, et ülikoolid on autonoomsed ning teadus rahvusvaheline. Tõepoolest – juba 1902. aastal tutvustas tulevane rektor Johan Köpp maakeelsetele lugejatele ülikooli tööpõhimõtteid järgnevalt: „nagu iseriik, vaba ja lahus teistest riigiasutustest, seisab ülikool, elab ise oma elu, käib oma teed, teeb oma tööd – aga seda mitte jälle iseenese pärast, vaid üleüldse pärast, riigi pärast, teaduse pärast, inimesesoo pärast“. Sel hetkel oli eestikeelse ülikooli sünnini jäänud veel 17 aastat. Nende aastate möödudes oli selline idealistlik tonaalsus siiski muutunud ning esiplaanile tõusnud küsimus, kuidas rakendada ülikool eesti rahva ja Eestimaa teenistusse.

On selge, et Tartu Ülikool tänu oma pikale ajaloole on meie rahvusriigi ülene nähtus. Seda kinnitavad võõrapärased nimed Tartus teadlastele püstitatud mälestusmärkidel ning ülikooli ajaloo ülevaadetes. Rootsiaegses Tartu ülikoolis eestlasi teadaolevalt ei õppinud, vähe oli ka kohaliku saksakeelse eliidi esindajaid, õppijaist enamiku moodustasid hoopis rootsi ja soome päritolu tudengid. Tõsi, nn rootsiaegse ülikooli teadussaavutused olid samuti tagasihoidlikud.

* * *

On the 390th anniversary of the University of Tartu, there are reasons to reflect on the place of the university in the history of Estonia, the Estonian state and the Estonian people. Keywords that are important today can be found in the events of almost four centuries ago. The Protestant spirituality spreading from the Swedish university supported the educational progress of the region, thus opening the door to the future of the rural people. The enlightenment spirituality behind the birth of the Russian Imperial University then led the successive Estonians towards profitable emancipation. Such factors allow the university to be considered a national university, the “engine” of the emancipation of Estonians.

* * *

- *1802–1918 Kaiserliche Universität zu Dorpat* (saksa ülikool); esimene prorektor (rektori kohusetäitja) oli *Georg Friedrich von Parrot* (1802–1803).

18. sajandi lõpul kattusid Vene keskvoimude hariduspoliitilised huvid kohaliku eliidi taotlustega. 21.–22. aprillil 1802 taasavati Tartu ülikool rüütelkondadest sõltuva Balti (provintsiaal)ülikoolina. 12. detsembril 1802 Aleksander I kinnitatud asutamisahtiga sai ülikoolist saksakeelne Keiserlik Tartu Ülikool (*Kaiserliche Universität zu Dorpat; Императорский Дерптский университет, Imperatorski Derptski Universitet*).

Tartusse taasrajatud ülikool kujunes kogu saksa kultuuri mõju all olevate Venemaa keisririigi Balti provintside teaduselu keskuseks. Tartu ülikool kujunes vene ja saksa kultuuriruumi vaheliste teaduskontaktide sõlmpunktiks.

Ülikooli klassitsistlikus stiilis peahoone on ehitatud 1804–1809. Aastatel 1856–1859 rajati juurde ka tiibhooned ja ülikooli kirik.

* * *

Olukord muutus kardinaalselt ülikooli taasavamise järel 19. sajandil. Siis hakkas meie „suurkool“ õpetama eeskätt kohalikku baltisaksa eliiti, „tootma“ neist haritud inimkapitali tsaaririigile. Vene Impeeriumis oli tegemist erandliku nähtusega, sest kuni 19. sajandi lõpuni oli tegemist saksakeelse ja -meelse, lisaks luterliku õppeasutusega. Toonasele ülikoolile andiski elujõu tsivilisatsioonide kohtamispaigaks olemine. Tartu (mille kasinaid ühendusvõimalusi laia maailmaga praegu kritiseerime) oli 19. sajandil nii otseses kui ülekantud tähenduses vastupidises olukorras: sündmuste keskpaigas. Siin said kokku ühelt poolt maailma parim saksa loodusteadus, teisalt hiiglasliku riigi võimalused ja vajadused teaduse tegemiseks. Väikeses Tartus (mis asus pealagi soodsas asukohas Preisimaalt Peterburi viival maanteel) kujunes viljakas keskkond, kus sündisid mitmed uued teadussuunad. Kasuks tuli seegi, et uude õppeasutusse sattusid õpetama uuenduslike vaadetega mehed.

* * *

- *1893–1918 Kaiserliche Universität Jurjew* (venestusaegne ülikool, üleminek vene keelele); esimene rektor oli *Anton Budilovič* (1892–1901), olles selles ametis juba 1982. aastal.

1889. aastal alanud venestuslaines muudeti Tartu ülikool tavaliseks Venemaa kõrgemaks õppeasutuseks Imperatorski Jurjevski Universitet (Императорский Юрьев-

ский университет). 1895 kehtestati õppekeeleks vene keel. Hoolimata suurtest muudatustest üliõpilaskonnas ja professuuris jäi Tartu vene ülikool rahvusvaheliseks teaduskeskuseks. Tartu ülikooli erilisus Venemaa kontekstis seisnes selles, et ta haris impeeriumile kõigis teadusvaldkondades silmapaistvaid teadlasi ja kõrgemaid riigiametnikke, eriti õiguse ja diplomaatia valdkonnas.

* * *

Ka 19. sajandil puhusid ülikooli ümber poliitilised tõmbetuuled ning lõppkokkuvõttes kaotas Tartu ülikool oma unikaalse positsiooni, õppetöös mindi üle vene keelele. Samal ajal kiirenes vene ja baltisaksa vastuolude varjus eestlaste emantsipatsioon, ülikoolist sai üks neid keskkondi, kus maarahvast hakkas kujunema eesti rahvas. 19. sajandi lõpus toimunud rahvusliku ärkamise uut tõusu on nimetatud koguni „Tartu renessanssiks“. Üha arvukamaks muutuvast rahvuslikust haritlaskonnast kujunes oma, järjest nõudlikum ülikooliretseptioon. Pärast 1905. aasta Vene revolutsiooni, eriti aga tormilisel 1917. aastal kõlas süüdistusi, et ülikool keset Eestit kui „saarekene“ seisab, „täies lahtuses“ meie elust ja „kultuurapüüetest“. Nii rääkis Jaan Tõnisson, kelle arvates ülikool „maa pärisrahvale“ võõraks on jäänud. Niisiis kõlasid iseseisvumisele eelnenud aastatel üleskutsed kasutada ülikooli töös rohkem eesti keelt ning luua selles kohalikke looduslikke ja tulunduslikke olusid uurivad õppetoolid.

* * *

Maailmasõja keerises häiris 1915. aastast alates akadeemilist elu ülikooli varade ja isikkoosseisu evakueerimine. 1918. aasta veebruaris toimunud Eesti okupeerimine Saksa keisririigi vägede poolt, venekeelse ülikoolihariduse keelamine okupatsioonivõimude poolt 20. märtsiks tähendas Tartus vene ülikooli lõppu 1918. aasta kevadel ja vene ülikooli „vabatahtlik“ evakueerimine Voroneži² vabastas tee uuele saksa provintsi-

² Voroneži Riiklik Ülikool peab end uhkusega Tartu Ülikooli tütarülikooliks (allkirjutanu on seda korduvalt oma kõrvadega kuulnud, isegi nende rektoritega kohtudes ja teistest rääkimata). See on asutatud Esimese maailmasõja ajal Voroneži evakueeritud Tartu Ülikooli varade ja personali baasil 1918. aasta juunis. Ülikoolil on 18 teaduskonda. Seal õpib üle kahekümne ühe tuhande üliõpilase.

Kultuuriminister Rein Lang kõneles oma Moskva visiidi ajal Tartu Ülikooli varadest Voronežis. (Delfi, 19.04.2012; [<https://www.delfi.ee/artikkel/64277695/tartu-ulikooli-varad-voronezis-saavad-koik-kaante-vahele>] 3.04.2022). Minister Lang rääkis valitsuse pressikonverentsil, et lisaks 20 aastat tagasi sõlmitud kultuurikokkuleppe protokolli uuendamisele Venemaaga räägiti Moskas ka Tartu Ülikooli Voronežis asuvatest varadest: „Perekonna esindajad, kes omal ajal need varad kogusid, elavad Saksamaal ja on seda meelt, et varad peaksid olema Tartu Ülikooli valdused.“ Hr Langi sõnul neid varasid katalogiseeritakse ja osade varade kohta on raamat juba ilmunud, praegu on koostamisel müntide kogu kataloog.

Kataloogi esimene köide, mis koostati juba 2005. aastal, koondab andmed Tartu Ülikoolile kuulunud Egiptuse muististe, antiikkeraamika ja -skulptuuride ning 15.–19. sajandi Euroopa maade maalikunsti kohta. Kataloogi teise osa moodustab info ligi 5000 mündist ja medalist.

1920. aastal sõlmitud Tartu rahulepingu 12. artikkel kohustas Venemaad tagastama kogu Tartu Ülikooli vara, sealhulgas kunstikogu, mis oli I maailmasõja ajal Voroneži evakueeritud. (Üldiselt teatakse, et Venemaale viidi ülikooli kunstivärtused, mis sinna jäidki. Vähem ollakse kuulnud, et lisaks kunstile oli evakueeritud asjade hulgas veel teadusaparatuuri, ülikooli geoloogia- ja zooloogiamuuseumi kogusid, ülikooli raamatukogu varasid jpm. Samuti ei tea paljud, et suur osa

ülkoolile – Balti Hertsgiriigi provintsiaalülkoolile (saksaakeelne Landesuniversität Dorpat, mis avati 15. septembril 1918. aastal ja tegutses Saksa okupatsiooni all lühikest aega, rektoriks oli *Karl Dehio*). Provintsiaalülkool oli sunnitud paari kuu pärast oma tegevuse lõpetama. 27. novembril 1918 andis sõjaväekomando komandör Tartu Ülikooli üle Eesti Ajutise Valitsuse moodustatud komisjonile.

- 1918–1940 Eesti Vabariigi Tartu Ülikool; eelmise, Jurjewi ülikooli viimane rektor oli *Vissarion Aleksejev* (1917–1918), seejärel täitis esimese rektori kohuseid kuraator *Peeter Põld* (1919); viimaseks rektoriks oli *Heinrich Riikoja* (1940).

1. detsembril 1919 alustas ülikool tööd eestikeelse Eesti Vabariigi Tartu Ülikoolina. Õppetööga tegi algust 347 üliõpilast, kellest 90% olid eestlased. Pärast Vabadussõja lõppu 1920. aastal hakkas tudengite arv kiirelt kasvama ning sama õppeaasta lõpuks oli tudengite arv juba enam kui kahekordistunud.

1919. aastal alustati õppetööd viie teaduskonnaga: õppida sai arstiteadust, filosoofiat, matemaatika- ja loodusteadusi, veterinaariat ja põllumajandust. Peatselt lisandusid usuteaduskond ja õigusteaduskond. Esialgset õppejõudude nappust aitasid leevendada kutsutud teadlased ja õppejõud Soomest, Rootsist ja Saksamaalt, kes aga ei osanud eesti keelt.

* * *

Eesti Vabariigi Tartu Ülikool sündis ootamatult. Vabadussõja veel käimas olles, hakkas ülikool eestikeelsena tööle. 1925. aastal vastu võetud ülikooli seadus pani ülikoolile ülesandeks „edendada üldist ja eriti Eesti elu käsitlevat teadust; anda kõrgemat teaduslikku haridust; viia teadust rahva keskele, ette valmistada riigi ja rahva tööle tarvilikkude eriteadmistega varustatud isikuid.“ Näeme soovi ühendada ülikooli seinte vahel üheks tervikuks „kõrgem kutsekool“ ning rakendus- aga ka fundamentaalteadusi (alusteadusi) teostav teadusasutus. Kuigiustus ka hääli, et alusteadustega võiks tegeleda suured rahvad, kellele see jõukohasem, tundusid need teisalt olevat eriti tähtsad just väikerahvalikus vaatevinklist, sest rahvusvahelisel tasemel teadus pidanuks olema ka julgeolekugarantii, tõstma Eestit rahvusvahelist prestiiži ning olema kinnituseks, et rahvas on vaba ja täisväärne.

ära viidud asjadest toodi pärast Vabadussõda vastavalt Tartu rahulepingule Venemaalt siiski tagasi. [<http://www.kultuur.info/syndmus/sundmus-venemaale-ja-tagasi-100-aastat-tartu-ulikooli-varade-evakueerimisest/>] 3.04.2022). Kunstiväärtused, mis asuvad Voronežis muuseumis, on seni tagastamata.

Ajakirja peatoimetaja Matti Raudjärv (MR) on viibinud Voroneži Riiklikus Ülikoolis kahel korral ettekandega teaduskonverentsil (1983 ja 2003) ning siis palunud sealset kolleegi (eeskätt kateedrijuhataja, professor majandusdoktor Igor Risin), et ehk oleks võimalus muuseumi külastada ja TÜ kunstikogusid vaadata. Esimesel korral olevat muuseumis remont olnud ja teisel korral, kui MR töötas juba Tartu Ülikoolis ja viibis Voronežis kui TÜ esindaja, siis leiti muuseumi poolt ka mingi vabandus (vist oli tegemist kogude korrastamisega!?) ning keelduti külalisi vastu võtmast. Kahju! Voroneži kolleegid olid muide väga hästi teadlikud, et TÜ varad on Voroneži muuseumis ja püüdsid igati aidata, aga paraku see ei õnnestunud. Sellegi poolest neile – palju tänu katsete eest!

On ilmne, et sõdade vahelise väikeriigi ülikool fundamentaalteadustes 19. sajandi Dorpati ülikooli tasemele ei kerkinud. Peamised väljundid olid nüüd rakendus- ning „rahvusteadused“ (viimaste defineerimine ei olnud sealjuures sugugi lihtne), rajati alus eesti teadusele, eesti teadlaskonnale ning eesti teaduskeelele. Riigi areng tähendas, et Tartu Ülikoolile hakkas tekkima konkurente. Esimesena hakkas tööle Tallinna Tehnikaülikool, 1938. aastal ka Eesti Teaduste Akadeemia. Viimasega liideti enamus seni ülikooli juures tegutsenud teadusseltse.

Sellel, et ülikool oma domineeriva positsiooni Eesti teadus- ja kõrgharidusmaastikul järkjärgult loovutas, oli objektiivseid põhjuseid, nt arusaam, et tehnikaharidus peaks paiknema tööstuste läheduses. Kuid probleemiks sai ka see, et ülikool oli tihedalt seotud Tartu-keskse poliitilise seltskonnaga, nn Tõnissoni leeriga. Eriti teravaks läks ülikooli vastuolu võimudega autoritaarsel ajastul. Vastasseis päädis uue ülikoolide seaduse vastuvõtmisega, mis piiras ülikooli autonoomiat (nt edaspidi määranuks rektori ametisse riigivanem), kuid ahendas ka ülikooli tegevusvaldkondi, piirates seda õppetööga. Teadustööd pidanuks edaspidi korraldama eeskätt teaduste akadeemia jm spetsiaalselt rakendusuringute jaoks moodustatud asutused.

* * *

The Estonian national elite began to take part in the affairs of the university first through the student body. In 1870, the Estonian Student Society was founded. On the eve of Estonia's independence, there were considerable questions about university education among Estonians. The dominant view was that the university does not want to deal with the problems of Estonia and Estonians, being foreign to the indigenous people of the country. Thus, already in the years before independence, there were calls to use more Estonian in the work of the university and to create chairs in it that study local natural and commercial conditions.

In 1919, the Estonian-language University of Tartu was born and the Republic of Estonia had become the owner of an educational institution with a great historical heritage. During that period, Estonian scientific language emerged and started to develop. At that time, more serious discussions about the place of the university in Estonian society arose. Initially, it was the only research and educational institution of this calibre in Estonia. This meant that the tasks of the university were to prepare specialists, popularize science and deal with applied and basic sciences. The university, together with the scientific societies operating at it, did most of the tasks entrusted to it. The area that sparked debate was the basic sciences. There were thoughts in favour of leaving the area to richer countries. On the other hand, some people believed that from the point of view of a small nation, contributing to the progress of science on the international level was a guarantee of security, raised Estonia's international prestige, and confirmed that the people are free and whole.

In interwar Estonia, competitors began to emerge for the University of Tartu, the first being Tallinn University of Technology, and in 1938, the Estonian Academy of Sciences. Most of the research societies that had operated at the university so far were merged with the latter. There were objective reasons for the university to gradually relinquish its dominant position in the Estonian research and higher education population, such as the notion that technical education should be located close to industry. However, the fact that the university was closely connected with the Tartu-centric political society, the so-called Tõnisson camp, also became a problem. The university's conflict with the authorities in an authoritarian era became particularly acute. The confrontation ended with the adoption of a new law on universities, which limited the university's autonomy and narrowed the university's fields of activity.

* * *

- *1941–1944 Eesti Omaavalitsuse Tartu Ülikool; ajutine rektor oli Edgar Kant (1941–1944).*

Sõjaaja tingimustes olid eelistatud arsti-, loomaarsti- ja põllumajandusteadused. Teise maailmasõja tules hävis mitmeid ülikoolile kuulunud hooneid, õppejõudude ja teenistujate eluasemeid ja raamatukogusid.

* * *

Varasemad arengud tõid kaasa selle, et nii mõnigi professor läks koostööle 1940. aastal Eesti okupeerinud Vene (nõukogude) võimuga. Eesti akadeemilise eliidi kohanemist okupatsiooni tingimustega saab seletada oportunistmiga, pole saladus, et nõukogude riigis oli teaduse ja kõrghariduse arendamine tähtis riiklik prioriteet. Seda osati ära kasutada ning kindlasti oli ülikooli teaduslik potentsiaal okupatsiooni lõppedes oluliselt tugevam kui okupatsiooni alates. Siiski olid mõned aspektid, mis teadlaskonda ei rahuldanud, üks neist teaduskontaktide piiratus. Riigist välja said alates 1950. aastate lõpust üksikud teadlased, rahvusvaheline publitseerimine, teabe hankimine mujalt maailmast, olid aga keerulised kõigile. Nõukogude riik oli pööratud sissepoole, sümbolsest kinnitas seda ka ülikooli ajaloo kajastamine, näiteks 1952. aastal peeti vajalikuks tähistada ülikooli 150. sünnipäeva ... Selline ülikooli „noorendamine“ oli siiski ajutine ning peagi naasis ülikool oma tõelise ajaloo juurde.

* * *

Such developments led to the fact that many professors cooperated with the Russian authorities that occupied Estonia in the next decades. Tartu State University, established in 1940 under the conditions of Russian occupation, enjoyed the extensive research and education policy of the Soviet state, which allowed a large number of Estonian researchers to emerge. The adaptation of the Estonian academic elite to the conditions of occupation can be explained by opportunism. In the Soviet Union, the development of science and higher education was an important national priority and was well exploited. However, there were some aspects that did not satisfy the scientific community, one of which was the limited scientific contacts. From the end of the 1950s, however, a few researchers came out of the country, and international publishing and

obtaining information from other parts of the world were difficult for everyone. The Soviet state turned inwards, symbolically confirmed by the history of the university. For example, in 1952 it was considered necessary to celebrate the 150th birthday of the university. However, this “rejuvenation” of the university was temporary and the university soon returned to its true history.

* * *

- *1944–1989 Tartu Riiklik Ülikool Nõukogude võimu all; esimene rektor oli Hans Kruus (1940–1941, 1944).*

Esimesel nõukogulikul õppeaastal 1940/1941 suleti üliõpilasühendused ja akadeemilised seltsid ning katkesid senised teaduskontaktid Lääne-Euroopa teaduskeskuste ja ülikoolidega. Toimus õppekavade ühtlustamine Nõukogude Liidus kehtivatega ja üleminek üleliidulisele õppekorraldusele: kehtestati kursuste süsteem, õppekavadesse lülitati kohustuslikena uuest ideoloogiast marksismist-leninismist lähtunud õppeained, NSV Liidu ajalugu. 1944. aasta sügisel jätkati 1941. aasta suvel pooleli jäänud ümberkorraldusi.

* * *

Teadlaskonnas säilinud tung kuuluda vabasse maailma leidis kulminatsiooni 1982. aastal, mil suurejooneliselt tähistati ülikooli 350. aastapäeva. Võib väita, et tegemist oli esimese märgiga, mis ennustas ülikooli naasmist vaba maailma akadeemiliste traditsioonide juurde. „Vana hea Rootsi aja“ meenutamine ülikoolis on alati – ka 1932. aastal, mil tähistati ülikooli 300. aastapäeva – rõhutanud meie akadeemilise traditsiooni kuulumist vaba maailma kultuuriruumi, seda, et meie rahvusülikool on ühtlasi rahvusvaheline teadusülikool.

* * *

The scientific urge to belong to the free world culminated in 1982, when the university's 350th anniversary was celebrated. It can be said that this was the first sign that predicted the return of the university to the academic traditions of the free world. The men and women who had the opportunity to thrive as scientists during the occupation period were among the first to restore the pre-war academic traditions as early as 1989, even before Estonia regained its independence. The commemoration of the “good old Swedish time” at the university has always – even in 1932, when the 300th anniversary of the university was celebrated – emphasized the fact that our academic tradition belongs to the cultural space of the free world, that our national university is also an international research university.

* * *

Pool sajandit pärast eestikeelse ülikooli avamist oli üliõpilaste arv üle 4100 ja neist 81% olid eestlased. Teaduskondi oli kaheksa, üliõpilaste arvult oli suurim arstiteaduskond.

- *1989 – käesoleva ajani: Tartu Ülikool iseseisvuse taastamise ajal ja järel; ülemineku aja rektoriks oli Jüri Kärner (1988–1993); praegu on rektoriks*

Toomas Asser (2018–); perioodil 2007–2012³ oli rektoriks Alar Karis, kes valiti viie aastaseks perioodiks alates 11. oktoobrist 2021 Eesti Vabariigi Presidendiks.

Aastail 1989–1992 muudeti Tartu ülikooli organisatsiooni ja akadeemilist sisu ning taastati akadeemilised traditsioonid. 1990. aastatel rajati mitu kolledžit:

- 1996. aasta mais loodi Pärnu Majanduskooli baasil Pärnu kolledž;
- 1996. aastal loodi Türi kolledž, mis suleti aga 2011;
- 1998. aasta aprillis loodi EuroFaculty baasil Euroopa kolledž;
- 1999. aasta juulis loodi Narva Kõrgkooli baasil Narva kolledž.

2003. aastast kuulub Tartu Ülikool Coimbra gruppi, kuhu kuulub veel 36 Euroopa ülikooli, ja Utrechti võrgustikku, kuhu kuulub veel 33 Euroopa ülikooli.

- 2005. aasta augustis ühines Tartu Ülikooliga Viljandi Kultuuriakadeemia.

Rajatud on ka uusi õppehooneid, näiteks Biomeedikum (1999), matemaatika-informaatikateaduskonna õppehoone (2003), Chemicum (2009), Omicum (2011), Physi-cum (2014), Delta keskus (2020).

2016. aastal jõustus reform, millega koondati erinevad struktuuriüksused nelja valdkonna alla. Otsus kinnitati vaatamata teaduskondade avalikule protestile, mida ajakirjanduses vedasid eest eelkõige õigus- ja usuteaduskond. Otsuse aluseks toodi administratiivsed põhjendused, mis ei pidavat mõjutama õppe- ja teadustööd.

Enne seda oli ülikoolil üheksa teaduskonda (arstiteaduskond, filosoofiateaduskond, kehakultuuriteaduskond, loodus- ja tehnoloogiateaduskond, majandusteaduskond, matemaatika-informaatikateaduskond, sotsiaal- ja haridusteaduskond, usuteaduskond ja õigusteaduskond) ja neli kolledžit (üks neist kultuuriakadeemia).

Pärast reformi on ülikoolis humanitaarteaduste ja kunstide valdkond, sotsiaalteaduste valdkond, meditsiiniteaduste valdkond ning loodus- ja täppisteaduste valdkond.

Tartu Ülikool on hinnatud parimaks Baltikumis – Tartu Ülikool on Baltimaade juhtiv ülikool, kuuludes ainukesena regioonis maailma 1,2% parima sekka. Näiteks edetabeli QS World University Rankings hinnangul oli Tartu ülikool 2020. aastal

³ Alates 1. juulist 2012 kuni surmani oli Tartu Ülikooli rektoriks eesti geoloog Volli Kalm (10. 02.1953 Aluste, Väandra rajoon – 23. 12.2017 Kääriku).

Allakirjutanu, pidades 2016. aasta oktoobris-novembris loenguid, juhendades seminare ning konsulteerides üliõpilaste kodutöid Georgia Tehnikaülikoolis Tbilisis (kaasjuhendades ka doktorantide väitekirju Tbilisi Riiklikus Ülikoolis) ja olles samal ajal rektor Volli Kalmu poolt juhitava Georgia ülikooli (Kutaisis ja Tbilisis) külastava Tartu Ülikooli delegatsiooni koosseisus, külastas koos rektor Kalm'uga kavaväliselt ka Georgia Tehnikaülikooli sealse rektori kutsel. Sellega seoses oli võimalus TÜ rektorile meie juba toimunud rahvusvahelise majanduspoliitika teaduskonverentside seeriat ning ilmutav teadusajakirja ja ka edaspidiseid kavasis tutvustada, mis oli professor Volli Kalm'ule igati positiivne informatsioon ning ta lubas edaspidi meie ettevõtmisi oma poolt toetada. Paraku katkestas tema lahkumine meie edaspidise suhtlemise seejärel kui ta Käärikul oma suusatamise oli Jõulude eel, 23. detsembril, lõpetanud.

maailma ülikoolide seas paremuselt 285. kohal (2019. aastal 301. kohal), mis on Eesti kõrgkoolide seas seni kõrgeim koht. Edetabelis Times Higher Education (THE) World University Rankings on Tartu Ülikool püsinud 2016.–2019. aastani positsioonil 301–350 ning edetabelis Academic Ranking of World Universities (ARWU) hoiab 2019. aastal positsiooni 301–400.

2010. aastal asetaski Hispaania rahvuslik uurimisnõukogu SRC maailma ülikoolide paremusjärjestuses Tartu ülikooli 187. kohale 12 000 maailma kõrgkooli seas. Tartu Ülikool on ülikoolide QS-edetabelis Ida-Euroopa ja Kesk-Aasia ülikoolide seas Moskva Riikliku Ülikooli ja Novosibirski Riikliku Ülikooli järel kolmandal kohal.

Tartu Ülikoolis õpib rohkem kui 13 600 üliõpilast, töötab üle 3600 töötaja ja ligi 100 000 vilistlast on üle maailma. Nii ülikooli kui ka Eesti peamine vara on targad ja haritud inimesed, olles Eesti akadeemilise vaimsuse keskus ning hariduse ja teaduse arendaja kogu maailmas – Eesti suurim ja vanim ülikool aastast 1632.

Tallinnas, Pirita-Kosel; märts-aprill 2022

Lugupidamisega,
Matti Raudjärv
(TÜ sotsiaalteaduste valdkond)

Lisad: fotod (1–20) ning lühimeenutus Soome presidendi Urho Kaleva Kekkoneni Eesti, sh Tartu Ülikooli ja Kääriku külastusest 1964. aasta märtsis.

Foto 1: Tartu kesklinn: taga keskel on näha Tartu Ülikooli peahoone, selle ümber teised ülikooli hooned; peahoonest vasakule jääb Raekoja katus ja torn, paremale Jaani kirik; kiriku taga ja paremal olev puudemassiiv on Toomemägi, ülal on osaliselt näha Toomkiriku varemed (tänapäevane TÜ Ajaloomuuseum); all paremal TÜ Botaanikaiaia kõrged kasvuhooned (palminoone jt); vasakul Emajõe ja osa jalakäijate sillast, millest paremale minnes jõuab raekoja platsile.

Tartu city center: in the middle of the back you can see the main building of the University of Tartu (UT), around it other university buildings; to the left of the main building is the roof and tower of the Town Hall, to the right is St. John's Church; the array of trees behind and to the right of the church is Toomemägi (Cathedral Hill), the ruins of Toom Church can be seen above (today's UT History Museum); below right UT Botanical Garden tall greenhouses (palminoone and others); on

the left Emajõgi and part of the pedestrian bridge, from where you go to the town hall square.
[<https://ut.ee/et/sisu/ulikool-arvudes>] 8.04.2022

Foto 2: Tartu Ülikooli peahoone * The main building of the University of Tartu * Das Hauptgebäude der Universität Tartu: (Metsavend – CC BY-SA 4.0, [<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=37114086>] 20.03.2022; Andres Tennus, 20.03.2022).

Foto 3: Tartu Ülikooli peahoone * The main building of the University of Tartu * Das Hauptgebäude der Universität Tartu: (Metsavend – CC BY-SA 4.0, [<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=37114086>] 20.03.2022; Andres Tennus, 20.03.2022).

Foto 4: Tartu Ülikooli peahoone * Main building of the University of Tartu * Das Haupt-gebäude der Universität Tartu: (Metsavend – CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=37114086>] 20.03.2022; Andres Tennus, 20.03.2022).

Foto 5: Tartu Ülikooli peahoone aula * Hall of the main building of the University of Tartu * Saal des Hauptgebäudes der Universität Tartu; Jari Sjölund, 20.03.2022.

Foto 6: Tartu tähetorni Vana Observatoorium, valmis 1810. Siin töötas Friedrich Georg Wilhelm von Struve * The Old Observatory of Tartu Observatory was completed in 1810. Friedrich Georg Wilhelm von Struve worked here. [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/93/OldObservatory%2CTartu%2C_April_2012.JPG] 7.04.2022

Foto 7: Ülikool 1860. aastal, oma „kuldse ajastul“ * The university in 1860, during its „Golden Age“.
[https://en.wikipedia.org/wiki/University_of_Tartu#/media/File:Album_von_Dorpat,_TKM_0031H-_05,_crop.jpg] 7.04.2022

Foto 8: Tartu Ülikooli Kunstimuseumi sinine saal * Blue Hall of the University of Tartu Art Museum:
[https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_%C3%9C%C3%9Clikool#/media/File:T%C3%9C_kunstimuseum,_sinine_saal.JPG] 7.04.2022; Marit Valk –Marit Valk, CC BY-SA 4.0,
[<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=37872966>]

Foto 9: Tartu Ülikooli sotsiaal-teaduste valdkonna hoone aadressil Lossi 36 * The building of the University of Tartu in the field of social sciences at Lossi 36.
[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Lossi_36_hoone.JPG] 7.04.2022

Foto 10: Tartu Ülikooli Raamatukogu peahoone * The main building of the University of Tartu Library: [https://de.wikipedia.org/wiki/Universit%C3%A4tsbibliothek_Tartu#/media/Datei:Tartu_%C3%BClikooli_raamatukogu_2014.jpg] 7.04.2022; autor: Von Mandariina - Eigenes Werk, Gemeinfrei, [<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=32984190>]

Foto 11: Tartu Ülikooli Raamatukogu Konverentsikeskus * University of Tartu Library Conference Center: [<https://support.google.com/legal/answer/3463239?hl=de>] 7.04.2022

Foto 12: Tartu Ülikooli Kääriku Spordikeskus * University of Tartu Kääriku Sports Center: [<https://www.puhkaestis.ee/et/kaariku-sportikeskus>] 7.04.2022; Allikas: Sven Zacek

Foto 13: Tartu Ülikooli Kääriku Spordikeskus (fotol puudub kergejõustiku- ja jalgpalli staadion, ujulad, sise spordi saalid /pallimängusaal, jõusaal/, suusarajad jms) * University of Tartu Kääriku Sports Center:

[<https://www.puhkaeestis.ee/et/kaariku-sportikeskus>] 7.04.2022; Allikas: Sven Zacek

* * *

Soome president Urho Kaleva Kekkonen külastas 1964. aasta märtsikuus esimese välismaise riigipeana okupeeritud Eestit. Kekkoneni visiit tekitas vastakaid tundeid nii Läänes kui NSVL-is, kuid see lõi Eesti jaoks esimese silla läänemaailmaga. Selle visiidi tulemusel avati aasta hiljem laevaliin Tallinna ja Helsingi vahel. Tema Tartu Ülikooli aulas peetud suurepärase eestikeelne kõne ja suusaretk Käärikul jäid eestimaalaste mällu aastakümneteks. *Kekkose rada* on oma nime saanud Soome presidendi Urho Kaleva Kekkoneni järgi, kes külastas toimunud legendaarse Eesti visiidi ajal ka Käärikut. President matkas tol korral 17 kilomeetrisel suusarajal (MR: mõne allika alusel 15 kilomeetrisel rajal) ning veetis õhtu Kääriku Spordibaasis, sh saunas, mis sai seejärel nime – *Kekkose saun*.

Valgamaal Käärikul järve kaldal seisnud *Kekkose saun* aga kahjuks põles 16. veebruaril 2002. Tules hävis sauna katus ja sisustus, seinapalgid söestusid osaliselt. Inimesed õnnetuses kannatada ei saanud. Põhjus: ilmselt ülekütmine. Enne seda, kolm kuud tagasi, avati saun justkui uuena pärast renoveerimist.⁴

⁴ Keian, A. Käärikul põles maha Kekkose saun. 17. veebruar 2002. [<https://www.postimees.ee/1921385/kaarikul-poles-maha-kekkose-saun>] 8.04.2022; Michelson, T. Kekkoneni saun põles Käärikul kui säraküünal. 19. veebruar 2002. [<https://www.ohtuleht.ee/118692/kekkoneni-saun-poles-kaarikul-kui-sara-kuunal>] 8.04.2022

Kekkose saun kuulub TÜ Kääriku Spordi- ja Puhkekeskusele. Renoveeritud *Kekkose saun* avati uuesti novembris 2019. Renoveerimise initsiaatoriks oli *Kekkose sauna* patroon, Riigikogu esimees Toomas Savi. Renoveerimistööd tehti Eesti-Soome Ärijuhtide Ühingu toetusel, kes pidas oma kohuseks hoolitseda 1964. aastal Eestis viisiidil käinud Soome presidendi U. K. Kekko külastatud sauna eest. Saun päästeti lagunemisest 2001. aastal, kui Eesti-Soome Ärijuhtide Ühing andis sauna renoveerimiseks 338 000 krooni.

Uut sauna renoveerimist alustati 2021. aastal: „Otepää vallas Kääriku järve ääres asuv legendaarne Kekkose palksaun monteeriti lahti ning saab uuesti püsti järgmisel aastal.“⁵

Foto 14: Kekkose saun ajast, mil Soome president pärast suusamatka ka saunas viibis. Saun renoveeriti 2001. aastal. * Kekkose sauna from the time when the President of Finland stayed in the sauna after a ski trip (March, 1964). The sauna was renovated in 2001. [<https://lh3.googleusercontent.com/p/AF1QipPcXoYYB04YsdPD5s1WauWtCi3T vQbOecqi3ar6=w1024-k>] 8.04.2022

Foto 15: Kekkose saun pärast järjekordset renoveerimist 2018–2019 (foto aastast 2020). Saun renoveeriti algselt novembris 2001, kuid põles juba veebruaris 2002. Seejärel kuulus saun jälle renoveerimisele. * Kekkose sauna after another renovation 2018–2019 (photo from 2020). The sauna was originally renovated in November 2001, but was burned down in February 2002. The sauna was then renovated again. [<https://media.voog.com/0000/0041/5969/photos/2019-06-03%2010.53.45.jpg>] 8.04.2022

⁵ Suviste, M. Legendaarsest palksaunast jäi alles vaid korsten. Lõuna-estis Postimees, 2. november 2018. [<https://lounapostimees.postimees.ee/6443217/legendaarsest-palksaunast-jai-alles-vaid-korsten/>] 9.04.2022

Foto 16: Tartu Ülikooli Ajaloo Muuseum * University of Tartu History Museum. [https://www.google.com/search?q=tartu+%C3%BClikooli+ajaloomuuseum&rlz=1C1NHXL_etEE741EE752&tbm=isch&source=iu&ictx=1&vet=1&sa=X&ved=2ahUKewjCg9m976T3AhVks4sKHX1OafwQuqIBegQIWhAD&biw=1920&bih=969&dpr=1#imgcr=8S2EIwHKj5b6UM] 21.04.2022

Foto 17: Tartu Ülikooli Ajaloo Muuseum (valge saal) * University of Tartu History Museum (white hall). [https://www.google.com/search?q=tartu+%C3%BClikooli+ajaloomuuseum&rlz=1C1NHXL_etEE741EE752&tbm=isch&source=iu&ictx=1&vet=1&sa=X&ved=2ahUKewjCg9m976T3AhVks4sKHX1OafwQuqIBegQIWhAD&biw=1920&bih=969&dpr=1#imgcr=utglBRhtopUJMJ] 21.04.2022

Foto 18: Tartu Ülikooli Ajaloo Muuseum * University of Tartu History Museum. [https://support.google.com/legal/answer/3463239?hl=de] 21.04.2022

Foto 19: Tartu Ülikooli Ajaloo Muuseum (valge saal) * University of Tartu History Museum (white hall).

[https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_%C3%9Clikooli_muuseum#/media/Fail:Valge_saal.jpg] 21.04.2022; Autor: Gaialy – Üleslaadija oma töö, CC BY-SA 4.0

Muuseum paikneb 13.-16. sajandil ehitatud Tartu toomkirikus. Muuseumi ekspositsioon annab ülevaate Tartu Ülikooli ajaloost 1632–2002, olles Euroopas üks suurimaid ülikooli juures asuvaid ajaloomuuseume.

13.–16. sajandil rajatud toomkirik oli Tartu piiskopkonna peakirik ja Tartu piiskopi katedraal. Reformatsiooni ajal kannatas see tugevalt pildirüüste all ning hiljem laastati kirikut Liivi sõja käigus. Sealte edasi seisis hoone varemetes ja 1760. aastatel lammutati ka kiriku kõrged kaksiktornid. Seoses Tartu Ülikooli tegevuse taastamisega Tartus ehitati 1804–1807 Johann Wilhelm Krause projekti järgi toomkiriku kooriossa ruumid ülikooli raamatukogu tarbeks. Pärast ülikooli raamatukogu uue hoone valmimist 1981. aastal kolis sinna asemele Tartu Ülikooli muuseum.⁶

* * *

The museum is located in Tartu Cathedral, which was built from 13th–16th century. The museum's exposition gives an overview of the history of the University of Tartu from 1632 to 2002, being one of the largest history museums that is located at a university in Europe.

The Cathedral, built and founded from 13th–16th century, was the central church of Tartu diocese and Tartu episcopate. The church suffered greatly from looting during the Reformation and was later destroyed in the Livonian War. The building was left in ruins after that, and the high twin towers of the church were demolished in the 1760s. When the activities of the University of Tartu were restored in Tartu, the cathedral's choir rooms were rebuilt for the university library in 1804–1807 according to a project by Johann Wilhelm Krause. After the new building of the university library was completed in 1981, the University of Tartu Museum relocated to the cathedral instead.

⁶ Tartu toomkirik. [https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_toomkirik] 21.04.2022

Foto 20. Esiplaanil: vaade Tartu Ülikooli Delta majale; seal asub ka Majandusteaduskond (autor: Ragnar Vutt) * In the foreground: view to the Delta Centre of the University of Tartu; the School of Economics and Business Administration is also located there (by Ragnar Vutt)

* * *

PS:

Tartu Ülikool jätkab tõusu maailma tippülikoolide seas.

Maailma mainekaimaks peetavat ülikoolide edetabelit koostav Briti ajakiri Times Higher Education (THE) avalikustas täna maailma ülikoolide uue pingerea. Tartu Ülikool on esimest korda jõudnud 250 parima sekka.

THE edetabeli tänavune väljaanne on seni avaldatuist mahukaim ja mitmekesiseim, hõlmates 1799 ülikooli maailma 104 riigist ja piirkonnast. Esikohta hoiab juba seitsmendat aastat järjest Oxfordi Ülikool, teisel kohal on Harvardi Ülikool ning kolmandat jagavad Cambridge'i Ülikool ja Stanfordini Ülikool. Esikümnes on lisaks kolmele Briti ülikoolile seitse Ameerika Ühendriikide ülikooli. Esisajas on esindatud 15 riigi ülikoolid.

Tartu Ülikool on THE edetabelis esindatud alates 2011. aastast. Viimasel kahel aastal oli ta kohtadel 251–300, kuid sel aastal kerkis kohavahemikku 201–250. Tartu Ülikooli partnerülikoolidest on kõrgeimal kohal Tsinghua Ülikool (16. koht) ja Toronto Ülikool (18.), meie Euroopa partneritest on Leuveni Katoliku Ülikool 42. ja Groningeni Ülikool 75. kohal. Eestist on tabelis veel kaks ülikooli: Tallinna Tehnikaülikool (vahemikus 601–800) ja Tallinna Ülikool (vahemikus 1001–1200).

Rektor Toomas Asseri sõnul kinnitab kõrge edetabelikoht Tartu Ülikooli akadeemilise kogukonna väga head taset ja meie seatud eesmärkide asjakohasust. See, et Eesti rahvusülikooli teadustöö ja kõrgharidus on maailma tippülikoolidega võrreldaval tasemel, on Asseri sõnul väärtus kogu Eesti jaoks. „Kui teaduse tegemine ja üliõpilaste õpetamine läheb praeguses keerulises maailmas aina kallimaks ning kõrghariduse rahastus pole kiita, pingutame ka edaspidi selle nimel, et püsida maailma ülikoolide paremikus,“ ütles Asser.

Läbi aastate on Tartu Ülikooli trumbiks olnud publikatsioonide viidatavus (viitamiste arv artikli kohta), mis on THE edetabelis tähtis tulemusnäitaja (osakaal 30% üldhindest). Värskes edetabelis kuulub Tartu Ülikoolile selle näitaja arvestuses maailma ülikoolide seas 115. koht.

Alates 2004. aastast avaldatavas edetabelis kõrvutatakse maailma teadusülikoolide kõigi peamiste tegevusalade alusel. Pingerida koostades võtab THE arvesse 13 tulemusnäitajat, mis on koondatud viide rühma: õpikeskkond (30% üldhindest), teadus (30%), teadustulemuste mõjukus (30%), rahvusvaheliskus (7,5%) ja tulu ettevõtetega sõlmitud lepingutest (2,5%).⁷

* * *

The University of Tartu continues to rise among the world's top universities. The British magazine Times Higher Education (THE), which compiles the world's most prestigious university ranking, today announced a new ranking of the world's universities. The University of Tartu has entered the top 250 for the first time.

⁷ Tartu Ülikool, Siseveeb: [[https://siseveeb.ut.ee/et/uudised/Tartu Ülikool jätkab tõusu maailma tippülikoolide seas](https://siseveeb.ut.ee/et/uudised/Tartu_Ülikool_jätkab_tõusu_maailma_tippülikoolide_seas) | siseveeb.ut.ee] 14.10.2022

LINN TULVIL MUUSIKAT – TALLINN KUI RAHVUSVAHELISELT TUNNUSTATUD UNESCO MUUSIKALINN

Muusikal on oluline koht Eesti aja- ja kultuuriloos ning suur osa sellest on omakorda seotud Tallinnaga. Siin komponeeriti ja kanti 1680. aastal ette üks esimesi saksakeelseid oopereid, Johann V. Mederi „Kindlameelne Argenia“. 1865. aastal loodi Tallinnas Estonia laulu- ja mänguselts, mille eestvedamisel rajati 1906. aastal Estonia teater. 1896. aastast on Tallinnas toimunud kõik üldlaulupeod. Muusikal oli oluline roll eestlaste identiteedi hoidmisel ja lääneliku kultuuri tutvustamisel Nõukogude perioodil, mis omakorda kasvas kogu rahvast ühendanud laulvaks revolutsiooniks. Tallinnas töötades leidis Arvo Pärt oma üle maailma kuulsaks saanud muusikakeele tintinnabuli. Täna on päevaks on Tallinnast kujunenud üks Euroopa ja maailma muusikakultuuri keskusi, kust pärinevad maailmatasemel heliloojad, dirigendid, interpreedid ja kollektiivid ning mis võõrustab kogu regioonis hinnatud muusikasündmusi ja -festivale. Valdakonna arendamine sai loomuliku jätku, kui alates 2022. aastast kuulub Tallinn UNESCO loovate linnade võrgustikku muusikalinnana.

UNESCO loovlinnade võrgustik käivitati 2004. aastal eesmärgiga tähtsustada kultuuri ja loovuse rolli linnade jätkusuutlikus arengus. 2022. aasta seisuga kuulub võrgustikku 295 linna 90 riigist üle maailma. Kokku on linnadel võimalik valida seitsme kategooria vahel: disain, film, gastronoomia, kirjandus, rahvakultuur, muusika ning meediakunstid. Üks linn saab võrgustikku kuuluda vaid ühes kategoorias ning erinevalt Euroopa kultuuripealinnast omistatakse UNESCO loovlinna tiitel tähtajatult. Kokku kuulub võrgustikku 59 muusikalinna, olles kõige rohkemaarvulisem kategooria disaini, rahvakultuuri ja gastronoomia kõrval. Tallinn ei ole esimene võrgustikku kuuluv loovlinn. 2015. aastast on Tartu UNESCO kirjanduslinn ja 2019. aastast on Viljandi rahvakultuuri linn.

Tallinnas kohtab muusikat igal sammul. Statistikaameti andmetel osales enne koroonapandeemiat 83,2% Tallinna elanikest viimase 12 kuu jooksul kultuuri tegevuses ning muljetavaldav 53,6% inimestest on viimase aasta jooksul käinud kontserdil.¹ 2019. aastal korraldasid 497 kontserdikorraldajat Tallinnas 2384 kontserti 700 000 külastajaga.² Tallinnas on ka väga head tingimused muusika õppimiseks eri haridusastmetel ning mitmekülgne muusikataristu. Kipume Eestis sageli unustama, et oleme üks väheseid riike maailmas, kus muusika on kohustuslik osa üldharidusest. Muusikaharidust antakse nii linna muusika- ja huvikoolides, eraõiguslikes muusikakoolides ja ringides, keskkoolide tasandil kui ka rahvusvahelisel tippasemel Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias. Siin asub üle 20 kontserdisaali, lisaks hulgaliselt muid muusikategemiseks sobilikke paikasid, sh kirikud, koolid, muuseumid jpm.

¹ Statistikaamet (2018), Kultuuris osalemise uuring. [https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_kultuur_kultuurielus-osalemine/KUT021] 27.02.2022

² Statistikaamet (2020), Eesti kontserdikorraldajate kontserdid 2019. [https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_kultuur_muusika/KU113] 27.02.2022

Muusika on Tallinna jaoks oluline kultuuriliselt, hariduslikult ja sotsiaalselt, aga ka majanduslikult. 2020. aastal Eesti Konjunktuuriinstituudi läbi viidud Tallinna muusikavaldkonna kaardistuse³ andmetel tegutseb linnas 1688 organisatsiooni ja ettevõtet, kus kokku on hõivatud 2073 inimest. Sektori kogutulud olid 146,5 mln eurot, sektori kasum oli 9,4 mln eurot. Hinnanguliselt moodustab Tallinna muusikavaldkonna kogu Eesti mahtudest ligikaudu 70%. Lisaks otsesele majanduslikule mõjule panustab sektor kaudselt paljude teiste majandusharude toimimisse. Muusikafestivalid ja -sündmused annavad tööd muuhulgas majutus-, toitlustus-, teenindus- ja tehnoloogiaettevõtetele. Muusikavaldkond on tõsiseltvõetav majandusharu, kultuuriturismi eestvedaja ja tööandja, mis kinnitab veelkord seda, kui oluline on leida võimalused valdkonna toetamiseks koroonakriisi mõjude leevendamiseks ning sektori vastupanuvõime tõstmiseks kriisidega toimetulekuks.

Kui Tallinn ja muusika on nõnda tihedalt seotud, siis miks oli Tallinnal vaja võtta ette kandideerimine UNESCO võrgustikku? Kas Tallinn pole juba ilma selleta muusikalinn? Kahtlemata on, kuid võrgustikku kuulumine loob Tallinnale ja siin tegutsevatele muusikaorganisatsioonidele täiendavaid võimalusi. Tallinn on pikalt tegeleenud enda rahvusvahelise positsioneerimisega. Euroopa kultuuripealinna tiitel jääb aastasse 2011. Järgmisel, 2023. aastal on Tallinn Euroopa Roheline Pealinn. Tallinna arengustrateegia 2035⁴ visioon on Tallinn kui roheline maailmalinn, kus elatakse tulevikku vaatavalt ja pärandit väärtustavalt. Üheks kuuest strateegilisest sihist on loov Tallinn, mis on kujunenud targa majanduse südameks, avatud õppimise ruumiks, teaduse, innovatsiooni ja katsetuste linnaks ning loovate inimeste ja sündmuste linnaks, kus on hoitud nii ehituskui ka kultuuripärand. Kultuuri kaudu soovib Tallinn saada vastutustundlikumaks, kaasavamaks ning uuenduslikumaks linnaks. UNESCO muusikalinnaks olemine panustab kõikidesse ülaltoodud eesmärkidesse, olles platvorm, mis ei toeta ainult Tallinna ja Eesti muusikuid ning teisi loomeinimesi, aga lisaks seob need valdkonnad tihedalt kokku hariduse, keskkonna, ettevõtluse ja innovatsiooniga.

Tallinnal, Eesti suurima kohaliku omavalitsusena, samuti nagu ka siinsel muusikavaldkonnal, on vaja lahendada mitmed olulised väljakutsed. Tallinna väljakutsed on vahetult seotud säästva arengu eesmärkidega, sh rohepööre, tervis ja heaolu, hariduse jätkusuutlikkus, ebavõrdsuse vähendamine ning kestlik majanduskasv. Koroonapandeemia tõi mitmed nendest probleemidest eriti valusalt esile, ennekõike digilõhe, hariduse, füüsilise ja vaimse tervise ning turismivaldkonna kestlikkuse osas. 2022. aastal on probleemide nimistusse lisandunud veel julgeolek ja kümned tuhanded sõjapõgenikud Ukrainast. Muusika koos ülejäänud kultuurivaldkonnaga oli üks enim kannatada saanud valdkondadest, kusjuures tähelepanu tuleb pöörata mitte ainult muusikutele, vaid kõikidele toimeahela osadele, sh tehnilise toe pakkujad, kontserdi- paigad jm.

³ Eesti Konjunktuuriinstituut (2020), Tallinna muusikavaldkonna kaardistamine. [<https://uuringud.tallinn.ee/uuring/vaata/2020/Tallinna-muusikavaldkonna-kaardistamine-2020>] 27.02.2022

⁴ Tallinn (2020), Tallinna arengustrateegia „Tallinn 2035“. [<https://www.tallinn.ee/est/strateegia/Arengustrateegia-Tallinn-2035-avalikustamine>] 27.02.2022

Pandeemia taandudes ja turismisektori taastumisel on oluline silmas pidada, et Euroopa Komisjoni andmetel⁵ moodustab kultuuriturism 40% kogu Euroopa turismist ehk 4 turisti 10st valib oma järgmise sihtkoha sealse kultuuripakkumise põhjal. Isegi, kui kultuur ei ole turisti jaoks esmane külastamise eesmärk, pakub kultuur oma eri vormides unustamatuid elamusi ning tõstab rahulolu külastuskogemusega. UNESCO muusikalinna tiitel aitab Tallinnal end tutvustada maailmas senisest enam eristuva ja mitmekülgse kultuuriturismi sihtkohana, kus lisaks kultuuripärandile, muuseumidele, disainile, arhitektuurile, kunstile ja paljudele teistele kultuurivaldkondadele on võimalus osa saada maailmatasemel muusikaelust. Siin toimub hulgaliselt kontserte ja rahvusvahelise ulatusega festivale, sh Tallinn Music Week, Jazzkaar, Birgitta Festival, Eesti Muusika Päevad, Nargen Festival. Samuti loob muusikalinnaks olemine paremad võimalused muusikafestivalidele ja -kollektiividele suurendada rahvusvahelist nähtavust ning teha senisest tihedamat koostööd teiste UNESCO võrgustikku kuuluvate linnadega.

Muusikalinnana püstitas Tallinn visiooni pakkuda maailmatasemel võimalusi luua ja nautida muusikat kogu selle mitmekülguses. Visiooni elluviimiseks seati kuus strateegilist eesmärki:

1. tõsta muusikavaldkonna kvaliteeti ning suurendada mitmekesisust ja rahvusvahelisust;
2. avastada, arendada ja toetada uusi muusikatalente;
3. muuta muusika kõigile kättesaadavamaks;
4. soodustada kestliku kultuuriturismi taastumist ja arengut;
5. muuta Tallinn ühistel väärtusel põhinevaks kaasavaks kogukonnaks;
6. toetada elujõulist ja kestlikku muusikavaldkonda uuenduste ja digitaalse võimekuse abil.

Eesmärkide saavutamiseks koostas Tallinn muusikalinna tegevuskava aastateks 2022–2025⁶, mis seisab kuuel sambal ehk tegevusprogrammil:

- Programmi *Järgmise põlvkonna muusika* eesmärk on kaasata muusikasse ja selle erinevatesse väljendusviisidesse rohkem noori, suurendada teadlikkust ning võimaldada noortel andekatel muusikutele valdkonnas karjääri teha. Selleks toetatakse muusikaharidust, lastele ja noortele suunatud konkursside läbiviimist ja noorte laulu- ja tantsupeo korraldamist. Muusika kaudu soovitakse toetada haavatavatest gruppidest pärit noorte ühiskonda kaasamist. Samuti kavandatakse käivitada noortele suunatud muusikapass, millega lihtsustatakse noorte ligipääsu muusikasündmustele.
- Programmi *Muusikaline Tallinn* eesmärk on muuta muusika kättesaadavamaks kõigile, vanusest, asukohast, rahvusest või muudest tingimustest hoolimata, ning tuua muusikat senisest enam linnaruumis esile. Tallinn on koostamas kultuuri

⁵ Euroopa Komisjon (2022), Cultural tourism.

[https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/cultural_en] 27.02.2022

⁶ Tallinn (2021), „Muusikalinna strateegia 2022-2025“.

[<https://www.tallinn.ee/est/muusikalinn/Muusikalinna-strateegia-2022-2025>] 27.02.2022

ligipääsetavuse strateegiat, mis muudaks kultuurielu kõikidele tallinlastele kõikjal linnas kättesaadavamaks.

- Programmi *Klassikalised helid* eesmärk on tagada klassikalise muusika kollektiivide paremad tingimused ning laiendada muusikute rahvusvahelist mobiilsust. Selleks on kavandatud tihedamat koostööd Tallinna Kammerorkestri ja Eesti Filharmoonia Kammerkoori vahel, muusikaliste ajalooradade loomist, andekate noorte muusikute igakülgselt toetamist, aga ka linnahelilooja ametikoha loomist. Samuti tuleb jätkata maailmatasemel muusikataristu kujundamist koostöös riigi ja erasektoriga, muuhulgas ootab tulevikus lahendust ooperimaja ning uue kontserdimaja rajamise küsimus.
- Programmi *Muusika tulevik* eesmärk on tugevdada muusikaettevõtlust kogu väärtusahela ulatuses ning selle võimet võtta areneva tehnoloogia maastikul kasutusele uuendusi. Teadmiste põhise kultuuripoliitika elluviimiseks ning muusikasektori ühiskondliku ja majandusliku mõju paremaks mõistmiseks toetab Tallinn sektori regulaarset kaardistamist ja analüüsi. Koostöös valdkonna organisatsioonidega käivitatakse muusikasektori koolitused ning soodustatakse rahvusvahelist liikuvust. Samuti on võtmetähtsusega digitaalsete platvormide toetamine muusika rahvusvaheliseks levitamiseks ning kontsertide salvestamise võimaluste parandamiseks nende kvaliteetseks voogedastamiseks ja veebis levitamiseks.
- Programmi *Loovate linnade koostöö* eesmärk on arendada koostööd teiste UNESCO loovlinnade võrgustiku liikmetega ning toetada rahvusvahelisi vahetusprogramme. Tallinn soovib aktiivselt osaleda ühisprojektides teiste muusikalinnadega ning olla ise innovaatiliste algatuste eestvedajaks.
- Programmi *Loovuse mõju* eesmärk on siduda muusikasektori arendamine säästva arengu eesmärkidega ning käivitada rahvusvahelisi algatusi muusika rolli suurendamiseks kaasavas ja kestlikus linnas. Tallinnal on ambitsioon saada loovlinnade rahvusvaheliseks kohtumispaigaks, kus keskendutakse muusika mõjule säästva arengu eesmärkide saavutamisel, sh kestliku turismi mudelite väljatöötamisele kultuuri- ja muusikaturismi arendamisel.

UNESCO muusikalinnaks saamine ei ole Tallinnale lühiajaline projekt, vaid tulevikku suunatud strateegiline valik tõstmaks kultuur ja muusika linna arengus tähtsale kohale. Kogu protsess oli avatud ja kaasav, selles osales üle 80 muusikavaldkonna esindaja. Tallinna taotlus sai hindamiskomisjonilt väga kõrge tagasiside, mistõttu ootused linnale on kõrged nii kohalikul muusikamaastikul kui ka rahvusvaheliselt. Muusikal on väge tuua inimesed kokku ning puudutada hinge. Seda on täna rohkem vaja kui kunagi varem.

Tallinnas, märts 2022

Ragnar Siil,
Estonian Business Schooli doktorant ja
UNESCO muusikalinna taotluse projektijuht

* * *

PS: Peatoimetaja poolne täiendus/

Beilage des Chefredakteurs/

Supplement by the editor - in - chief:

(saksa kolleegi tervitus ja e-mail Matti Raudjärvele/

Grüße vom deutschen Kollegen und E-Mail an Matti Raudjärv/

Greetings from the German colleague and e-mail to Matti Raudjärv; tõlgitud saksa keelest/ translated from German):

Festivali publik,

Peale New Yorgi Filharmoonikute Euroopa residentuuri erikontserte 20.-24.05.2022 kutsume Peenemünde 20-aastase kontsertide puhul reisima koos meiega muusikalisse Eestisse.

Eestlased on laululembeline rahvas. Nad laulavad metsast ja merest, põllust ja aiast, Jumalast ja isamaast, kelle vabaduse nad on oma häälega võitnud. See sündmus läks ajalukku kui "laulev revolutsioon". Eesti on kolmest Balti vabariigist väikseim, kuid oma muusikaliste traditsioonide poolest suur. Need ulatuvad tuhandeaastasest folkloorist kaasaegse jazz'i ja eksperimentaalse kunstini.

Prof Dr. Eckhardt. Freyer / Bonn, Saksamaa (27.05.2022)

Festivalpublikum,

nach den Sonderkonzerten der Europa-Residenz des New York Philharmonic vom 20. bis 24. Mai 2022, anlässlich von 20 Jahren Peenemünder Konzerte laden wir Sie ein mit uns in das musikalische Estland zu reisen.

Die Esten sind ein dem Gesang zugeneigtes Volk. Sie besingen den Wald und das Meer, das Feld und den Garten, Gott und das Vaterland, dessen Freiheit sie durch ihre Stimmen errungen haben. Als „Singende Revolution“ ist dieses Ereignis in die Geschichte eingegangen. Estland ist die kleinste der drei baltischen Republiken und doch groß in seinen musikalischen Traditionen. Sie reichen von tausendjähriger Folklore bis zu Jazz und Experimentalkunst der Gegenwart.

Prof. Dr. Eckhard. Freyer / Bonn, Deutschland (27.05.2022)

Festival audience,

After the special concerts of the European residency of the New York Philharmonic from May 20th to 24th, 2022, on the occasion of 20 years of Peenemünde concerts, we invite you to travel with us to musical Estonia.

The Estonians are a singing-loving people. They sing of the forest and the sea, the field and the garden, God and the fatherland, whose freedom they have won through their voices. This event went down in history as the "Singing Revolution". Estonia is the smallest of the three Baltic republics, yet it is big in its musical traditions. They range from thousand-year-old folklore to contemporary jazz and experimental art.

Prof. Dr. Eckhardt. Freyer / Bonn, Germany (27.05.2022)

EINE STADT VOLLER MUSIK – TALLINN ALS INTERNATIONAL ANERKANNTE UNESCO-STADT DER MUSIK

Die Musik hat einen wichtigen Platz in der estnischen Geschichte und Kultur, und ein großer Teil davon ist mit Tallinn verbunden. Heute ist Tallinn eines der europäischen und weltweiten Zentren der Musikkultur, das Komponisten, Dirigenten, Interpreten und Ensembles von Weltrang beherbergt und Gastgeber für renommierte Musikveranstaltungen und -festivals in der gesamten Region ist. Die Entwicklung des Sektors erhielt einen weiteren natürlichen Anstoß dadurch, dass Tallinn seit 2022 als Stadt der Musik zum UNESCO-Netzwerk der Kreativstädte gehört.

Das UNESCO-Netzwerk der Kreativstädte wurde 2004 mit dem Ziel ins Leben gerufen, die Rolle von Kultur und Kreativität für die nachhaltige Entwicklung von Städten hervorzuheben. Ab 2022 umfasst das Netzwerk 295 Städte in 90 Ländern auf der ganzen Welt. Insgesamt gehören 59 Musikstädte dem Netzwerk an, was die Musik neben Design, Volkskultur und Gastronomie zur zahlreichsten Kategorie macht.

In Tallinn ist Musik allgegenwärtig. Vor der Corona-Pandemie 83,2 % der Einwohner Tallinns in den letzten 12 Monaten an kulturellen Aktivitäten teilgenommen, und beeindruckende 53,6 % der Einwohner hatten im letzten Jahr ein Konzert besucht.¹ 2019 organisierten 497 Konzertveranstalter insgesamt 2384 Konzerte in Tallinn mit an 700000 Besuchern.² In der Stadt gibt es mehr als 20 Konzerthäuser sowie eine Vielzahl anderer Veranstaltungsorte, darunter Kirchen, Schulen, Museen und vieles mehr.

Musik ist für Tallinn nicht nur in kultureller, pädagogischer und sozialer Hinsicht wichtig, sondern auch in wirtschaftlicher Hinsicht. Laut der vom Estnischen Institut für Wirtschaftsforschung im Jahr 2020 durchgeführten „Kartierung des Musiksektors in Tallinn“³ gibt es in Tallinn 1688 Organisationen und Unternehmen, in denen 2073 Menschen beschäftigt sind. Die Gesamteinnahmen des Sektors beliefen sich auf 146,5 Millionen Euro, wobei ein Gewinn von 9,4 Millionen Euro erzielt wurde. Es wird geschätzt, dass der Musiksektor in Tallinn etwa 70 % des gesamten estnischen Musiksektors ausmacht.

Nach Angaben der Europäischen Kommission⁴ der Kulturtourismus 40 % des gesamten Tourismus in Europa ausmacht. Die Ernennung zur UNESCO-Musikstadt wird Tallinn dabei helfen, sich als unverwechselbares und vielseitiges Ziel für den Kulturtourismus in der Welt zu profilieren. Hier finden zahlreiche Konzerte und Festi-

¹ Statistikaamet (2018), Kultuuris osalemise uuring. [https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_kultuur_kultuurielus-osalemise/KUT021] 27.02.2022

² Statistikaamet (2020), Eesti kontserdikorraldajate kontserdid 2019. [https://andmed.stat.ee/stat/sotsiaalelu_kultuur_muusika/KU113] 27.02.2022

³ Eesti Konjunkturiinstituut (2020), Tallinna muusikavaldkonna kaardistamine. [<https://uuringud.tallinn.ee/uuring/vaata/2020/Tallinna-muusikavaldkonna-kaardistamine-2020>] 27.02.2022

⁴ Europäische Kommission (2022), Kulturtourismus. [https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/cultural_en] 27.02.2022

Vals von internationaler Bedeutung statt, darunter die Tallinner Musikwoche, der Jazzkaar, das Birgitta-Festival, die Estnischen Musiktage und das Nargen-Festival.

Als Musikstadt hat sich Tallinn zum Ziel gesetzt, erstklassige Möglichkeiten zu bieten, Musik in ihrer ganzen Vielfalt zu schaffen und zu genießen. Um diese Ziele zu erreichen, hat Tallinn einen „Aktionsplan Musikstadt 2022–2025“⁵ entwickelt, der sich auf sechs Aktionsprogramme stützt:

- Das Programm „*Musik für die nächste Generation*“ zielt darauf ab, mehr junge Menschen für die Musik und ihre verschiedenen Ausdrucksformen zu begeistern, das Bewusstsein dafür zu schärfen und talentierten jungen Musikern die Möglichkeit zu geben, eine Karriere in diesem Bereich zu verfolgen.
- Ziel des Programms „*Musikalisches Tallinn*“ ist es, Musik für alle zugänglicher zu machen, unabhängig von Alter, Wohnort, Nationalität oder anderen Bedingungen, und Musik im städtischen Raum sichtbar zu machen
- Das Programm „*Klassische Klänge*“ zielt darauf ab, bessere Bedingungen für klassische Musikensembles zu schaffen und die internationale Mobilität von Musikern zu erweitern
- Das Programm „*Zukunft der Musik*“ zielt darauf ab, die Musikindustrie über die gesamte Wertschöpfungskette hinweg zu stärken und ihre Fähigkeit zur Innovation in einer sich wandelnden technologischen Landschaft zu verbessern
- Das Programm „*Kooperation der Kreativstädte*“ zielt darauf ab, die Zusammenarbeit mit anderen Mitgliedern des UNESCO-Netzwerks der Kreativstädte zu entwickeln und internationale Austauschprogramme zu unterstützen.
- Das Programm „*Kreativitätsschub*“ zielt darauf ab, die Entwicklung des Musiksektors mit Zielen der nachhaltigen Entwicklung zu verknüpfen und internationale Initiativen zu starten, um die Rolle der Musik in einer integrativen und nachhaltigen Stadt zu stärken.

Die Ernennung zur UNESCO-Musikstadt ist für Tallinn kein kurzfristiges Projekt, sondern eine vorausschauende strategische Entscheidung, um Kultur und Musik in den Mittelpunkt der Stadtentwicklung zu stellen. Musik hat die Kraft, Menschen zusammenzubringen und die Seele zu berühren. Dies ist heute mehr denn je erforderlich.

Tallinn, im März 2022

Ragnar Siil,
Doktorand an der Estonian Business School und
Projektleiter der UNESCO-Bewerbung als Stadt der Musik

⁵ Tallinn (2021), Muusikalinna strateegia 2022-2025. [<https://www.tallinn.ee/est/muusikalinn/Muusikalinna-strateegia-2022-2025>] 7.02.2022

CITY FULL OF MUSIC – TALLINN AS INTERNATIONALLY RECOGNISED UNESCO CITY OF MUSIC

Music plays an important role in Estonian history, both culturally as well as politically, and much of this is linked with Tallinn, which has become one of the most acclaimed music centres in Europe and around the world. Many world-famous composers, conductors, musicians and music collectives originate from Tallinn, and it hosts numerous music events and festivals of international scale. Thus, it was only natural next step for Tallinn to be included from 2022 in the UNESCO Creative Cities Network as a City of Music.

UNESCO Creative Cities Network (UCCN) was launched in 2004 to enhance cooperation between cities that identify creativity as a strategic factor for sustainable development. As of 2022, the UCCN consists of 295 cities from 90 countries across the world. Together with design, crafts and folk arts, and gastronomy, the music cities category is among the largest with 59 designated locations.

Tallinn and music are inseparable, music can be found at every corner. According to Statistics Estonia, before pandemics, more than 83.2% of Tallinn's inhabitants participated in cultural activities in the past 12 months, and impressive 53.6% of people have visited concerts during a period of one year.¹ In 2019, 497 concert organisers produced 2,384 concerts with total of 0.7 million visits.² Estonia is one of the few countries in the world where musical education is a compulsory part of general education. There are more than 20 concert halls in Tallinn, plus additional venues for music performances, including churches, schools, community centres, museums, libraries, etc.

Music is not only important in terms of the cultural, educational and social impact, but also in terms of its economic contribution. In 2020, Tallinn carried out a music sector mapping study³, according to which the music sector has a significant role in employment and economic turnover. There are in total 1,692 organisations and companies in the music sector registered in the city with the total employment of 2,329 people. The music sector's total annual turnover (based on 2018 data) was over 151 million Euros and profits over 9.7 million Euros. Tallinn accounts for approximately 70% of total music sector volume in Estonia.

¹ Statistikaamet (2018), Participation in cultural activities. [https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_kultuur_kultuurielus-osaletamine/KUT021] 27.02.2022

² Statistikaamet (2020), Concerts arranged by Estonian concert organisers 2019. [https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_kultuur_muusika/KU113] 27.02.2022

³ Eesti Konjunktuuriinstituut (2020), Tallinna muusikavaldkonna kaardistamine. [<https://uuringud.tallinn.ee/uuring/vaata/2020/Tallinna-muusikavaldkonna-kaardistamine-2020>] 27.02. 2022

According to European Commission data, the cultural tourism accounts for 40% of the overall tourism in Europe.⁴ The title of the UNESCO City of Music allows Tallinn to position itself as a key tourism destination with a diverse, unique and high-quality cultural offer. It hosts world-class music festivals with large international appeal, including Tallinn Music Week, Tallinn International Festival Jazzkaar, Birgitta Festival, Estonian Music Days, Nargen Festival, etc.

As a UNESCO City of Music, Tallinn aims to offer world-class opportunities to create and enjoy music in all its diversity. To achieve this vision, Tallinn adopted the strategic action plan for 2022-2025⁵ with six thematic programs:

- Program *NEXT GENERATION MUSIC* aims to bring more young people to music in all its different expressions, raise awareness and allow talented young musicians to pursue their careers in music.
- Program *MUSICAL TALLINN* aims to make music more accessible for all regardless of age, location, nationality, or other conditions; and to introduce music into city landscape.
- Program *CLASSICAL SOUNDS* aims to create better conditions for classical musicians and collectives, and support capacity development and international mobility for artists.
- Program *FUTURE OF MUSIC* aims to strengthen music industry throughout the entire value chain and its capacity to innovate in the technologically changing environment.
- Program *TANDEM CREATIVE CITIES* aims to create bilateral and multilateral collaborations with other cities within the UNESCO Creative Cities Network and to encourage international exchange.
- Program *CREATIVE IMPACT* aims to connect music sector development with the United Nation's Sustainable Development Goals and to initiate international discussion on the role of music in inclusive and sustainable cities.

Becoming a UNESCO City of Music is not a short-term project or image building campaign, but long-term strategic commitment to streamline culture and music as catalysts for city development. Music has a power to bring people together and touch their souls. In today's world, this is needed more than ever before.

Tallinn, March-April 2022

Ragnar Siil,
Estonian Business School, junior researcher
Project manager for Tallinn UNESCO City of Music application

⁴ European Commission (2022), Cultural tourism.
[https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/cultural_en] 27.02.2022

⁵ Tallinn (2021), Tallinn Music Strategy 2022-2025.
[<https://www.tallinn.ee/est/muusikalinn/Muusikalinna-strateegia-2022-2025>] 27.02.2022

TARTU ÜLIKOOLI SENATI PÕÖRDUMINE UKRAINA RAHVA POOLE

Tartu Ülikool mõistab tingimusteta hukka Venemaa Föderatsiooni kallaletungi iseisvale Ukraina riigile. See on provotseerimata, inimõigusi jalge alla tallav, arulage ja jõhker agressioon demokraatliku ühiskonna vastu.

Head akadeemilise pere liikmed Ukraina ülikoolides! Tartu Ülikool toetab teie võitlust Ukraina vabaduse püsimise ja akadeemiliste väärtuste hoidmise eest. Tartu Ülikool teeb kõik võimaliku, et toetada sel äärmiselt raskel ajal ülikoolipere Ukrainast pärit liikmeid, meie üliõpilasi ja töötajaid. Samal ajal oleme teinud ettevalmistusi Ukrainast sõja jalust põgenevate inimeste saabumiseks. Avame uued õppekohad Ukraina üliõpilastele ja ootame teie akadeemilisi töötajaid kolleegidena tööle Tartu Ülikooli.

Kutsume kõiki ülikoole ja teadusasutusi astuma vastu vaba maailma ründamisele ning kandma hoolt tõetruu teabe levitamise eest. Euroopa ülikoolid peavad üheskoos aitama ukrainlastel hoida ülal oma haridus- ja teadussüsteemi. Peame pakkuma Ukraina üliõpilastele ja akadeemilistele töötajatele ligipääsu oma õppe- ja teadustöö võimalustele.

Vaba maailma liider, president Volodõmõr Zelenskõi! Ukraina rahva vaprus ning Teie töö ukrainlaste vastupanu juhtimisel innustab ja liidab meid. Venemaa avalik sõda Ukraina vastu algas Eesti iseseisvuse 104. aastapäeval. Tunneme teravalt, et sõdite meie sõda, võitlete vaba maailma eest! Teeme endast kõik, et teie kaasmaalased tunneks ennast Tartu Ülikoolis turvaliselt ja hoitult. Loodame, et see vähene, mida saame ülikoolina teha, on Teile toeks.

Слава Україні!

Звернення Сенату Тартуського університету до народу України

Тартуський університет рішуче засуджує напад Російської Федерації на суверенну державу Україна. Це є неспровокованою, злочинною, абсурдною та жорстокою агресією проти демократичного суспільства.

Шановна українська університетська та наукова громадо! Тартуський університет всім серцем підтримує Вашу боротьбу за збереження свободи України та академічні цінності. У ці надзвичайно складні часи Тартуський університет робить усе можливе, щоб підтримати українців-членів університетської громади, наших студентів та співробітників з України. Водночас ми готуємося до прибуття українців, які шукають прихисток від війни. У Тартуському університеті ми відкриваємо нові навчальні місця для українських студентів і робочі місця для академічних співробітників з України.

Ми закликаємо всі університети та науково-дослідні установи протидіяти напад на вільний світ та забезпечити поширення правдивої інформації. Європейські університети повинні співпрацювати і допомагати українцям зберегти свою

систему освіти та науки. Ми маємо запропонувати українським студентам та науковцям доступ до навчання та проведення наукових досліджень.

Лідере вільного світу, Президенте Володимире Зеленський! Відважність українського народу та Ваша праця в керівництві супротивом українців надихає та згуртовує нас. Відкрита війна Росії проти України почалася в 104-ту річницю незалежності Естонії. Ми гостро відчуваємо, що Ви зараз ведете нашу війну, адже Ви боретеся за вільний світ! Ми робимо все, що в наших силах, щоб Ваші співвітчизники почувалися у безпеці в Тартуському університеті. Сподіваємося, що кроки, хоч і нечисленні, які ми можемо зробити як університет, підтримають Вас.

Слава Україні!

The University of Tartu Senate's address to the people of Ukraine

The University of Tartu unequivocally condemns the aggression of the Russian Federation on the independent state of Ukraine. This is an unprovoked trampling of human rights and a cowardly and brutal aggression against a democratic society.

Dear members of the academic community in Ukrainian universities! The University of Tartu wholeheartedly supports your struggle for the preservation of Ukrainian freedom and academic values. The University of Tartu is doing everything possible to support the Ukrainian members of the University community, our students and our staff, during this extremely difficult time. At the same time, we have been making preparations for the arrival of people fleeing the war in Ukraine. We are opening new study places for Ukrainian students and we look forward to welcoming your academic staff as our colleagues at the University of Tartu.

We call on all universities and research institutions to stand up to the onslaught against the free world and to take care to disseminate truthful information. The universities of Europe must work together to help Ukrainians keep their education and research systems alive. We must offer Ukrainian students and academic staff access to our teaching and research facilities.

Leader of the free world, President Volodymyr Zelensky! The bravery of the Ukrainian people and your role in leading the Ukrainian resistance encourages and unites us. Russia's open war against Ukraine began on the 104th anniversary of Estonia's independence. We feel keenly that you are fighting our war, fighting for the entire free world! We will do our utmost to make your compatriots feel safe and cared for at the University of Tartu. We hope that what little we can do as a university will still be of help to you.

Слава Україні!

AVALDUS UKRAINA, UKRAINA RAHVA JA SÕJALE VASTU SEISVATE VENEMAA KODANIKE TOETUSEKS

Meie, Eesti teadlaste, õppejõudude, õpetajate ja üliõpilaste nimel kõnelevad organisatsioonid mõistame jäägitult hukka Venemaa agressiooni Ukraina vastu. Oma südames ja mõtetes oleme täna koos Ukraina rahvaga.

Samuti väljendame oma solidaarsust ja sügavat austust nende Venemaa julgete inimeste vastu, kes ütlesid kindla EI sellele häbiväärsele agressioonisõjale, mis põhjustab kujuteldamatuid kannatusi ja hävingut. Oleme eriti tänulikud Venemaa teadlastele ja teadusajakirjanikele [1][2] nende sõjavastase avaliku kirja eest, [3] mis on kirjutatud ja avaldatud hoolimata otsesest tagakiusamise ohust. Loodame, et see leiab Venemaa teadusringkondades ja ühiskonnas laialdast vastukaja ning julgustab teid edasiste tegevustele.

Vene geograafid [4], õpetajad [5], meditsiinitöötajad [6], omavalitsuste saadikud [7], kultuuri- ja kunstitegelased [8], sportlased, feministid [9] ja muud Venemaa ühiskonnarühmad [10][11][12][13][14][15][16] protesteerisid samuti. Paljud venelased tulid tänavatele ja nõudsid sõja lõpetamist; tuhandeid arreteeriti [17]. Kutsume kõiki vene diasporaasid üle maailma üles ühinema sõjavastastes jõupingutustes. Intelligents, rahva südametunnistus, peab teed näitama. Te pole ükski, protestiv vene rahvas pole ükski. Ukrainlaste kangelaslik vastupanu koos sõja massilise hukkamõistuga Venemaal ja rahvusvahelisel tasandil ning Vene sõdurite sihikindlus mitte osaleda agressioonis [18] võivad sõja peatada ja panna aluse turvalisemale Euroopale tulevikus.

Eestlased ja venelased on elanud kõrvuti üle tuhande aasta. Võrdne, õiglane, jõukas ja demokraatlik Venemaa on olnud eesti rahva üks peamisi lootusi alates 1905. aasta revolutsioonist.

Me tegutseme selle sõja vastu ühisrindena ja nõuame Vene vägede viivitamatut ja täielikku väljaviimist Ukraina territooriumilt!

Eesti Teadustöötajate Ametiühingute Keskliit

Eesti Kõrgkoolide, Teadus- ja Arendusasutuste Ametiühingute Liit

UNIVERSITAS

Eesti Haridustöötajate Ametiühing

Eesti Õpilasesinduste Liit

Sidusettevõtete esindamine:

Tartu Ülikooli Ametiühing

Eesti Maaülikooli Ametiühing

Tallinna Ülikooli Ametiühing

Tallinna Tehnikaülikooli Ametiühing

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia ametiühing

Akadeemiliste Professionaalide Ametiühing ETAL

Tallinna Kõrgema Tehnikumi Ametiühing

Eesti Keele Instituudi ametiühing

Заявление в поддержку Украины, украинского народа и российских граждан, выступающих против войны

Мы, организации, выступающие от лица эстонских ученых, преподавателей, учителей и студентов, безоговорочно осуждаем агрессию России против Украины. В наших сердцах и помыслах мы сегодня с народом Украины.

Мы также выражаем солидарность и глубочайшее уважение тем мужественным людям в России, которые сказали свое твердое НЕТ этой позорной агрессивной войне, причиняющей невообразимые страдания и разрушения. Мы особенно благодарны российским исследователям и научным журналистам [1][2] за их открытое письмо против войны [3], написанное и опубликованное вопреки угрозе прямого преследования. Мы надеемся, что оно найдет широкий отклик в российских научных кругах и обществе и побудит вас к дальнейшим действиям. Российские географы [4], учителя [5], медицинские работники [6], муниципальные депутаты [7], деятели культуры и искусства [8], спортсмены, феминистки [9] и другие группы российского общества [10][11] [12][13] [14][15][16] также выразили свой протест. Многие россияне вышли на улицы, требуя прекращения войны; тысячи были арестованы [17]. Мы призываем все русские диаспоры по всему миру присоединиться к антивоенным усилиям. Интеллигенция, совесть нации, должна указывать путь. Вы не одиноки, протестующий русский народ не одинок. Героическое сопротивление украинцев вместе с массовым осуждением войны в России и на международном уровне, решимость российских солдат не участвовать в агрессии [18] могут остановить войну и заложить основы более безопасной Европы будущего.

Эстонцы и русские живут бок о бок уже более тысячи лет. Равноправная, справедливая, процветающая и демократическая Россия – это одна из главных надежд эстонского народа со времен революции 1905 года.

Мы выступаем единым фронтом против этой войны и требуем немедленного и полного вывода российских войск с территории Украины!

**Эстонская конфедерация профсоюзов научных работников
Федерация профсоюзов эстонских высших учебных заведений, научно-исследовательских и опытно-конструкторских учреждений
UNIVERSITAS**

**Эстонский профсоюз работников образования
Союз студенческих представительств Эстонии**

Представляющие членские организации:

**Профсоюз Тартуского университета
Профсоюз Эстонского университета естественных наук
Профсоюз Таллинского университета
Профсоюз Таллинского технологического университета
Профсоюз Эстонской академии музыки и театра
Профсоюз академических профессионалов ETAL
Профсоюз Таллинской высшей технической школы
Профсоюз института эстонского языка**

Statement of support for Ukraine and Ukrainian people, and the Russian people who have stepped out against the war

We, Estonian researchers, lecturers, teachers and students, through our representative organisations, unequivocally condemn Russia's aggression against Ukraine. Our hearts and minds are with the people of Ukraine.

We also express our solidarity with and highest respect to those brave people in Russia who have said their firm NO to this shameful offensive war, causing unimaginable suffering and destruction. We are particularly grateful to Russian researchers and science journalists [1] [2] for their open anti-war letter [3], written despite the possibility of direct persecution. We hope it will find a wide resonance in Russian academia and society and encourage you to further action.

Russian geographers [4], teachers [5], medical workers [6], municipal deputies [7], artists and cultural workers[8], sportsmen, feminists[9] and other groups in Russian society [10] [11] [12] [13] [14] [15] [16] have protested as well. Many Russians have taken to the streets, calling for an end to the war; thousands of them have been arrested [17]. We call upon all Russian diaspora all over the world to join the anti-war effort. Academics as the intelligentsia of the country should show the way. You are not alone, the protesting Russian people are not alone. The heroic resistance of Ukrainians together with massive popular condemnation of war in Russia and internationally, and Russian soldiers' determination not to participate in the aggression [18] can stop the war and open the way to a more secure Europe.

Estonians and Russians have been in contact for longer than a thousand years. An equal, fair, prosperous and democratic Russia is something the Estonian nation has been hoping for since the revolution of 1905.

We stand united against this war, and demand an immediate and complete withdrawal of Russian troops from Ukrainian territory!

Estonian Academic Union Confederation

Federation of the Trade Unions of Estonian Higher Education, Research and Development Institutions UNIVERSITAS

Estonian Educational Personnel Union

Federation of Estonian Student Unions

Representing the member organizations:

University of Tartu Faculty Association

Estonian University of Life Sciences Trade Union

Tallinn University Trade Union

Tallinn University of Technology Academic Professionals Union

Estonian Academy of Music and Theatre Trade Union

Academic Professionals Union ETAL

Trade Union of TTK University of Applied Sciences

Trade Union of Institute of the Estonian Language

Allikad/ Источники/ Sources:

- [1] <https://www.science.org/content/article/step-nowhere-russian-scientist-organizes-protest-ukraine-war>
- [2] <https://www.youtube.com/watch?v=-zkUq3Uqp-Q>
- [3] <https://trv-science.ru/2022/02/we-are-against-war-all/>
- [4] <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSda40t4qloWZ386f0EueqHbCDZGJdE56GGJdHD5YAKUk7R29w/viewform?fbclid=IwAR0DqzM0v8ymfkEL65IAVvUNphwvbFUEciGR0aDUF0rcOywGlu45DiiLqW0>
- [5] <https://www.teachnotwar.org/>
- [6] <https://madmed.media/open-letter/>
- [7] https://docs.google.com/document/d/1RQwoxg7tkjM-4BhuSLftyUaPfsDPd8ONECnMtFhqkgo/preview?pru=AAABf09H3bo*b5qZgck-EPfqaa19pOUhAQ
- [8] <https://spectate.ru/art-workers-public-letter/>
- [9] <https://jacobinmag.com/2022/02/russian-feminist-antiwar-resistance-ukraine-putin>; <https://t.me/femagainstar4>
- [10] <http://www.change.org/NetVoayne>
- [11] <https://prorus.ru/interviews/otkrytoe-pismo-arhitektorov-i-gradostroitelej-rossii-protiv-voennyh-dejstvij-v-ukraine/>
- [12] https://docs.google.com/document/d/1rSmclqedrhTASIsyXLOz39pU0WzV8b443au9X88Lx_c/edit
- [13] <https://meduza.io/feature/2022/02/26/rossiya-napala-na-ukrainu-v-samoy-rossii-i-po-vsemu-miru-protiv-etogo-vystupili-tysyachi-lyudey-vot-ih-nepolnyy-spisok>
- [14] <https://book-alliance.ru/?fbclid=IwAR0Jt1c6z5LI-GktLaqBjXbwZ4Ec4qGDjcge44mSenlu09xmW4Krq4OyU0Q>
- [15] https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfB__jxZjhHiQeX7UAJF_5ktaxIwxEaqJWEX0BJJZSyGfQ7pQ/viewform
- [16] http://ktr.su/en/content/news/detail.php?ID=7384&fbclid=IwAR362VS40Kaewr8I6BZ1LStX_fBT7w13oF-a3cRGL3L3RXsYyqzOqSjd5Fs
- [17] <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/25/prominent-russians-join-protests-against-ukraine-war-amid-1800-arrests-putin>; <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=28178&LangID=E>
- [18] https://twitter.com/DefenceU/status/1498359087184109572?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1498359087184109572%7Ctwgr%5E%7Ctwcon%5Es1__&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.postimees.ee%2Fembed%2Fivblog%2F15932%3Farticle_id%3D7464760&fbclid=IwAR3j02SN8-vIKOcqs8sxPuF3kZ_7XaN_a_PTruh2zykHkAVcmKzjV8P2aI

SAGE Publishing¹ vastus sissetungile Ukrainasse

SAGE Publishing mõistab hukka Venemaa sissetungi Ukrainasse ja taktika, mida Venemaa kasutab, mis süvendab sellest tulenevat humanitaarkriisi.

Me oleme pühendunud Ukraina inimeste toetamisele, eriti neile, kes on haridus- ja teadusringkondades, keda me teenime.

Me toetame ka neid Venemaal, kes on vapralt hukka mõistnud oma valitsuse tegevuse, sealhulgas paljud akadeemilises kogukonnas.

Mõned meetmed, mida me võtame, on järgmised:

- Meie platvormide avamine Ukraina kasutajatele, et ei oleks piiranguid sisule, millele nad saavad juurdepääsu õpetamiseks või teadustöök;
- Tagada, et SAGE-sisu on Research4Life'i kaudu ka Ukrainale vabalt kättesaadav;
- Ettevõtte annetuse tegemine UNICEFi tööle Ukrainas;
- Sage'i töötajate annetuste sobitamine piiranguteta konfliktide leevendamise ja pagulaste toetamise valdkonnas tegutsevatele heategevusorganisatsioonidele.

Me järgime valitsuste ja ELi suuniseid selle kohta, kuidas ettevõtted peaksid kriisile reageerima, ning jätkame olukorra jälgimist, et hinnata, kuidas muidu saaksime pakkuda mõjusat tuge.

SAGE Publishing info@email.sagepub.com ; 22.03.2022

This message was sent to matti.raudjarv@ut.ee.

* * *

SAGE Publishing² response to the invasion of Ukraine

SAGE Publishing condemns the Russian invasion of Ukraine and the tactics that Russia is using that are worsening the humanitarian crisis that has resulted from it.

We are committed to supporting the people of Ukraine, and in particular those in the education and research community whom we serve.

We also support those in Russia who have bravely denounced their government's actions, including many in the academic community.

Some actions we are taking include:

- Opening up our platforms to users in Ukraine so that there are no restrictions on the content that they can access for teaching or research;
- Ensuring that SAGE content is also freely available to Ukraine via Research4Life;
- Making a corporate donation to UNICEF's work in Ukraine;

¹ SAGE on ülemaailmne akadeemiline kirjastaja, kirjastades raamatuid, ajakirju ja kasvavat komplekti raamatukogu tooteid ja teenuseid. SAGE on tuntud oma pühendumuse poolest sotsiaalteadustele: eesmärgiga koolitada praeguseid ja tulevaseid sotsiaalteadlasi.

² SAGE is a global academic publisher of books, journals, and a growing suite of library products and services. SAGE is known for its commitment to the social sciences.

- Matching without limit SAGE staff donations to charities working in the areas of conflict relief and refugee support.

We will follow governments' and EU guidance on how businesses should respond to this crisis and we will continue to monitor the situation to assess how else we can provide impactful support.

SAGE Publishing info@email.sagepub.com ; 22.03.2022

This message was sent to matti.raudjarv@ut.ee.

UKRAINA SÕDA JA MAJANDUSSANKTSIOONID

Eckhard Freyer¹
Bonn, Saksamaa LV

Venemaa rünnak Ukrainale 24. veebruaril 2022 on tekitanud tugevaid reaktsioone Euroopas ja kogu maailmas – ÜRO Peaassamblee 2. märtsi resolutsioonis, milles mõisteti Venemaa tegevus hukka ülekaaluka häälteenamusega 141:5 ja erapooletuks jäi 35 inimest.

Kõik, kes kasvasid üles kommunistliku käsumajanduse tingimustes², on nüüd, 1990. aastate kriiside alusel, õppinud ellu jääma. Mida ei saanud osta ja omandada, on õpitud saama ja korraldama kaudsete üleminekutega-kõrvalpõigetega. 2022. aastal tuletavad venelased aeg-ajalt meelde neid varasemaid aegu. Lääs on Venemaad Ukraina ründamise eest karmilt karistanud ja see muudab igapäevaelus kõike. Paljud venelased üritavad välja murda oma äkilisest täielikust isolatsioonist. Venemaa rünnak Ukrainale

¹ Professor, dr Eckhard Freyer, Omnis Regio Fondi juhatus, Saksamaa; e-post: efreyer@t-online.de ; prof. dr Eckhard Freyer töötas hulk aastaid Merseburgi Ülikoolis professorina, tänaseks on ta juba emeriteerunud. Tema saksakeelne artikkel saabus toimetusse 14. märtsil 2022 ja seejärel tõlgiti see eesti keelde. Tõlget korrigeeris-täiendas eesti keelele omasemaks ning artiklit mõnes osas täiendas Matti Raudjärv (MR.). Ka terminoloogia-alane viide nr 2 on kirjutatud Matti Raudjärve poolt.

² Käesoleva tõlke teise lõigu esimeses lauses oleks otsetõlkes olnud mõiste „kommunistliku plaanimajanduse“ (algsest oli saksa keeles „kommunistischen Planwirtschaft“), kuid seda täiendati saksa keeles sõnaga „Kommando-“, st saksa keelses tekstis on nüüd „kommunistischen Plan(Kommando-)wirtschaft“ ja eesti keeles tehti asenduseks „kommunistliku käsumajanduse“ mõiste.

Miks nii? MR.: Seda sellepärast, et terminid „plaan, plaanimine“ on kasutusel ka turumajanduse tingimustes (olid kasutusel enne kui need terminid Venemaal ja Nõukogude Liidus /NLs/ kasutusele võeti), vahest isegi laiemas ulatuses ja sagedamini kasutatav (ka sisulisem) kui endises NLs. Märksa täpsem ja paremini tegevusele vastav oleks NLs termin „käsumajandus“ olnud kasutada. Tõsi, meil Eestis kasutatakse ka praegu veel terminit „plaanimajandus“, kuid seda tuleks eksitavaks pidada.

Kõrvalepõikeks: eesti keeles oli (on, kahjuks mõnikord) sageli kasutusel termin „planeerimine“. Kui see tõlkida saksa keelde, oleks „Planierung“, mille kohta ütlevad sakslased, et teehõõvliga planeeritakse (teed, maad jne), aga majanduses plaanitakse (e. k. *plaanima*, s. k. *planen*; e. k. *plaanimine*, s. k. *Planung*). Ilmselt on meil selle sõna eeskuju ja kasutamine vene keelest võetud, mis on väär. Siit järeldub – mitte alati pole võimalik head sisulist tõlget n-õ otsetõlkena saada.

Üheks näiteks on termin „tööstus“, millele vastab inglise keeles „industry“. Kui nüüd tõlgitakse inglise keelest lauseid-mõisteid, kus on sees termin „industry“ (millel on aga väga palju tähendusi!), siis tekivad eesti keeles väga sageli sellised mõisted-terminid, nagu „turismitööstus“, „meediatööstus“, „muusikatööstus“, „seksitööstus“ jne, jne (häirivalt sageli ka massimeedias, sh raadios ja televisioonis). Kahjuks on eelkirjeldatud väärkasutus täheldatav ka suure osa erialaspetsialistide puhul. Selline sõnakasutus näitab, et ei tunta asja ega konkreetse mõiste-termini tegeliku sisu ja ollakse lohakas oma emakeele vastu, hoolimatu eesti kultuuri vastu. Viimasel paaril aastal on kerkinud esile sõna „äge“ ning seda topitakse igale poole ja enamikel juhtudel on küsitav, kas selle sõnaga üle ei pingutata. Eesti keel pole nii vaene, et ilma selleta hakkama ei saaks.

24. veebruaril 2022 on põhjustanud tugevaid reaktsioone nii Euroopas kui ka kogu maailmas.

Vene metallioliigarh Vladimir Potanin hoiatab nüüd olukorra eest oma riigis nii nagu seda tehti enne 1917. aasta bolševike revolutsiooni, pidades silmas välismaiste ettevõtlusväärtuste konfiskeerimise-erimise kaalutlusi Venemaal. Venemaa seisab silmitsi kõige tõsisema kriisiga pärast Nõukogude Liidu lagunemist 1991. aastal. Venemaa sissetungi järel Ukrainasse 24. veebruaril 2022 on Lääne riikide poolt kehtestatud drastilisi sanktsioone tunda juba suurel määral. See mõjutab peaaegu kogu Venemaa finants- ja ärisüsteemi. Kas sanktsioonid võivad tulevikus sõja lõpetada?

Küsimus on selles, kui kaua kõik aega võtab. Venemaa ja Lääneriikide vaheline energiasõda, nt Venemaa gaasiimpordi katkemine, avaldaks märkimisväärset negatiivset mõju ka Euroopa Liidule (ELile) ja inflatsioonile euroalal. Venemaa tarnete täielik peatamine oleks väga valus, eriti Saksamaa LV majanduse jaoks. Majanduslangus oleks vältimatu. Sellele oleks ka pikaajaline mõju aktsiaturule, ettevõtete kasumile ja teistele majandustulemustele. Inflatsiooni edasine eskaleerumine ainult süvendaks neid mõjusid, sest hinnatõusud avaldavad täiendavat survet nii tööstusele, teistele rahvamajandusharudele kui ka eraisikutele. Seetõttu soovib EL sügisest muutuda vähem sõltuvaks Venemaa sõest ja aasta lõpuks Venemaalt pärit naftast peaaegu sõltumatuks. Gaasi puhul on see keerulisem: veeldatud maagaasi impordivõimsus jms. Tulevikus peavad ELi gaasihoidlad olema 1. oktoobriks 90% ulatuses täidetud. Selle eesmärk on tagada, et ELi riigid saavad järgmisest talvest üle isegi siis, kui Venemaa gaasitarned peatatakse. ELi liikmesriigid ei tohiks alates 2030. aastast enam Venemaalt gaasi, naftat ja kivisütt osta.

Venemaa fossiilkütuste eksport aitab oluliselt kaasa Venemaa riigielarve rahastamisele. Seetõttu on eri suundadest pärit surve lõpetada see import ELi. USA on seda juba teinud; kuid nad importisid ka varem Venemaalt palju vähem energiat.

Vastuseks peavad Hiina CNPC³-ga sõlmitud lepingud andma aastast veel 10 miljardit kuupmeetrit gaasi. Kuid uus kavandatud torujuhtme valmimine nende tarnete transportimiseks võtab aega kaks kuni kolm aastat. Seetõttu peab Venemaa lootma oma müüjale Euroopasse, et rahastada oma sõjalist sissetungi Ukrainasse ja tagada sisemine stabiilsus. See ajab nad Hiina ja Venemaa presidendi kantsleeri käte vahele: st rangemad Lääne sanktsioonid jätsid oma jälje. "... majanduslik reaalsus on oluliselt muutunud," ütles Kremli pressiesindaja Dmitri Peskov. "Need on tõsised sanktsioonid, need on problemaatilised."

Rahandusminister Anton Siluanov ütles seejuures, et Venemaa on võtnud meetmed kapitali väljavoolu piiramiseks ja teenindab oma välisvõlga rublades. "Viimase kahe

³Riigiettevõtte China National Petroleum Corporation (Hiina **Riiklik Naftakompanii**, lühendatult CNPC); omab nafta- ja gaasivarusid ning osalusi enam kui 30 riigis (Aafrikas, Kesk-Aasias-Venemaal, Ameerikas, Lähis-Idas, Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas ning mujal), maailma suuruselt kolmas naftaetevõtte. Rohkem kui 1000 meeskonda pakuvad naftaväljade teenuseid 55 riigis. [https://www.cnpc.com.cn/en/] 16.03.2022

nädala jooksul on lääneriigid sisuliselt pidanud Venemaa vastu majandus- ja finantssõda," ütles ta. Kõige pakilisem eesmärk on nüüd Venemaa finantsüsteemi stabiliseerimine. Kas ollakse valmis korrigeerima pankade dividendipoliitikat, et kindlustada oma kapitalibaasi jms?

Sanktsioonid toimivad, kuid Putini asemel on tema rahvas meeleheitel (remonditööd ei ole lõpule viidud, käsitöölised on ikka veel poolel teel paremusele), aga Elbelt sõitis ära 87 miljonit eurot maksev jaht "Graceful" ("Graatsiline"). Suurel kiirusel kadus see jaht kiiresti üle Põhjamere ja Läänemere Värskesse laguuni Venemaa enklaavis Kaliningradis. "Graatsiline" on Vladimir Putini aadlilaeva nimi, mida Hamburgi laevatehases Blohm & Voss pikka aega uuendati. Veidi enne rünnakut Ukrainale lasi Putin jahi ohutusse kohta tuua. Paljud Vene oligarhid püüdsid oma laevadega sama teha – ja olid sellega üsna edukad. Uhkeldav võim ja rikkus koos luksusega täidab paljud vene ärimehed uhkusega. Isegi Monet kõige väärtuslikumad maalid, mis tegelikult kuuluvad muuseumisse, sõidavad vene jahtidel üle ookeanide.

Kuid Prantsusmaa ja Itaalia hõivasid arvukalt säravaid Vene oligarhide laevu kogu Rivieras ja Côte d'Azuris. Vastuseks Venemaa agressioonisõjale Ukraina territooriumil on ELi sanktsioonide nimekirjas üle 1000 inimese. Moskvas ründasid inimesed IKEA kauplusi pärast seda, kui Rootsi kontsern teatas, et lõpetab oma tegevuse Venemaal. See on üks suurema käibega ettevõtteid – keedupotid, nõud, Billy riulid ja palju muud osteti kiiresti enne kaupluste sulgemist ära.

Luksuslikus kaubamajas GUM on hulgaliselt tühje riideid. Prada, Gucci või Louis Vuitton, kõik väga populaarsed staatusteadlike venelaste seas, võtsid oma kaubad tagasi. Moekauplused nagu Zara, H&M või Massimo Dutti lõpetasid tegevuse ja sulgesid oma ukсед. Kõik see puudutab ka tooteid Henkell Freixenet vahuveinist Apple'i nutitelefoni jne. Lääne autotootjad VW-st General Motors' ini sulgesid tootmise või lõpetasid sõidukite tarnimise. ELi sanktsioonide nimekirja kantud inimesed tajuvad, et seekord suhtub Lääs tõsiselt reageerimisel Venemaa agressioonisõjale Ukrainas. Venemaa elanikkonnale saab aga üha selgemaks ka see, et head ajad on läbi.

Pakkumised ja reklaam Euroopas on sageli kirillitsas kirjutatud ning juba mõnda aastat on nii isegi rongis, mis viis otse Moskvast Nice'i. Kuigi ainult üks kümnest Côte d'Azuri külalisest tuli Venemaalt, kulutas ta keskmisest suurema summa raha. Turisminduses on siin palju lugusid dekadentlikest külalistest – nad räägivad Monaco Vürstiriigi katuseterrassidest, kus istutatakse igal suvel täiesti uues disainis; luksuslikest kauplustest, mis on pärast oligarhi külastust tühjaks ostetud; hotelli vannidest, mis on täis šampanjat ja koertest, keda toidetakse hanemaksaga; kahekorruselistest villadest, millel on kolm lifti ja kaks basseini. Vene oligarhid tõid Lõuna-Prantsusmaale palju raha – mõned inimesed needsid neid, teised elasid nende arvel. Nüüd on sanktsioonid kohal ja enamik venelasi ära läinud.

Juba aastaid on pangad ja varahaldurid kurameerinud Vene miljardäride ja miljonnäridega nii hästi kui suudavad. Nüüd seisavad nad silmitsi oma ärimudeli varematega – seda eriti Šveitsis. Maailm on „ohtlik koht“, täis valitsusi, „näljane“ rikaste raha järele, kes on sihtmärgina "tähelepanu keskpunktis".

"Ohustatud liikide kaitsestrateegiad" pidi olema Venemaa rikkuse nõustajate foorumi teema, mis oli kavandatud 2022. aasta mai lõpuks – rikaste venelaste nõustajate kohtumisele Zürichis, Marriotti hotellis. Konverents tühistati ja kuna selle korraldajad sulgesid ka veebisaidi, saab isegi foorumi programmi, millel on sellised teemad nagu "konfidentsiaalsus" ning "maksud ja väljaränne", jälgida ainult veebiarhiivides.

Relvade ja varustuse tarnimine

Euroopa Liit tahab eraldada Ukraina relvajõududele relvade ja varustuse tarnimiseks veel 500 miljonit eurot. Sellest teatas ELi Nõukogu eesistuja Charles Michel pärast konsultatsioone riigipeade ja valitsusjuhtidega Prantsusmaal Versailles's. Kuigi ülemaailmne relvakaubandus on viimasel ajal veidi vähenenud, on paljud maailma piirkonnad taas relvastunud, eriti Euroopas. (Rahu-uuringute Instituut Sipri andmed).

Saksamaa LV – EL ja fossiilkütused

Saksamaa LV sõltub fossiilkütuste osas suuresti Venemaast. Majandusministeeriumi andmetel on Venemaa impordi osakaal fossiilgaaside impordis Saksamaale ca 55%, kivisöe puhul ca 50% ja toornafta impordil ca 35%. ELis on 40% imporditud gaasist pärit Venemaalt. Liidukantsler Olaf Scholz on öelnud: "Euroopa energiavarustust soojuse tootmiseks, mobiilsuseks, elektrivarustuseks ja tööstuse toimimiseks ei ole praegu võimalik tagada." Venemaalt pärit energia on kodanike igapäevaelu jaoks väga oluline. Seetõttu on Euroopa sanktsioonidest energiavarustuse tahtlikult välistanud. Sõltuvust Venemaast energiasektoris tuleks vähendada "nii kiiresti kui võimalik" reservide loomise, uute tarneallikate arendamise ja taastuvenergia laiendamise kaudu.

* * *

Siinjuures on aktuaalsed ka järgnevate ettekannete ning uuringute puhul kirjutatu ja räägitu:

1. Eckhard Freyer, Ihor Lishchynsky, Mariia Lyzun: Development of renewable energy: the experience of East Germany for Ukraine. Journal of European Economy, no. 3/2021: [<https://1drv.ms/w/s!AvdROBKSCUU0isZUvWe1NHlct6hRfA>]
2. Eckhard Freyer: Ausstieg aus der Kohle (Dekarbonisierung) und Energie-sicherheit in Europa und für die Ukraine, [<https://textmaterial.blogspot.com/2021/09/eckhard-freyer-im-rahmen-der.html>]
3. Begrüßungsrede, [<http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/41894>]

Bonn (Saksamaa LV), 14. märtsil 2022

UKRAINE-KRIEG UND WIRTSCHAFTSSANKTIONEN

Eckhard Freyer¹
Bonn, Germany

Der russische Angriff auf die Ukraine am 24. Februar 2022 hat in Europa und weltweit für starke Reaktionen gesorgt – in einer Resolution der Vollversammlung der Vereinten Nationen vom 2. März, als diese das russische Vorgehen mit einer überwältigenden Mehrheit von 141 gegen 5 bei 35 Enthaltungen verurteilte.

Jeder in der kommunistischen Plan(Kommando-)wirtschaft und Krisen der 1990er-Jahre groß geworden hat gelernt zu überleben. Was man nicht kaufen und erwerben konnte, hat man gelernt, sich zu verschaffen, und auf indirekten Umwegen zu organisieren. Im Jahr 2022 fühlen sich die Russen allmählich wieder an die Zeiten von damals erinnert. Der Westen hat Russland wegen seines Angriffes auf die Ukraine hart sanktioniert. Das ändert im Alltag alles. Viele Russen versuchen aus ihrer plötzlichen Totalisolation auszubrechen. Denn der russische Angriff auf die Ukraine am 24. Februar 2022 hat in Europa und weltweit für starke Reaktionen gesorgt

Der russische Metall-Oligarch Wladimir Potanin warnt nun angesichts von Überlegungen zur Beschlagnahmung ausländischer Firmenwerte in Russland vor einer Lage in seinem Land wie vor der bolschewistischen Revolution 1917. "Es würde uns 100 Jahre bis 1917 zurückwerfen und die Folgen – ein weltweiter Mangel an Vertrauen in Russland seitens der Investoren – würden wir viele Jahrzehnte lang spüren." Russland steht vor der schwersten Krise seit dem Fall der Sowjetunion 1991. Die drastischen Sanktionen des Westens wegen des russischen Einmarsches in der Ukraine am 24. Februar sind massiv zu spüren. Betroffen sind nahezu das gesamte Finanz- und Unternehmenssystem Russlands. Ob die Sanktionen perspektivisch zu einem Ende des Krieges führen könnten?

Die Frage ist, wie lange alles dauert. Ein Energie-Krieg zwischen Russland und dem Westen zB. eine Unterbrechung der russischen Gasimporte hätte erhebliche negative Auswirkungen auf die EU und die Inflationsentwicklung im Euroraum. Ein kompletter Stopp der russischen Lieferungen vor allem für die deutsche Wirtschaft sehr schmerzhaft wäre. Eine Rezession wäre unausweichlich. Das hätte auch langfristige Auswirkungen auf den Aktienmarkt, die Unternehmensgewinne, usw. Die weiter ausufernde Inflation würde diese Effekte nur noch verstärken, da die erhöhten Preise sowohl die Industrie als auch die Privatleute zusätzlich unter Druck setzen. Die EU will daher ab Herbst unabhängiger von russischer Kohle und Ende des Jahres nahezu unabhängig von Öl aus Russland. Bei Gas ist es komplizierter: LNG-Importkapazitäten etc. Die Gasspeicher in der EU künftig zum 1. Oktober zu 90% gefüllt sein müssen. Dies soll garantieren, dass die EU-Staaten auch bei einem Stopp russischer Gaslieferungen durch den nächsten

¹ Professor, Dr. Eckhard Freyer, Omnis Regio Stiftung Vorstand, Germany; e-mail: efreyer@t-online.de ; Artikel in deutscher Sprache bearbeitet am 14. März 2022 und anschließend ins Estnische übersetzt; Article edited in German on March 14. 2022 and then translated into Estonian von Matti Raudjärv.

Winter kommen. Die EU-Staaten sollen kein Gas, Öl und Kohle mehr vor Russland beziehen ab 2030.

Die Exporte Russlands im Bereich fossiler Energieträger tragen maßgeblich zur Finanzierung des russischen Staatshaushalts bei. Daher wird von unterschiedlicher Seite darauf gedrängt, diese Einfuhren in die EU zu beenden. Die USA haben dies bereits getan; sie importierten allerdings auch zuvor wesentlich weniger Energie aus Russland.

Als Antwort ist Abkommen mit Chinas CNPC mit zusätzlichen 10 Milliarden Kubikmetern Gas pro Jahr zu beliefern. Doch wird die neue geplante Pipeline für den Transport dieser Lieferungen zwei bis drei Jahre dauern. Daher muss sich Russland auf seine Verkäufe nach Europa verlassen, um seinen militärischen Einmarsch in die Ukraine zu finanzieren und die innere Stabilität zu gewährleisten. Das treibt sie in die Arme Chinas und das russische Präsidialamt: die verschärften westlichen Sanktionen ihre Spuren hinterließen. "... Die wirtschaftliche Realität hat sich erheblich verändert", Kreml-Sprecher Dmitri Peskow. "Das sind schwere Sanktionen, sie sind problematisch".

Finanzminister Anton Siluanow erklärte zudem, Russland habe Maßnahmen zur Begrenzung des Kapitalabflusses ergriffen und werde seine Auslandsschulden in Rubel bedienen. "In den letzten zwei Wochen haben die westlichen Länder im Wesentlichen einen wirtschaftlichen und finanziellen Krieg gegen Russland geführt", sagte er. Vordringlichstes Ziel sei nun die Stabilisierung des russischen Finanzsystems. Man sei bereit, die Dividenden-Politik der Banken zu korrigieren, um ihre Kapitalbasis zu sichern, usw.?

Die Sanktionen wirken – doch statt Putin verzweifelt sein Volk: die Reparaturarbeiten nicht abgeschlossen, die Handwerker noch halb an Bord, da raste die 87 Millionen Euro teure Jacht "Graceful" die Elbe hinauf. Mit hoher Geschwindigkeit verschwand sie über Nord- und Ostsee schnell in die russische Enklave Kaliningrad am Frischen Haff. "Graceful" heißt das Nobel-Schiff von Wladimir Putin, das längere Zeit bei der Hamburger Werft Blohm & Voss überholt wurde. Kurz vor dem Angriff auf die Ukraine ließ Putin die Jacht in Sicherheit bringen. Das versuchten auch zahlreiche russische Oligarchen mit ihren Schiffen – und waren damit recht erfolgreich. Macht und Reichtum mit Luxus zur Schau zu stellen, erfüllt viele russische Geschäftsleute mit Stolz. Selbst wertvollste Gemälde von Monet, die eigentlich ins Museum gehören, schippern so auf russischen Jachten über die Weltmeere. Aber Frankreich und Italien beschlagnahmten zahlreiche glitzernden Prunk-Schiffe russischer Oligarchen entlang der gesamten Riviera und Côte d'Azur. Ca 1000 Personen auf den Sanktionslisten der EU als Reaktion auf den russischen Angriffskrieg in der Ukraine. In Moskau stürmten die Menschen IKEA-Filialen, nachdem der schwedische Konzern angekündigt hatte, sein Geschäft in Russland einzustellen. Sie zählen zu den umsatzstärksten des Unternehmens. Schnell wurden noch Kochtöpfe, Geschirr und Billy-Regale eingekauft, bevor die Filialen schlossen. Im Luxuskaufhaus GUM gibt es ganze Etagen mit leeren Regalen. Prada, Gucci oder Louis Vuitton, alle sehr beliebt bei statusbewussten Russen, zogen ihre Waren ab. Mode-Läden wie Zara, H&M oder Massimo Dutti schlossen ihre Geschäfte. Westliche Autohersteller, von VW bis General Motors, schlossen ihre Produktion oder

liefern keine Fahrzeuge mehr. Mittlerweile fehlt: von Henkell Freixenet-Sekt bis zu Smartphones von Apple etc.

Personen auf den Sanktionslisten der EU spüren, dass es der Westen dieses Mal ernst meint mit der Reaktion auf den russischen Angriffskrieg in der Ukraine. Auch der Bevölkerung in Russland dämmert, dass die guten Zeiten vorbei sind.

Angebote in Europa sind oft in kyrillischer Sprache und seit einigen Jahren führte sogar ein Zug direkt von Moskau nach Nizza. Zwar kam nur jeder zehnte Gast an der Côte d'Azur aus Russland, aber dafür gab der oder die dann überdurchschnittlich viel Geld aus. Viele aus der Tourismusbranche hier haben Geschichten von dekadenten Gästen parat, sie erzählen von Dachterrassen im Fürstentum Monaco, die jeden Sommer in komplett neuem Design bepflanzt wurden, von Luxusboutiquen, die nach dem Besuch einer Oligarchin leer gekauft seien, von Hotel-badewannen voller Champagner und Hunden, die mit Gänsestopfleber gefüttert wurden, von zweistöckigen Anwesen mit drei Aufzügen und zwei Pools. Russische Oligarchen brachten viel Geld nach Südfrankreich. Manche verfluchten sie, andere lebten von ihnen. Nun sind die Sanktionen da – und die meisten Russen weg.

Viele Jahre haben Banken und Vermögensverwalter russische Milliardäre und Millionäre nach Kräften umworben. Nun stehen sie vor den Trümmern ihres Geschäftsmodells – vor allem in der Schweiz. Die Welt sei ein „gefährlicher Ort“, voller Regierungen, „hungrig“ nach dem Geld der Reichen, die als Ziel „im Rampenlicht“ stünden. Um Schutzstrategien für die bedrohte Spezies sollte es eigentlich beim Russian Wealth Advisors Forum gehen, einem Treffen von Beratern reicher Russen, das Ende Mai im Zürcher Marriott Hotel geplant war. Nun fällt die Konferenz aus, und da ihre Veranstalter auch die Webseite abgeschaltet haben, lässt sich selbst das Programm mit Themen wie „Vertraulichkeit“ und „Steuern und Auswandern“ nur noch in Onlinearchiven aufspüren.

Lieferung von Waffen und Ausrüstung

Die Europäische Union will weitere 500 Millionen Euro für die Lieferung von Waffen und Ausrüstung an die ukrainischen Streitkräfte zur Verfügung stellen. Das kündigte EU-Ratschef Charles Michel nach Beratungen der Staats- und Regierungschefs im französischen Versailles an. Auch wenn der globale Waffenhandel zuletzt leicht zurückging: In vielen Weltregionen wird aufgerüstet, vor allem in Europa. (Daten des Friedensforschungsinstituts Sipri)

Deutschland-EU und fossile Energieträger

Deutschland ist bei fossilen Energieträgern stark abhängig von Russland. Nach Angaben des Wirtschaftsministeriums liegt der Anteil russischer Importe an den fossilen Gasimporten nach Deutschland bei rund 55%, bei Kohle bei rund 50% und bei Rohöleinfuhren bei rund 35%. In der EU kommen 40% des importierten Gases aus Russland. Bundeskanzler Olaf Scholz sagte kürzlich: "Die Versorgung Europas mit Energie für die Wärmeerzeugung, für die Mobilität, die Stromversorgung und für die Industrie kann im Moment nicht anders gesichert werden. "Energie aus Russland sei von essenzieller Bedeutung für das tägliche Leben der Bürgerinnen und Bürger. Daher habe

Europa Energielieferungen bei den Sanktionen bewusst ausgenommen. Die Abhängigkeit von Russland im Energiebereich solle "schnellstmöglich" verringert werden: durch die Bildung von Reserven, die Erschließung neuer Bezugsquellen und den Zubau erneuerbarer Energien.

Dazu auch die aktuellen Studien:

1. Eckhard Freyer, Ihor Lishchynsky, Mariia Lyzun: Development of renewable energy: the experience of east Germany for Ukraine. Journal of European Economy, no. 3/2021:
[<https://1drv.ms/w/s!AvdROBKSCUU0isZUvWe1NHlct6hRfA>]
2. Eckhard Freyer: Ausstieg aus der Kohle (Dekarbonisierung) und Energiesicherheit in Europa und für die Ukraine,
[<https://textmaterial.blogspot.com/2021/09/eckhard-freyer-im-rahmen-der.html>]
3. Begrüßungsrede, [<http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/41894>]

EESTI VABARIIGI VALITSUSED, STABIILSUS JA MAJANDUSPOLIITILISED ARENGUD

Sissejuhatavaid mõtteid hetkeolukorrast

Poolesaja aasta jooksul elas Eesti üle kolm okupatsiooni: Nõukogude okupatsioon 1940–1941, Saksa okupatsioon 1941–1944, teine Nõukogude okupatsioon 1944–1991. Eesti Vabariik taastati pärast rohkem kui 50. aastast okupatsiooniperioodi 20. augustil 1991. Seega oleme tänaseks üle kolmekümne aasta (täitus 20. augustil 2021) olnud iseseisev Eesti Vabariik. Selle aja jooksul on meil hulk valitsuste koosseise olnud.

Nn Eesti NSV valitsusena oli alates 3. aprillist 1990 võimul juba Edgar Savisaare valitsus, mis kohe, taasiseseisvumise järel 20. augustil 1991 toimis *de facto* Eesti Vabariigi valitsusena kuni tagasiastumiseni 29. jaanuaril 1992 (kestis 5 kuud ja 10 päeva). Seejärel, 30. jaanuaril 1992, asus ametisse Tiit Vähi valitsus, kes toimis kuni põhiseadusliku valitsuse ametisse astumiseni 21. oktoobril 1992 samuti *de facto* Eesti Vabariigi valitsusena (kestis 8 kuud ja 21 päeva). Valitsusi ajavahemikus 20. august 1991 kuni 21. oktoobrini 1992 nimetatakse **üleminekuvalitsusteks**.¹

Kuna Eesti NSV valitsus perioodil 3. aprill 1990 kuni 20. august 1991 tegutses Eesti Vabariigi taasiseseisvumise eesmärgil (kestis veidi üle aasta ja nelja kuu), võime ütelda, et enne põhiseadusliku valitsuse ametisse asumist 21. oktoobril 1992, oli Eestis ametis **kolm valitsuse koosseisu** olnud.²

Eesti Vabariigi põhiseadus³ võeti vastu 28. juunil 1992 toimunud rahvahääletusel, vastavalt 1938. aastal jõustunud põhiseaduse § 1 alusel. Seega järgnevad valitsused on kõik olnud kui põhiseaduslikud valitsused, alates nn Mart Laari esimesest valitsusest alates 21. oktoobrist 1992 kuni käesoleva, 2022. aasta 18. juulil ametisse asunud nn Kaja Kallase teise valitsuseni. Juulis 2022 ametisse asunud valitsus on juba **17-nes põhiseadusliku valitsuse koosseis**. Seega võime tinglikult taasiseseisvunud Eestis seni kokku 20-dest valitsuse koosseisust rääkida:

- Eesti NSV valitsus (3.04.1990 – 20.08.1991);
- kaks üleminekuvalitsust (20.08.1991 – 21.10.1992);
- 17 põhiseaduslikku valitsust (21.10.1992 – 18.07.2022 ...)

Paraku on peaaegu kõik valitsused oma tööperioodiga lühiajalised olnud:⁴

- kõige lühema perioodiga töötas Andres Tarandi valitsus (5 kuud ja 9 päeva: 8.11.1994 – 17.04.1995), veidi pikemalt oli ametis Tiit Vähi teine valitsus (6 kuud ja 20 päeva: 17.04 – 6.11.1995), veidi üle aasta pidasid vastu Taavi Rõivase esimene valitsus (1 aasta ja 14 päeva: 26.03.2014 – 9.04.2015) ja Siim Kallase valitsus (1 aasta, 2 kuud ja 13 päeva: 28.01. 2002 – 10.04.2003);

¹ Eesti valitsuste loend. [https://et.wikipedia.org/wiki/Eesti_valitsuste_loend] 17.07.2022.

² Sealsamas: Eesti valitsuste loend.

³ Eesti Vabariigi põhiseadus /Republic of Estonia constitution. Tallinn: Eesti Vabariigi Riigikantselei, 1993, 47 lk.

⁴ Sealsamas: Eesti valitsuste loend.

- pikima perioodiga töötas Andrus Ansipi teine valitsus (4 aastat ja 1päev: 5.04.2007 – 6.04.2011), vastupidavuse pikkuselt teisel kohal oli Andrus Ansipi kolmas valitsus (2 aastat, 11 kuud ja 20 päeva: 6.04.2011 – 26.03.2014), napilt jäi maha kolmanda jaksuga Mart Laari teine valitsus (2 aastat, 10 kuud ja 3 päeva: 25.03.1999 – 28.01.2002);
- Kaja Kallase teine valitsus saab olla ametis vaid ca 8 kuud, sest 5. märtsil 2023 toimuvad järgmised XV Riigikogu korralised valimised.

Kindlasti on õnnestunud tööperioodi pikkused erinevatest põhjustest sõltuvad olnud, seda nii sisestest kui välistest teguritest olenevalt. Ka sellest, millistest jõududest, erakondadest on koalitsioon kokku pandud ja kuivõrd koostöö on sujunud.

Erakondade võimalused valitsustöösse panustada on olnud erinevad:⁵

- Eesti Reformierakond – 12 korral
- Isamaaliit – 7 korral
- Eesti Keskerakond – 6 korral
- Eesti Sotsiaaldemokraatlik erakond – 5 korral
- teistel erakondadel on olnud võimalus vähem arv kordi valitsuse töös osaleda või pole seda üldse olnud.

On huvitav, et veidi enam kui kolmekümne aasta jooksul on olnud ametis kakskümmend valitsust, st et keskmiselt on ühe valitsuse tööperioodiks ca poolteist aastat ehk 18 kuud!⁶ Seda on kindlasti vähe, mis näitab, et erinevad erakonnad pole koalitsioonis valmis stabiilselt töötama ja ka poliitiline kultuur on madal.

Üldiselt paistab, et poliitikud tegelevad sageli mitte niivõrd strateegiliste ja pikaajaliste küsimustega, vaid valdavalt taktikaliste ning lühiajaliste teemadega ehk teisti – küsimustega, mille lahendused saaks enne järgmisi valimisi valmis. Kuna keskmiselt on Riigikogus tegelikuks tööperioodiks kujunenud ca poolteist aastat, siis tuleb uus seltskond ning nende poolt hääletatakse sageli endised teemad maha ja võetakse käsile uued. Järjepidevust ja stabiilsust on seejuures vähevõitu, mis toob aga kaasa töö, aja ja raha liigset kulutamist.

Käesoleval ajal on Eestis (aga ka teistes riikides) aktuaalseteks teemadeks vähemalt kolm kriisi:

- tervishoiukriis, sh pandeemia;
- majanduskriis, sh energeetikaga seotud valdkonnad ning
- julgeolekukriis (suuresti seotud agressiooniga Ukrainas).

Majanduspoliitika teooria seisukohast võiks probleeme kolme majanduspoliitika põhivaldkonna seisukohast vaadelda⁷:

- korr poliitika (allvaldkonnad: omandi-, konkurentsi-, tegevusvabaduse ja isikukaitse-, sotsiaalse kindlustatuse- ja keskkonnapoliitika);

⁵ Sealsamas: Eesti valitsuste loend.

⁶ Arvutus ei ole täpne, vaid ligikaudne, et olukorda lihtsalt üldjoontes näitlikustada.

⁷ Vt näiteks ka: Raudjärvi, M. (2000). Majanduspoliitika alused. 3., täiendatud väljaanne. Tallinn, Tartu: Mattimar OÜ, 158 lk.

- struktuuripoliitika (allvaldkonnad: regionaal-, infrastruktuuri-, sektoraal-, haridus-, teadus- ja innovatsiooni-, tooraine ja energia- ning väike- ja keskmise ettevõtluse poliitika);
- protsessipoliitika (allvaldkonnad: eelarve-, raha-, sissetulekute- ning välismajandusliku kindlustatuse ja tasakaalu poliitika /lihtsustatult: ekspordi-impordi poliitika/).

Laskumata üksiksasjadesse toome alljärgnevalt vaid mõned olulised probleemid, mida Eesti riik ja ühiskond peavad mõistlikult lahendama ja edu saavutama või enneaegselt asjadega mitte tegelema.

Näiteks, nii korra- kui protsessipoliitikaga, täpsemalt, eeskätt omandipoliitika ja eelarve sh maksupoliitikaga, aga samuti sissetulekute poliitikaga seotud allvaldkondade problemaatika. On juba mõnda aega vahetevahel tõstatatud küsimus **varandusmaksu** rakendamisest Eestis. Tundub, et selle kehtestamine on nii täna kui lähiaastatel enneaegne, sest eesti ühiskond pole selleks veel valmis. See, et arenenud riikides on varandusmaks kasutusel, pole piisav argument, sest need riigid on oma arengutes meist kaugel ees ning paljud probleemid eelnevate aastakümnete jooksul oma elanikele edukalt lahendanud, sh elanike kõrge heaolu tase on tagatud. Eestis on asjad paraku teisiti – meie elanike heaolu vajab veel olulist tähelepanu ja arengut, kindlasti ka aega. Väga paljud pered (mitte ainult noored) on soetanud pangalaenu abil enesele korteri või maja, mis on neile väga suureks koormuseks võla tagasimaksmisel. Kui siia lisandub nüüd veel varandusmaks, oleks tegemist ebaõiglusega, võrreldes nendega, kes ei pea võlga maksma või on selle juba täielikult pangale tasunud.

Järgmise probleemina võiks nimetada **metsandust**, nimelt nn keskkonnakaitsjate püüdu metsaraieid oluliselt vähendada. See puudutab nii keskkonna-, regionaal-, sektoraal-, tooraine ja ettevõtluspoliitikat, aga ka eelarve-, sissetulekute kui teisi allpoliitika (seega tegemist majanduspoliitika kõigi põhivaldkondadega). Nimelt on eesti kuusemetsad väga suures ulatuses üraskite poolt kahjustatud. Kui me neid kuusikuid maha ei raiu (ja siis ei tegele sobiva metsa uuendamisega), siis me lihtsalt kaotame palju puitu ja töökohti, kahjustame regionaalset ja ettevõtluse arengut. Mõistlik on seda kahjustatud puitu siiski kasutusele võtta, mitte lasta sellel kahjustatud metsana seista.⁸ Mõnikord jääb mulje, et need inimesed, kes aktiivselt nõuavad metsade raie piiramist Eestis, pole ise vist metsas viibinud.

Eelnevate valdkondade kõrval ei saa unustada ka hariduse, teadus- ja innovatsiooni allvaldkondi ning eeskätt **hariduse ja teaduse** problemaatikat, sh nende alarahastatust (puudutab struktuuri- ja protsessipoliitikat ning vastavaid allvaldkondi). Tegemist on siin nii keele küsimustega (Eestis kõikjal eesti keelse õppe vajaduse senine alahindamine) kui õpetajate-õppejõudude-teadlaste suured töökoormused, kuid ebapiisavad hüvitused. Siinjuures nimetaks paljude ülikoolide ja kõrgkoolide ning teiste haridus-asutuste ametiühingute juba aastate pikkuseid tõestusi ja taotlusi haridus- ja teadus-süsteemi rahastamise suurendamise vajadusest ning tasuta õppetööst. Vastasel juhul

⁸ Allkirjutanu on ka ise ca 30 aastat metsaomanik olnud, saanud korduvalt erametsanduse alast koolitust ja oma metsa majandanud, on mitme metsaühistu liige, sh ka asutajaliige, mistõttu on metsanduse probleemid talle tuttavad.

pidurdub selle suure ja olulise valdkonna tegevus, süveneb hariduse pealiskaudsus ning kvalifitseeritud spetsialistide defitsiit.

Küllalt suured **regionaalsete arengute** tasemed ja erinevused maakonniti ning linnadevaldade võrdluses, mis kipuvad suurenema, vaatamata sellele, et Eesti on suhteliselt väike riik nii elanike arvult kui territooriumi suuruselt. See näitab kindlasti seda, et küsimustega tegeletakse vähe ning probleemidesse pole piisava põhjalikkusega süvenetud. Regionaal- ja teiste allpoliitikatega on seotud ka mõned riigi julgeoleku küsimused, mida pole järjekindlat tähelepanu pälvinud, sest **piiriäärsed maaalad** pole valdavalt või piisavalt hästi taludega-majandustegevusega hõivatud.

Eestis on sageli olulisteks küsimusteks kõrgema majanduskasvu saavutamine, kuid see on meil valdavalt saavutatud hinnatõusu arvel, mitte kõrgema tootlikkuse ja uue, enama väärtuse arvel. Samas rõhutatakse kõikjal küll palga kasvu vajadust, kuid tootlikkuse ennaktempo vajadusest ei räägita peaaegu üldse.⁹

On veel palju teisigi probleeme ja valdkondi, mis on normaalse arengu seisukohast aktuaalsed ning lahendusi nõudvad. Näiteks, olulisteks tuleb pidada nii investeringute olukorda, pensionite kui ka hoolekande jt probleemide tõstatamisi ning lahendusi. Kindlasti on kõige juures aktuaalsed rahastamise võimalused.

Käesoleva, nn sissejuhataivate mõtete puhul piisab aga ka eelpool tõstatatutest. Siiski tuleb mõista, et majanduspoliitika puhul on oluline arvestada asjaolu, et võttes lahendamiseks probleemi ühes allvaldkonnas, peame olema valmis selleks, et kokku peame puutuma paratamatult **ka teiste, mõnikord kõigi majanduspoliitika allvaldkondadega**, st et probleemidele tuleb läheneda **süsteemselt ja komplekselt**. Unustades või ignoreerides mõnd aspekti (allvaldkonda ja /või selle osi), võime saada puuduliku või vildaka lahenduse.

Kas meie Riigikogu liikmed (ka omavalitsuste volikogud ja töötajad), Valitsus ning ministriumide ja teiste ametkondade ametnikud on selleks valmis? Nii vajalikeks otsusteks kui nn valede otsuste vältimiseks? Kas jätkub koostöö taht, kompromissivalmidust ja stabiilsust ning lugupidamist kolleegide, isegi kogu eesti rahva vastu?

Augustis, 2022

Tallinnas, Pirita-Kose kodukontoris

Lugupidamisega,
Matti Raudjärv

⁹ Allakirjutanu, olles esimest korda stažeerimas november 1989 kuni jaanuar 1990 Saksamaa Liitvabariigis Kieli Ülikoolis ja Frankfurti (Main) Ülikoolis ning seal nende kirjandust ja majandusstatistikat uurides, samuti saksa kolleegidega diskuteerides selgus, et väga oluliseks loevad nad tootlikkuse ennakkasvu võrreldes palgakasvuga. Seda jälgitakse pidevalt suure tähelepanuga.

DIE REGIERUNGEN DER REPUBLIK ESTLAND, DIE STABILITÄT UND WIRTSCHAFTSPOLITISCHE ENTWICKLUNGEN

Einleitende Gedanken über die gegenwärtige Lage

Während eines halben Jahrhunderts hat Estland drei Okkupationen überlebt: die sowjetische Okkupation von 1940–1941, die deutsche Okkupation von 1941–1944, die zweite sowjetische Okkupation von 1944–1991. Die Republik Estland wurde nach einer mehr als 50-jährigen Okkupationsperiode am 20. August 1991 wiederhergestellt. Damit sind wir bis heute schon über dreißig Jahre lang (vollzogen am 20. August 2021) eine selbstständige Republik Estland gewesen. Während dieser Zeit haben wir eine Menge von Regierungszusammensetzungen gehabt.

Das Grundgesetz der Republik Estland¹ wurde am 28. Juni 1992 auf einer Volksabstimmung verabschiedet, auf der Grundlage des § 1 des im Jahre 1938 in Kraft getretenen Grundgesetzes. Damit haben sich alle folgenden Regierungen auf dem Grundgesetz basiert, angefangen mit der sog. ersten Regierung von Mart Laar seit dem 21. Oktober 1992 bis zur gegenwärtigen, am 18. Juli 2022 ins Amt getretenen sog. zweiten Regierung von Kaja Kallas. Die im Juli 2022 ins Amt getretene Regierung ist bereits die **17. verfassungsmäßige Regierungszusammensetzung**. Damit können wir bedingt über bislang 20 Regierungszusammensetzungen im wiederhergestellten selbstständigen Estland sprechen:

- Regierung der Estnischen SSR (3.04.1990 – 20.08.1991);
- zwei Übergangsregierungen (20.08.1991 – 21.10.1992);
- 17 verfassungsmäßige Regierungszusammensetzungen (21.10.1992 – 18.07.2022 ...)

Leider sind fast alle Regierungen in ihrer Arbeitsperiode nur von kurzer Dauer gewesen.²

Es ist interessant, dass während von ein wenig mehr als dreißig Jahren haben wir zwanzig Regierungen im Amt gehabt, das bedeutet, dass die Arbeitsperiode einer Regierung durchschnittlich ca. eineinhalb Jahre bzw. 18 Monate gedauert hat!³ Das ist sicherlich wenig, und es zeigt, dass die verschiedenen politischen Parteien nicht bereit sind, stabil in der Koalition zu arbeiten, und dass auch die politische Kultur niedrig ist.

Ohne sich in die Details zu vertiefen, stellen wir im Folgenden lediglich einige bedeutende Probleme vor, die der estnische Staat und die Gesellschaft vernünftig zu lösen haben, um Erfolg zu erzielen, oder um sich besser nicht voreilig mit diesen Sachen zu beschäftigen. Wir behandeln sie am Hintergrund von Hauptbereichen, die aus der

¹ Eesti Vabariigi põhiseadus / Republic of Estonia constitution. Tallinn: Eesti Vabariigi Riigikantselei, 1993, 47 S.

² Eesti valitsuste loend. [https://et.wikipedia.org/wiki/Eesti_valitsuste_loend] 17.07.2022.

³ Die Berechnung ist nicht exakt, sondern ungefähr, um die Situation einfach nur in groben Zügen zu veranschaulichen.

Theorie der Wirtschaftspolitik stammen (Ordnungs-, Struktur- und Prozesspolitik), und von in ihrer Zusammensetzung enthaltenen Unterbereichen.⁴

Zum Beispiel die Problematik der Unterbereiche, die sowohl mit der Ordnungs- als auch Prozesspolitik, genauer vor allem mit der Vermögens- und Haushaltspolitik, d. h. Steuerpolitik, aber ebenfalls mit der Politik der Einnahmen verbunden ist. Seit einiger Zeit wird von Zeit zu Zeit die Frage über die Anwendung der **Vermögenssteuer** in Estland aufgeworfen. Es scheint, dass deren Einführung sowohl heute als auch in den nächsten Jahren vorzeitig ist, da die estnische Gesellschaft noch nicht dafür bereit ist. Dass die Vermögenssteuer in den entwickelten Ländern angewandt wird, ist kein genügendes Argument, denn diese Länder sind in ihren Entwicklungen uns weit voraus und haben während der vergangenen Jahrzehnte viele Probleme für ihre Einwohner erfolgreich gelöst, darunter ist den Bewohnern das hohe Wohlstandsniveau gewährleistet. Leider sind die Sachen in Estland anders – der Wohlstand unserer Einwohner braucht noch viel wesentliche Aufmerksamkeit und Entwicklung, sicherlich auch Zeit.

Viele Familien (nicht nur junge Leute) haben sich mit Hilfe eines Bankkredites eine Wohnung oder ein Haus erworben, was für sie bei der Rückzahlung der Schulden eine sehr große Belastung bedeutet. Kommt hier jetzt noch die Vermögenssteuer hinzu, wäre das unfair gegenüber denen, die keine Schulden zahlen müssen oder diese bereits vollständig an die Bank zurückgezahlt haben.

Als nächstes Problem könnte **die Forstwirtschaft** genannt werden, nämlich das Bestreben von sog. Umweltschützern, die Abholzung der Wälder deutlich zu reduzieren. Dies betrifft sowohl die Umwelt-, Regional-, Sektoral-, Rohstoffs- und Unternehmenspolitik als auch die Haushalts-, Einkommens- und andere Unterpolitiken (es handelt sich also um alle Hauptbereiche der Wirtschaftspolitik). Nämlich sind die estnischen Fichtenwälder im sehr großen Umfang durch Borkenkäfer geschädigt. Wenn wir diese Fichtenwälder nicht abholzen (und uns dann nicht mit der passenden Wiederaufforstung beschäftigen), dann werden wir einfach viel Holz und viele Arbeitsplätze verlieren, der regionalen und unternehmerischen Entwicklung schaden. Es ist jedoch sinnvoll, dieses geschädigte Holz in Gebrauch zu nehmen, anstatt es als beschädigten Wald stehen zu lassen.⁵ Manchmal entsteht der Eindruck, dass diese Leute, die aktiv die Einschränkung der Abholzung der Wälder Estlands fordern, womöglich nicht selbst im Wald gewesen sind.

Neben den vorhin genannten Bereichen kann man auch die Unterbereiche der Bildung, Wissenschaft und Innovation sowie vor allem nicht die Problematik **der Bildung und Wissenschaft** nicht vergessen, darunter ihre Unterfinanzierung (dies betrifft die

⁴ Siehe Artikel in estnischer Sprache (dritte Seite); siehe zum Beispiel auch: Raudjärv, M. (2000). Majanduspoliitika alused. 3., täiendatud väljaanne. Tallinn, Tartu: Mattimar OÜ, 158 S.

⁵ Der Unterschriebene ist auch selbst seit ca. 30 Jahren ein Waldbesitzer gewesen, hat wiederholt Schulungen über den Bereich Privatforstwirtschaft erhalten und den eigenen Wald bewirtschaftet, ist ein Mitglied in mehreren Forstgenossenschaften, darunter auch ein Gründungsmitglied, und ist daher mit den Problemen der Forstwirtschaft vertraut.

Struktur- und Prozesspolitik sowie die entsprechenden Unterbereiche). Hier handelt es sich sowohl um die Fragen der Sprache (die bisherige Unterbewertung der Notwendigkeit der estnischsprachigen Ausbildung überall in Estland) wie auch um die großen Arbeitsbelastungen von Lehrern, Lehrkräften und Wissenschaftlern, aber deren unzureichenden Vergütungen. An dieser Stelle seien die bereits jahrelangen Bestrebungen und Anträge der Gewerkschaften von vielen Universitäten und Hochschulen sowie anderen Bildungseinrichtungen über die Notwendigkeit einer Anhebung der Finanzierung des Bildungs- und Wissenschaftssystems und über die kostenlose Ausbildung erwähnt. Im entgegengesetzten Fall wird die Tätigkeit dieses großen und wichtigen Bereiches gebremst, es vertieft sich die Oberflächlichkeit der Bildung sowie der Mangel der qualifizierten Fachleute.

In Estland ist das Erreichen eines höheren Wirtschaftswachstums häufig eine bedeutende Frage, aber wir haben dies meistens auf Kosten von Preiserhöhungen erreicht, nicht auf Kosten einer höheren Produktivität und eines neuen, größeren Wertes. Zugleich wird überall zwar die Notwendigkeit von Lohnerhöhung betont, aber die Notwendigkeit der Beschleunigung des Produktivitätstemplos wird beinahe gar nicht erwähnt.⁶

Es gibt noch viele weitere Probleme und Bereiche, die vom Gesichtspunkt einer normalen Entwicklung aktuell sind und Lösungen erfordern. Zum Beispiel sind sowohl die Lage der Investitionen wie auch die Aufstellungen von Renten und Pflege u. a. Problemen sowie deren Lösungen als wesentlich zu berücksichtigen. Sicherlich sind bei allem aktuell die Finanzierungsmöglichkeiten.

Bei den vorliegenden, sog. einleitenden Gedanken genügen aber auch die vorhin aufgeführten. Es muss jedoch verstanden werden, dass es bei der Wirtschaftspolitik wichtig ist, die Tatsache zu berücksichtigen, dass indem wir das Problem eines Unterbereiches für die Lösung angehen, müssen wir darauf vorbereitet sein, dass wir zwangsläufig auch **mit den anderen, manchmal mit allen Unterbereichen der Wirtschaftspolitik** in Berührung kommen müssen, d. h., dass die Probleme **systematisch und komplex** angegangen werden müssen. Indem wir irgendeinen Aspekt (Unterbereich) vergessen oder ignorieren, können wir eine unvollständige oder verzerrte Lösung erhalten.

Im August 2022
In Tallinn, Pirita-Kose

Mit Hochachtung,
Matti Raudjärv

⁶ Der Unterschriebene, der sich vom November 1989 bis Januar 1990 erstmals zu einem Forschungsaufenthalt an der Universität Kiel und an der Universität Frankfurt (Main) in der Bundesrepublik Deutschland war und dort deren Literatur und Wirtschaftsstatistik erforscht sowie mit den deutschen Kollegen diskutiert hat, wobei es sich herausstellte, dass sie den Produktivitätsfortschritt im Vergleich zum Lohnwachstum für sehr wichtig halten. Dies wird ständig mit großer Aufmerksamkeit beobachtet.

GOVERNMENTS, STABILITY AND DEVELOPMENTS OF THE ECONOMIC POLICY OF THE REPUBLIC OF ESTONIA

Introductory thoughts on the current situation

Estonia survived three periods of occupation over half a century: Soviet occupation in 1940–1941, German occupation in 1941–1944, the second Soviet occupation in 1944–1991. The Republic of Estonia was restored on 20 August 1991 after an occupation period of more than 50 years. Thus we have been an independent Republic of Estonia for more than thirty years by now (by 20 August 2021). We have had a number of government compositions during that time.

Constitution of the Republic of Estonia¹ was adopted on the basis of the referendum conducted on 28 June 1992, according to §1 of the Constitution which came into effect on 1938. Thus all subsequent governments have been constitutional governments starting from the first government of Prime Minister Mart Laar from 21 October 1992 until the current second government of Kaja Kallas who took the office on 18 July 2022. The government which took office in July 2022 is already the **17th composition of constitutional governments**. So we can state conditionally that Estonia has had in total 20 government compositions after regaining of independence:

- government of the Estonian S.S.R. (03.04.1990 – 20.08.1991);
- two transitional governments (20.08.1991 – 21.10.1992);
- 17 constitutional governments (21.10.1992 – 18.07.2022 ...)

Almost all governments have been in office for a short period, however.²

It is interesting to note that twenty governments have been in office during a little more than thirty years, so the period in office for each government has been about one and a half years, i.e. 18 months!³ This is certainly not enough and shows unwillingness of different political parties to work in a stable coalition and also poor political culture.

Without going into details we will point out below a few important problems which the Estonian state and the society have to solve reasonably and succeed or to avoid premature actions. We will treat these issues proceeding from the main areas of the theory of economic policy (order policy, structural policy and process policy) and their subareas.⁴

For instance, the range of problems related to order policy and process policy, specifically, above all, to ownership policy and budgetary policy, including taxation policy, but also the subareas related to income policy. For some time already the issue

¹ Eesti Vabariigi põhiseadus / Constitution of the Republic of Estonia. Tallinn: Eesti Vabariigi Riigikantslei, 1993, 47 lk.

² List of Estonian governments. [https://et.wikipedia.org/wiki/Eesti_valitsuste_loend] 17/07/2022.

³ This calculation is not exact but approximate to illustrate the situation in general.

⁴ See the article in Estonian (third page); see, e.g., also: Raudjärv, M. (2000). *Majanduspoliitika alused*. (Basics of Economic Policy) 3rd, updated edition. Tallinn, Tartu: Mattimar OÜ, 158 lk.

of establishing **property tax** in Estonia has been raised now and then. Establishing the tax seems to be premature both at present and in the next few years as the Estonian society is not ready for it yet. The argument that property tax is used in developed countries is not sufficient as these countries are far ahead of us in their development and they have successfully solved many problems for their citizens during the previous decades, including securing a high welfare level for the citizens. In Estonia the situation is unfortunately different – welfare of our citizens still needs important attention and development and certainly also time.

Very many families (not only young people) have acquired an apartment or house with a bank loan the repayment of which is a very high burden for them. If we added the property tax to it, it would be unfair compared to those who do not have to pay the debt or have already fully repaid it to the bank.

Another problem we can point out is **forestry**, namely the efforts of the so-called environmentalists to considerably reduce cutting of forests. This concerns both environmental, regional, sectoral policy, raw materials policy and business policy but also budgetary policy, income policy and other subpolicies (thus it concerns all main areas of economic policy). Estonian spruce forests have namely been damaged by borers to a very large extent. Unless we cut these spruce forests (and perform the appropriate reforestation), we will simply lose a lot of timber and jobs and will impair regional and business development. It would be reasonable to use this damaged timber after all and not to let the damaged forests stand.⁵ Sometimes it seems that the people who are actively demanding restriction of forest cutting have never been in a forest.

Besides the above-mentioned areas we should also not forget the subareas of education, scientific research and innovation and above all the range of problems related to **education and research**, including their underfinancing (concerns structural and process policy and their respective subareas). There are language problems (underestimated needs for studies in the Estonian language all over Estonia) and high workloads of teachers and the academic staff and researchers without sufficient compensation. Here I have to point out the arguments and applications of the trade unions of many universities and institutions of higher education and other educational institutions for many years about the need to increase the financing of the educational and research area in the situation of free education. Otherwise the activities of that large and important area will decelerate, education will be increasingly superficial and there will be a lack of qualified specialists.

Achievement of economic growth has often been an important issue in Estonia but it has mainly been achieved through price increases and not through higher productivity and

⁵ The undersigned has been a forest owner for 30 years, has repeatedly participated in training events for private forest owners and has managed the forest and is a member of several forest owners' associations, including a founder member, and is therefore familiar with the forestry problems.

new, higher value. And while the importance of raising salaries is emphasised everywhere, there is almost no talk about the need to increase the productivity first.⁶

There are also many other problems and areas which are topical and require solutions to achieve normal development. For instance, it is important to raise issues and offer solutions related to the situation of investments, pensions and also social welfare and other problems. Financing opportunities are certainly topical above all.

The issues raised above are, however, enough for the current so-to-say introductory thoughts. But we also have to understand that in economic policy it is important to take into account the fact that when we start solving a problem in one subarea, we have to be ready for its inevitable connections with **also other, sometimes all subareas of economic policy**, i.e. we need to have a **systematic and integrated** approach to problems. By forgetting or ignoring some aspect (subarea and/or a part of it) we can get an incomplete or distorted solution.

In August, 2022

In Tallinn, home office at Pirita-Kose

Sincerely,
Matti Raudjärv

⁶ During the first fellowship period of the undersigned in the Federal Republic of Germany from November 1989 to January 1990 at the University of Kiel and at the University of Frankfurt (Main), it became clear when studying their literature and economic statistics and also from discussions with German colleagues that they regard the increase in productivity before increasing salaries very important. This is constantly monitored with great attention.

ARTIKLID

PUBLIKATIONEN

ARTICLES

WILLINGNESS TO PAY FOR URBAN ECOSYSTEM SERVICES AS INPUT FOR STATISTICS: A CASE OF ESTONIA

Üllas Ehrlich¹
Tallinn University of Technology

Abstract

Finding a monetary equivalent for non-market ecosystem services is precondition to develop a worldwide standard for statistics on ecosystem services. The objective of this study is to find out the monetary equivalent of the value of Estonian urban ecosystem services and to determine the dependence of people's willingness to pay on their sociometric indicators. Using the contingent valuation method, the willingness to pay (WTP) of the Estonian adult population for the maintenance and management of Estonian urban ecosystems has been identified. The total annual WTP is about 17 million euros. Using regression analysis, it was determined that the amount of WTP is positively related to education level, income and gender (women pay more), but not related to age of respondents. In order to divide the total WTP among all the services of all the ecosystems studied, the respondents were asked to rank the urban ecosystems and the services they provide according to their subjective preference. The highest rank among ecosystems received large parks and among ecosystem services urban air purification. According to the results obtained, a matrix was compiled in which all services of the studied all ecosystems are assigned a monetary equivalent, which can be used as an input in the statistics on ecosystem services.

Keywords: Urban green areas, valuation of ecosystem services, contingent valuation, environmental accounting

JEL Classification Codes: Q5; Q51; Q56; Q57

1. Introduction

Urban ecosystems are of particular importance compared to other ecosystems, as it is in urban areas that a large number of people come into contact with ecosystems in a concentrated way and consume the values of ecosystem services. Given the extent of human exposure to ecosystems in urban areas, it is clear that for many ecosystem services, urban ecosystems play an important role in influencing the welfare of urban dwellers. This applies both to cultural services (such as recreation) and to regulatory services that affect the quality of the urban environment (such as air purification from PMs).

¹Üllas Ehrlich; PhD; Sustainable Value Chain Management Unit; Department of Business Administration, Tallinn University of Technology; Ehitajate 5, 19086, Tallinn, Estonia; ullas.ehrlich@taltech.ee

Accessible and high-quality urban green and blue spaces, such as parks, urban forests, tree-lined streets, allotments, river banks and coastlines, provide significant health benefits to local communities (EEA, 2020). Green spaces improve air quality, reduce noise and enhance biodiversity (Maes et al., 2019). Local communities use green space for physical exercise and social interactions, and for relaxation and mental restoration. Exposure to green space benefits health by reducing mortality and morbidity from chronic diseases, improving mental health and pregnancy outcomes, and reducing obesity (EEA, 2020).

Finding out the value of services of ecosystems in urban areas is more difficult than in the case of natural ecosystems. In an urban area, we cannot talk about one ecosystem, but many different ecosystems that offer different services. In addition, the question arises, how many ecosystems should be studied in urban areas? For example, which elements of urban landscaping should be aggregated and which should be treated as separate ecosystems, which elements can be separated at all in the detail (square size) selected on the map, etc. It is also important how people perceive and differentiate urban ecosystems and their services. This is clearly shown by the fact that the contingent valuation study revealed that urban ecosystem services were ranked quite differently from natural ecosystem services in terms of subjective importance. For example, the recreational service in urban areas, which was one of the last natural ecosystem services, was one of the most important.

When evaluating the services of urban ecosystems, it must be taken into account that urban ecosystems influence individuals welfare differently from natural ecosystems, such as forests. This should also be taken into account when choosing ecosystem evaluation methods. For example, to visit a hiking trail in the forest, visitors usually has to drive there specially, the visitor's transport costs and the time spent on the visit can be well monitored. Consequently, it is very appropriate to measure the monetary equivalent of the recreational value of a forest ecosystem using either the travel cost method or the time cost method. People come into contact with the ecosystems of different areas differently, usually not as a result of a special trip to a large city park, but with many brief exposures to urban ecosystems, such as tree alleys, lawns and small parks. Contact with urban ecosystems takes place in many ways- on the way to and from work, on foot with the family, and why not from the window of the vehicle and the window of the office and the home apartment. In general, it can be said that the typical contact with the urban ecosystem in an urban area is rather short in time, but the number of contacts per person can be relatively high. The time taken for such contacts is difficult to measure using travel cost and time cost methods, because unlike visiting natural ecosystems outside the city, there are typically no travel costs, as ecosystems are not specifically visited but are contacted when moving for other purposes. However, based on a survey of people, it can be said that contacts with the ecosystems of urban areas have a positive effect on welfare, even if the visit to the ecosystem is not an end in itself, but takes place by passing. Therefore, when assessing the monetary value to ecosystem services in urban areas, it is reasonable to measure the change in human welfare due to ecosystem services directly, using the contingent valuation method (CVM). Thus, it can be argued that, given the specific nature of the expression of urban ecosystem services, the use of

stated preferences-based methods (which also includes the CVM) for measuring their value is more justified compared to natural ecosystems.

The objective of this study was to find out the financial equivalent of Estonian urban ecosystem services and the dependence of people's willingness to pay and the amount of payment on their sociometric indicators. In addition, the aim was to identify people's preferences for different urban ecosystems and their services.

The paper presents the results of a CVM survey of urban areas conducted by the author. The dependence of the payment decision and willingness to pay amount on the sociometric indicators of the respondents has been analyzed. The total demand of the Estonian adult population for urban green areas is ascertained. Based on the CVM study, the monetary equivalents of the different services in each of the studied urban ecosystems are derived.

The results of the work can be used in the accounting and statistics of ecosystem services.

2. Definition of urban ecosystem

Both scientists and less qualified people in general have a fairly common and consensual understanding of what the forest looks like and the grassland looks like: the grassland is dominated by grasses and the forest is dominated by trees. Although the criteria for the transition of ecosystems can be debated (eg where a wooded meadow ends and a forest begins), the vast majority of meadows, forests and also bogs are so different from each other botanically (and more broadly biologically) that there is no need to be a scientist to determine the ecosystem.

The same cannot be said for urban ecosystems, which do not have such a uniform basis for classification. And that is where the problems of identifying and defining urban ecosystems begin. Different institutions try to set their own criteria, sometimes on the basis of subjective interest. For example, the classification of the forests surrounding a city as urban ecosystems or as forest ecosystems says nothing about its value but is rather statistical by nature. However, the possibility to decide on forest management issues by the city government may be reduced if the forest is administratively outside city borders and defined as a forest, instead of being defined as an urban ecosystem.

Thus, there seem to be two different ways of designating a forest as an urban ecosystem: urban ecosystem is considered to be one that is either the forest within the city administrative borders or where city inhabitants typically walk. However, both criteria are, unlike other ecosystems, non-biological and say nothing about the biological nature of the ecosystem, which is the basis for classifying other ecosystems, such as grassland, forest or bog. The urban ecosystem can be characterized by a meadow (eg a lawn areas in big parks), a forest (recreational woodlands inside the city) as well as a bog feature.

If there is any substantive biological criterion that connects these ecosystems, then the degree of human impact, i.e. the "degree of artificiality" of the ecosystem. The latter is suitable for green areas of the city, such as flower beds and lawns, but not for forest

parks located in the city (eg Glehni Park in Tallinn), where typical forestry activities is definitely carried out with less intensity than in commercial forests.

A separate issue and also a criterion is how people subjectively perceive the urban ecosystem and its extent. Many people are likely to think about this issue when filling contingent valuation questionnaire. The natural solution to this question would be that "the urban ecosystem is what I feel as an urban ecosystem". Such an answer may be correct from the point of view of cognitive theory, but it hardly satisfies the needs of accounting and statistics.

In view of the above, it is clear that not an administrative, biological and subjective criterion taken separately can be used to define an urban ecosystem, but the achievement of the better result requires the development and use of a complex method that takes into account several different factors.

The criterion for classifying the urban ecosystem, which has been used in this work, is a complex criterion that considers both the population density and the distance of artificial areas from the ecosystem. Such criteria of urban ecosystem are expected to be closest to how people subjectively perceive it.

3. Methodology

In this work, the contingent valuation method is used to determine the monetary value of urban ecosystem services. The contingent valuation method (CVM) is a survey method that seeks to elicit people's preferences for changes in non-market good provision by finding the amount of money people are willing to pay in order to receive the change in question. The value attached to the object by the respondents in the form of the willingness to pay is contingent in relation to the constructed or simulated market (or market scenario) in the questionnaire (Portney 1994). If there is no actual market for some goods, it has to be created hypothetically. The hypothetical scenario is then presented to people and they are asked how much money they would agree to give up if the change was undertaken, alternatively to avoid the change. Theoretically, the maximum amount of money an individual is willing to pay for a welfare increasing change is equivalent to the amount that he or she would give up while keeping his or her utility constant (Freeman, et al., 2003). The first empirical application of the contingent valuation method was made by Davis (Davis, 1963) in his study of hunters in Maine. The method has become very widely used. In the overview of the history of contingent valuation Carson (Carson, 2011) provides reference to 8000 papers and studies all over the world. In recent years there have also been several applications of contingent valuation in Estonia (e.g. Reimann, et al. 2011; Pädam, Ehrlich 2011; Nõmmann, et al. 2020; Ehrlich 2021). Comprehensive accounts of the method are found in Mitchell and Carson (Mitchell, et al., 1989) and Alberini and Kahn (Alberini, et al., 2009).

A contingent valuation study on urban green spaces was conducted in 2019. The survey is based on 720 questionnaires and the sample structure was representative of the Estonian adult population. The sociometric structure of the sample is shown in Table 1. The distribution of respondents with a positive WTP is presented in the table separately.

Questionnaires that left some questions unanswered but the sociometric section was filled in correctly were used to analyze the questions for which the questionnaires contained information. Therefore, in the analysis of different questions, the samples are slightly (by only a few answers) different. The exact sample size for each question is given in the tables.

Table 1. Distribution of respondents by sociometric indicators

		All respondents		Respondents with positive WTP	
		Number of respondents	Per cent	Number of respondents	Per cent
Gender	Man	318	44,2	278	42,6
	Woman	402	55,8	374	57,4
	TOTAL	720	100	652	100
Education	1 - Basic	72	10,0	65	10,0
	2 - Secondary	331	46,0	296	45,4
	3 - Higher	317	44,0	291	44,6
	TOTAL	720	100,0	652	100,0
Age	18-23	96	13,3	89	13,7
	24-29	84	11,7	75	11,5
	30-39	138	19,2	122	18,7
	40-49	134	18,6	125	19,2
	50-59	135	18,8	124	19,0
	60-69	69	9,6	63	9,7
	70 or older	64	8,9	54	8,3
	TOTAL	720	100,0	652	100,0
Income (EUR)	alla 500	100	13,9	85	13,0
	501-800	150	20,9	129	19,8
	801-1000	131	18,2	126	19,3
	1001-1300	161	22,4	149	22,9
	1301-2000	120	16,7	111	17,0
	üle 2000	57	7,9	52	8,0
	TOTAL	719	100	652	100

Whereas one of the aims of the CVM study was to find the financial equivalent of non-market services in the urban ecosystem, the structure of the questionnaire was more complicated than typical CVM survey. In addition to the typical parts of the CVM questionnaire, such as the simulated market scenario, the willingness to pay question (discrete choice format) and the sociometric part of the respondents, the questionnaire also included additional questions on the use and sufficiency of urban green areas. To link WTP to individual services of urban ecosystems, respondents were asked to rank urban ecosystems (Table 9) and ecosystem services (Table 10) according to their subjective preferences. In addition to the questions mentioned above, the questionnaire

contained 4 additional questions: 1)“How often do you visit the green areas of the city?” (Table 2); 2)„Do you think that there are green areas in Estonian cities...” (Table 3); 3)„If you think that there are too few green spaces, what types of green spaces should be added as a matter of priority?” (Table 4); 4)„Do you consider it permissible to build houses in public green areas?” (Table 5).

4. Results and discussion

4.1 Results of additional questions

The distribution of answers to the given variants of question „How often do you visit the green areas of the city?” is presented in the table 2.

Table 2. Answers to the question „How often do you visit the green areas of the city?”

Predefined answer options	Number of respondents	Percentage of respondents
Almost every day	188	26,1
At least once a week	233	32,4
Once a month	206	28,6
I do not visit green areas	93	12,9
Total	720	100,0

The frequency of visiting urban green areas shows the importance of these areas in the everyday life of city inhabitants. About a quarter of respondents visit green areas almost every day. The share of residents who visit green areas at least once a week is the highest, almost 33 percent. 29 percent of the population visits green areas on average once a month. The share of those who do not visit green areas at all is remarkably small, about 13 percent. Given that the nature of the visit to the green areas was not defined in the questionnaire, the question of what the residents consider to visit the green areas remains a question. It can be assumed that visits to green areas are mainly considered to be visits where the visit to the green area is the main purpose of the trip or walk. If this is true, many exposures to green spaces, such as going to work through the park or bringing a child home from kindergarten along an alley of trees, remain undefined as a visit to green spaces. Thus, the actual exposure of urban dwellers to green areas may be even higher than the answers directly show.

The distribution of answers to question „Do you think that there are green areas in Estonian cities...” is given in Table 3.

Table 3. Answers to the question „Do you think that there are green areas in Estonian cities....“

Predefined answer options	Number of respondents	Percentage of respondents
Too many	38	5,3
Optimally	442	61,4
Too few	240	33,3
Total	720	100,0

Two thirds of the city's residents have a clear opinion on this issue – the amount of green areas are optimal in Estonian urban areas. One third of the respondents consider the number of green areas to be too small. Just five percent of respondents feel there are too many green spaces in cities. It can be concluded from the answers that the majority of Estonian urban residents are satisfied with the (at least) quantity of green areas.

The distribution of answers to the given variants of question „Which type of green spaces should be added as a matter of priority in urban space?“ is presented in the table 4.

Table 4. Answers to the question „Which type of green spaces should be added as a matter of priority in urban space?“

Predefined type of landscaping	Number of respondents	Percentage of respondents
Parks	185	41,1
Lawns and flower buds	69	15,3
Gardens	72	16,0
Tall landscaping and alleys	124	27,6
Total	450	100,0

As the distribution of answers to the question „Which type of green spaces should be added as a matter of priority in urban space?“ shows, more than 41 percent of those who answered the question consider it necessary to add parks as a matter of priority. This shows that the residents are most in need of parks. Parks are followed by tall landscaping and alleys with about 28 percent. The share of those who consider it necessary to add lawns and flower buds to landscaping is approximately equal, 16 and 15.3 percent, respectively. From this distribution of the answer, it can be concluded that residents who want more landscaping in cities consider it necessary to add large forms of landscaping, such as parks and alleys. Slightly less than one third of the respondents prefer to add flower clumps and gardens as a priority.

The answer options for question „Do you consider it permissible to build houses in public green areas?“ and the distribution of answers between them are given in Table 5.

Table 5. Answers to the question „Do you consider it permissible to build houses in public green areas?“

Predefined answer options	Number of respondents	Percentage of respondents
Certainly not	437	61,3
Yes, if the buildings are beautiful	174	24,4
Yes, if the developer pays the city enough	102	14,3
Total	713	100,0

A total of 713 respondents answered this intriguing question. An absolute majority, more than 61 percent of respondents, chose the answer "Certainly not", which indicates that building a public green space is considered unacceptable under any circumstances. The reason for this attitude is probably that people already have negative experiences with the reduction of public green space due to construction, and people feel that their well-being is at risk. Provided that the buildings built in the public green space are aesthetically acceptable, about 24 percent of the respondents accept the construction. Only a little over 14 percent of respondents consider the criterion that "the developer pays the city enough" to be acceptable as a construction condition.

In general, it can be said about the building houses to the public green space that almost two thirds of people do not agree with the conversion of public green space into land covered by buildings. Those who agree with the construction consider it important that the buildings are beautiful. Only 14 percent of people consider pure financial criteria when deciding on building to public green space.

4.2 The CVM study

In the present study, the WTP question was worded as follows: „If you think that green spaces in Estonian cities are important and you consume the services of urban green space ecosystems, how much would you personally be willing to pay for the preservation and maintenance of urban green spaces per year?“ The arithmetic distribution of individual willingness to pay according to the sociometric indicators of the respondents is presented in Table 6.

Table 6. The arithmetic distribution of individual WTP and difference from average

		Average WTP, EUR	Relative difference from the total average, per cent
Gender	Man	16,5	96,1
	Woman	17,7	103,1
Education	Basic	12,8	74,4
	Secondary	15,4	89,5
	Higher	20,1	116,8
Age	18-23	16,3	94,7
	24-29	18,0	104,8
	30-39	16,5	96,1
	40-49	19,9	115,8
	50-59	16,7	97,4
	60-69	17,7	102,9
	70 and older	13,7	79,5
Average net income in month, EUR	Less than 500	12,3	71,3
	501-800	13,9	80,6
	801-1000	16,4	95,4
	1001-1300	16,5	96,1
	1301-2000	22,0	127,9
	Over 2000	28,3	164,6
Total average		17,2	100,0

The arithmetic mean WTP of all respondents was € 17.2 per year. Looking at the WTP by sociometric indicators, it can be argued that different indicators affect payment amount to different degrees. Gender has a relatively modest effect on WTP. The WTP for women is on average 1 euro higher than for men (16.5 euros and 17.5 euros, respectively). Willingness to pay is positively dependent on education, ranging from 12.8 eur (respondents with basic education) to 20.1 eur (respondents with higher education).

It is not possible to draw a definite trend on the relationship between age and WTP on the basis of arithmetic analysis. The lowest (13.7 euros) WTP is in the age group over 70 and the highest in the 40-49 age group (19.9 euros). In contrast, income has a significant influence on WTP. Arithmetic analysis shows that the higher the income, the

higher the WTP. It is interesting to note that in the four smaller income ranges, the WTP remains lower than the average WTP of the whole sample. In the two largest income ranges of 1301-2000 euros/ month and over 2000 euros/ month, WTP is 22 euros (127.9 percent of the average) and 28.3 euros (164.6 percent of the average), respectively. These are the largest differences from the average WTP across all sociometric indicators.

The statistical analysis of CVM results is carried out in three steps. In the first step we use a OLS regression to assess the influence of sociometric variables to the decision to pay or not to pay. In the second step, an OLS regression is applied to the sub-sample that has a positive WTP in order to determine the relationship between the stated payment amount and the sociometric indicators. Finally the positive WTP replies are used as an input for finding the aggregated consumer surplus for Estonian green urban areas. The statistical analysis is based on 719 fully completed questionnaires.

4.2.1 The effect of sociometric indicators on the payment decision.

The OLS regression allow us to assess the influence of socio-metric variables on the decision to pay (WTP>0) or not to pay (WTP=0). An OLS regression analysis was performed to determine the dependence of the payment decision on sociometric indicators of respondents. The results of the analysis are shown in Table 7.

Table 7. The influence of socio-metric variables on WTP >0, OLS model

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Probability
CONSTANT	1.765345	0.059297	29.77120	0.0000
AGE	-0.005223	0.006078	-0.859288	0.3905
EDUCATION	-0.006946	0.018264	-0.380327	0.7038
GENDER	0.068486	0.022368	3.061821	0.0023
INCOME	0.021045	0.008048	2.615013	0.0091
Summary statistics	Adjusted R-squared=0.014464 Number of observations=719			

The results of the analysis show that the payment decision depends on gender and income (see Table Y column probability). Women are more likely to have a positive WTP than men, and higher-income respondents are more likely to have a positive willingness to pay than lower-income respondents. The effect of age and education on the WTP decision is not statistically proven.

4.2.2 Dependence of the amount of the payment on sociometric indicators

The effect of sociometric indicators on the amount of payment was analyzed by regression analysis using the least squares method (OLS). The regression results are shown in Table 8.

The regression result suggests that all socio-metric variables, except age, have a significant impact on the amount of WTP. The size of the WTP is most strongly correlated with income (see table 8 column probability). The effect of gender on the amount of WTP has also been statistically proven. Women are more likely to state a higher WTP than man once the payment decision has been done. The level of education also positively correlates with the WTP, the higher the level of education, the higher the amount of WTP. As to age, the analysis did not reveal a statistically significant effect on the amount of WTP. While gender and income had a statistically significant effect on both the payment decision and the WTP amount, the third sociometric factor education, influencing the size of the WTP had no effect on the positive WTP desicion.

Based on the obtained results, it can be stated that the willingness to pay for urban landscaping and thus also the demand for urban landscaping is higher for women and persons with higher income.

Table 8. The influence of the socio-metric indicators to the WTP amount, OLS results

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Probability
CONSTANT	1.618731	3.166502	0.511205	0.6094
AGE	-0.319173	0.324561	-0.983397	0.3257
EDUCATION	1.615238	0.975300	1.656145	0.0981
GENDER	2.794636	1.194459	2.339667	0.0196
INCOME	2.635317	0.429747	6.132246	0.0000
Summary statistics	Adjusted R-squared=0.072927 Number of observations=719			

The European Environemntal Agency (EAA) raises the question who benefits most from urban green space? <https://www.eea.europa.eu/publications/who-benefits-from-nature-in>

Based on the literature, it is concluded that green and blue spaces are particularly beneficial for the health and well-being of certain socio-economic and demographic groups. Overall, people of lower socio-economic status reap greater benefit from urban green space than more privileged groups, especially in terms of reducing stress and improving mental health (Ward Thompson et al., 2016; Marselle et al., 2020).

Of the sociometric indicators asked in this CVM study, only income can be directly linked to people's socio-economic status. It could be assumed that if the welfare of lower-income residents is more affected by the city's green areas, it should also be reflected in greater willingness to pay. However, the present CVM study shows that both the payment decision of individuals and the amount of payment are positively correlated with income. At the same time, the possibility remains that income is a very sensitive indicator for the payment decision and thus does not allow individuals to express the impact of green areas on well-being monetarily in proportion to the increase in welfare. In any case, the thesis that urban green areas are more important for less secured people needs further research.

Some authors have pointed out that gender also seems to influence the use of green space. Studies from Sweden suggesting that women seem to attach more value to green areas than men (Fredman et al., 2019; Ode Sang et al., 2020). The present study confirms this statement, women's willingness to pay is higher than men's, which is also confirmed by regression analysis.

4.2.3 Estimation of total demand

The estimation of the aggregated demand curve for the preservation and maintenance of urban green spaces of Estonian's adult population is based on the actual distribution of WTP amounts obtained from the survey (Figure 1.) The results are generalized to the proportion of the population with positive WTP, which is 90,5 per cent i.e. about 969000 persons 18 years of age or older in Estonia as of January 1st, 2019. In calculations, one respondent corresponds to 1486 inhabitants.

Based on the distribution of WTP (discrete choice), the exponential model is the most appropriate functional form, for presenting the demand curve is

$$WTP = ae^{-bX}$$

where WTP is the euro value of the willingness to pay; X is the number of people in thousands willing to pay this amount; and a and b the parameters under estimation.

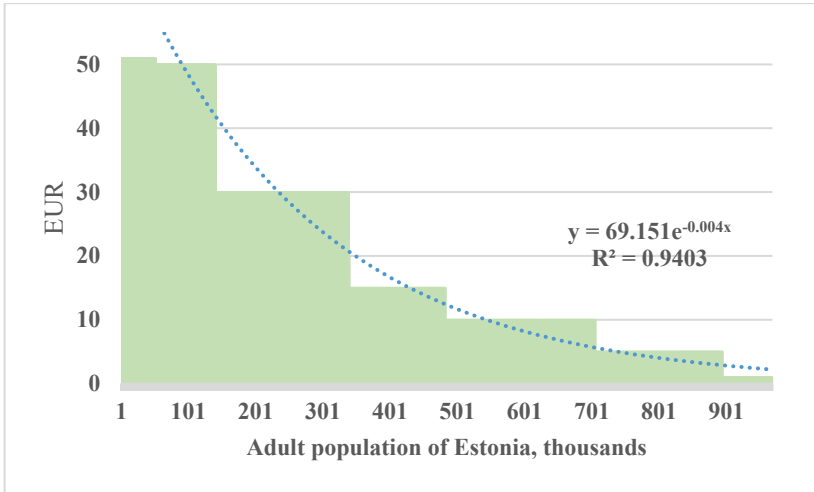

Figure 1. The demand curve of Estonian adult population for the preservation and maintenance of urban green spaces.

By integrating the curve one can find the total demand of the adult population for the preservation and maintenance of urban green spaces:

$$CS = \int_{x_1}^{x_2} WTP(x) dx = \int_{x_1}^{x_2} \alpha e^{-\beta x} dx = -\frac{\alpha}{\beta} (e^{-\beta x_2} - e^{-\beta x_1}) \cong \frac{\alpha}{\beta}$$

Where $x_1=0$ and x_2 are the number of people with positive WTP i.e. about 969000. Replacing the value of parameters α and β , the estimated aggregated WTP amount (i.e. consumer surplus CS) is calculated as

$$CS \approx \alpha/\beta = 69,151/0,004 = 17287,75 \approx 17288 \text{ thousand EUR/year.}$$

Thus, the annual demand for urban green spaces by the Estonian adult population expressed through WTP is approx. 17,29 million euros per year.

4.3 Monetary value of urban ecosystem services

Finding monetary value for ecosystem services is an indispensable prerequisite for the accounting and statistics of ecosystem services. Under the auspices of the SEEA, a global standard for the accounting of ecosystem services is being developed.

The SEEA is a statistical system that brings together economic and environmental information into a common framework to measure the condition of the environment, the contribution of the environment to the economy and the impact of the economy on the

environment. The SEEA contains an internationally agreed set of standard concepts, definitions, classifications, accounting rules and tables to produce internationally comparable statistics (<https://seea.un.org>)

The SEEA EA is one of the new standards in development in System of Environmental Economic Accounting. (System of Environmental- Economic Accounting—Ecosystem Accounting: Final Draft. (https://unstats.un.org/unsd/statcom/52nd-session/documents/BG-3f-SEEA-EA_Final_draft-E.pdf). The SEEA Ecosystem Accounting (UN SEEA EA) constitutes an integrated and comprehensive statistical framework for organizing data about habitats and landscapes, measuring the ecosystem services, tracking changes in ecosystem assets, and linking this information to economic and other human activity. The United Nations Statistical Commission adopted the SEEA Ecosystem Accounting at its 52nd session in March 2021. This adoption follows a comprehensive and inclusive process of detailed testing, consultation and revision. Today, ecosystem accounts have already been used to inform policy development in more than 34 countries. The institutional network of ecosystem economic accounting has been discussed in more detail by Ehrlich (Ehrlich, 2021).

Urban ecosystem services are an important part of the ecosystem services that need to be monetarily evaluated. The presence of different ecosystems in the urban area made it difficult to compile the CVM questionnaire and to interpret the results later. The aim of this study is to find monetary equivalent for different services of different urban ecosystems separately. To achieve this, respondents were asked to rank (according to subjective importance) different urban ecosystems in addition to urban ecosystem services (see table 4). By dividing the total willingness to pay between ecosystems and ecosystem services (both ranked according to subjective preferences), it was possible to find monetary equivalent to all services of all studied urban ecosystems. Preliminary information about monetary value of urban ecosystem services is published in the paper „Contingent valuation as a tool for environmental economic accounting: case of Estonia (Ehrlich, 2021).

Of the urban ecosystems ranked on the basis of subjective preferences (table 4), large parks are unrivaled (23.3% of total value, WTP 4 million euros). In second place are small parks (17.3%, WTP 3 million euros) and in third place urban forests (15.9%). The last places in the list are relatively smaller urban green areas *Lawn strips and flower pots by the sidewalks* (10.5%) and *Lawn strips by the roadrand between lanes* (10.0%). The ranking of privately-owned gardens is very similar to them (also 10.5%). The result urban ecosystem ranking shows that people appreciate in urban ecosystems higher larger green areas in public use.

Table 9. Relative importance of urban ecosystems and and the corresponding WTP (Ehrlich 2021).

Urban Ecosystem	Importance	% total value	WTP (thous. EUR)
Big parks (e.g. Kadriorg in Tallinn)	1.	23.3	4028.3
Small parks in the City centre (e.g. Hirvepark in Tallinn)	2.	17.3	2985.9
Forests within the city borders (e.g. Stroomi forest in Tallinn)	3.	15.9	2747.6
Tall landscaping (trees, alleys) by the road	4.	12.6	2176.5
Privately owned gardens	5.	10.5	1815.3
Lawn strips and flower pots by the sidewalks	6.	10.5	1810.3
Lawn strips by the road and between lanes (e.g. Sopruse av. in Tallinn)	7.	10.0	1723.9
TOTAL		100.0	17287.75

By dividing the total willingness to pay between ecosystems and ecosystem services (both ranked according to subjective preferences), it was possible to attribute monetary value to all services of all studied urban ecosystems (Table 10)

Table 10. Distribution of the WTP between urban ecosystems and ecosystem services according to their subjective importance.

	Big parks	Small parks in the City centre	Tall landscaping (by the roads)	Forests within the city borders	Privately owned gardens	Lawn strips and flower pots by the sidewalks	Lawn strips by the road and between lanes	TOTAL, thous. EUR	% of total value
City air purification	600,94	445,44	409,88	324,69	270,81	270,06	257,17	2578,99	14,92
Photosynthesis (oxygen production)	448,50	332,45	305,91	242,33	202,12	201,56	191,93	1924,80	11,13
Providing recreation and leisure opportunities	439,20	325,56	299,57	237,31	197,93	197,38	187,95	1884,90	10,90
Traffic noise reduction	413,24	306,32	281,86	223,28	186,23	185,71	176,85	1773,49	10,26
Habitat supply for biological species (e.g. birds)	411,52	305,04	280,68	222,35	185,45	184,94	176,11	1766,07	10,22
Ensuring the diversity of urban space	389,85	288,98	265,91	210,64	175,69	175,20	166,83	1673,10	9,68
Urban microclimate regulation and carbon sequestration	390,18	289,22	266,13	210,82	175,83	175,35	166,98	1674,52	9,69
Offering aesthetic pleasure (flower buds, alleys)	326,62	242,10	222,78	176,47	147,19	146,78	139,77	1401,72	8,11
Providing shade for people (e.g. from wind and sun)	317,07	235,03	216,26	171,32	142,89	142,49	135,69	1360,74	7,87
Providing opportunities for environmental education	291,13	215,80	198,57	157,30	131,20	130,83	124,59	1249,43	7,23
TOTAL, thous. EUR	4028,25	2985,94	2747,56	2176,51	1815,32	1810,30	1723,87	17287,75	100,00

The overall results of the city's CVM are presented in Table 10. This summary table is a matrix compiled based on urban ecosystems and ecosystem services ranking. The table shows a monetary equivalent of all ecosystem services of all urban ecosystems studied. In the first place is *City air purification by Big parks* (601 thousand euros/year). In the last place is *Providing opportunities for environmental education by Lawn strips by the road and between lanes* (125 thousand euros/year).

Although the monetary equivalent of the highest rated ecosystem service of the highest rated urban ecosystem differs more than four times from the lowest rated ecosystem service on lowest rated ecosystem, however, it can be argued that the differences between urban ecosystem services are not as large as might have been expected. This shows that people's preferences vary quite a bit, one prefers lawns, the other large parks and the third flower buds. But all these ecosystems are important for the urban green space.

Conclusion

Urban ecosystem services play a very important role in the welfare of the city's inhabitants. The urban ecosystems offer a wide range of both regulatory and cultural ecosystem services, from air purification and traffic noise reduction to recreational and aesthetic experiences. From the point of view of economics, such ecosystem services are non-market and not related to financial turnover in the sense of economic accounting. At the same time, finding a monetary equivalent for non-market ecosystem services is key issue, what is precondition to develop a global standard for statistics on ecosystem services.

One of the most common methods of monetary valuation of non-market values is contingent valuation (CVM) which involves finding the monetary equivalent of the non-market value under study through the hypothetical willingness to pay of individuals. In current study, the CVM method was used to find the monetary equivalent of non-market services of urban ecosystems. Given that the aim was to find a monetary equivalent for all the services of all surveyed urban ecosystems, in addition to declaring willingness to pay, respondents were asked to rank the urban ecosystems and ecosystem services presented in the questionnaire on the basis of subjective preferences. Dividing the total willingness to pay among all the surveyed services of urban ecosystems according to the respondents' preferences allowed to compile a matrix containing the monetary equivalent of the value of all services of all surveyed ecosystems. In addition, a total demand curve was constructed and the total annual demand for urban ecosystem services was identified. Regression analysis was used to determine the dependence of individuals' payment decisions and payment amounts on sociometric indicators.

The total annual demand of the Estonian adult population for urban ecosystem services is 17.2 million euros. The amount of payment depends positively on the level of education and income. Women are also more willing to pay than men. The group with the highest willingness to pay consisted of individuals whose net monthly income exceeded 2,000 euros. Their average willingness to pay exceeded 28 euros, which is 165

percent compared to the average. Of the urban ecosystems, the respondents considered large parks to be the most important, followed by small parks and urban forests. Among the ecosystem services, the respondents considered the most important for the city to be air purification, oxygen production and the provision of recreational opportunities. Thus, for example, the service with the highest financial value, approx. 600000 eur/year, received the ecosystem service of large parks for the purification of urban air, and the service with the lowest value are nature education opportunities by the urban ecosystem „lawn strips by the roads and between lanes“, which received value approx. 125000 eur/year. It is worth noting that there is a relatively small difference in the monetary values of different services provided by different ecosystems. It can be noted that all urban ecosystems are important to respondents and their preferences depend to a large extent on the subjective tastes of individuals. In conclusion, the monetary equivalent of the value of urban ecosystem services, determined using the conditional valuation method, is a valuable input to ecosystem services statistics.

References

1. **Alberini, A. & Kahn, J.R.**, 2009. Handbook on Contingent Valuation. Edited by Anna Alberini and James R. Kahn, Edward Elgar, Edward Elgar, Cheltenham UK.
2. **Carson, R.**, 2011. Contingent Valuation: A Comprehensive Bibliography and History. Cheltenham, Edward Elgar.
3. **Davis, R. K.**, 1963a. The Value of Outdoor Recreation: An Economic Study of the Maine Woods. Ph. D. Dissertation. Harvard University, Department of Economics, MA, U. S. A.
4. **EEA**, 2020. Healthy environment, healthy lives: how the environment influences health and well being in Europe, EEA Report No 21/2019, European Environment Agency.
5. **Fredman, P., et al.**, 2019. Friluftsliv 2018: Nationell undersökning av svenska folkets friluftsvanor (Rapport No. 6887), Naturvårdsverket (Swedish Environmental Protection Agency), accessed 17 December 2021. Op cit. <https://www.eea.europa.eu/publications/who-benefits-from-nature-in>
6. **Freeman, A. Myrick**, 2003. The measurement of environmental and resource values: theory and methods. 2nd edition. Resources for the Future Press book. Washington DC.
7. <https://seea.un.org>
8. **Maes, J., et al.**, 2019, Enhancing resilience of urban ecosystems through green infrastructure (EnRoute): final report, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
9. **Marselle, M. R., et al.**, 2020, Urban street tree biodiversity and antidepressant prescriptions, Scientific Reports 10, 22445.

10. **Mitchell, R. and Carson, R.T.**, 1990. Using Surveys to Value Public Goods. Washington, D.C : Resources for the Future, 1990.
11. **Nõmmann, T., Ehrlich, Ü, Pädam, S.**, 2020. A study of People's Preferences of the Environmental Status of Lake Harku and the Benefits Offered by the Lake and Its Surrounding, Estonian Discussions on Economic Policy: Vol. 28. No. 1-2.
12. **Ode Sang, Å., et al.**, 2020. Are path choices of people moving through urban green spaces explained by gender and age? Implications for planning and management, Urban Forestry & Urban Greening 49, 126628.
13. **Portney, R.**, 1994. The Contingent Valuation Debate: Why Economists Should Care. -Journal of Economic Perspectives - 8 , 4, pp. 9-17.
14. **Pädam, S. and Ehrlich, Ü.**, 2011. The Foregone Recreation Value of Lake Ülemiste. In: Discussions on Estonian Economic Policy 19: Eesti majanduspoliitilised väitlused 19: Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik 19, Mäelmses, S. and Reiljan, J. (Editors). Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag, Mattimar, pp. 135 –148.
15. **Reimann, Mart; Ehrlich, Üllas; Tõnisson, Hannes**, 2011. Tourism versus Real Estate Development: a Contingent Valuation Study of Estonian Coast. Recent Researches in Tourism and Economic Development (240 - 245). **Romania: WSEAS**
16. **System of Environmental- Economic Accounting—Ecosystem Accounting: Final Draft.** https://unstats.un.org/unsd/statcom/52nd-session/documents/BG-3f-SEEA-EA_Final_draft-E.pdf
17. **Ward Thompson, C., et al.**, 2016. Mitigating stress and supporting health in deprived urban communities: the importance of green space and the social environment, International Journal of Hygiene and Environmental Health 13, 440.

SIMPLIFIED ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN ESTONIA

Maret Güldenkoh¹

Tallinn University of Technology, Estonian Maritime Academy
Centre for General and Basic Studies

Abstract

The article focuses on the entrepreneurial activities of a natural person. The development of the entrepreneurial activities of individuals in East-European countries and Estonia since the re-establishment of independence will be explained. Similarly, the tax compliance of natural persons as taxpayers and the development of their tax behaviour as well as the possibilities of declaring an individual's business income in Estonia will be discussed. An analysis is provided of the implementation of the Simplified Business Income Taxation Act in 2019-2020 and the profitability of the entrepreneurial activities of sole proprietors in the same period. The discussion will also explore the attitudes of individuals opting for micro-entrepreneurship. The entrepreneurial activities of individuals in 2019-2020 in terms of their number, gender and profitability will also be analysed. The results of the analysis confirmed the theoretical basis and revealed that the number of people active in micro-entrepreneurship has increased and will definitely increase also in the future. The reason lies in reduced bureaucracy allowing natural persons to be tax compliant without additional responsibilities.

Keywords: sole proprietorship, self-employment, micro-entrepreneurship, tax behaviour, business account, business income of a natural person

JEL Classification Codes: D31; H24; H25; H26; K20; K34

1. Introduction

When starting a business, the person must register as an entrepreneur and start an organised economic activity. Every registered entrepreneur will be given a unique registration code and will be automatically entered in the register of taxable persons. The activities of registered entrepreneurs are regulated by various legal acts, for instance, the Commercial Code and the laws regulating the particular area of activity. The entire entrepreneurial activity must be documented and registered with due invoices and contracts issued to clients or suppliers that are subject to a long-term data retention obligation.

The topicality of the article stems from the fact that on 19.06.2017 the Estonian Parliament adopted the Simplified Business Income Taxation Act with the aim of enhancing micro-entrepreneurship and improving the tax behaviour of micro-entrepreneurs. In other words, ever since 2019, natural persons in Estonia can be law-

¹ Maret Güldenkoh, MBA, lecturer, Estonian Academy of Security Sciences and Tallinn University of Technology Estonian Maritime Academy, maretgyldenkoh@gmail.com

abiding and tax compliant without registering themselves as entrepreneurs. The present article will explain the development of micro-entrepreneurship, the tax behaviour of individuals and the possibilities of declaring business income in 2019-2020.

Every state wishes that their citizens declare their entire income, including their business income. Then again, there are new ways established to simplify entrepreneurship and make sure that entrepreneurs make use of them and meet their tax liability. It has been problematic in Estonia and also elsewhere that natural persons often forget to declare their other income (including unregistered entrepreneurship) and do not pay the due income tax. A new Simplified Business Income Taxation Act has been adopted in Estonia that does not make the natural person subject to the entrepreneur's duties of care. Although individuals (natural persons, that is, taxpayers) have the possibility to use the provisions of the Simplified Business Income Taxation Act and thus ensure their due tax behaviour, many people have still opted out of the possibility (of opening a business account). It could be due to people's unawareness or their conscious choice.

The aim of the present article is to explore the use of the Simplified Business Income Taxation Act among natural persons in 2019-2020 and whether the implementation of the law has been accompanied by an increase in the number of sole proprietors and changes in the profitability of their entrepreneurial activity. For the purpose, the following research tasks have been set:

1. To explain the nature of individual entrepreneurial activities, tax behaviour and the Simplified Business Income Taxation Act as well as the various possibilities of declaring business income in Estonia.
2. To analyse the use of the possibilities provided by the Simplified Business Income Taxation Act among natural persons in 2019-2020.
3. To analyse the profitability of the entrepreneurial activity of sole proprietors in 2019-2020.
4. To analyse the attitudes of the business account users and their will and reasons to continue in micro-entrepreneurship.
- 5.

In order to achieve the aim, a comparative analysis of the relevant literature will be conducted and a combined analysis based on a particular case (individuals and their preferences). An analysis of the acquired data is conducted together with an interview in order to establish the reasons for preferring micro-entrepreneurship. The conducted study will include both quantitative and qualitative data and it will be resorted to explanatory and descriptive analysis.

The present article consists of five subdivisions. The first subdivision (the entrepreneurial activities of individuals) will be analysed on the basis of relevant literature on the development of sole proprietorship in Eastern Europe and Estonia. The second part will discuss the tax behaviour and income declaration of individuals. The third part explores the possibilities of earning and declaring business income pursuant to the Simplified Business Income Taxation Act. The fourth part explains the research strategy while the fifth subdivision provides the results of the analysis.

2. An individual's entrepreneurial activity

Entrepreneurial activity dates back to thousands of years, with dynamic business activity giving rise to national economic upturn and thus also increasing the tax revenue. Tax revenue relies on both state and local taxes. State taxes are paid to the state budget while local taxes contribute to the activities of local governments.

For instance, micro-entrepreneurship in the Czech Republic dates back to 1967 (Vecernik 1999, 4), while in Hungary, its current form existed already in 1963 (Machonin 1969). In Estonia, it became conceivable only in 1990s and officially regulated only after Estonia regained its independence in 1991. Similarly to Estonia (Kirsipuu 2012), also in other countries it was first more widely used in agriculture and service sector, especially in rural areas (Vecernik 1999, 3).

Ever since Estonia regained independence, natural persons have had the possibility to become an entrepreneur by registering themselves as sole proprietors. In the early years, most rural entrepreneurs who recovered their land, forest and ancestral farmsteads, registered as sole proprietors (Kirsipuu 2004). During periods of economic recession, the registration of sole proprietors has increased while the periods of economic growth see many enterprises discontinued with the owners taking up paid employment. Many sole proprietors earn their business income in addition to their paid employment. For instance, half of the 75,735 sole proprietors in 2004 earned business income in addition to their employment with 74% of them earning more from employment than from their business income. Then again, it must be added that the number of sole proprietors whose business income exceeded their income from employment increased year by year (Kirsipuu 2006, 3). Self-employed people played an important role in the Estonian entrepreneurship in the first decade of independence. For instance, as of 2005, there were 67,403 sole proprietors registered in Estonia constituting altogether 48.2% of all enterprises (Kirsipuu 2006, 1). Sole proprietors are people who decide to do business under their own name, looking for new ideas and possibilities for earning an income (Kirsipuu 2006). Sole proprietorship is suitable for people taking their first steps in entrepreneurship: they can be their own bosses and choose the work and the time to do it (Zobel, 2001). On the other hand, registering oneself as an entrepreneur is accompanied by various obligations and not all sole proprietors are always prepared to meet the obligations or they fulfil them only partially.

Many researchers in the world have explored the reasons for embarking upon self-employment, similarly the respective age and gender peculiarities. For instance, Mateju (1999) has analysed the age distribution of entrepreneurs, paid employees etc in four countries over ten years, for example, in 1993 altogether 11.1% of individuals (aged 20-65) in the Czech Republic were entrepreneurs, including 0.7% farmers; in Hungary 12.3%, including 1.5% farmers; in Poland 22.5%, including 10.6% farmers and in Slovakia 9.7%, including 0.6% farmers (Vecernik, 1999, 31). In Eastern Europe (Hungary, Poland, Czech Republic), 47.9% of sole proprietors began at the age of 40-49, the number of people to become sole proprietors was the smallest among the age group over 60 years (2.7%). The number was the highest in 1989 when the economic recession in the given countries intensified (Hanley *et al.* 1998, 32). Out of all the

individuals declaring business income in Estonia in 2004, 58.8% were male with their average age 50 years. The most active individuals were between 30-50 years of age. (Kirsipuu 2006, 8)

Compared to the early years of independence, the number of sole proprietors in Estonia has considerably decreased. As of 01.01.2022, there are only 28,027 sole proprietors registered in Estonia (Centre of ... 2022). Compared to 2005, the number of sole proprietors in Estonia has decreased by 58.42%. One of the reasons is that since 2009, they have had the opportunity to transfer their entrepreneurial activity tax-free to a company with no additional tax liability. This opportunity was used by very many sole proprietors. Secondly, after the transfer, the owner's entrepreneurial activity liability extended only to the amount of the equity capital. (Güldenkoh 2014) Those people who did not transfer their entrepreneurial activity or start their business today are liable for the possible business failure with 100% of their personal assets (Commercial Code 2021).

Very many individuals, however, have not registered themselves as entrepreneurs as it is accompanied by additional responsibilities, for instance, accounting. Several countries have made earning business income in some sectors easier for individuals.

In Latvia, for instance, it is allowed under certain conditions not to register individual entrepreneurial activity in case the earned income does not exceed 3000 euros per year, in such cases only the one-time state-prescribed fee or a reduced patent fee must be paid. Similarly, it is possible in Latvia to undertake micro-entrepreneurial activities by opening a business account in the bank with approximately similar general taxation rules as in Estonia, while the taxation is quarterly. Just as in Estonia, also in Latvia a micro-entrepreneur must not be simultaneously registered as a sole proprietor or a payer of the reduced patent fee. (Customer ... 2021) The aim of such distinctions is to encourage small entrepreneurship and improve the tax behaviour of individuals.

3. Tax behaviour and declaration of personal income

The whole society is making an effort to improve the tax behaviour as well as the tax compliance of both entrepreneurs and individuals. Ideally, all members of the society (both individuals, companies and other legal persons) should have high tax morale thus ensuring also national welfare and continuous tax revenue.

Tax behaviour is mainly understood as a common attitude to the tax norms prescribed by laws (Martynova 2018, 685), thus improving taxpayers' understanding of the need for and importance of paying taxes (Randlane 2015, 1). The maintenance of tax behaviour is ensured by taxpayers' tax compliance (Ahmadi; Imankhan 2019, 139). Taxpayers' knowledge about taxes must be increased and their awareness of tax laws allows them to fulfil their obligations best (Okpeyo *et al.* 2019, 5). Individuals must annually inform the state of their earned income, that is, to declare it (Income Tax Act 2021).

The individual tax declaration in Estonia is automatized and most of the data on earned income are systematically added to the pre-filled income declaration, however, information about other income and business income must be added by individuals

themselves. Individuals, that is, natural persons are taxpayers similarly to legal persons. An income tax return on the income received in the previous year must be submitted by the end of April of the next year at the latest (Income Tax Act 2021). In case the individual receives income of temporary nature, for instance, by selling horticultural products or self-made handicraft, the given income must be declared as other income and income tax paid on it (Güldenkoh 2021). It is every person's obligation to submit annually their tax return on the income received in the previous year. In case a person is engaged in business activity without registering themselves as entrepreneurs, they can only declare their income on the tax return but not the respective expenses (Kirsipuu 2013, 97). In case it is not forgotten, it may be presumed that the natural person's tax behaviour is proper.

All taxpayers consider their position in the society as well as the social norms around them important. Many of them rely on the behaviour, convictions and opinions of their friends and family. This, in turn, may bring about the improvement as well as deterioration of tax behaviour. Research has revealed that if the taxpayer and the social group surrounding him or her recognises valid laws by assuming proper behaviour, they tend to be more tax compliant and vice versa. Then again, people's tax compliance is more affected by their personal norms. (OECD 2010, 20; Randle 2015, 7) Taxpayers are considered tax compliant when they fulfil all the main obligations of a taxpayer including the registration of entrepreneurship, due submission of tax returns and true information and the due payment of taxes (OECD 2009, 9).

There is high probability that individuals forget their one-time earnings and leave them undeclared on their tax return. It often happens that taxpayers want to be tax compliant but have forgotten to declare a small income and thus unwillingly find themselves in the list of the non-compliers. There are various possibilities to avoid such a situation: first, to register as an entrepreneur, that is, to become a sole proprietor. This, in turn, will be accompanied by tax liability and also by the obligations of registration, accounting and reporting as well as additional obligations in the particular area of activity, and all earned income must be declared in the digital tax return form (Güldenkoh 2021). That is why many natural persons do not wish to assume the responsibilities of a sole proprietor and do not register themselves. The other option is to write down all your additional income and dutifully declare them in the next calendar year and this way be tax compliant. However, a fair question arises: what is the probability that the person remembers during the tax return declaration period the small monetary or non-monetary income that they made in February last year (Güldenkoh 2021)? The third option is to open a business account in the bank, that is, to start entrepreneurship in a simplified form. In such cases, there will be no disruptions in the person's tax behaviour and there will be no need to write down or remember one's business income.

4. Simplified business income

With the decision no 146 on 29.06.2017, the President of the Republic of Estonia promulgated the Simplified Business Income Taxation Act with the primary aim of enhancing micro-entrepreneurship and improving the tax behaviour of micro-entrepreneurs. For the given purpose, it was decided to simplify the sole proprietor's

service provision and the fulfilment of the tax liability stemming from sales of products by means of a business account. In other words, allowing natural persons to be engaged in micro-entrepreneurship without registering as an entrepreneur. The practical implementation of the act took some time as the business accounts prescribed by the law required cooperation with banks, as the given accounts included the automated data transferral and payments by the bank to the Tax and Customs Board. The act was implemented in 2019.

In order to avoid situations where people forget to declare their business income in their tax return, individuals could now open a business account in the bank. With the opening of the business account, the bank will notify the Tax and Customs Board that the person wishes to do business in a simplified form. All payments made to the business account are automatically taxed by income tax pursuant to the Simplified Business Income Taxation Act (Income Tax Act 2021). Only payments earned from service provision or sales of goods can be made to the business account (Simplified Business Income Taxation Act 2018) and it is the task of the bank to ensure that the due income tax on the sums is paid to the Tax and Customs Board (Simplified Business Income Taxation Act 2018). Natural persons have no obligation to notify anybody of the transactions and the entire information will be included in the pre-filled tax return declaration of the calendar year.

LHV bank came along with the idea of implementing the Simplified Business Income Taxation Act and since 10.01.2019 has offered the business account service for natural persons. None of the other banks in Estonia has so far provided entrepreneurial people with similar possibilities. The business account is basically a regular bank account opened by a natural person in the bank, the only difference is that upon signing the contract, the customer allows the bank to withhold the due tax on all the payments made into the business account and to make the respective payments into the Tax and Customs Board account during the term of contract. The business income tax is withheld on all payments made into the account (Simplified Business Income Taxation Act 2018). The bank does not differentiate between the content of the payments. The business account is particularly useful for those people who provide small services to other persons, that is, they are engaged in micro-entrepreneurship that is not accompanied by direct expenses or they sell goods that are made by themselves or there are no significant production costs on the material or acquisition.

In Estonia, individuals now have an easy way to undertake micro-entrepreneurship without keeping accounts or retaining the documents related to goods or materials. It is clear that expenses related with such activity cannot be deducted. The due obligations of the individual end with the opening of the business account and there is no possibility that the owner of the account may leave some of the business income undeclared as the data are automatically transferred to the tax return declaration with the income tax immediately paid. Only payments for service provision or sales of goods made in euros can be transferred into the account (Simplified Business Income Taxation Act 2018). The taxpayer must not be a VAT payer or be registered as a sole proprietor in the same or similar field of activity (Simplified Business Income Taxation Act 2018). Such a simplified business income possibility was initially meant for transactions between

natural persons only, however, the law was adopted differently. Therefore, the owner of the business account can now provide services or sell goods to both natural and legal persons. (Güldenkoh 2020) Obviously, in such cases, there will be additional tax liabilities for legal persons.

The taxation period of the simplified business income is the calendar month and the credit institution must transfer the income tax of the taxable period into the Tax and Customs Board account by the tenth of the next month. The business income tax rate is 20% of the sum transferred into the business account if the sums do not exceed 25,000 euros in a calendar year and, in case more than 25,000 euros have been transferred, the exceeded amount is taxed 40% in a calendar year. (Simplified Business Income Taxation Act 2018) Pursuant to the law, income from micro-entrepreneurship cannot exceed 40,000 euros per calendar year as according to Value Added Tax Act (2021) this is the limit for registration as a VAT payer and a VAT payer can only be an entrepreneur registered in the VAT payers' register. In case more is earned with micro-entrepreneurship, the natural person must become an entrepreneur. An individual can become an entrepreneur either as a sole proprietor or by establishing a company (Commercial Code 2021).

It all seems very simple and that's why the Simplified Business Income Taxation Act was adopted in the first place. The law states that the business account owner does not have to keep accounts or do tax accounting (Accounting Act 2002) and expenses related to entrepreneurial activity cannot be deducted from such business income, as these can be deducted only by a sole proprietor (Income Tax Act 2021). When undertaking micro-entrepreneurship, for instance, by providing babysitting service at night or selling hand-made products, while remaining a tax compliant taxpayer, the best option is to open a business account.

5. Methodology and analysis

The Simplified Business Income Taxation Act has been implemented since 2019. The aim of the current article is to explore its usage among natural persons in 2019-2020 and whether it has been accompanied by an increased number of entrepreneurs and any change in the profitability of their entrepreneurial activity.

In order to acquire the data for the analysis, an inquiry was made to the Tax and Customs Board on 19.11.2021. The inquiry aimed at receiving information on the number of business account owners, their gender and the income received from micro-entrepreneurship by counties in 2019-2020. It was also aimed to acquire information on the number of sole proprietors, their gender and the positive, negative or "0" results declared in a year of the same period. The requested answer was received on 23.11.2021 and the respective statistical data were summarised in tables. The given data were processed and analysed, with the results given in numbers and percentage points both in tables (see Tables 1, 2, 3, 4 in the Annex) and in the accompanying explanatory texts.

In the first year of its implementation (2019), the Simplified Business Income Taxation Act was used by 1137 individuals and it increased by 52,9% in 2020. There were 27.88%

of women among the business account users in the first year, while the proportion next year (2020) was 24.58%, the proportion of women who registered their business account had decreased (3.3%) but the number of women who opened a business account had increased. The number of opened business accounts was the highest in Harju county (549) constituting 48.28% of all opened business accounts. The total simplified business income in 2019 was around 2,048,876 euros with 67,25% earned in Harju county. The same trend continued also in 2020 with the total simplified business income equalling around 4,210,491 euros and the majority of it (68,12%) again earned in Harju county. (See Tables 1 and 2 in the Annex) The Simplified Business Income Taxation Act has been taken into active use among both men and women. As a result of the analysis, it can be said that the tax behaviour of individuals is improving and if the trend continues also in the following years, an increase in the tax compliance of individuals can be expected.

The simplified business income per person increased a little (8,07%) in the second year (2020). The proportion of women earning simplified business income has decreased 3.3% but at the same time the proportion of the total income earned decreased only by 0.46%. While the above shows the proportion, the number of women owning a business account has increased – if 317 women opened a business account in 2019, then the number of women using a business account in 2020 was already 528. (See Tables 1 and 2 in the Annex) Based on the above, it may be assumed that women do use the simplified business income option and open a business account. Then again, it may be also stated that women tend to wish for a more stable work environment and have less willingness to take risks than men.

The data analysis shows that there is an increasing trend in the number of persons earning simplified business income. The same cannot be said about the number of sole proprietors. Rather, the number of sole proprietors has remained unchanged in the analysed period (2019-2020) and by the time the article is completed, it is known that the number of people declaring business income in 2021 has decreased. In 2019, the digital tax return form was submitted by 31,531 persons and in 2020 by 31,677 persons (see Tables 3 and 4 in the Annex). In December 2021, the number of sole proprietors was 28,148, while in January 2022 it already decreased by 0,43%, in 2021 altogether 1633 sole proprietors were deleted from the register. (Centre of... 2022)

The number of registered sole proprietors in the analysed period was the highest in Harju county, 32.63% in 2019 and 33.22% in 2020. Ending the calendar year with a positive result in 2020 decreased by 7.73% compared to 2019 and the total positive annual income has also decreased by 5.37%. Then again, the positive result earned by one person increased by around 150 euros in 2020. The number of sole proprietors who ended the calendar year with a negative result increased in 2020 by 9.37% and with a “0” result by 6.05%. The inquiry also yielded data on the sums declared as the negative annual income which increased by almost 50% in 2020. The total negative result of the analysed periods (2019-2020) was 29,539,668 euros. The total number of persons declaring negative or “0” result in the analysed period (2019-2020) was 35,145. (see Tables 3 and 4 in the Annex)

It may be assumed on the basis of the analysis that the entrepreneurial activity of sole proprietors is not profitable, as 50% of the registered sole proprietors do not earn a taxable income and their willingness to be an entrepreneur is unclear. It may be speculated that the economic activity was unprofitable or the negative result was due to the economic crisis stemming from COVID-19, or they carried over the losses of previous years or they were registered as sole proprietors only for the health insurance. The exploration of the reasons would require another study.

In addition to the statistical data, the author of the article also wished to know the reasons for opting for micro-entrepreneurship, that is, why they chose to act pursuant to the Simplified Business Income Taxation Act by opening a business account, and what is the business account owners' attitude to the given possibility. In order to find out the reasons, telephone interviews were conducted among business account owners between 17.12-30.12.2021. Convenience sampling was used for the interviews with acquaintances, volunteers and family members assisting in drawing the sample. The principle of simple availability, findability and the cooperativeness of the sample was relied on.

All interviewees were asked the same questions: 1) why they chose the business account rather than becoming a sole proprietor; 2) if it is their additional income or micro-entrepreneurship is their only source of income; 3) if they plan to continue this way or wish to register as an entrepreneur, in case the answer to the latter was yes, the next question was whether it would be sole proprietorship or a company, and in case it was a company, the next question was about the reasons; 4) any additional comments they would like to make.

Altogether six different answers were received to the first questions encoded as follows: 1 (simple); 2 (can immediately use the money); 3 (no need to fill in documents); 4 (income tax is automatically withheld); 5 (less expensive than sole proprietorship); 6 (paying for health insurance is easier). The answers to the second question were divided into two: 1 (micro-entrepreneurship is a side-line); 2 (the only source of income). The answers to the third question were divided into four: 1 (I will continue this way); 2 (I wish to become an entrepreneur); 3 (I will become a sole proprietor); 4 (I will establish a company) (see Table). The last part of the third question and the fourth question were not encoded and will not be featured in numbers.

One telephone interview lasted for about 5-15 minutes and they were conducted with 126 people with 46 of them women. The average time spent in a day on conducting the interviews and recording the answers was three hours, with two to three persons called in an hour. The answers were written down in the course of the discussion and they were reread, specified and set in the table after the discussion. The interviews covered 5.87% of the persons using business accounts in 2020 and 8.7% of women owning a business account. The given results may be considered valid.

6. The results of the analysis

It may be concluded from the analysis of the interviews that the answers to the questions were similar in case of both men and women, with the exception of the second question. The business account formed the additional income for all women (see Table 1, question 2, code 1) and they also had one main job, in some cases they were already retired (revealed as the answer to the fourth question). It also confirms the assumption in the earlier section that women wish to have a more stable work environment and they are less willing to take risks than men. For the sake of clarity, there will be no more references to the Table in the analysis, only to the question and code.

Table 1. The reasons for opening a business account among natural persons (calculations by the author based on the interviews)

Question	code	male	female	total	% total	% female
1						
	1	15	35	50	39,68	76,09
	2	22	5	27	21,43	10,87
	3	15		15	11,90	0,00
	4	5	6	11	8,73	13,04
	5	15		15	11,90	0,00
	6	8		8	6,35	0,00
2	1	17	46	63	50,00	100,00
	2	63		63	50,00	0,00
3	1	67	41	108	85,71	89,13
	2	13	5	18	14,29	10,87
	3	0	3	3	16,67	60,00
	4	13	2	15	83,33	40,00

The use of a business account (question 1) was chosen by 39.68% for its simplicity (code 1), 21.43% chose it because the money transferred into the account could be used immediately (code 2), while 11.9% chose it because it did not require filling in any documents (code 3) and it was less expensive in terms of taxation than becoming a sole proprietor (code 5). The main reasons among women were its simplicity (code 1) and the automatically withheld income tax (code 4).

Micro-entrepreneurship or business account was a side-line (question 2) for 50% of the interviewees, including 100% of women (code 1). The given income formed a side-line only for 21.25% of male interviewees, for the rest of them it was the only source of income (code 2).

Most of the interviewees (question 3) will also continue in the same way (code 1), with only 14.29% expressing their will to become entrepreneurs (code 2) and only 16.67% of them opting for sole proprietorship (code 3). Three out of five women wished to become sole proprietors (code 3), the remaining two wished to establish a company (code 4), all of the men opted for a company (code 4). The reasons for opting for a company were as follows: *“a sole proprietor’s liability is 100% of personal assets”*, *“there is no need for the share capital”* and *“it is simple, that is, registration is quick”*.

Additional comments (question 5) included various justifications as well as explanations to the reasons for opening a business account and registering as an entrepreneur. The most common answer was that the business account *“lacks bureaucracy”* and it is very *“easy to open the account at LHV”*. However, it was also one of the drawbacks, as they would have wanted to use such an opportunity also at their home bank. There were also the following explanations: *“I don’t have to worry, nobody will bother me”* or *“it is a good way to be an honest taxpayer”* or *“my family is really proud of me that I no longer receive envelope wage”*. Then again, it was considered a drawback that the income tax is withheld immediately, but it was also added *“I probably would not be able to retain it for a year anyway”*. It was also revealed that many of them provide services to legal persons who then transfer the payment to their business account adding *“I do everything correctly on my behalf, the employer must be responsible for their tax liability”*.

7. Conclusions

The results of the analysis of both statistics and interviews coincided with the first theoretical parts.

It was revealed by the conducted analysis that people want to undertake self-employment and prefer an option that is not accompanied by additional obligations, with most self-employed people in micro-entrepreneurship (75.42%) and registered entrepreneurship (55.89%) are male. It was also confirmed that the number of sole proprietors is decreasing year by year and one of the main reasons is that they are liable with 100% of their personal assets and the tax liability is substantial. (see the section about individuals’ entrepreneurial activities) The analysis revealed that the awareness of self-employed people about declaring their income has increased and they want to be tax compliant. They are pleased with the fact that they do not have to inform anyone about earning an income and that the income tax is automatically withheld. It was also revealed that they consider it important how people around them behave and what their attitude to them is (see the section about tax behaviour).

Based on the conducted analysis, the following conclusions could be made:

- For men, micro-entrepreneurship (business account) forms the source of their main income, while for women, it provides an opportunity for an additional income.
- The Simplified Business Income Taxation Act has fulfilled its purpose – the tax behaviour and tax compliance of individuals have improved.

The analysis revealed that people are satisfied with the business account giving them freedom to undertake entrepreneurship without burdening them with bureaucracy. They do not have to declare their income and the income tax is automatically withheld and transferred to the tax authority. Individuals are satisfied and will continue micro-entrepreneurship also in the following years.

8. Summary

There are both legal and natural persons undertaking entrepreneurial activities. Natural persons can establish a company or become an individual entrepreneur. Until 2019, the latter was possible in Estonia only by registering oneself as a sole proprietor. Since 2019, natural persons have had the possibility to do business in a simplified form, that is, undertake micro-entrepreneurship by opening a business account in a bank. This option has been taken into active use, and when compared by gender, the number of business account users has increased among both (men and women) but somewhat more among men.

The aim of the article was fulfilled, the use of the Simplified Business Income Taxation Act among natural persons was identified, similarly the change in the number of sole proprietors and the profitability of entrepreneurial activity in 2019-2020.

It was revealed that the number of users of the Simplified Business Income Act is growing while the number of sole proprietors and the profitability of their entrepreneurial activity are in decline.

The main advantages of the business account include lack of bureaucracy and the automatic declaration and payment of taxes on the business income to the Tax and Customs Board. There are no further obligations for the business account owners. Then again, if they worked as sole proprietors, they would have to document their economic activity, register themselves and keep financial accounts, including various reports and data retention. In other words, they would have to assume due diligence obligations.

The business account is a very good and simple way to start entrepreneurship in a situation where entrepreneurship is more like a side-line or a hobby or they are testing the market and the clients are primarily natural persons. Then again, if they wish to use various services meant for entrepreneurs (e.g., allowances, bank products for business customer etc), the business account does not allow that (except a payment terminal that LHV bank issues to business account owners if they wish).

The selection between the business account and sole proprietorship is up to the person and it should not be based solely on their own or their friends'/relatives' emotions or attitudes. Before embarking on doing business, active people should first plan and predict the potential income resulting from their entrepreneurship, similarly calculate the expenses related with the income, and only then make the most suitable choice.

References

1. **Accounting Act**, 2021. RT I 2002, 102, 600, jõustunud 01.06.2021
2. **Ahmadi, M.; Imankhan, N.**, 2019. Presenting the model of tax compliance: the role of socialpsychological factors. *Asia-Pacific Management Accounting Journal*, 14(2), pp. 139-160.
3. **Centre of Registers and Information System**, 2022. Statistika. Juriidilisi isikuid kokku 2021. (11.01.2022)
4. **Commercial Code** 2021. RT I 1995, 26, 355
5. **Customer Service Centre of the Republic of Latvia**. 2021. Individual Entrepreneurs. <https://www.vid.gov.lv/en/individual-entrepreneurs> (16.12.2021)
6. **Güldenkoh, M.**, 2014. Improving conditions for transferring family enterprises in Estonia. *Estonian Discussions on Economic Policy*, 62–79.
7. **Güldenkoh, M.**, 2020. Lihtsustatud ettevõtlus ehk ettevõtluskonto. RP: Raamatupidamise praktik. RP Uudised.
Güldenkoh, M., 2021. Kuidas olla oma raha peremees. *Verbis Aut Re*, 13 (2), 32–33.
8. **Hanley, E., Mateju, P., Vlachova, K. and Krejci, J.**, 1998. The Making of Post-Communist Elites in Eastern Europe, Working Papers of the project Social Trends No. 4 (01.12.2021)
9. **Income Tax Act** 2021. RT I 1999, 101, 903
10. **Kirsipuu, M.**, 2004. Sole trader`s Role in Economy and the Regulation of Their Activity. Dissertatsioon. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikooli Kirjastus.
11. **Kirsipuu, M.**, 2006. Füüsilisest isikust ettevõtjate rollist Eesti majanduses ja nende tegevuse reguleerimine. *IV Ettevõtetmajanduse Konverentsi ettekanded-artiklid: Eesti Majandusteaduse Seltsi aastakonverents 20.-21.01.2006 Pärnus*. Toim. Mattimar OÜ, 37–58.
12. **Kirsipuu, M.**, 2012. Sustainability of Rural Family Enterprises. *Discussions on Estonian Economic Policy. Developments in the EU Member States 1/2012*, 83–104.
13. **Kirsipuu, M.**, 2013. Hakkaks õige füüsilisest isikust ettevõtjaks? Hille Pungas (Toim.). *Kalender 2014* (97–102). Tallinn: Gondo Olevsoo.
14. **Martynova, V. S.**, 2018. Налоговое поведение различных типов налогоплательщиков. *Молодёжь третьего тысячелетия*, pp. 684-688.
15. ***Mateju, P.**, 1999. Social mobility and changes in perceived life-chances. Referred to Vecernik, J. 1999. Communist and Transitory Income Distribution and Social Structure in the Czech Republic. *UNU World Institute for Development Economics Research, research for Action 51*. p 31

16. ***Machonin, P.**, 1969. Czechoslovak Society. Sociological Analysis of Social Stratification (in Czech). Bratislava: Epoque. Referred to Vecernik, J. 1999. Communist and Transitory Income Distribution and Social Structure in the Czech Republic. UNU World Institute for Development Economics Research, research for Action 51. p 4
17. **OECD**, 2009. *Managing and Improving Compliance: Recent Developments in Compliance and Risk Treatments. Information Note.* (15.12.2021).
18. **OECD**, 2010. *Understanding and Influencing Taxpayers' Compliance Behaviour. Information Note.* (15.12.2021).
19. **Okpeyo, E.T., Musah, A.; Gakpetor, E.D.**, 2019. Determinants of Tax Compliance in Ghana: The Case of Small and Medium Tax Payers in Greater Accra Region. *Journal of Applied Accounting and Taxation*, 4(1), pp. 1-14.
20. **Inquiry** 2021. Estonian Tax and Customs Board. Intelligence Department (email sent on 19.11.2021, answer received 24.11.2021)
21. **Randlane, K.**, 2015. Tax Compliance as a System: Mapping The Field. *International Journal of Public Administration*, pp. 1-11.
22. **Simplified Business Income Taxation Act** 2018. RT I, 07.07.2017
23. **Zobel, M.**, 2001. FIE-töötuse tõrjevahend. *Pere ja Kodu* nr. 9, lk 18.
24. **Value-Added Tax Act** 2021. RT I 2003, 82, 554.
25. **Vecernik, J.**, 1999. Communist and Transitory Income Distribution and Social Structure in the Czech Republic. UNU World Institute for Development Economics Research, research for Action 51. (01.12.2021)

Annex. The business income of natural persons in 2019-2020

The primary data on the business income of natural persons (both the income liable to simplified business income taxation and as a sole proprietor) in 2019-2020 by counties and results are given in four tables.

Table 1. The persons using the Simplified Business Income Taxation Act by counties in 2019 (data inquiry 2021, the author's calculations)

County	Year 2019				
	no of accounts	incl. women (%)	income (euro)	incl. women (%)	Income per person (euro)
Harju	549	48.63	1377934.69	37.99	2509.90
Hiiu	4	75.00	333.7	99.00	83.43
Ida-Viru	85	49.41	82323.75	40.66	968.51
Jõgeva	14	57.14	15325.73	44.01	1094.70
Järva	14	64.29	22745.51	70.98	1624.68
Lääne	25	56.00	22281.38	44.72	891.26
Lääne-Viru	43	48.84	62405.18	24.33	1451.28
Põlva	23	39.13	17669.97	24.72	768.26
Pärnu	62	46.77	84523.53	19.46	1363.28
Rapla	20	30.00	38768.1	18.71	1938.41
Saare	78	11.54	19923.99	20.60	255.44
Tartu	131	47.33	155920.69	43.80	1190.23
Valga	34	47.06	16652.1	37.20	489.77
Viljandi	28	35.71	38429.28	18.08	1372.47
Võru	14	50.00	49300.98	58.22	3521.50
Unknown	13	61.54	44337.29	70.01	3410.56
Total	1137	27.88	2 048 875.87	27.86	1802.00

Table 2. The number of individuals using the Simplified Business Income Taxation Act by counties in 2020 (data inquiry 2021, the author's calculations)

County	Year 2020				
	No of accounts	incl. women (%)	income (euro)	Incl. women (%)	Income per person (euro)
Harju county	1186	43.25	2868352.6	39.31	2418.51
Hiiu	9	55.56	27107.85	24.64	3011.98
Ida-Viru	189	51.32	178451.64	39.42	944.19
Jõgeva	20	65.00	12476.06	46.30	623.80
Järva	31	64.52	50382.11	58.78	1625.23
Lääne	39	64.10	26847.94	58.42	688.41
Lääne-Viru	73	45.21	110375.39	29.09	1511.99
Põlva	33	39.39	78159.48	7.28	2368.47
Pärnu	101	54.46	123249.31	31.86	1220.29
Rapla	37	35.14	53089.26	26.87	1434.84
Saare	53	50.94	55810.8	55.03	1053.03
Tartu	216	47.69	356020.81	42.06	1648.24
Valga	51	50.98	51612.61	28.31	1012.01
Viljandi	55	63.64	84371.75	39.36	1534.03
Võru	32	50.00	68621.73	54.59	2144.43
Unknown	23	43.48	65561.98	31.08	2850.52
Total	2148	24.58	4 210 491.3	27.40	1960.19

Table 3. The number of sole proprietors declaring a positive, negative or “0” result by counties in 2019 (data inquiry 2021, the author’s calculations)

County	Total number of people submitting the e-form	Number of positive results of the year	Total positive result (euro)	Number of negative results of the year	Number of "0" results of the year
Harju	10292	5231	30898211	1174	3887
Hiiu	513	220	1168795	75	218
Ida-Viru	2754	1367	3914745	306	1081
Jõgeva	1179	397	1637566	241	541
Järva	920	386	2548642	150	384
Lääne	654	330	1340197	114	210
Lääne-Viru	1612	717	3870794	255	640
Põlva	1103	418	2171540	190	495
Pärnu	2769	1297	5055998	455	1017
Rapla	1002	447	1866979	156	399
Saare	1423	580	1720537	245	598
Tartu	3405	1557	7311597	460	1388
Valga	826	376	1469155	114	336
Viljandi	1622	689	3332733	289	644
Võru	1368	539	2233777	246	583
Unknown	95	23	83539	0	72
Total	31537	14574	70 624 805	4470	12493

Table 4. The number of sole proprietors declaring a positive, negative or “0” result by counties in 2020 (data inquiry 2021, the author’s calculations)

County	Total number of people submitting the e-form	Number of positive results of the year	Total positive result (euro)	Number of negative results of the year	Number of "0" results of the year
Harju	10522	4856	28267094	1345	4321
Hiiu	501	207	1018177	86	208
Ida-Viru	2797	1253	3617333	398	1146
Jõgeva	1164	382	1649578	220	562
Järva	920	358	2489812	171	391
Lääne	641	304	1408967	116	221
Lääne-Viru	1607	650	3397771	257	700
Põlva	1087	370	1774199	190	527
Pärnu	2733	1190	5594550	498	1045
Rapla	991	417	1904574	165	409
Saare	1375	513	1821031	262	600
Tartu	3440	1413	7331265	529	1498
Valga	800	362	1240991	131	307
Viljandi	1624	633	2981605	323	668
Võru	1358	512	2227062	235	611
Unknown	117	28	123882	6	83
Total	31677	13448	66 847 891	4932	13297

THE READINESS OF MICRO-ENTREPRENEURS FOR CHANGES IN ACCOUNTANCY, IN THE EXAMPLE OF ESTONIA

Maret Güldenkoh¹; Uno Silberg²

Abstract

In the last five years, accounting entities in Estonia have had to adopt a number of changes resulting from various EU directives, and soon they will have to start taking into account the changes arising from the vision of the real-time economy. Quite a few accounting entities have not yet adopted even the current requirements (for example, machine-processed invoices), and many accounting entities do not comply with the reporting obligation properly (fail to submit the annual report or fail to submit the report on time). The article reflects on the future directions of the accounting field and the fulfillment of the accounting obligations of Estonian micro-entrepreneurs, and the readiness for changes resulting from the vision of the real-time economy. A micro-entrepreneur in Estonia is a private limited company whose annual turnover does not exceed 50,000 euros, and the balance sheet volume does not exceed 175,000 euros; in addition, its liabilities may not exceed the equity capital, and such a limited company must be founded by one natural person who is also a member of the board of this private limited company. Micro-entrepreneurs have a simplified reporting obligation to the state: their annual report only consists of a balance sheet and a profit and loss account. Starting in 2018, micro-entrepreneurs are allowed to submit their annual report in a simplified form. The conducted research revealed that it is mainly private limited companies, including micro-entrepreneurs, who fail to submit annual reports. Among the micro-entrepreneurs who have not submitted annual reports, the majority have been operating for less than five years and are not registered as VAT payers. Half of the micro-entrepreneurs do not consider proper monthly accounting to be important, and only half are ready for the changes resulting from the vision of the real-time economy, and the submission of a simplified annual report has not led to a cognitive reduction of the administrative burden.

Keywords: accountancy, accounting, annual report, micro-enterprise, real-time economy, digitization

JEL Classification Codes: F63; G38; M41

1. Introduction

The accountancy policy is constantly changing; in 2016, the EI directive 2013/34/EU was enforced in Estonia, which established requirements for submitting reports and categorized companies based on their economic indicators for the financial year. Once

¹ Maret Güldenkoh, MBA, lecturer, Estonian Academy of Security Sciences and Tallinn University of Technology Estonian Maritime Academy, maretgyldenkoh@gmail.com

² Uno Silberg, DEc, Docent, University of Life Sciences, uno.silberg@gmail.com

again, the field of accountancy is changing. In the future, more and more will be expected from accountancy and reporting, and accounting entities must adopt future guidelines and start implementing them.

National transposition of updated and renewable legislation in the area of financial reporting may have different effects on financial practice. However, there are differences in the EU economic environment, and therefore the transposition of all directives cannot be expected to have the same effect across countries. In Directive 2013/34 EU, there were several inconsistencies, such as the correct and fair reflection between the principle of legally binding and the primacy of content. In 2019, Directive 2014/55/EU of the European Parliament and of the Council on e-invoicing in public procurement entered into force.

Some entrepreneurs in Estonia have not yet managed to understand or adopt the previous changes in accountancy, which came into force in 2016 and 2019 when there were already again new directions in the accountancy policy. Previous changes have largely addressed the change in reporting obligations, the introduction of e-invoicing in dealings with public sector bodies and the transparency of reporting, and the change in the administrative burden on accounting entities. The reports resulting from the changes to the directives had to be submitted by accounting entities for the first time in 2018 for the 2017 financial year.

According to Directive 2013/34/EU, the reports submitted in this way were supposed to lead to a reduction in the administrative burden on companies because requirements for submission of a simplified annual report were established for some companies (including micro-enterprises). The problem is that many Estonian entrepreneurs (including micro-entrepreneurs) do not feel a reduction in their administrative burden; rather, they feel an increase in the administrative burden due to both the additional software changes and the obligation to submit reports to various state institutions. Therefore, it is necessary to find out the readiness of micro-entrepreneurs for changes in accountancy.

In Estonia, as a result of the Accounting Act (2021), a micro-entrepreneur is a private liability company with only one shareholder who must also be a member of the management board; in addition, the total assets of the private liability company as of the balance sheet date may not exceed 175,000 euros and the sales revenue of the accounting year may not exceed 50,000 euros, and the liabilities of the private limited company may not exceed the equity capital.

The purpose of the article is to find out the readiness of Estonian micro-entrepreneurs for the changes arising from the future directions of accountancy. To achieve the goal, the following research tasks are set:

1. To explain the changes related to financial reporting and accountancy policy and the requirements of financial source documents and their cohesion with the vision of a real-time economy and the existing exchange of data between public sector institutions.

2. To analyze the proportion of micro-entrepreneurs in Estonia who have not submitted their 2020 financial year report and their readiness for changes resulting from the vision of the real-time economy and the future directions of the accounting area.
3. From the results of the study, to draw conclusions about the readiness of micro-entrepreneurs for changes in accountancy.

The article is divided into three parts. The first part provides an overview of the nature of financial reporting by accounting entities, explains the situation in Estonia resulting from the implementation of Directive 2013/34/EU (accounting directive), and explains the requirements laid down for the original documents of economic transactions necessary to perform financial reporting resulting from the implementation of Directive 2014/55/EU (e-invoicing). The second part of the article explains the research methodology used, and the third part presents the analysis results and the conclusions drawn from them.

2. Financial reporting in the winds of change

One of the goals of the accounting policy of the European Union is to reduce the differences arising from the national characteristics of the countries in order to harmonize the reporting of accountancy, i.e., so that financial reporting can be understood everywhere in the European Union and the results of the reports are unambiguous and transparent. That is why the reporting directives in accountancy are constantly changing in the European Union.

Harmonization of financial accounting and reporting has been a priority for the European Union since 1960, when the goal was to harmonize company law (Gornik-Tomaszewski 2005). It is known that the accounting principles for companies were first regulated in 1978 by the Reporting Directive 78/660/EEC on the annual accounts of certain types of companies (Fourth... 1978). Over the years, in addition to modernizing company law, modernizing the legal framework for accounting has become a priority in the European Union. Several authors have come to the understanding that the harmonization of company law is a process through which the European Union wishes to reduce differences in reporting between countries (Andreea-Ioana & Pali-Pista 2013; Güldenkoh & Silberg 2014). The directives set out EU-wide principles for the preparation of certain financial statements and have had the general objective of reducing the administrative burden on accounting entities.

According to various studies, it can be argued that the increase in administrative burdens leads to a slowdown in entrepreneurship and may lead to an increase in the informal economy (Neag & Maşca 2012; Столяров и Грошев 2012; Ушаков 2005; Güldenkoh & Silberg 2014). The increase in reporting requirements and accountability will lead to an increase in the administrative burden on accounting entities. To prevent this, a general framework has been established in the European Union, which all Member States' reporting agents must follow. In 2013, previous directives were repealed, and Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council on the annual reports of certain types of companies, consolidated financial statements, and related statements

was adopted (Directive 2013/34/EU ... 2013). Directive 2013/34/EU is distinguished from previous directives in particular by three aspects:

- a shift in the focus of the Directive from larger to smaller accounting entities;
- increasing the comparability of information provided through financial statements in the European Union;
- alleviating problems related to the administrative burden.

With regard to some provisions of Directive 2013/34/EU, Member States retained the right to base their national legislation on the wishes and national specificities of national accounting entities. For example, in implementing the EU Directive 2013/34/EU, Estonia was able to introduce special requirements for the categorization of companies that best characterize Estonian accounting entities. Directive 2013/34/EU entered into force in Estonia on 1 January 2016 (Accounting Act 2021). Since 01.01.2016, entrepreneurs in Estonia have been categorized on the basis of the financial indicators of the financial year (assets, sales revenue, average number of employees). Entrepreneurs are divided into four categories: micro-enterprises, small enterprises, medium-sized enterprises, and large enterprises (Accounting Act 2021).

When the Directive entered into force in 2016, it was expected that the change would lead to a reduction in the administrative burden for accounting entities, as the reporting obligation for the components of the annual report was introduced according to the category of the enterprise. For example, simplified requirements were established for micro-enterprises when submitting an annual report (Accounting Act 2021).

Alver & Alver (2013, 13) believes that the requirements of the Directive were aimed at reducing the administrative burden on small enterprises and increasing the comparability of reporting. However, Rämmel (2014) referred to the problem of eliminating the need to prepare a cash flow statement because the cash flow statement gives a true and fair view of the enterprise compared to the balance sheet and income statement, as it is more difficult to manipulate economic indicators due to the lack of accounting estimates, as the cash flows are covered in the reported. Malm (2014) was of the opinion that the reduction of the reporting volume, as much as 97–99%, poses a threat to the transparency and economic stability of the economic environment due to the insufficient availability of financial information.

Savitševa (2019) conducted research among 5,001 legal entities by collecting data on the timely submission of analyzed annual reports to the register in order to find out the relationship between the submission of data on the beneficial owners and the fulfillment of the obligation to submit the annual report, including the fulfillment of the duty of care. The conducted analysis revealed that only 33.11% of those analyzed had submitted their annual report on time in 2018, and 24.25% had not submitted their annual report (Savitševa 2019, 31). Savitševa (2019) checked the failure to submit the analyzed annual reports across previous years, and her analysis revealed that the proportion of those analyzed who had failed to submit the report on time for one year was the highest.

At the request of the Ministry of Finance, the TalTech research group conducted a large-scale study in 2020 to find out the possible reasons for failing to submit annual reports from 2010-2018. To this end, a survey was conducted in September 2020 among legal entities that did not submit the annual report in 2017 or were late in submitting it. The survey was sent to a randomly selected 8287 legal entities, of which 894 responded, and a semi-structured interview was conducted with five late submitters and five non-submitting entities. (Laidsoo *et al.* 2020, 15) The analysis by Laidsoo *et al.* (2020) revealed that the rate of failure to submit reports for micro-enterprises is at the level of 12%.

The results of the analysis commissioned by the Ministry of Finance revealed that (Laidsoo *et al.* 2020, 68):

- As a company ages, it becomes less likely that the company will fail to submit the report.
- The probability of a non-VAT company not submitting an annual report is 85% lower than that of a company liable to VAT.
- A company that has failed fulfilled its tax liabilities is 8.5 times more likely to not submit its annual report than a company that meets its obligations on time.
- As the number of members of a company's management board increases, the likelihood that the company will fail to report will decrease.

Based on the previous research, the authors set the following hypothesis: Among the private limited companies that did not submit the annual reports for the year 2020, the majority of non-VAT taxpayers are micro-entrepreneurs. The obligation to register as a taxable person arises when the sales turnover has reached 40,000 euros since the beginning of the calendar year (§ 19 (1) of the Value-Added Tax Act), and one of the conditions for the micro-enterprise category is a turnover of up to 50,000 euros (Accounting Act 2021).

In Estonia, micro-enterprises and small enterprises can submit to the registrar abridged annual accounts, which consist of a balance sheet, a profit and loss statement, and the necessary annexes (Accounting Act 2021). However, abridged annual accounts must also be drawn up on the basis of the accounting, and if the accounting is not carried out properly, annual reports cannot be drawn up on the basis of those accounts. Allikvee (2006, 11) is convinced that properly carried out accounting is the cornerstone of success, and a true and fair view of a company's financial performance provides an opportunity to analyze mistakes, see the company's strengths, find new solutions and avoid making wrong decisions. Lõhmus (2018, 7) is convinced that accounting and successful business operations only work if the company sees and understands how important it is for the functioning of the integrated economic system that the data is presented fairly; otherwise, the data displayed to the state is incorrect, and competition between companies becomes dishonest.

Accounting is a well-thought-out system that influences different beliefs in economic life, no matter how different they are, and places them in a common logical system

(Mukhametzyanov *et al.* 2017, 1227). All economic transactions related to business activities must be properly documented, i.e., placed in a proper system, and all transactions must have source documents. The source documents must be machine-processable. Only if the person liable for accounting does not have the possibility of handling the machine-processable original document, and the creation of this possibility requires disproportionately large expenses or efforts, the original document may be in another form that enables permanently written reproduction. (Accounting Act 2021) From 01.07.2019, when transferring goods or providing services, a machine-processable invoice (e-invoice) must be submitted to a person liable for state accounting, a local government unit, or a public entity, which must comply with the European standard for e-invoicing (Accounting Act 2021). The fact that e-invoicing became mandatory upon submission to the state accounting entity led to an increase in the administrative burden for micro-enterprises, as they had to start purchasing the machine-processed invoicing service.

The introduction of machine-processed original documents brings with it a digital system, and such rapid data exchange can be considered real-time intercommunication. At the same time, such real-time communication requires the necessary software and daily digital review and validation of data. Krimmer *et al.* (2019) formulated the real economy as a digital ecosystem through which paper-based economic transactions and other transactions are replaced by automatic data exchange in digital, structured, machine-processable, and standardized form.

At the time of writing this article, according to the advisor of the Department of Business and Accounting Policy of the Ministry of Finance, the Ministry of Finance is conducting research, the purpose of which is to analyze the use of e-invoices by companies and the public sector, to identify obstacles to the wider adoption of e-invoices, and to develop improvement proposals for even more widespread adoption of e-invoices. Based on the results of the research, the goal of the Ministry of Finance is the widespread use of e-invoices in transactions between companies by 2023 and the desire to assess whether the obligation stipulated in the Accounting Act to send only e-invoices to the public sector has fulfilled its purpose and whether the system functions as it should. (Suurekivi 2021)

The financial year is normally equal to the calendar year (Accounting Act 2021), and the annual accounts must be submitted to the registrar within six months after the end of the financial year (Commercial Code 2021), i.e., normally by 30 June. According to the e-commercial register statistics of the Center of Registers and Information Systems (2021), as of 23.11.2021, 38.04% of private limited companies have not submitted their annual reports for the year 2020. Despite the simplification of reporting obligations (i.e., reduction of the number of reports), this has not led to compliance with reporting obligations among companies, i.e., among private companies, there is still a large majority of those who have not submitted an annual report by the time of writing this article. As of 23.11.2021, 75,902 of the private limited companies had not submitted annual reports (Center of ... 2021, see table).

The authors are convinced that automation simplifies financial accounting and also the work of accountants who deal with financial accounting on a daily basis. However, it is

definitely necessary to explain to the companies why it is necessary to transmit data digitally, what is done with the data, to whom it is transmitted, and how it is processed and secured. The realization of the vision of the real-time economy must take into account the ability of businesses to make the transition to automation.

3. Methodology

As of 01.12.2021, 69.49% of the companies registered in Estonia have been registered as private limited companies. Almost 1/3 of them have been established without making a share capital contribution. (Center of ... 2021) The founders of such private limited companies are natural persons who have established the private company without financial or non-financial contributions (Commercial Code 2021). When starting a business in this way, for the time being, one is definitely a micro-entrepreneur. Depending on the business activity, the assets of the company also increase, and when preparing and submitting the turnover and annual report, it is clear for the state under which category of enterprise the private company's economic activity is categorized. In Estonia, micro-enterprises can submit to the registrar abridged annual accounts, which consist of a balance sheet, a profit and loss statement, and the necessary annexes (Accounting Act 2021). Based on the submitted annual reports, the number of micro-enterprises can be determined.

The larger the category an entrepreneur belongs to, the more one can be convinced that the accounting obligation is fulfilled properly. At the same time, it is unclear how micro-entrepreneurs fulfill their accounting obligations and what their readiness is for changes in accountancy. The goal of the research is to find out the readiness of Estonian micro-entrepreneurs for changes in the future of accountancy.

A quantitative research methodology is used to fulfill the goal. A probabilistic sampling survey is carried out, the purpose of which is to find out the attitudes and opinions of micro-entrepreneurs. A systematic sample has been selected from the general population, which is micro-entrepreneurs who have not submitted their annual report on time or have omitted to submit it, and a questionnaire has been sent to them. The research is based on statistical data obtained from the Center of Registers and Information Systems and data collected with a questionnaire. The questionnaire (see Annex) is prepared with multiple-choice answers so that they can be compared, processed, and analyzed.

On 20.11.2021, a request was made to find out how many private limited companies by county failed to submit an annual report in 2020 and how many of them are micro-entrepreneurs according to the 2019 annual report or if there is no data (i.e., the annual report for the year 2019 has also not been submitted), then those private limited companies, whose shareholder and board member are one and the same person. Information was also requested on how many micro-entrepreneurs registered for VAT have failed to submit their 2020 annual report (see Table 1).

Table 1. The number of private limited companies, including micro-entrepreneurs, who failed to submit the annual report for the year 2020 by county as of 23.11.2021 (Center of ... 2021, compiled by the authors)

County	Private limited companies that have not submitted a report	Including micro-entrepreneurs	including VAT payers
Harju	45,259	11,018	3,465
Hiiu	344	86	22
Ida-Viru	2,441	497	94
Jõgeva	812	190	42
Järva	915	212	69
Lääne	689	142	48
Lääne-Viru	1,863	418	118
Põlva	737	168	59
Pärnu	3,407	807	217
Rapla	1,194	270	76
Saare	1,495	290	100
Tartu	7,276	1,710	435
Valga	854	206	68
Viljandi	1,541	398	115
Võru	1,137	252	61
not specified	5,938	361	57
Total	75,902	17,025	5,046

The authors of this article wanted to know how many private companies and, out of them, micro-enterprises were among those who did not submit the 2020 annual report and to conduct a survey among micro-enterprises. In addition, the Center of Registers and Information Systems was asked for the e-mail addresses of one thousand micro-entrepreneurs (using a random sample and including all counties) that did not submit a report for the financial year 2020. The inquiry provided 5.87% of the e-mail addresses of the micro-enterprise that failed to submit the annual report and to those who were sent a questionnaire (see Annex) on 25.11.2021.

The purpose of the survey was to find out:

- why micro-enterprises have not submitted annual reports;
- whether micro-enterprises are ready to switch to e-invoicing;
- whether the submission of a significantly simplified annual report from 2018 onwards has led to a cognitive reduction in the administrative burden for micro-enterprises.

The questionnaire was sent to 1000 micro-enterprises, whose addresses were obtained from the commercial register by inquiry through the ankeet.ee portal. The questionnaire

was sent three times (25.11.2021, 05.12.2021, and 10.12.2021). The questionnaire consisted of ten questions (see Annex). Three hundred seventy of the thousand recipients of the questionnaires opened the questionnaire in the survey environment, but only 120 of them answered it. The obtained statistical data and questionnaire answers were organized, explained, and interpreted. 12% of the sample responded to the questionnaire, and the authors consider this result reliable.

4. Result and conclusion

As of 23.11.2021, 38.04% of the private limited companies entered in the register had not submitted the annual report for the year 2020 (Center of ... 2021). The analysis of the data received from the Center of Registers and Information Systems revealed that as of 23.11.2021, 75,902 private limited companies have failed to submit the annual report for the financial year 2020. 22.43% of them are micro-entrepreneurs, and 29.64% of them are registered VAT payers. The largest number of non-reporting micro-enterprises in the financial year 2020 is in Viljandi County (25.83%) and Hiiumaa County (25%); there are the least micro-enterprises among enterprises with an unspecified county (6.08%) and Saare County (19.40%). 29.64% of the micro-entrepreneurs who failed to submit an annual report are liable for VAT. (see Table 1)

The analysis results show that compared to the study by Laidsoo et al. (2020), the number of micro-entrepreneurs who did not submit an annual report has increased by 10.43%, and the probability that a micro-entrepreneur liable to pay VAT fail to submit an annual report has decreased by 15%. It follows from the study that the fulfillment of reporting obligations of private limited companies, including micro-entrepreneurs, is in a downward trend.

The survey revealed that 58.33% of micro-enterprises that did not submit an annual report have been operating for less than five years and 41.67% for more than five years (see Annex, question 1). 41.67% of the respondents were registered VAT payers (see Annex, question 2).

The survey confirmed the authors' assumption: 50% of the respondents (see Annex, question 3) record business transactions on a monthly basis and keep monthly accounts using business software or Excel. Those who did not record transactions on a monthly basis use accounting in either Word or an accounting book, or $\frac{3}{4}$ of them do not keep accounts at all. (see Annex, question 4) 41.67% of the respondents keep the accounts themselves; for 8%, accounting is performed by an accountant; for 16%, the service is provided by a service provider; and in the case of 34.33%, no accounting is performed whatsoever. (see Annex, question 5)

33% of the respondents do not prepare the annual report (see Annex, question 6) because they do not consider it important to submit the annual report (see Annex, question 7). Although the respondents had not submitted an annual report, they replied that their company's annual report was prepared by an accountant (25%) or a service provider (42%), of which 25% considered the submission of the annual report to be very

important and 33% important (see Annex, questions 6 and 7). The majority of respondents were liable for VAT (see Annex, question 2).

When asked whether they are ready to switch to the use of e-invoices and e-receipts, 50% answered positively (see Annex, question 8). The respondents who were not ready cited the following as reasons: "no accounting software"; "business would deteriorate"; "do not want to spend too much"; "do not want to take risks" (see Annex, question 9).

However, none of the respondents felt that their administrative burden had decreased since 2018, when a simplified annual report could be submitted (see Annex, question 10).

The analysis results confirmed the research results described in the theoretical part. Micro-entrepreneurs liable to VAT keep proper accounting records and are more aware of the requirements arising from the duty of care of the entrepreneur. Only 29.63% of micro-entrepreneurs who did not submit an annual report for the year 2020 financial year were liable for paying VAT. Also, as the age of the company increases (Savitševa 2019; Laidsoo *et al.* 2020), the probability that the company fails to submit a report decreases. The hypothesis put forward by the authors did not turn out to be true. Only 22.43% of private limited companies that did not submit annual reports for the year 2020 are micro-entrepreneurs.

Only 25% of micro-entrepreneurs use accounting software, and 25% do their accounting in Excel. The authors are of the opinion that, therefore, when implementing the vision of the real-time economy, micro-entrepreneurs who do not have the capacity to switch to data automation must be initially excluded.

In summary, the study revealed the following: The research revealed that it is mainly private limited companies, of which, according to the available information, 22.43% are micro-enterprises that fail to submit annual reports. The majority of non-reporting micro-enterprises have been operating for less than five years and are not registered for VAT purposes, and do not consider it important to submit an annual report. 50% of the respondents do not consider it important to keep proper monthly accounts; they keep the accounts themselves and use an accountant or service provider to prepare an annual report for them. Only 50% of micro-entrepreneurs are ready to use e-invoices and e-receipts, and submitting an abridged annual report has not led to a cognitive reduction of the administrative burden for micro-entrepreneurs.

The goal set in the article was met, and the readiness of micro-entrepreneurs with applicable changes in the accounting area was determined. It turned out that micro-entrepreneurs are ready for change, but they are not capable of incurring additional monthly costs related to a painless switch to the deployment of accounting software or e-invoicing, as this would reduce the profitability of their economic activities.

References

1. **Accounting Act.** 2021. SG I 2002, 102, 600, entered into force 01.06.2021.
2. **Allikvee, A.,** 2006. 2006. Raamatupidamise sise-eeskirjade koostamine. Tallinn
3. **Alver, L. & Alver, J.** 2013. Mõningaid äärmärkusi Euroopa Liidu uuele raamatupidamisdirektiivile. Tallinn University of Technology “Audit, maksud, raamatupidamine ja majandusanalüüs II”, 13–25.
4. **Andreea–Ioana, C. & Pali-Pista, S. F.** 2013. Harmonization of national regulation and international financial reporting standards – a particular case of noncurrent assets. The Journal of the Faculty of Economics – Economics, 1, 1190–1197.
5. **Commercial Code,** 2021.SG I 1995, 26,355, entered into force 01.02.2021
6. **Directive** 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements, and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC.
7. **Directive** 2014/55/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on electronic invoicing in public procurement.
8. **Fourth Council Directive** 78/660/EEC of 25 July 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty on the annual accounts of certain types of companies.
9. **Gornik-Tomaszowski, S.** 2005. Antecedents and expected outcomes of the new accounting regulation in the European Union. Research in Accounting Regulation, 18, 69–103.
10. **Güldenkoh, M.; Silberg, U.** 2014. Impact of the changing European Union regulations on Estonian accounting policies. Berliner Wissenschafts-Verlag, Mattimar. Wirtschaftspolitische Theorie und Praxis in der Europäischen Union, 80–98.
11. **Krimmer, R.; Kadak, T.; Alishani, A.; Toots, M., Soe, R.-M.; Schmidt, C.** 2019. Real-Time Economy: Definitions and Implementation opportunities. Tallinn: Tallinn University of Technology
12. **Laidsoo, L.; Siiman, P.; Küttim, M.; Rumma, K.; Gurvitš-Suits, N.-A.; Avarmaa, M.; Ahi, K.; Tapver, T.; Kallakas, K.; Kips, K.; Kukk, M.-L.; Ojamäe, L.; Reidolf, M.; Saha, A. K.; Durst, S.** 2020. Impact analysis of non-submission of annual reports to the Ministry of Finance. Final report. TalTech.
13. **Lõhmus, S.-L.** 2018 Compliance of accounting and financial reporting with the principle of comprehensibility. Graduation Thesis. Tallinn: Academy of Security Sciences.

14. **Malm, K.** 2014. Suitability of European Union reporting principles for auditing in Estonia. Graduation Thesis. Tallinn: Academy of Security Sciences.
15. **Mukhametzyanov, R., Nugaev, F., Muhametzyanova, L.** 2017. History of accounting development. Journal of History, Culture & Art Research / Tarih Kültür Ve Sanat Arastirmalari Dergisi; 6 (4), 1227-1236.
16. **Neag, R. & Maşca, E.** 2012. Determinants in accounting regulation for Micro-Entities-a Romanian perspective. Procedia Economics and Finance, 3, 223–229.
17. **Center for Registers and Information Systems.** 2021. Statistics of the e-business register (01.12.2021)
18. **Center of Registers and Information Systems.** Inquiry /e-mail/. 20.11.2021. Answer /e-mail/ 23.11.2021.
19. **Rämmel, M.** 2014. Development of auditing in Estonia: comparison with Finland and the United Kingdom. Master's thesis. Tallinn University of Technology
20. **Savitševa, J.** 2019. Due diligence of legal persons governed by private law, for example, of the provision of the data of beneficial owners. Graduation Thesis. Tallinn: Academy of Security Sciences.
21. **Столяров, А. И. И Грошев, А. Р.** 2012. Механизм сокращения административных барьеров, возникающих в процессе деятельности малого предпринимательства в нефтяной отрасли Хама-Югры. Современные проблемы науки и образования, 2.
22. **Suurekivi, M.** 2021. Presentation "Current state and future directions of accountancy" at the Tallinn Conference of Accountants on 21 October 2021.
23. **Value-Added Tax Act.** 2021 SG I 2003, 82, 554, entered into force 01.07.2021.
24. **Ушаков, Д. В.** 2005. Административные барьеры и издержки их преодоления в малом предпринимательстве. Dissertation. Санкт-Петербургский государственный университет экономики и финансов.

Annex: Questionnaire

1. How many years have you been in business?
 - a. 0-1
 - b. 1-5
 - c. 5+
2. Have you registered for VAT?
 - a. Yes
 - b. No
3. Do you record monthly transactions, i.e., do you keep proper accounts?
 - a. Yes
 - b. No
4. Which tool do you use when keeping accounts?
 - a. Software
 - b. Excel

- c. Word
 - d. notebook
 - e. do not keep accounts
5. Who does the accounting for your company?
- a. Myself
 - b. Accountant
 - c. Service provider
 - d. Friend/acquaintance
 - e. Nobody
6. Who prepares the annual report?
- a. Myself
 - b. Accountant
 - c. Service provider
 - d. Nobody
7. How important is it for you to submit the annual report on time?
- a. Very important
 - b. Important
 - c. Not important
8. Are you ready for the transition to e-invoicing and e-receipts?
- a. Yes
 - b. No
9. If not, why not?
- a. Indicate the reason
10. From 2018, you can submit a simplified annual report. Do you feel a reduction in the administrative burden?
- a. Yes
 - b. No

SERVICE EXPORTERS IN ICT-INDUSTRIES: MEASURING DIGITAL SERVICE TRADE OF ESTONIA

Riina Kerner¹
Estonian Business School

The advance of technology is based on making it fit in so, that you don't really even notice it, so it's part of everyday life.”

Bill Gates

Abstract

In the ecosystem of digital and green transition service exporters play a vital role, particularly in exporting highly valued information and communication technology (ICT) services. In 2020, after the COVID-19 outbreak, Estonia’s service exports declined by 20% while ICT service exports increased by 12% compared to 2019. This shows that Estonian ICT firms adapted quickly to seize the opportunities brought by the pandemic to retain their competitiveness. Therefore, the aim of this paper is to investigate the characteristics (**size, ownership and export intensity**) of the Estonian firms. The study also contributes to the EU’s objective to promote greater transparency on service traders (European Commission, 2021), as we provide new information for policy-makers and support the Estonian and European digital agendas (Estonia, 2018; European Commission, 2020, 2021). Our findings show that among services exporters the firms that export ICT services are more export-intensive and smaller and have more foreign ownership than non-ICT firms.

Keywords: Service exports, ICT- sectors, firm-level data, digital economy, logistic regression, globalization, international trade,

JEL Classification Codes: F1, F140

1. Introduction

Global economy has witnessed rapid growth of international trade in services. In 2020, global services exports were valued at US\$5 trillion, representing 5.9 per cent of world GDP and 22.6 per cent of total world trade in both goods and services (UNCTAD, 2020, 2021). Recent developments in information and communication technologies

¹ Riina Kerner (EBS, doctorant; Tallinn, Lauter1 3; Statistics Estonia, advisor, tallinn, Tatari 51); MA from Tartu University. Expert of international trade in services in Eurostat from 2014-2020; https://etis.ee/CV/Riina_Kerner/est?lang=ENG

*The author wishes to thank prof Meelis Kitsing (EBS, PhD, rector and professor, Tallinn, Lauteri 3); for substantial comments. Prof Kitsing is the supervisor of Riina Kerner’s PhD dissertation on „Effect of firm’s typology on services trading pattern“

(ICT) are commonly cited explanation that accounts for this rise (Kneller and Timmis, 2016). Digital economy may be partly measured by services delivered mainly digitally as services traded by mode 1 (World Trade Organization, 2009; Lemma, 2021)

EU is the world's largest trader of services², with services exports exceeding 900 billion per year in 2021 (OECD, 2022), thus our study aims also to enhance the transparency of the typology of exporting firms.

Usually, large American digital platforms are seen as beneficiaries of the Covid pandemic as they increased their market capitalization and dominance in the digital ecosystems (Vlassis, 2021). The pandemic reinforced already existing trends towards stronger market concentration.

However, this study focusing on Estonian digital service firms demonstrates that many smaller players adjusted to the changing circumstances well and increased their export revenue. Many Estonia-specific factors are vital for understanding the export competitiveness of digital companies.

Estonia, well-known also as e-Estonia, is internationally positioned as a hub for knowledge-intensive and digital firms and start-ups. Being a small Nordic country with an open market economy already for almost 30 years, Estonia's business environment is an excellent basis for knowledge intensive service firms to be involved in international activities. A firm in Estonia can be established entirely online in just a few hours and from almost anywhere in the world. Furthermore, Estonia is the first country to offer e-Residency to non-residents, offering the freedom to start and manage a firm remotely. This way, it is relatively convenient to run a firm, explaining also a large share of small-size service exporting firms (84% for ICT-firms, 79% for all).

The emphasis on small firms transacting in global market is quite different from traditional understanding by scholars which considers market mechanisms to be vital, but emphasizes much economic activity occurs within firms (Barnard, The economy of incentives, 1938). Generally, firms emerge due to the uncertainty and thus high transaction costs in the markets (Coase 1937). However, many small firms may also arise due to the firm-friendly environment with low transaction costs where it is not necessary to internalize all externalities within a firm or its tightly controlled value-chain.

Indeed, it takes a few hours to launch a firm in Estonia from anywhere in the world. Moreover, there is no corporate income tax for undistributed and potentially reinvested profits. This may contribute to the establishment of services firms. Furthermore, the Estonian government keeps the electronic "Company Registration Portal" allowing entrepreneurs to submit electronic applications and other documents to the Estonian Commercial Register to start or manage a firm. Hence, both residents and e-residents

² <https://data.oecd.org/trade/trade-in-services.htm>

may easily register a firm in Estonia, thus, may boost also the internationalization of firm activities.

Estonian digital agenda (Estonia, 2018) underscores the importance of enhancing the knowledge on firms that export services. Therefore, the results of this study can be a valuable input for the decision-makers while supporting the digital agendas for information and communication technology (ICT) firms related to employment and export strategy.

This study aims to fill in the data and methodology gap of the knowledge on service traders, thus exploring firms by their characteristics. The goal is to refine the international trade and the theory of firm from the perspective of service traders. Due to the friendly e-business environment and the openness of Estonian economy, we assume that the population under study includes a substantial number of foreign-owned firms. Consequently, we have two research questions:

1. Do the firms exporting ICT services differ from non-ICT firms regarding ownership, size, export intensity, and other characteristics?
2. What are the most prominent differences between ICT and non-ICT firms?

The study will proceed as follows. First, it will discuss some conceptual considerations based on international trade and nature of firms. This is followed by a brief discussion of characteristics of Estonian ICT sector and its export. Then research methods are outlined through which we shed light on firms' typology in Estonia using descriptive and regression methods. The paper will follow by exploring the behaviour and characteristics of the Estonian service exporting firms. It concludes by discussing key findings and implications as the results of the study can be a valuable input for the decision-makers to support employment and export strategies.

2. Conceptual considerations

Exporting is still the most predominant form of a firm's internationalization activities (Benkovskis *et al.*, 2019; Wagner, 2021). However, we do not know much about the service exporting firms, for example, whether their size matters. There is some consensus in the literature that firm size is related to the firm's export strategy (Bonaccorsi, 1992; Wagner, 1995; Verwaal and Donkers, 2002). However, few studies on service traders explain that theory, as most previous research investigates the manufacturing exporting firms.

This paper combines “new trade theory” and transaction cost theory, the latter as the firm's modern theory (Foss and Klein, 2005). Transaction costs arise immediately whenever the non-resident wants to make a deal with a resident. Transaction cost is a cost incurred in making an economic exchange of ownership in searching for the best supplier or customer, whether located in the home or host economy (Williamson, 1996)

Service exports, means partly also the removing of transport and tariff costs from firm's transaction costs, as transport and tariff costs are discussed while exporting goods, not services, thus making the services exporters different from goods exporters.

Firm's international activities are generally represented by exports, imports and technological collaboration (Lal, 2004). The central debates discuss the relationship between firm size and export strategy and performance, the latter measured by exports volume ratio to total sales. However, some studies have found no significant relationship and others have suggested a negative association between firm size and export strategy (Verwaal and Donkers, 2002; Amador, Cabral and Ringstad, 2019). For example, firms have to set up the costs of governance structures to begin trading with an exchange partner, including costs of procurement, appointments with a potential foreign buyer, making an offer, setting up contract relationships and communication channels, and scheme of control (Nooteboom, 1993). Furthermore, the costs of setting up governance structures may be higher for smaller firms due to the lack of a systematic and reliable formal information system in smaller firms (Verwaal & Donkers, 2002) (Nooteboom, 1993). Thus, small exporters may aim to go for a different strategy than large firms. Hence, in the first phases of developing an export relationship, small firms have higher costs in setting up their governance structures (Verwaal & Donkers, 2002). However, smaller firms may adapt quicker in foreign markets, than larger firms due to their structural simplicity (Chen and Hambrick, 1995). Therefore, small firms may be more efficient in responding to the requirements of foreign buyers. Such an adaptation may consequently reduce the costs of governance structures for smaller firms.

Already Coase (1937) aimed to define the "firm" and to emphasize its size and other characteristics. As uncertainty and transaction costs play a vital role in the emergence of firms, firms have to predict what and how to produce and trade (Coase, 1937). Small firms can adapt quicker. Launching a service trading firm, the entrepreneurs start to export services with only one or two employees. Compared to goods' exporters, the service exporters do not have transport costs and border tariffs to serve the foreign markets. The uncertainty is relatively high also because of the difficulty of enforcing contracts across borders and the information asymmetry and geographical distance between the exchange partners (Verwaal & Donkers, 2002).

Firm size might have an impact on export strategy (Bonaccorsi, 1992). Thus, many researchers have included firm size as an independent variable in their empirical studies. For example, in Italy, small firms are deeply involved in foreign trade in the most successful export sectors (Bonaccorsi, 1992).

Firm-level data analysis started with Bernard and Jensen's (Bernard and Jensen, 1999) papers on firms' characteristics within the countries and industries, however considered mainly firms that exported manufactured goods. Thus, there has not been much research separately done on service firms, as services have sometimes been considered out of the scope of international trade, being intangible money flows covered by the banks' transactions. From those times, it has also been continuously repeated that not the countries export, but the firms do. The empirical findings on firms' characteristics (firm size, ownership, number of exported products etc) have made this research direction

more promising for further developing the “new new trade theory”, explaining firms’ export strategies using their specific characteristics (Bernard and Wagner, 1997, 2001; Melitz, 2003). Regarding ownership, more stronger links to multinational groups have been found, differences of services exporters were found (Lööf, 2009; Conti, Lo Turco and Maggioni, 2010; Federico and Tosti, 2017). Furthermore, there exists evidence that firm characteristics affect the firm’s decision to export (Temouri, Vogel and Wagner, 2013; Minondo, 2014).

In the line of new new trade theory very different digital firms have emerged around the globe. While there are still many small and domestically oriented ICT firms, a few digital platforms from the United States and China dominate global services trade (Kitsing, 2022). These global platforms exploit networks effects by serving as both marketplaces and gate-keepers in digital ecosystems for both other firms and consumers.

3. Research Methods

Service traders are firms that export or import services. Services generally include transport, travel, construction, financial, cultural, and legal services etc. However, this study highlights the computer and information services, that comprise 14% of total service exports in Estonia in 2018 and 26% in 2021 (Figure 1). One reason of this increase is also the decline of travel services during Covid-19 times. However, the volumes of ICT-services exports have also increased in volume, by 12% compared to 2019 (1.1 billion vs 1.3 billion euros in 2019 and 2020, respectively) (Figure 2).

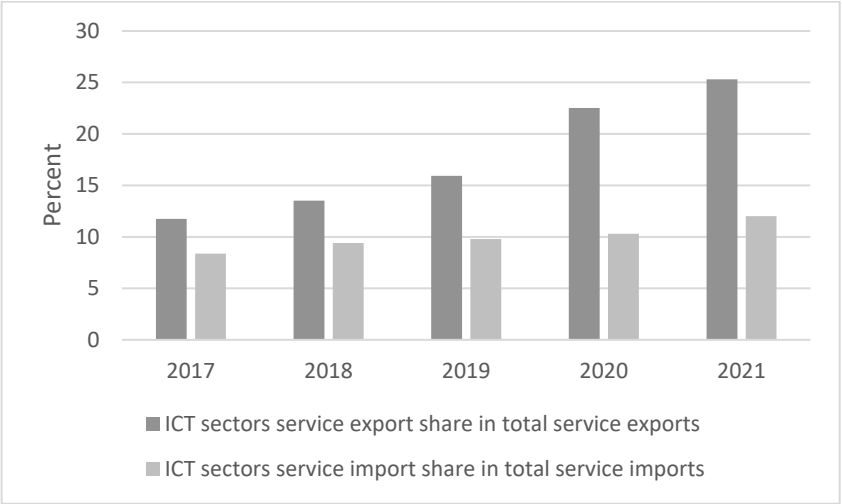

Figure 1. ICT sectors share of total services exports in Estonia, %
 Data for 2021 is based on 3 quarters, Statistics Estonia (accessed 13.01.2022), table VKT10, author’s calculations

The study is based on the firm-level data, which have been collected for the international trade in services annual statistics and for balance of payment purposes from a population of over 7400 **service** exporting firms in Estonia. The annual export and import value is measured as firms' transactions with non-residents. Based on Estonian Business Register, the following firms' characteristics were used: number of employees, ownership (domestic or foreign-owned), sales or turnover volume, exports volume, firm's activity sector by NACE.

For ICT split, the classification of economic activities (sectors) NACE Rev.4³ (Eurostat, Statistical classification of economic activities in the European Community, 2008) was applied and the following sectors were included: electronic communication (J 61), computer programming (J 62), information activities (J 63), repair of computers (S 95) (EU, 2019).

Services exporters' data is conventionally compiled by the Bank of Estonia, based on enterprise survey. Exporters' dataset is a subset of the Estonian Business Register dataset. Therefore, by linking trade data with business register using the firm registration ID, the impact of firm's characteristics on firms' export strategies can be further investigated.

International Trade in Services Statistics methodology is determined by Balance of Payments (IMF, 2014) and international trade in services statistics methodological frameworks (UNSD, 2012).

Our dataset is of secondary nature, as data has not been collected primarily for this research purposes. However, the dataset was adjusted for this research by the authors, using linking, aggregation, classification and other statistical methods. The research was conducted using descriptive and logistic regression analysis.

It is well acknowledged that trade in services drives the exchange of ideas, know-how and technology, although it is often restricted by barriers such as domestic regulations (OECD, 2022). However, the trade barriers have not been discussed in this study but remains open for further research.

The software used in statistical analysis was IBM SPSS version 27 and Stata 17.

4. Estonian ICT sector and exports characteristics

In 2020, since the pandemic Covid-19 began, 21% decline was registered in Estonia's total service exports (Statistics Estonia, table VKT1). However, ICT-services exports were affected less and continued to increase also in 2021, with 12% growth rate in 2020 compared to 25% in 2019. This shows that ICT service exporters have managed to continue with the strategy to increase exports, being more resilient and competitive to adapt in the pandemic situation. These developments have pushed ICT services exports to the forefront of the global trading system (Ronen, 2021)

³ EMTAK – Estonian Classification of Economic Activities; (NACE for the European context) and the EU regulation (2020/1197)

Covid-19 has made it even easier to sell services at distance, digital technology allowing service providers in one nation to sell to service buyers in another nation without elaborate investments (Baldwin, Cárdenas and Fernández, 2021).

Firms do export, not countries. Currently, most trade statistics is published on the industry and country level. Publicly available aggregated data on services trade⁴ do not yield insight to firms’ characteristics. Since 2013, ICT-sector firms **service** exports increased by almost threefold, from 0.5 billion in 2013 to 1.3 billion EUR in 2020 (Figure 2), having reached more that fifth of total services (Figure 1).

Exporting ICT goods and services contribute to the economic development of a nation. Previous studies have focused on ICT services exports and the relationship with economic growth (Sinha, 2018).

Thus, we know the overall trends in services exports, but not much about the firms themselves. However, for the decision-making process and to study trade patterns, the firm-level analysis is extremely valuable for policymakers and trade negotiators to better support the decisions on export strategies.

The study is based on 2018 annual data collected from 7414 service exporting firms located in Estonia, comprising 14% of total Estonian service exports in 2018 and 23% in 2020 (figure 1).

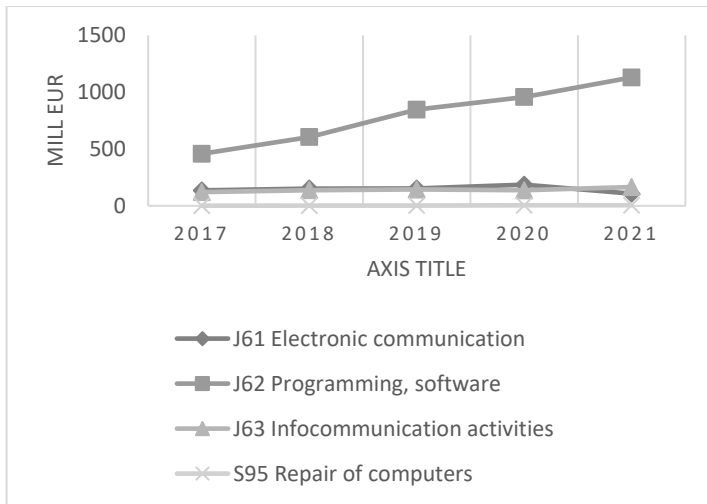

Figure 2. Service exports by ICT sectors in Estonia, 2018-2021 (2021 is based on 3 quarters)

Statistics Estonia database (accessed 13.01.2022), table VKT10, author’s calculations

⁴ https://andmed.stat.ee/en/stat/majandus_valiskaubandus_valiskaubandus-alates-2004/VK06

5. Empirical evidence

5.1 Descriptive analysis

For ICT, 1158 firms data were used related to information and communication activities (NACE activity codes J582, J61, J62, J631 and S95), assuming that those firms also export knowledge intensive services. Firstly, some basic statistics are presented and aimed to answer the first research question. In table 1, mean values and standard deviations, calculated separately for ICT and non-ICT groups, are given.

Table 1. Descriptive statistics for ICT, non-ICT and all service traders,

Variable	Mean			St.deviation			p-value
	ICT	non-ICT	All firms	ICT	non-ICT	All firms	
Firm ownership (0=domestic; 1=foreign)	0,48	0,3	0,34	0,49	0,46	0,47	p=0,000
Employees number	12,1	20,6	19,3	64,9	144,4	135,1	p=0,026
Export intensity	64,8	55	56,6	36,7	40,03	39,7	p=0,000
Number of firms	1158	6256	7414				

It is observed that for the ICT-group export intensity is larger than in case of the non-ICT group: 65% vs 55%. In contrast, the ICT-group number of employees is 12 compared to 20 for non-ICT, which means that the ICT-services exporters tend to be more oriented to the export markets and are smaller compared to non-ICT which are more oriented to local markets.

Table 2. Employees number for ICT and non-ICT service exporters (chi-square test).
Pearson $\chi^2 = 15.7988$; $p=0.001$

Firm size	ICT	non- ICT	All firms
micro (1-9 empl.)	967 (84%)	4917 (79%)	5884(79%)
small (10-49)	129 (10%)	955 (15%)	1084(15%)
medium (50-249)	53 (5%)	314 (5%)	367(5%)
large (250 and more)	9 (1%)	70 (1%)	79(1%)
Total	1158 (100%)	6256 (100%)	7414

The Pearson chi-squared statistics shows that there is statistically significant difference between the size distributions of ICT firms and non-ICT firms, as the share of micro-firms (1-9 employees) comprised 84%, compared to 79% in non-ICT firms.

5.2 Logistic regression

The analysis above showed that there are several characteristics where the ICT and non-ICT companies differ significantly. Next we try to aggregate all this information into one single statistical model – logistic regression. A logistic regression model allows to identify type of the firm (ICT or non-ICT) on the basis of measurable firm characteristics.

Based on firm-level dataset (N=7414), the goal is to reveal the determinants that differentiate the most between the ICT-exporters and non-ICT exporters (group 1 is ICT; group 0 is non-ICT). The initial list of variables included: export type (end-use or intermediate services), NACE category, product mix (number of services in the export basket), firm size (number of employees), export intensity (exports share in total sales), firm’s ownership.

Our strategy in logistic regression analysis was to follow stepwise method. According to this, one starts with the full model which includes all the independent variables available. Then, based on statistical significance (p-values) of the regression coefficients obtained, all insignificant variables are excluded, one by one, from the model, thus reaching finally a logistic regression model with only significant regressors.

Applying the strategy described, we first detected that there is a considerable skewness in the “number of employees” variable, and hence its logarithmic transform was used instead of the original variable. After evaluating the full logistic regression model and examining statistical significances of the variables used, we identified only three variables that have significant influence on the probability of the ICT group: firm size (log), ownership and export intensity. The model containing the three predictors was statistically significant ($\chi^2 = 171$; N=7414, $p < 0.000$). This indicates that the model is able to distinguish between the ICT and non-ICT service exporting firms.

Table 3. Logistic regression (with log), n=7414

ICT exporter	Coef.	Std. Err.	z	P> z	Odds
Firm ownership	0.65	0.07	9.8	0.00	1,90
Log employees in firm	-0.19	0.06	-3.4	0.001	0,83
Export intensity	0.004	0.00	5.12	0.00	1,004
Constant	-2.12	0.08	-28.38	0.00	0,12

Log likelihood = -3127 $\chi^2 = 171.02$ Prob > χ^2 , $p < 0,000$; Area under ROC curve = 0,6176

The beta coefficient of the “log employees in firm” variable is equal to -0.19, which means that if that variable is increased by 1 unit (i.e. number of employees increases 10 times) then the log odds $\ln(p/(1-p))$ of probability p that the firm belongs to ICT sector decreases by -0.19 or, equivalently, the odds $p/(1-p)$ itself decreases by the factor

$\exp(-0.19)=0.83$. Of course, one has to keep in mind that, according to the *ceteris paribus* principle, all other variables are assumed to be unchanged.

Next, we analyze the quality of the regression model obtained (Table 3 and Figure 3). The model's chi-square ($\chi^2 = 171.02$) and its significance (p-value 0,000) shows no doubt that the regression model has a certain degree of explanatory power.

Another measure of quality of a logistic regression model is its AUC (area under the ROC curve) which in our case equals $AUC=0.6176$. This is an indicator of only a rather modest discriminating power of the model. One can conclude that, although the model itself is highly significant, the significance mainly comes from the relatively big sample size ($N=7414$).

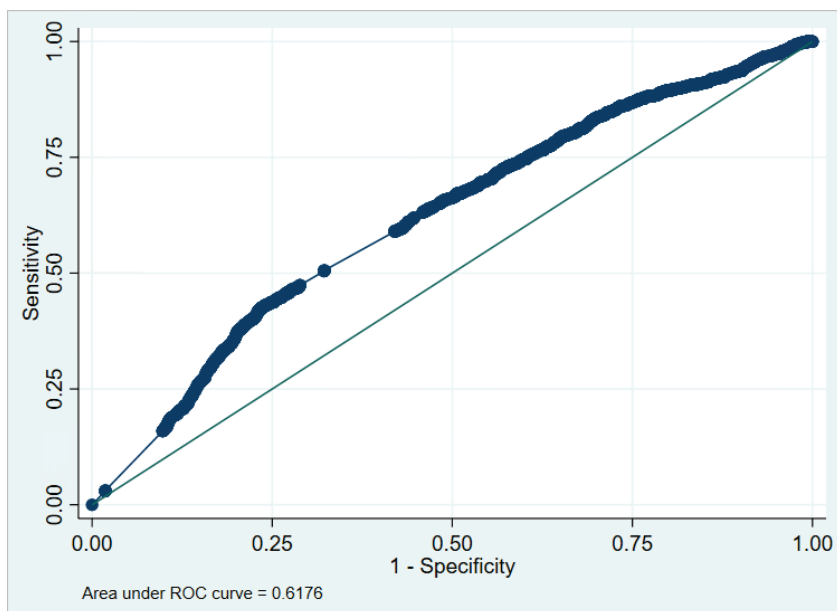

Figure 3. Model quality: area under curve (AUC)

Next, it would also be informative to see how the probability of ICT firm depends on each individual independent variable while keeping other variables at their mean level. For this, we present the marginplots by the regressor variables (export intensity, firm size and firm ownership), with predicted probabilities (on y-axis) of ICT-firms and with 95% confidence intervals (Figures 4,5,6).

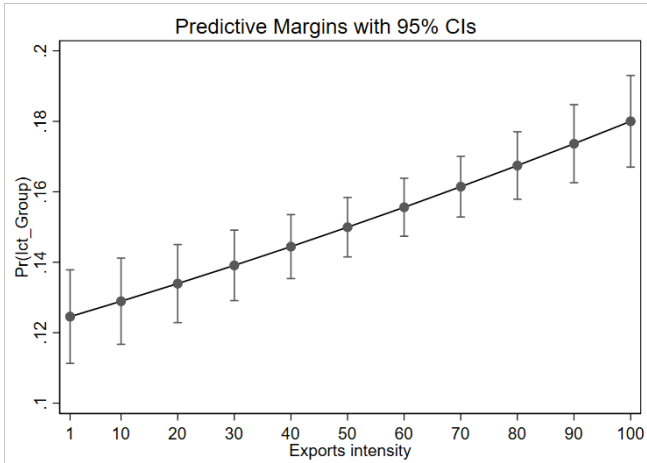

Figure 4. Logistic regression model predictions for export intensity to belong into ICT-group.

It is easy to see from the figure 4 that as the value of export intensity increases the probability of being an ICT firm is also increasing from a probability of 0.12 to a probability of 0.18.

However, the marginsplot looks differently when the effect of firm size is considered. From the figure 5 one can see that as the firm size increases the probability of being an ICT firm is decreasing from a probability of 0.18 to a probability of 0.07.

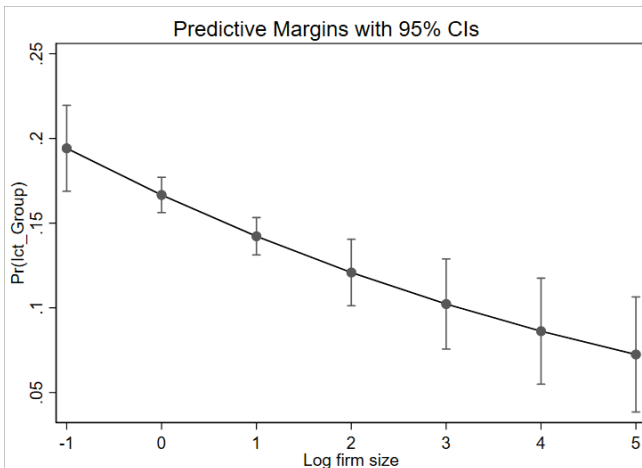

Figure 5. Logistic regression model predictions for firm size to belong into ICT-group

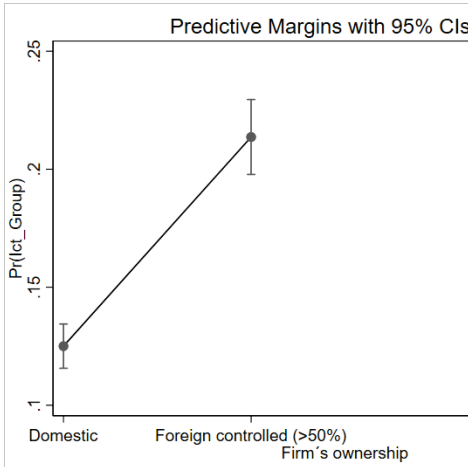

Figure 6. Logistic regression model predictions for firm ownership to belong into ICT-group

Finally, the figure 6 demonstrates that foreign controlled companies have much higher probability of being ICT firm ($p=0,22$) as compared to domestic firms ($p=0,12$).

6. Discussion

Indeed, due to the advances in technology development and the business-friendly environment, ICT exports have increased also in Estonia. Furthermore, since COVID-19 outbreak when total services trade declined by fifth, ICT exports still increased by 12%.

This paper presents the first evidence on services traders regarding the effect of firms' characteristics on ICT firms. Firm-level business register dataset was combined with international service transaction data for measuring service trade across ICT and non-ICT firms. We constructed the variables to capture the differences between ICT and non-ICT traders.

Logistic regression analysis showed that the quality of the model was good, as area under ROC curve was 62%. The number of ICT-firms was 1158 (16% of all service exporters (7414)). Non-ICT traders or less information-intensive types of service traders were more large, more domestic and with lower export-intensity scores. The limitation is that we considered only the enterprises that exported services through the particular sectors (J58, J61, J62, J63, S951). We assume that they also export ICT-services, however, we have already excluded goods trading values from the turnover of those firms. In addition, many sectors are now highly digitalized and this study do not capture all of these sectors. The key implication of the study is to emphasize considerable role of policies in removing bottlenecks for global recruitment in the Estonian ICT services

sector. Furthermore increased public and private funding for ICT research and development can contribute to exports of high value-added services . The ICT sector is a potential source of exports, both for ICT services but also for high-tech goods. ICT export strategy could involve new supporting funding initiatives to ICT-service exporters (Lemma, 2021). The ICT export strategy could tie exporters with other sectors, supporting micro and small firms, as well as ICT-start-ups. For future research, ICT goods and highly digitalized non-ICT sectors such as financial services should also be involved in the analysis to have the integral approach on Estonian digital trade.

7. Conclusion

Our analysis suggests that ICT services exporting firms differ significantly by the following characteristics: firm's size (number of employees), firm's ownership and export intensity. We found that ICT-services firms are smaller in size and more export-intensive than rest of the service exporters.

With the unique firm-level service exporters database from Statistics Estonia and logistic regression, we provide new information for policy-makers and support the Estonian and European digital agendas (Estonia, 2018; European Commission, 2020, 2021). Our findings show that among services exporters the firms that export ICT services are more export-intensive and smaller and have more foreign ownership than non-ICT firms. Firms take the decision in their strategy whether to export or to sell domestically. A low export intensity score means that they sell more in the domestic markets and a high intensity score means that they mainly sell internationally. We found that smaller ICT firms are keener to export than large firms. Thereby the study shows that small and medium size ICT firms are able to grow and keep up with technological and market changes

References

1. **Amador, J., Cabral, S. and Ringstad, B.** (2019) 'International trade in services: firm-level evidence for Portugal', *Portuguese Economic Journal*, 18(3), pp. 127–163. doi:10.1007/s10258-019-00161-4.
2. **Baldwin, R.E., Cárdenas, J. and Fernández, C.** (2021) *Telemigration and digitally enabled service exports*. [Graduate Institute of International and Development Studies, Centre for ...
3. **Benkovskis, K. et al.** (2019) 'Export and productivity in global value chains: Comparative evidence from Latvia and Estonia', *Review of World Economics*, pp. 1–21.
4. **Bernard, A.B. and Jensen, J.B.** (1999) 'Exceptional exporter performance: cause, effect, or both?', *Journal of international economics*, 47(1), pp. 1–25.
5. **Bernard, A.B. and Wagner, J.** (1997) 'Exports and success in German manufacturing', *Weltwirtschaftliches Archiv*, 133(1), pp. 134–157.

6. **Bernard, A.B. and Wagner, J.** (2001) 'Export entry and exit by German firms', *Weltwirtschaftliches Archiv*, 137(1), pp. 105–123.
7. **Bonaccorsi, A.** (1992) 'On the Relationship Between Firm Size and Export Intensity', *Journal of International Business Studies*, 23(4), pp. 605–635. doi:10.1057/palgrave.jibs.8490280.
8. **Chen, M.-J. and Hambrick, D.C.** (1995) 'Speed, stealth, and selective attack: How small firms differ from large firms in competitive behavior', *Academy of management journal*, 38(2), pp. 453–482.
9. **Conti, G., Lo Turco, A. and Maggioni, D.** (2010) 'Exporters in services: New evidence from Italian firms', *Available at SSRN 2375627* [Preprint].
10. **Estonia.** of (2018) 'Digital Agenda 2020 for Estonia'. Government of Estonia. Available at: https://www.mkm.ee/sites/default/files/digitalagenda2020_final_final.pdf.
11. **European Commission** and Directorate General for Communications Networks, C. and T. (2020) *Shaping Europe's digital future*. Available at: https://op.europa.eu/publication/manifestation_identifier/PUB_KK0320102ENN (Accessed: 30 December 2021).
12. **Federico, S. and Tosti, E.** (2017) 'Exporters and importers of services: Firm-level evidence on Italy', *The World Economy*, 40(10), pp. 2078–2096.
13. **Foss, N.J. and Klein, P.G.** (2005) 'The theory of the firm and its critics: a stocktaking and assessment'.
14. **Kitsing, M.** (2022) *The political economy of digital ecosystems: scenario planning for alternative futures*. London ; New York, NY: Routledge, Taylor & Francis Group (Routledge studies in the economics of innovation).
15. **Kneller, R. and Timmis, J.** (2016) 'ICT and Exporting: The Effects of Broadband on the Extensive Margin of Business Service Exports', *Review of International Economics*, 24(4), pp. 757–796. doi:10.1111/roie.12237.
16. **Lemma, A.F.** (2021) 'Promoting Exports of ICT Goods and Services from Bangladesh'.
17. **Lööf, H.** (2009) 'Are services different exporters?' CESIS, The Royal Institute of Technology, Stockholm.
18. **Melitz, M.J.** (2003) 'The impact of trade on intra-industry reallocations and aggregate industry productivity', *econometrica*, 71(6), pp. 1695–1725.
19. **Minondo, A.** (2014) 'The Relationship between Export Status and Productivity in Services: A Firm-Level Analysis for Spain', *Bulletin of Economic Research*, 66(S1), pp. S138–S146.
20. **OECD** (2022) 'Trade in services'. OECD. doi:10.1787/3796b5f0-en.

21. **Ronen, E.** (2021) 'ICT Services Exports and Labour Demand: A Global Perspective and the Case of Israel', *Changing Skills for a Changing World: Understanding skills demand in EU neighbouring countries. European Training Foundation. ed. Fetsi A., Bardak U. and Rosso F* [Preprint].
22. **Sinha, A.** (2018) 'Impact of ICT exports and internet usage on carbon emissions: a case of OECD countries', *International Journal of Green Economics*, 12(3–4), pp. 228–257.
23. **Temouri, Y., Vogel, A. and Wagner, J.** (2013) 'Self-selection into export markets by business services firms—Evidence from France, Germany and the United Kingdom', *Structural Change and Economic Dynamics*, 25, pp. 146–158.
24. **UNCTAD** (2020) *UNCTAD HANDBOOK OF STATISTICS*. NEW YORK: UNITED NATIONS PUBLICATION.
25. **UNCTAD**, Factsheet 5 (2021) *Total trade in services*. Available at: https://unctad.org/system/files/official-document/tdstat46_FS05_en.pdf (Accessed: 5 February 2022).
26. **Verwaal, E. and Donkers, B.** (2002) 'Firm Size and Export Intensity: Solving an Empirical Puzzle', *Journal of International Business Studies*, 33(3), pp. 603–613. doi:10.1057/palgrave.jibs.8491035.
27. **Vlasis, A.** (2021) 'Global online platforms, COVID-19, and culture: The global pandemic, an accelerator towards which direction?', *Media, Culture & Society*, 43(5), pp. 957–969. doi:10.1177/0163443721994537.
28. **Wagner, J.** (1995) 'Exports, firm size, and firm dynamics', *Small Business Economics*, 7(1), pp. 29–39.
29. **Wagner, J.** (2021) 'The causal effects of exports on firm size and labor productivity: first evidence from a matching approach', in *MICROECONOMETRIC STUDIES OF FIRMS' IMPORTS AND EXPORTS: Advanced Methods of Analysis and Evidence from German Enterprises*. World Scientific, pp. 47–55.
30. **World Trade Organization** (ed.) (2009) *A handbook on reading WTO goods and services schedules*. Cambridge, UK ; New York: Cambridge University Press.

RESEARCH AND EVALUATION OF PERCEPTIONS OF INCLUSIVE ECONOMIC GROWTH IN GEORGIA

Giorgi Kraveishvili¹ Irina Gogorishvili²,
Ivane Javakhishvili
Tbilisi State University

Abstract

The purpose of this work is to analyze and evaluate the perception of the inclusiveness of economic growth mainly for the young part of the Georgian population. Significant problems in Georgia today are poverty, inequality and low living standards. These are the factors whose elimination is the goal of inclusive economic growth. As a result, we want to evaluate Georgia's inclusive economic growth in terms of the perception of the population.

The work uses the methodology proposed by the Asian Development Bank and the World Economic Forum. The study uses quantitative methods of analysis. The results obtained were processed using the SPSS computer program.

The ongoing research revealed how the population perceives important factors of inclusive economic growth. The identification of relationships between factor and outcome variables made it possible to assess which factors determined a higher perception of the inclusiveness of economic growth.

Keywords: Inclusive economic growth, Standard of living, Georgia

JEL Classification Codes: 038, 043, 047

1. Introduction

Inclusive economic growth is becoming increasingly relevant on the world economic policy agenda. The ultimate goal of economic policy is a widespread and irreversible improvement in the standard of living. This is the bottom-line basis on which a society evaluates the economic dimension of its country's leadership. Economic growth is only a means to a goal, not a goal in itself. On the one hand, economic growth is necessary to achieve this goal, but, on the other hand, it does not ensure that existing growth is equally reflected in the entire population. (Kraay, A. 2006).

¹ Giorgi Kraveishvili, Doctoral student at the Faculty of Economics and Business, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University; University Street 2, Tbilisi, Georgia; giorgi.kraveishvili816@eab.tsu.edu.ge; Tel: +995 591781318

² Irina Gogorishvili, Ph.D. in Economics, Associate Professor at the Faculty of Economics and Business, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University; University Street 2, Tbilisi, Georgia; irine.gogorishvili@tsu.ge; Tel.: +995 577720090

We can think of economic growth as a critical measure of a country's economic progress, while inclusive growth can be considered a strategy to ensure that the overall outcome of economic progress is shared widely and evenly across society. That is, to achieve what society demands: the expansion of economic opportunities and the common good. (Rajan, R. 2010).

The concept and term "inclusive economic growth" has not yet been fully formed. There are many assumptions about the vision of this complex changeable process. Basically, researchers of international organizations look at it from the standpoint of sustainable development, focusing on eliminating socio-economic inequality and overcoming poverty. They offer an approach focused solely on the economic component of its implementation. Considering the main directions and approaches in the definition of inclusive economic growth, it can be noted that inclusive economic growth involves solving economic and socio-cultural issues. In modern research, these issues are today combined by leading economic organizations into two research areas: economic, represented by index and cluster characteristics, and social approach, based solely on the analysis of the social sphere. Bob Sternfels (Global Managing Partner, McKinsey and Company) on McKinsey's online page wrote: "We too often talk about trade-offs between growth on one hand and societal benefits on the other. I believe the future belongs to those who can drive growth that is both sustainable and inclusive". (Sternfels, B. 2021). It is clear that there is a causal relationship between sustainable and inclusive growth, which is evident in both social and economic indicators.

In 2011, the Asian Development Bank developed the Inclusive Growth Indicators to measure the inclusiveness of a country's development. This framework includes 35 indicators grouped into 8 groups. These 8 groups are: 1. Poverty and Inequality; 2. Economic Growth and Employment; 3. Key Infrastructure Endowments; 4. Access and Inputs to Education and Health; 5. Access and Inputs to Basic Infrastructure Utilities and Services; 6. Gender Equality and Opportunity; 7. Social Safety Nets; 8. Good Governance and Institutions. (ADB, 2011).

The methodology proposed by the World Economic Forum was developed in 2015. The 2017 Inclusive Growth and Development Report includes the Inclusive Development Index (IDI). this report provides indicators that should be used to assess inclusive economic growth in accordance with the recommendations of the authors. As mentioned in this report, the index provides a more holistic and complete picture of economic development (than GDP per capita). The goal of the Inclusive Development Index is to help governments formulate and guide their economic policies to achieve inclusive economic growth.

This report of the World Economic Forum presents 7 groups and 15 subgroups of areas that affect the broad participation of society in economic processes and ensure economic growth for all. The action of factors of groups and subgroups contributes to the functioning of the country's economy in such a way that the benefits derived from economic growth are widely available and productive for a significant part of the population. Ultimately, this should contribute to the elimination of inequalities. (World Economic Forum, 2015).

The OECD report, "How is Life 2020", shows that life has improved in some ways since 2010 (we live longer, live safer), but risks remain in natural, economic, and social systems that threaten future well-being. The OECD Center on Well-being, Inclusion, Sustainability, and Equal Opportunity (WISE) uses innovative methodologies and new data to reduce inequalities and bridge the gap between people's expectations and government and business action. Through innovative tools like www.compareyourincome.org, WISE collects information about people and their perceptions about different issues. Have to note that since the beginning of the COVID-19 pandemic, inequality has increased around the world. The OECD data confirms that people's fears about income inequality have grown over the past decades. Especially, and more significantly, it has increased in developing countries. (OECD, 2020)

Michael J. Boskin, in the article "Economic Growth Is the Answer", writes that rising inequality is a real problem, and the key issue is that living standards are not improving fast enough among those who are falling behind. (Michael J. Boskin, 2019). This is the main reason for the growing political tension in both developed and developing countries. However, it is necessary to understand what exactly worries people all over the world - that they cannot satisfy their material needs, or that they are not equal in their satisfaction? Undoubtedly, the struggle for equal rights for people and for the eradication of poverty (although this is also a relative concept) are the main components of the goal of economic development (respectively, inclusive economic growth), but if the first problem is solved by economic development, then the ways to solve the second problem are not given even in sacred scripture. The material needs of people are more or less limited, but greed and envy are not (that's why they are mortal sins). In a competitive environment, the problem of eradicating inequality is unsolvable, but the reduction of inequality should focus on the expanded introduction into our lives and the promotion of social values (especially such social values as justice).

This study proposes a socio-economic approach to the definition of perception inclusive growth. It takes into account not only its economic components but also the particular environment, including education, values, and personal self-determination, as well as institutions (social and legislative) that shape the environment and behavioral characteristics of people in the process of perception of inclusiveness. In this study, the emphasis is on the economic components that determine the circumstances for inclusive economic growth and its perception by survey respondents (Which manifests itself in the choice of answers).

We conducted an online survey of 385 respondents (0.01% of Georgian citizens) in the age group 18-44 years. Accordingly, the results were extended to 3,688,600 Georgian citizens. In comparison, the survey conducted by ESOMAR and Eurobarometer (conducted in April and May 2022) covered more than 27 thousand citizens (0.006% of the EU population). citizens) of the 27 EU countries, were extended to 446,774,579 EU citizens (Agerpres.ro, 2022). Accordingly, the results of the study can be considered as relevant for the purposes set for the article.

The study revealed that young citizens of Georgia in the age group of 18-44 are the most active users of the internet and social networks. Citizens of this age group make up 41.3% of the total population. We can explain the fact that mainly young respondents responded and took part in the online survey by the hyperactivity of their age group. However, it is the age group that creates problems or provides significant support in the implementation of economic policy. As for the adequacy of the perception of the inclusiveness of economic growth, this also does not always correspond to reality so unequivocally.

The adequacy of respondents' perception is also tied to place, time, age, religion, nationality, hierarchy, and other sociocultural conditions. What is acceptable for one person may not be acceptable for another. Perception also depends on the individual norm of relations within society. That is why an important and universal way is to understand the work of stereotypes and the effects of social perception, and for this, it is important to ask questions and have significant financial and statistical resources (which international organizations and large companies, such as McKinsey, have at their disposal). Evaluative interpretation of the answers is also not an easy job, since you need to have much more information about each respondent. However, questioning makes sense and is useful in the sense that it reveals the direction and level of passions in the most active part of society. This is of decisive importance for the successful implementation of economic policy.

The purpose of this article is to analyze and evaluate the perception of inclusive economic growth mainly for the young part of the population of Georgia. We obtain the research results mainly from the younger part of the population. We will analyze the approach to inclusive economic growth on crucial issues such as poverty, inequality, justice, the standard of living, the education system, the healthcare system, and other essential determinants necessary for achieving inclusive economic growth.

The purpose of the study is to see how the population evaluates the factors essential for inclusive economic growth and proceed from it. As a result, we want to evaluate the inclusive economic growth of Georgia from the point of view of the population of the 18-44 age group (according to the fact that citizens mainly of this group took part in the online survey). This assessment may differ from official statistics due to the respondents' subjective perception of the situation and their attitude to the problem. At the end of the article, conclusions and recommendations will be presented based on the research conducted.

2. Methodology

We use the methodology proposed by the Asian Development Bank and the World Economic Forum to assess the inclusive economic growth of Georgia. (Asia Development Bank, 2011) (World Economic Forum, 2017).

According to these methodologies, the defining determinants for inclusive economic growth are poverty, inequality, the healthcare system, the education system, the effective

functioning of state institutions, the level of corruption, and employment. The purpose of the questions used in the survey is to evaluate the directions mentioned above.

The study uses quantitative methods of analysis. The survey lasted four weeks, from February 21, 2022, to March 20, 2022. To conduct research, we mainly used the professional social network <https://www.linkedin.com/>. Since the study was conducted during the post-pandemic period, the study presents several questions assessing the impact of the pandemic on the population. The questionnaire was sent out to over 1000 people. Completed questionnaires were received from 385 respondents, primarily young citizens. In this study, we will consider the mentioned 385 questionnaires valid. The population survey was conducted in different regions of Georgia. The results were processed using the SPSS computer program to obtain the Chi-Square Tests and calculate the Pearson Chi-Square. Based on the Chi-Square test, relationships are only found between categorical variables, and no conclusions are drawn about a causal relationship between them. The questionnaire included 30 questions. (Morgan, G. A., Leech, N. L., Gloeckner, G. W., & Barrett, K. C. (2004)).

We used the Likert scale method to assess respondents' perceptions of inclusive economic growth in the questions in Tables 9, 11, and 12. The ongoing research revealed how the population perceives important factors of inclusive economic growth. Identifying relationships between factor and outcome variables allows us to assess which factors determined the higher perception of the inclusiveness of economic growth.

3. Materials and results of the study

Various international organizations pay close attention to inclusive economic growth. The eighth of the 17 UN Sustainable Development Goals is sustainable, inclusive development, which should create decent employment opportunities for all. (United Nations, 2015: 16). The need for inclusive economic growth first appeared in the strategy of the Asian Development Bank in 2008. This was the first of the three main directions of Strategy-2020. (Along with environmentally sustainable growth and regional integration). (Asia Development Bank, 2008: 11) Also, the 2nd of the four main directions of the "Strategy 2030" is inclusiveness. (Asia Development Bank, 2018: 1). There is no generally accepted definition of inclusive economic growth. The Asian Development Bank considers inclusive economic growth as expanding economic opportunities, on the one hand, and greater access to these opportunities for public members to participate in and benefit from economic processes. (Asia Development Bank, 2008: 11). According to the Organization for Economic Cooperation and Development, economic growth is not a goal. The main goal is to improve the general standard of living of the population. Addressing the problem of inequality and its impact on different groups in society is essential only for inclusive economic growth. (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2014: 8).

According to the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), inclusive economic growth aims to improve living standards and more equitably distribute the benefits of economic growth among different social groups of the

population. (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2014: 8). According to the World Economic Forum, inclusive economic growth is the growth of sustainable production over decades, which covers the entire economy, employs a large part of the country's labor force, and thus contributes to poverty reduction. (World Economic Forum, 2015: 1).

The above definitions of various international organizations are not identical. The inclusiveness of a country's economic growth depends on several factors, although there are common features we can use to characterize inclusive growth:

- Inclusive growth means economic growth that should cover most sectors of the economy and spread throughout the country;
- A large part of the population should participate in the process of economic growth, and all citizens of the country should have equal opportunities to engage in economic activity.;
- The benefits of economic growth should be fairly distributed among the entire population, in proportion to the work done by each person and his/her contribution;
- Such economic development and the broad involvement of the population in this process should lead to a reduction in poverty and inequality between different segments of the population.

International organizations identify three reasons why economic growth should be inclusive (Asia Development Bank, 2011: 4):

- For ethical considerations of equity and fairness, growth must be shared and should be inclusive across different segments of populations and regions. Economic and other shocks hurt the poor and the vulnerable most, and growth that results in high disparity is unacceptable;
- Growth with persisting inequalities within a country may endanger social peace, force poor and unemployed people into criminal activities, make women more vulnerable to prostitution, force children into undesirable labor, and further weaken other disadvantaged and vulnerable sections of the population - resulting in a waste of vast human capital that could otherwise be used productively in creating economic outputs for sustainable growth;
- Continued inequalities in outcomes and access to opportunities in a country may result in civil unrest and violent backlash from people who are continually deprived, derailing a sustainable growth process. This may create political unrest and disrupt the social fabric and national integration, undermining the potential for long-term, sustained growth.

Human capital and its maximum involvement in economic processes are essential factors of inclusive economic growth. That is why the World Economic Forum, in its Report on Inclusive Growth and Development, recommends that governments pursue

active labor market policies, promote equal and affordable education for all, maintain gender balance, ensure that precarious workforces are protected as much as possible, and provide adequate remuneration. (World Economic Forum, 2017).

To assess the effectiveness of the above economic policy measures in Georgia, let us turn to the survey results and various statistical indicators.

Determinants of inclusive economic growth

A total of 385 people took part in the survey. The gender composition of the respondents is shown in Figure 1.

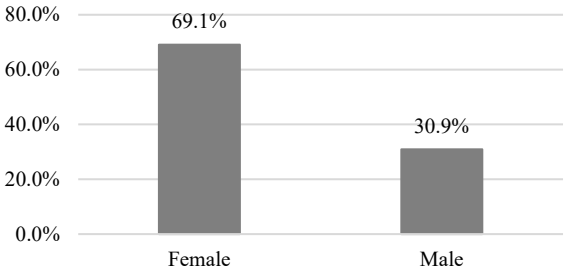

Figure 1. Gender of respondents in percentage

The age of the majority of respondents (54.5%) ranged from 25-34 years old, 34.3% of respondents were between 18 and 24 years old, and only 11.2% of respondents were 35 years of age or older. (Figure 2).

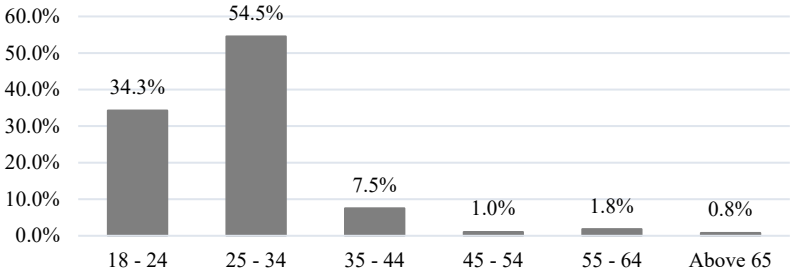

Figure 2. Age Groups of respondents in percentage

7% of respondents had vocational or complete/incomplete general education. Only a bachelor's degree in higher education is held by 46.8% of respondents, a master's degree - 39.2%, and a doctorate degree - 7%. (Figure 3).

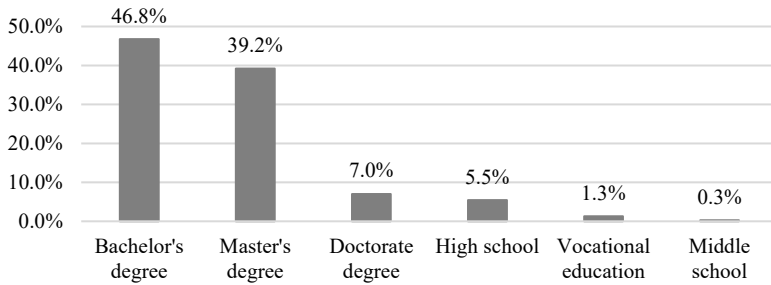

Figure 3. Education level of respondents in percentage

88.3% of respondents lived in Tbilisi, so the results practically reflect the attitude of the population in Tbilisi. The opinions of people living in the regions may differ from the survey results. Given that the standard of living in Tbilisi as the capital is higher than in the other areas of the country, it can be assumed that the results of this study will change to more negative in the case of the country as a whole. As a result, we are now facing a more optimistic assessment of inclusive economic growth. (Table 1).

Table 1. Place of living of respondents in percentage

Tbilisi	88.3%
Imereti	3.4%
Kvemo Kartli	3.1%
Kakheti	1.3%
Adjara	1.0%
Shida Kartli	1.0%
Samegrelo-Zemo Svaneti	1.0%
Mtskheta-Mtianeti	0.5%
Samtskhe-Javakheti	0.3%

67.5% of the respondents were never married, 26.5% were married, and 6% were divorced, widowed, or refused to answer. (Table 2).

Table 2. Family status of respondents in percentage

To Marry	67.5%
Married	26.5%
Divorced	4.9%
Refuse to answer	0.8%
Widow/widower	0.3%

46.8% of the respondents only worked, while 45.7% worked and studied. As a result, 92.5% of the respondents were employed citizens and actively involved in various

economic activities. Therefore, their opinions can be considered an actual assessment of the economic situation in the country. (Figure 4).

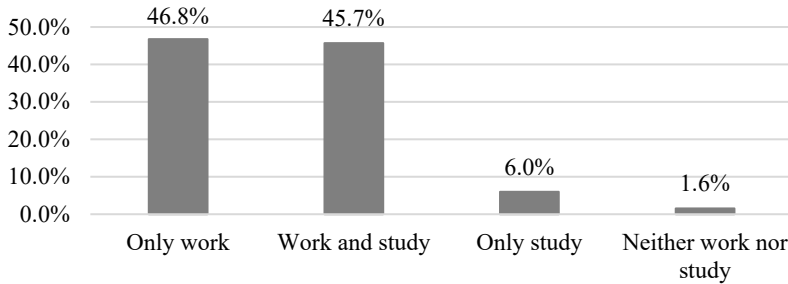

Figure 4. Studying and working status of the respondents in percentage

Significant differences in income characterize respondents. Citizens with both high and medium and low incomes were interviewed. The results from different social groups can be considered favorable conditions for assessing the country's inclusive economic growth. (Table 3).

Table 3. Income of respondents (Exchange rate 1€ = 2.85 GEL).

Less than 300 GEL	6.0%
300 - 500 GEL	5.5%
500 - 1,000 GEL	14.5%
1,000 - 1,500 GEL	19.5%
1,500 - 2,000 GEL	18.4%
2,000 - 5,000 GEL	29.1%
5,000 GEL or more	7.0%

41.0% of respondents answered that they have an additional source of income besides their primary income. This result can be assessed on a bilateral basis. On the one hand, an additional source of revenue indicates that the country has ample economic opportunities. However, on the other hand, an additional source of income may mean that the primary source is insufficient, and citizens have to find extra work due to additional workload and free time. (Figure 5).

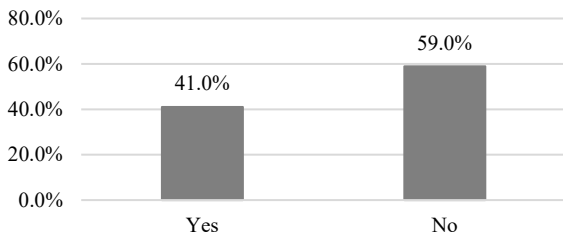

Figure 5. An additional source of income

40.8% of respondents have increased their income amid the Covid-19 pandemic. 38.4% of incomes did not change, 19.7% decreased, and only 1% of respondents were left without income. These figures suggest that the Georgian economy has coped well with the Covid-19 pandemic and has not had a strong negative impact on workers' incomes. (Table 4). It should also be noted that during the pandemic and after, the Gini coefficient slightly decreased: estimated 2011-46; 2019 - 36.4; 2022 - 35.9. (The World Factbook. 2022).

Table 4. Change in income during COVID-19

Increased	40.8%
Did not change	38.4%
Decreased	19.7%
I was left without income	1.0%

The share of necessary expenses in total income is normally distributed among the respondents. The largest group of respondents, 31.7%, spend 40-60% of their income on basic expenses. (Table 5).

Table 5. Share of necessary expenses (Rent, food, utilities, medicines, transport) in income

1-20%	16.6%
20-40%	27.8%
40-60%	31.7%
60-80%	17.4%
80-100%	6.5%

41.6% of respondents do not have the opportunity to save their income. However, most respondents still manage to make savings at various levels. This result can be considered average. (Table 6)

Table 6. Share of savings in income

Save less than 10%	28.3%
Save between 10-30%	21.6%
Save between 30-50%	5.7%
Save 50% or more	2.9%
Do not save money at all	41.6%

44.4% of the surveyed population do not have financial obligations. 19.5% have short-term, 27.5% medium-term and only 8.6% long-term liabilities. The data show that the majority of respondents (55.6%) did not increase their financial obligations during the Covid-19 pandemic, which indicates that the country coped with the pandemic effectively and did not negatively affect the majority of the population. (Table 7, 8).

Table 7. Loans of respondents

Short-term loan (period up to 1 year)	19.5%
Medium-term loan (period 1-10 years)	27.5%
Long-term loan (Period more than 10 years)	8.6%
Do not have a loan at all	44.4%

Table 8. Debt change During COVID-19

Increased	38.7%
Decreased	5.7%
Did not change	55.6%

Table 9 presents the respondent's standard of living and the standard of living in the country. Since raising living standards is an explicit goal of inclusive economic growth, the answer to this question can be considered an essential criterion for assessing inclusive economic growth.

As seen from the table, most respondents assess their standard of living as average (70.1%) and 20.5% - as good. We can say that this figure is above average. Regarding the standard of living in the country, most respondents (58.7%) consider the standard of living in Georgia average, while 19.2% assess it as low and 21.0% as very low. Only 0.8% consider the standard of living to be high, and the number of ratings "very high" is practically minimal. (Table 9). In general, the rating can be considered average.

Table 9. Assessment of standard of living

	Very high	High	Middle	Low	Very low
How would you rate your standard of living?	1.6%	20.5%	70.1%	7.3%	0.5%
How would you rate the standard of living in Georgia?	0.3%	0.8%	58.7%	19.2%	21.0%

Not so good results with private real estate. 57.1% of respondents do not own real estate, while 34.0% own only a house. Such a figure can be considered inferior since most people cannot afford to buy real estate. (Table 10).

Table 10. Real estate statistics of respondents

Only have a country house	1.6%
Only have a house	34.0%
Have a house and a country house	7.3%
Do not have any	57.1%

Table 11 presents a survey of respondents' satisfaction with such significant issues as the state of socio-economic development, the education system, the healthcare system, the ecological state, and the quality of work of public institutions. These indicators directly determine how much a country can achieve inclusive economic growth.

Satisfaction in this direction is low. Respondents have a neutral attitude towards the healthcare system. At the same time, there is a high level of dissatisfaction with the work of the education system. Most respondents are dissatisfied with the ecological state, socio-economic development, and the work of state institutions. (Table 11).

According to the results, significant reforms are needed in several areas to achieve inclusive economic growth as well as it is crucial to have more communication with the population to inform them properly. This is necessary since dissatisfaction can be caused by the fact that the population does not have accurate information about what is being done in a particular area.

Table 11. Satisfaction survey

Are you satisfied with:	Satisfied	Neutral	Dissatisfied	Do not know / Do not have an answer
The current state of socio-economic development of Georgia?	11.4%	34.8%	51.9%	1.8%
The education system in Georgia?	1.8%	13.0%	83.4%	1.8%
The existing healthcare system in Georgia?	5.7%	66.5%	25.7%	2.1%
The ecological situation in Georgia?	3.4%	41.3%	53.0%	2.3%
The quality of work of state institutions?	7.3%	40.8%	51.9%	0.0%

The results in table 12 show the respondents' opinions about other important factors. As mentioned above, an equal and fair environment is important in assessing inclusive economic growth. 46.5% of the respondents mostly agree, and 37.9% mostly disagree with the statement that they live in a fair environment. These figures are 48.1% and 40.5% of an equal society, respectively. We can consider this result as an average.

Most respondents do not feel safe in the country, and the majority believe they cannot fully realize themselves, which also hinders inclusive economic growth.

We can say that most respondents consider themselves happy, although the majority cannot afford a good rest, which is also a critical component of a healthy life. (Table 12).

Table 12. Assessment of place of residence

Do you agree with the following statement:	Completely agree	Mostly agree	Mostly disagree	Completely disagree	Do not have an
I believe I live in a fair environment	2.1%	46.5%	37.9%	13.0%	0.5%
I believe I live in an equal society	1.8%	48.1%	40.5%	8.1%	1.6%
I feel safe in the country	2.6%	29.6%	37.1%	26.5%	4.2%
I think that I can fully realize myself	2.6%	34.8%	44.4%	15.1%	3.1%
I consider myself happy	10.1%	56.9%	20.8%	3.9%	8.3%
I have the opportunity to have a good rest	4.4%	44.2%	21.0%	28.1%	2.3%

44.7% of respondents believe that their financial situation and standard of living have a negative impact on their health. (Table 13).

Table 13. Impact of the standard of living on health

Affects positively	20.0%
Affects negatively	44.7%
Does not affect	19.7%
Do not know	15.6%

The question of how the population perceives the level of corruption in Georgia also provides important information. 44.9% of respondents believe that corruption is at an average level, 30.9% believe that corruption is at a high level, and 14.3% consider corruption at a very high level. Only 9.9% of respondents believe that corruption is low or very low. Corruption is one of the main obstacles to inclusive economic growth, and a high level of perception of corruption by the population indicates that the citizens of the country will have fewer incentives and opportunities to expand economic activity, which also negatively affects inclusive economic growth. (Table 14).

Table 14. Assessment of the level of corruption

Very Low	2.3%
Low	7.5%
Medium	44.9%
High	30.9%
Very High	14.3%

The majority of respondents, 56.6%, consider the education system to be the most important for the country. In second place is territorial integrity (39.2%), in third is poverty (35.6%), in fourth is price increase/inflation (33.2%), in fifth is working places (26.0%). As already mentioned, the education system plays an important role in achieving inclusive economic growth. The fact that most respondents consider the education system the essential issue points to challenges in this area that may hinder inclusive economic growth. The top five issues, such as poverty, inflation, and working places, are direct challenges to the economy and important factors of inclusive economic growth. (Figure 6).

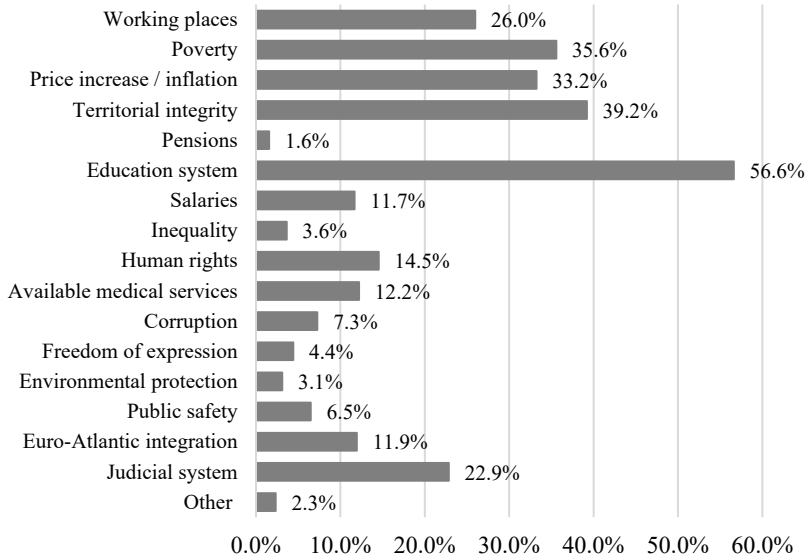

Figure 6. The most important issues for the country

To assess the country's inclusive economic growth, we will use factors such as the standard of living of respondents, the standard of living in the country, and a fair and equal environment. Various institutions and areas must work effectively to create such an environment in the country. We believe that the main directions that contribute to inclusive economic growth (which is manifested in a high correlation between them) are: the current state of socio-economic development of Georgia, the education system, the healthcare system, the environmental situation, the quality of work of state institutions and the level of corruption.

To see to what extent these variables depend on each other, we conducted a Chi-Square test. The results obtained are shown in Table 15.

Table 15. Chi-Square test results

Determining variable	Outcome variable	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Status
Education system	Respondents' standard of living	12.858 ^a	12	0.3794435	No correlation
	Standard of living in Georgia	41.317 ^a	12	0.0000434	Very high correlation
	Fair environment	70.936 ^a	12	0.0000000	Very high correlation
	Equal society	14.616 ^a	12	0.2630874	No correlation
Level of corruption	Respondents' standard of living	25.644 ^a	16	0.0592525	high correlation
	Standard of living in Georgia	88.559 ^a	16	0.0000000	Very high correlation
	Fair environment	67.993 ^a	16	0.0000000	Very high correlation
	Equal society	70.958 ^a	16	0.0000000	Very high correlation
Healthcare system	Respondents' standard of living	40.865 ^a	12	0.0000516	Very high correlation
	Standard of living in Georgia	32.645 ^a	12	0.0010993	high correlation
	Fair environment	69.154 ^a	12	0.0000000	Very high correlation
	Equal society	29.772 ^a	12	0.0030218	high correlation
Ecological situation	Respondents' standard of living	10.927 ^a	12	0.5351811	No correlation
	Standard of living in Georgia	54.444 ^a	12	0.0000002	Very high correlation
	Fair environment	73.176 ^a	12	0.0000000	Very high correlation
	Equal society	50.918 ^a	12	0.0000010	Very high correlation
Socio-economic development	Respondents' standard of living	3.852 ^a	12	0.9859654	No correlation
	Standard of living in Georgia	33.546 ^a	12	0.0007951	Very high correlation
	Fair environment	71.532 ^a	12	0.0000000	Very high correlation

	Equal society	49.079 ^a	12	0.0000020	Very high correlation
Quality of work of state institutions	Respondents' standard of living	8.777 ^a	8	0.3614407	No correlation
	Standard of living in Georgia	11.551 ^a	8	0.1724034	No correlation
	Fair environment	104.439 ^a	8	0.0000000	Very high correlation
	Equal society	43.371 ^a	8	0.0000007	Very high correlation

As seen from the table above, of the 24 relationships presented, in 15 cases, the relationship between the variables is very high. In 3 cases, the relationship between the variables is high, and in 6 cases, there is no relationship between the variables.

4. Results and Discussion

The results show that the presented factors largely determine inclusive economic growth and an equal and fair environment in the country. The correlation with the level of corruption is exceptionally high, which is a direct determinant of an equitable and fair environment. If we draw a parallel with the recommendations regarding the status of an EU candidate adopted by the European Commission on June 17, 2022, we will see that one of the 12 recommendations presented concerns strengthening the fight against corruption. If we also consider the assessment of corruption (45.2% of respondents believe that corruption is at a high level), we can assume that this is one of the country's important problems. At the same time, it should be noted that according to the Corruption Perceptions Index 2021, Georgia has a higher score (55) than such countries as Czechia, Slovakia, Greece, Romania, Hungary, Bulgaria, Moldova, and Ukraine. However, young citizens of Georgia do not satisfy.

Among the most important issues that need to be addressed, a special place is occupied by reducing corruption, further developing the healthcare system, and improving the environmental situation and socio-economic development.

The state of socio-economic development has a very high correlation with all variables, which is logical because economic development is a prerequisite for developing all other areas. The main problem in this area is the unfinished pension reform, as well as improving the efficiency of structural and regional policies. The quality of work of state institutions is significant for creating an equal and fair environment.

A strong connection is established between the education system and the standard of living in the country, as well as with a fair environment (Papachashvili, N., Mikaberidze, T., Tavartkiladze M. and Roblek, V. (2021). Given the importance of education, it should be noted that there are many problems in this area that have worsened with the onset of the pandemic. Covid-19. Many scientists are working on

improving higher education and are suggesting the idea of creating an expanded network of entrepreneurial universities. (Vesperi, W. and Gagnidze, I. (2021), Seturidze, R. and Topuria, N., (2021), Gagnidze, I. (2018).

The study of the importance of university companies for developing research programs is of particular importance for SMEs in the IT field, but, unfortunately, they have not been given due attention so far. (Lekashvili, E. and Bitsadze, M. (2021). To accelerate the development of the education system, it is of no minor importance to increase the material interest of teachers in both secondary and higher educational institutions. (Eerma, D. (2020); Raudjärv, M. (2021).

For the successful development of social and social development and inclusive economic growth, special attention should be paid to accelerating the digitalization of the economy and telemedicine (Sepashvili, E. (2020). It should be noted that particular successes in this area already exist, but it is not enough to increase the competitiveness of resorts, medical, and health care institutions.

A survey of respondents revealed the problem of the deterioration of the environmental situation. Solving this problem is challenging since the development of logistics links and the implementation of infrastructure projects (expansion of seaports, construction of new highways, and increase in tourist flows.) creates an additional burden on nature, which cannot yet be prevented.

Of particular importance for improving the environmental situation in Georgia is the expansion of construction of wind and solar energy facilities. in an energy-rich and developed country like the United States, wind and solar accounted for 50% of total renewables in the first half of 2019, replacing the traditional dominance of hydropower (Sobolieva, T. and Harashchenko, N. (2020). The improvement of the environmental situation depends on the efficiency of the work of local municipal authorities, which at this stage of development do not have sufficient financial resources and motivation to address such issues. (Gogorishvili, I. and Zarandia, E., (2021).

Particular importance to the respondents is the issue of restoring the country's territorial integrity. In this regard, it should be noted that separatism rarely has historical prerequisites. (Eibner, W. and Eibner, C., (2020).

Today, separatism is first implanted, then used to carry out the occupation of the territory of another state. The war in Ukraine began under this pretext. Restoring the territorial integrity of Georgia by force cannot be achieved. However, with the help of strong partners, by peaceful means and by balancing economic interests, there is hope to carry out the de-occupation of the Georgian territories.

5. Conclusion

The survey showed that the respondents estimate the values of a number of factors that determine inclusive economic growth at an average level. Areas that are assessed more

negatively are identified. In our opinion, these are just those areas in which there has not yet been much success, but there is hope for positive changes that will be noticeable over time.

The appearance of indicators of positive assessments (which were identified in the course of the study) is due to the fact that the majority of respondents are educated young people who are employed. Their incomes are characterized by an upward trend, as it was during the Covid-19 pandemic, and now.

Such important components of inclusive economic growth as: the level of savings, financial obligations, standard of living and the healthcare system are assessed by respondents at an average level.

The pace of the country's socio-economic development, the environmental status and the quality of work of state institutions are assessed more negatively. The level of dissatisfaction with the education system is extremely high. The living environment and factors such as equality, justice, and security are assessed at an average level.

The respondents' assessment of Georgia's inclusive economic growth can be considered average. We want to highlight three main factors that, in our opinion, will largely determine how effectively inclusive economic growth will be achieved, and, based on the results of the study, we consider this important for Georgia today:

- Formation of an educated society. As we have already said, inclusive economic growth cannot be achieved if a large part of the population is not actively involved in economic activity, and their involvement does not contribute to the development of various industries. However, it will simply not be possible if a large part of the country's population does not have the qualifications and skills that meet the requirements of the development of the digital economy to contribute to the development of the economy. To do this, it is necessary to pay maximum attention to the improvement (creation of new specialties and new areas of research programs supported by the state) of the education system. The formation of an educated society should become the main priority of the state;
- Creating a fair environment. The second important issue we consider necessary for inclusive growth is creating an equal and fair environment for every citizen. Here we are talking about minimizing corruption and the availability of equal opportunities to have transparent and truthful information necessary for doing business or using various government programs. This is necessary so that each potential entrepreneur feels he has equal opportunities to start a business or run it successfully. The protection of private property remains a critical success factor today;
- Expansion of the state support program. Of course, it is also important that the state support the small and medium-sized business sector as much as possible by implementing various support programs to achieve economic prosperity through joint efforts.

The war in Ukraine has already made the development of inclusive economic growth in the world extremely difficult and it will be even more difficult in the future. However, we have hope that society in Georgia will make every effort to achieve the goals of sustainable and inclusive economic growth.

References:

1. **Asia Development Bank**, (2011). Framework of inclusive growth indicators; Retrieved from - <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/42976/ki2011-special-supplement.pdf>
2. **Asia Development Bank**, (2008). “Strategy 2020”; Retrieved from - <https://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/32121/strategy2020-print.pdf>
3. **Asia Development Bank**, (2018). “Strategy 2030”; Retrieved from - <https://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/435391/strategy-2030-main-document.pdf>
4. **Agerpres.ro**, (2022) - Retrieved from - <https://agerpres.ro/politica-externa/2022/06/22/majoritatea-cetatenilor-ue-doresc-un-proces-mai-rapid-de-aderare-pentru-tarile-candidate-sondaj--938157>
5. **Eerma, D.** (2020). Conference on the Role of Higher Education in Different Economic Systems. Estonian Discussions on Economic Policy, 28(1-2). Retrieved from - <https://ojs.utlib.ee/index.php/TPEP/article/view/16822;>
6. **Eibner, W.**, and Eibner, C. (2020). Catalonia’s Desire for Independence – Historical Causes and Realistic Consequences of a Secession from Spain. Estonian Discussions on Economic Policy, 28(1-2), 44-52; Retrieved from - <https://ojs.utlib.ee/index.php/TPEP/article/view/16807>
7. **European Commission**, Opinion on the EU membership application by Georgia; Retrieved from - https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_22_3800
8. **Gagnidze, I.**, (2018). The Role of International Educational and Science Programs for Sustainable Development (Systemic Approach). *Kybernetes*, Vol. 47 No. 2, pp. 409-424; Retrieved from - <https://doi.org/10.1108/K-03-2017-0114>
9. **Gogorishvili, I., Zarandia, E.**, (2021). Expansion of Capacity Development of Local Self-Government in Georgia. *Estonian Discussions on Economic Policy*, 29(1-2), 100-121; Retrieved from - <https://doi.org/10.1515/tpep.v29i1-2.18344>
10. **Kraay, A.**, (2006). When is Growth Pro-Poor? Evidence from a Panel of Countries. *Journal of Development Economics*, Vol 80, Issue 1, Pages 198-227;
11. **Lekashvili, E. and Bitsadze, M.**, (2021). The Role of University Spin-Offs in the Success of Research Programs. Nata, R. V. (Ed.), *Progress in Education*, Vol. 68

Chapter 4, Nova Science Publishers, Inc., New York, NY, pp. 73-102; DOI: <https://doi.org/10.52305/WPPN2619>

12. **Michael J. Boskin**, (2019) - Economic Growth Is the Answer; Retrieved from - <https://www.project-syndicate.org/commentary/growth-technology-living-standards-by-michael-boskin-2019-12>
13. **Morgan, G. A., Leech, N. L., Gloeckner, G. W., & Barrett, K. C.** (2004). SPSS for introductory statistics: Use and Interpretation. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates;
14. **Organisation for Economic Co-operation and Development**, (2014). All on board Making inclusive growth happen; Retrieved from - <https://www.oecd.org/inclusive-growth/All-on-Board-Making-Inclusive-Growth-Happen.pdf>
15. **Organisation for Economic Co-operation and Development**, (2020). How's Life? 2020; Retrieved from - <https://www.oecd.org/sdd/How-is-Life-2020-Highlights.pdf>
16. **Papachashvili, N., Mikaberidze, T., Tavartkiladze M. and Roblek, V.** (2021). Industry 4.0 and the Challenges of Higher Education Programs in the Field of Business Administration. Nata, R. V. (Ed.), Progress in Education, Vol. 68 Chapter 7, Nova Science Publishers, Inc., New York, NY, pp. 171-202; DOI: <https://doi.org/10.52305/WPPN2619>
17. **Raghuram G. Rajan**, (2011). Fault Lines: How Hidden Fractures Still Threaten the World Economy. Princeton University Press; Retrieved from - <https://press.princeton.edu/books/paperback/9780691152639/fault-lines>
18. **Raudjärv, M.**, (2021). Financing and Salaries in Estonian Institutions of Higher Education and their Competitiveness. Estonian Discussions on Economic Policy, 29(1-2), 159-164; Retrieved from - <https://ojs.utlib.ee/index.php/TPEP/article/view/18349>
19. **Sepashvili, E.**, (2020). Supporting digitalization: Key goal for national competitiveness in digital global economy. *Economia Aziendale Online*, Vol. 11 No. 2, pp. 191-198;
20. **Seturidze, R., Topuria, N.**, (2021). A way of developing collaboration between universities and businesses in a time of COVID-19. *Kybernetes*, Vol. 50 No. 5, pp. 1661- 1678; Retrieved from - <https://doi.org/10.1108/K-08-2020-0518>
21. **Soboljeva, T. and Harashchenko, N.**, (2020). Intellectual property indicators and renewable energy trends. *Polityka Energetyczna – Energy Policy Journal*, Vol.23 No. 4, pp. 17-32; Retrieved from – <https://doi.org/10.33223/epj/127911>
22. **Sternfels, B.** (2021). Accelerating Sustainable and Inclusive Growth; Retrieved from - https://www.mckinsey.com/spContent/bspoke/esg-pdf/pdfs/in/McKinsey_2021_ESG_Report_VF.pdf

23. **The World Fact book**, (2022). Georgia; Retrieved from - <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/georgia/>
24. **United Nations**, (2015). The 2030 agenda for sustainable development; Retrieved from - <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>
25. **Vesperi, W., Gagnidze, I.** (2021). Rethinking the university system: toward the entrepreneurial university (the case of Italy). *Kybernetes*, Vol. 50 No. 7, pp. 2021-2041; Retrieved from - <https://doi.org/10.1108/K-12-2018-0662>
26. **World Economic Forum**, (2015). The inclusive growth and development report; Retrieved from - https://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth.pdf
27. **World Economic Forum**, (2017). The inclusive growth and development report; Retrieved from - http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2017.pdf

**NELI TALVE BRÜSSELIS:
EUROOPA NÕUKOGU EESISTUMISEST SUURE ÜHISVÕLANI
JA ÜHEST STABILISEERIMISEST TEISENI**

Priit Potisepp¹
Rahandusministeerium

Abstract

The author of this article worked as a diplomat in Brussels from 2017 to 2020 and was directly involved in the change the economic and financial policies of the European Union, which was largely driven by the global financial crisis of 2008-2009 and the euro area debt crisis that followed in the first half of the second decade. The period of the Estonian Council Presidency also remained in this period of economic and financial diplomacy. In the middle of the decade, common financial instruments were created, which burden on the Community budget was expected to be and has been rather limited (facilitating access to capital through the guarantees of the European Union). Since 2017 (after the French presidential elections), the subject of a common euro area budget appeared more visibly, yet, a decisive breakthrough in policies until the global Covid-19 pandemic broke the taboos. It shall be noted that an idea of redistribution of debt (a so-called transfer union) has been a sensitive topic for several members of the Union. In the summer of 2020, the Member States agreed on a joint loan, majority of which shall be disbursed to the Member States in a form of non-refundable support, the repayment of the Community loan being not linked to the share of the support. With this, the Union is being redistributing mutual debt.

Keywords: Eurozone budget; European Fund for Strategic Investments; Banking Union; Recovery and Resilience Facility

JEL Classification Codes: E5, E6, F3, G1, G2

¹ *Priit Potisepp* on Rahandusministeeriumi Riigieelarve osakonna strateegiatalituse juhataja; Suur-Ameerika 1, 10122 Tallinn, Eesti; e-mail: priit.potisepp@fm.ee

Ta on lõpetanud Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonna ökonomistina (1993, tööstuse plaanamise eriala), sh ühe õppeaasta jooksul täiendanud end Saksamaa Liitvabariigi Kieli Rakendusülikoolis (ärijuhtimise investeerimis- ja finantsanalüüsi erialal), kus mentoriks oli sama ülikooli kauaaegne rahvamajanduse ja majanduspoliitika professor dr Manfred O. E. Hennies, kes varem oli töötanud saksa panganduses ja üheksa aastat Saksamaa Autotööstuse Liidus, olles enamuse ajast kompleksosakonna juhataja (materjalid-tooraine, plaanimine, välissuhted) ja juhatause liige.

PS: peatoimetaja märkus: artikkel on kirjutatud peatoimetaja soovitusel ning see on eeskätt praktilise kogemuse tutvustamise suunilusega ja ei pretendeeri klassikalisele teadusartiklile.

1. Sissejuhatus

Autor töötas 2016. aasta novembrist kuni 2020. aasta juulini Eesti Alalises Esinduses Euroopa Liidu (EL) juures finantsnõunikuna. Selle aja sisse jäi Eesti jaoks ajaloo esimene EL Nõukogu juhtimine (nn. eesistumine) 2017. aasta teisel poolel ja sellele järgnenud nn. rahulik periood kuni ootamatu ja suure ulatusega Covid-19 kriisi puhkemiseni. Kui eelmise kümnendi keskel ja teisel poolel tegelesime 2008. aasta lahvatanud finantskriisi ja sellele järgnenud euroala võlakriisi tagajärgedega ja finantsning fiskaalsüsteemi tugevdamisega, siis uue kümnendi alguseks sattusime juba järgmise kriisi, mis sai tõenäoliselt alguse loodusest kuid kandus kiiresti edasi majandus- ja sotsiaalsfääri ning eeldas juba järgmisi majandus- ja rahanduspoliitilisi otsuseid ja sekkumisi.

Selle artikli eesmärk on vaadelda paradigma muutust euroala majandus- ja rahanduspoliitikas selle sajandi teisel kümnendil, ajajärgul kus Euroopa Liidul on tulnud kohaneda mitmele kriisile. Selleks on käsitletud euroala kui ühise rahastusteemi stabiliseerimisvahendeid, s.h. ühist eelarvet ja investeringuid soodustavaid finantsinstrumente ning nende rakendamiseni jõudmist välise surve (eriti aga Covid-19 kriisi) mõjul.

Ajal kui riigid tegelesid korduvate nakkuslainetega puhkes suur sõjaline kriis Euroopas, millel on ettearvamatud mõjud maailma juhtivatele majandustele. Ukraina kaitsesõjaga seonduvad majanduspoliitilised sammud ei ole siiski selle artikli teema.

Euroopa Liit on suur ja keeruline institutsioonide süsteem, milles muutused toimuvad pikaldaselt, liikmesriikide huvide ja positsioonide vahel tasakaalu otsides. Suured muutused toimuvad välisel survele, mida kevadel 2020 puhkenud pandeemia eriti hästi ilmestab. Konkreetne näide on siin Prantsusmaa varasem vähese tulemusega püüdlus luua euroalas ühine eelarvevahend, mida kasutatakse ühiste poliitikate huvides. Komisjoni ettepanekut (Euroopa Komisjon, Commission ...) arutati Nõukogus ilma eriliste tulemusteta kaugelt kauem kui aasta ning koroonapandeemia puhkemise järel langetati otsused 2020. aasta kevadel ja suvel kolme kuuga. Tulemus on see, et Euroopa Keskpanga kvantitatiivse leevenduse² programmide käigus emiteeritud rahaga soetavad investorid EL liikmesriikide volitusel Euroopa Komisjoni (allpool „Komisjon“) poolt emiteeritavaid 30-aastaseid võlakirju, millega finantseeritakse Euroopa Liidu eelarve suurendust (nn. EL järgmise generatsiooni eelarve). EL ühine laen, mida jagatakse liikmesriikidele tagastamata toetusena, oli enne koroonakriisi raskesti ettekujutatav samal ajal kui edasi laenamise mehhanismi suhtes oldi avatumad. 2020. aasta kevadsuvised otsused põhjustavad tõenäoliselt erinevaid pikaajalisi muutusi, mille mõjud on nähtavad alles aastate pärast ning saavad majandusteaduslike uuringute objektiks tulevikus.

² Nn. kvantitatiivne leevendamine on keskpanga rahapoliitiline meede, mille käigus ostetakse järelturult kokku võlakirju suurendades majandusagentide bilanssides likviidsust ja koos sellega võimalusi uuteks investeringuteks.

2. Eesti Euroopa Liidu Nõukogu juhtimine 2017

Eesti eesistumise aeg oli stabiilne ja seega väga erinev 2020. aastast, mil Nõukogu juhtisid Horvaatia ja eriti Saksamaa. Siiski on see iga liikmesriigi jaoks keeruline ja põhjalikku kavandamist eeldav ülesanne. Majandus- ja Rahandusküsimuste Nõukogu (ECOFIN) on Euroopa Liidu Nõukogu formatsioon, kus otsuseid langetavad rahandusministrid ja koosolekuid juhib eesistujariik. Põhilised tegevusvaldkonnad on majanduspoliitika, maksuküsimused ja finantsteenuste reguleerimine. Ministrite istungeid valmistavad ette alalised esindajad (Brüsselis resideeruvad kõrgetasemelised diplomaadid), kusjuures tuleb rõhutada, et nende roll on väga sisuline. Poliitilise taseme otsused on nende poolt suurel enamusel juhtudest ära tehtud. Muidugimõista tegutsevad alalised esindajad oma kodumaalt saadud mandaadi alusel. Väga suur osa tööst toimub tehnilisel tasemel Nõukogu töörühmades, kus töötatakse läbi Komisjonist tulnud ettepanekud. Sellega ei saa suur enamus eelnõusid veel vastu võetud. Euroopa Liidus on kaks seadusandjat – Nõukogu ja Euroopa Parlament ning Nõukogus läbi arutatud õigusakti eelnõu tuleb koos Parlamendiga uuesti läbi arutada, mis paljudel juhtudel tähendab liikmesriikide vahel saavutatud keeruliste kokkulepete taasavamist läbirääkimistel Parlamendiga ning seadusandliku protsessi tömahukuse ja ajakulu suurenemist.

Rahandusteemad olid meie eesistumise prioriteetides tähtsal kohal, eriti just üha enam digitaliseeruva rahvusvahelise ettevõtluse maksustamine (nn. digimaks) ning 2018. aasta EL aastaelarve ettevalmistamine ja kokku leppimine Nõukogu ja Parlamendi vahel. Aasta eelarve võetakse enamasti vastu peale pikki poliitilisi vaidlusi ning Eesti siin eesistujana tavapraktikast ei erinenud. Nn. digimaks on märksa keerulisem EL piire ületav teema ning ka huvid liikmesriikide endi vahel on erinevad. Eestil õnnestus oma eesistumise ajal saavutada Nõukogu järelduste vastuvõtmine (Riigikantselei, Eesti ...), kuid otsuste tegemisega uue kümnendi alguseks arenenud riikides palju kaugemale ei jõutud. Meie konkreetsete eelnõude portfellis oli ka EL eelarve rakendamise reeglistiku (nn. finantsmäärus) uuendamine ning EL Strateegiliste Investeeringute Fondi (EFSI) suurendamine ja mandaadi pikendamine. Viimase puhul saavutasime Parlamendiga poliitilise kokkuleppe.

3. Eurosüsteemi stabiliseerivate elementide otsingud alates 2015

Peale 2008. aasta finantskriisi ja sellele järgnenud nn euroala võlakriisi on EL majandus- ja rahanduspoliitikas püsivalt räägitud investeeringute madalast tasemest, mis pärsib pikaajalist majanduskasvu ja mõjutab tööpuudust. 2015. aastal avaldasid viis Presidenti (Komisjon, Nõukogu, Eurorühm, Euroopa Keskpank ja Euroopa Parlament) raporti EL rahandus- ja majandusliidu loomise lõpuleviimisest. Juba see dokument rõhutab, et ühist valuutat kasutavas süsteemis peab olema majanduspoliitikate koordineerimise kõrval ka rahandussüsteemi stabiliseeriv mehhanism. Peale 2008. aasta finantsüsteemi kriisi loodi euroaalal pangandusliit koos ühtse järelevalve (*Single Supervisory Mechanism*) ja finantsüsteemi kriisihaldusmehhanismiga (*Single Resolution Mechanism*). Siiani on loomata eurosüsteemi ülene hoiuste tagamise fond. Samuti oli loodud Euroopa Stabiilsusmehhanism (ESM), mis hätta sattunud liikmesriigi valitsusele appi läheb, kui valitsuse seniseid laenusid ei õnnestu finantsturult uue laenuga refinantseerida. Seega

finantssüsteemis olid kindlustavad elemendid loodud (v.a. ühine hoiuste tagamine) ja jäänud oli nende tulejõudu kasvatada ning sekkumise protseduure täpsustada. Rahapoliitika instrumentide puudumisel (ühise valuuta kasutamisel) on liikmesriigil oluline stabiliseerimisvahend eelarvepoliitika (vastu-tsükliline majanduskasvu ja -languse leevendamine). Need võimalused on aga euroala liikmete valitsuste väga erinevate ja kohati väga kõrgete võlatasemetega tõttu erinevad. Nii hakatigi otsima keskse stabilisaatori ideed, milleks algetapis (Euroopa majandus- ja ..., lk 15) soovitati Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondi (EFSI, nn. Junckeri fond) loomist, mis ei ole siiski keskne eelarvepoliitika kaudu toimiv stabilisaator vaid EL ühise eelarve toel riskantsemate investeeringute toetamine koostöös Euroopa Investeerimispanka ja liikmesriikide kommertsbankadega.

EFSI on EL garantii abil muidu riskantseks hinnatava laenu riskitaseme alandamise instrument kreditori jaoks eesmärgiga soodustada investeeringuid riskantsemas turusegmendis või kus turutõrked takistavad tavapärase laenu toetust. See garantii antakse Euroopa Investeerimispankale ja EL loob seda tüüpi instrumentidele oma eelarve arvel provisjoni (tagavarareservi garantiikahjude katmiseks). 2020. aasta lõpu seisuga on EIB (Euroopa Investeerimispank ...) ja Euroopa Komisjoni andmetel see instrument kokku käivitamas 546,5 mlrd. eurot investeeringuid (võttes arvesse ka era-sektori laenusid) ning Eesti on koos Soome, Läti, Bulgaaria ja Kreeka nende riikide seas, kus heakskiidetud projektide rahaline maht on suurim võrreldes sisemajanduse koguproduktiga. Vahest tuntuim EFSI toel käivitatud ettevõtmine Eestis on energiasalvestustehnoloogia tootja Skeleton Technologies, mis saab osaliselt rahastatud koguni Saksamaa energeetikaministeeriumilt. (Eesti Rahvusringhääling ..., lk. 1) Pidades silmas rohepöört ja elektromobiilsuse tõenäolist võidukäiku lähimal kümnendil tasub meie regioonist esile tuua ka Rootsi akutehnoloogia tootjat Northvolt, mis loob Saksamaal autoakude tootmistehase koostöös Volkswageniga ning on muu hulgas EFSI toel rahastatud. (Euroopa Komisjon, European ...)

Nende suurte ja julgete projektide puhul võib ütelda, et kaudselt on tingimuste loomisel ka Eesti käsi mängus kui rahastamisvahendi kokkulepete saavutamiseks eesistumise ajal tugevalt pingutati ning tulemused saavutati.

4. Euroala või Euroopa Liidu ühine eelarve?

Tuleb eristada mõisteid „Euroopa Liidu eelarve“ ja „Euroala eelarve“. Neist esimene on tundud ingliskeelse nimetuse *multiannual financial framework* (MFF) all. 2021. aastal algas uus eelarveperiood (2021–2027), mida hakati ette valmistama vähemalt kaks aastat enne uue perioodi algust. EL eelarve ette valmistamine kujutab endast rasket ja pikka poliitilist protsessi, kus lõplikud otsused langevad üsna viimasel minutil. 2018. aastal polnud sugugi harv prognoos, mille kohasel kokkulepped tehakse lõpuks ikkagi Saksamaa eesistumise ajal 2020. aasta teisel poolel. Nii tegelikult ka läks, kuid keegi ei teadnud, kuivõrd suur saab olema mitmeaastase eelarve kasv (ligi 60 %) ning kuidas varasemad dogmad langevad (ühine laen liikmesriikidele tagastamatuks abiks).

Euroala eelarve ideed tuleb näha ühe elemendina Euroopa Liidu eelarves. Nagu ülal stabiilsusmehhanismide kontekstis mainitud, pole idee uus ning põhineb vältel, et oma

monetaarpoliitikast loobunud ühise valuutaala liikmetel on jäänud vaid fiskaalpoliitika majandustsüklite kõikumisulatuste leevendamiseks, kuid fiskaalpoliitiliste sekkumiste võimekus on kõrge võlataseme tõttu osades liikmesriikides nõrgem kui teistel.

Poliitiliselt ning tehniliselt osutus keerukaks euroala eelarve istutamine EL eelarve sisse, sest Poola, Tšehhi, Ungari, Bulgaaria, Rumeenia, Horvaatia, Taani ja Rootsi ei kuulu ühise valuuta süsteemi. Eraldades ühe osa liidu eelarvest üheksateistkümnele liikmesriigile tuleb luua ka vastav EL omavahendite mehhanismi osa. Isegi kui tehniliselt ja õiguslikult teostatav, oleks sellisel juhul tegemist eraldusjoone tõmbamisega EL sisse, mis on poliitiliselt mõeldamatu. Arvestades, et ühistutu majandused on üksteisega väga tihedalt põimunud, sõltumata kasutatavast valuutast, oli ainumõeldav siiski nn. euroala ühise eelarve läbirääkimistel hoida kõik EL liikmed laua taga. Formaaljuriidiliselt toimusid euroala ministrite koosolekud (eurorühm) eraldi ning kui kõiki liikmeid puudutav teema päevakorda tuli, kutsuti euroalade välised liikmed juurde (istung nn. kaasavas formaadis). Euroala väliste liikmete osalemine peamiselt euroala puudutavas küsimuses on Prantsusmaale ja Saksamaale olnud vastukarva, kuna annab signaali, et aluslepingutes sisalduv euroga liitumise kohustus (v.a. Taani jaoks) pole tõsiselt võetav, 340 miljoni elanikuga valuutaliidu asju pääseb arutama ka oma valuutat kasutades.

5. Euroala ühise eelarve otsingud

Optimaalse valuutapiirkonna teooria väidab, et tsentraalne eelarvewõimekus on rahaliidus vajalik kuna liikmesriikidel puudub võimalus oma valuutat devalveerida konkurentsivõime taastamiseks rahvusvahelises kaubanduses. Mõiste „tsentraalne eelarvewõimekus“ ei ole siiski selgelt defineeritud ja kasutajad kalduvad silmas pidama erinevaid asju. (Busch, B., Matthes, J. ... lk. 23)

2008. aastal alguse saanud finantskriis ning sellele järgnenud võlakriis panid ELis aluse finants- ja fiskaalsüsteemi suuremale integreeritusele, kuid see ei ole viidud lõpuni. Suurem fiskaalne integreeritus on seni valdavalt tähendanud ühises valuutapiirkonnas majanduspoliitikate tugevamat koordineerimist, mida korraldab Komisjon ning kinnitab Nõukogu. Selleks on loodud igal aastal tsüklina korduv nn. Euroopa poolaasta protsess, mis algab riigipõhiste raportite koostamisega ning aasta keskpäigas Nõukogus kinnitatavate riigipõhiste soovitude kinnitamisega.

Üksteist Saksamaa majandus- ja poliitikateadlast ning juristi rõhutasid 2013. aastal, et valuutaliit ei saa olla püsivalt stabiilne ilma kontrollitud „jagamisliiduta“ („*transfer union*“). See on olnud avalikkuses ja nn. netomaksjate (jõukamad liikmesriigid, mis panustavad EL eelarvesse rohkem kui sealt ise vastu saavad) poliitikas kõige suurem hirm. Samas tegid nad ettepaneku, et ühises valuutapiirkonnas võiks olla järsu majanduslanguse leevendamiseks mingi ühine turvapolster, näiteks ühine töötuskindlustusmehhanism, mis aitaks ära hoida riigieelarve kokkuhoiumeetmete käivitamist majanduslanguse ajal (pealesunnitud pro-tsüklilist fiskaalpoliitikat). (Gliénicker, ... lk. 2)

Majandusteadlased ongi välja toonud, et euroalas on põhimõtteliselt kaks lähenemisvõimalust, kuidas tsentraalne eelarvevõimekus võiks täita justnimelt stabilisaatori funktsiooni:

- (i) toetades majanduslanguse ajal vähenevaid avalikke investeeringuid või
- (ii) toimides liikmesriikide töötukindlustussüsteemide edasikindlustusena. (Busch, B., Matthes, J. ... lk. 23)

Tugevamalt integreeritud Euroola oli Prantsusmaa Presidendi Emmanuel Macron'i üks olulistest initsiatiividest. Tema lähenes justnimelt majanduslanguse ajal investeeringute toetamise vajaduse nurga alt. 2018. aasta kevadel sulas varasem skeptitsism mingil määral ka Saksamaa konservatiivide leeris ja koalitsioonilepingus, mis viitas „majanduse stabiliseerimisele“ ja „sotsiaalsele konvergenstile“ ning rõhutas vajadust toetada struktuurseid reforme euroala liikmesriikides. (Busch, B., Matthes, J. ... lk. 23)

Ka Saksa-Prantsuse ühisavaldus juunist 2018 (nn. Mesebergi deklaratsioon) rõhutab valuuta- ja majandusliidu süvendamise vajadust ning viitab euroala eelarvele, mis peab panustama innovatsiooni, inimekapitali ja laiemalt ka ühise valuutapiirkonna stabiilsusse. Euroopa töötuse stabiliseerimisfond on avalduses ka ära mainitud samas selgelt rõhutades, et selline fond ei peaks tähendama ümberjagamist („jagamisliitu“) (Europe – Franco-German ..., lk. 7).

Komisjon tuligi 2018. aasta mai lõpus välja Euroopa investeeringute stabiliseerimise vahendi ettepanekuga (Euroopa Nõukogu ..., lk. 1). See oli mõeldud laenuinstrumendina, millega EL poolt võetud laenu saab edasi anda liikmesriigile, mis tähendab, et konkreetne laenuvõtja vastutus on liikmesriigil ja mingit „jagamisliidu“ tunnust mängus ei ole. Tuleb küll rõhutada, et EL võib turgudelt laenata madalama intressiga kui mõni liikmesriik, mistõttu intressimäära kaudu subsideerimine on võimalik.

Liikudes Prantsuse – Saksamaa tuules tuli Komisjon samal päeval välja ka reformide toetusprogrammiga, mis oli mõeldud käivitada mahus 25 miljardit eurot ning toetama uuel eelarveperioodil erinevaid reforme liikmesriikides.

Tegelikult läks aga kõik hoopis teisiti. Ja nagu ikka, suured muutused toimuvad Euroopa Liidus aeglaselt, kui üldse ja vahel toimuvad nad välise suure šoki mõjul.

6. Lõpuks siiski kiire sajamiljardiline laenuinstrument, 2021-2027 EL eelarve top-up ja mitmesajamiljardiline taastekava

Tehtud töö investeeringute stabiliseerimise vahendi kallal tasus siiski ära. Covid-19 kriisi puhkemisel sekkusid liikmesriigid koordineeritud viisil majanduse toetamisse ja üks meede esimeses järjekorras oli nn. osajatöö toetamine. Sisuliselt võtsid valitsused enda peale palga osalise maksmise lubaduse vastu, et töötajaid ei koondata. Niivõrd suure rahalise mõjuga sekkumiseks vajasisid liikmesriigid ühist laenamist turgudelt. Komisjon tuli vastava õigusliku ettepanekuga (*Support to mitigate Unemployment Risks in an Emergency-SURE*) välja 26.02.2020. Tähelepanuväärne oli selle maht – kuni 100

miljardit eurot. Muidugimõista pole siin tegemist edasiantava laenuga avalike investeeringute toetamiseks vaid pigem töötukindluse edasikindlustuse tüüpi instrumendiga, kuid 2020. aasta kevadel oli vaja väga kiiresti reageerida ning nii SURE kui taastekava määrus olid ehitatud eelneva kahe aasta vältel läbi mõeldud, kirja pandud ja avaldatud tsentraalse eelarvevõimekuse ettevaatlikele kontseptsioonidele.

Kaks aastat peale esimesi ettevaatlikke ja pigem väikesemahulisi tsentraalset eelarvevõimekust testivaid määruste ettepanekuid pani Komisjon lauale taaskäivitamise ja vastupidamisvõime rahastu määruse ettepaneku (nn. taastekava, *Recovery and Resilience Facility*, RRF).

Väga huvitav on võrrelda toonide erinevust 2018. ja 2020. aasta suvel, kui Covid-19 pandeemia esimene laine ja selle tagajärjed olid aimatavad. 2018. aastal rõhutati pikaajaliste struktuursete reformide vajadust, ümberjagamist peeti peaaegu et tabuteemaks. 2020. aasta suveks surus elu ise peale varem raskesti ette kujutatavad muudatused:

- EL mitmeaastase eelarve oluline suurendamine võrreldes varasemaga;
- EL taastekava ettepaneku Komisjoni poolt mail lõpus 2020 koos massiivse ühislaenu võtmisega ning selle osaliselt jaotamisega liikmesriikidele tagastamatu toetusena.

Taastekava kogumaht ajavahemikus 2021–2026 on 672,5 miljardit eurot, sellest 312,5 miljardit eurot tagastamatu toetusena, mille aga EL tervikuna peab laenuandjatele tagastama. Taastekava maht on lisatud nn. klassikalisele EL eelarvele. Praegu ei ole selge, milliste täiendavate tulude arvelt ühendus taastekava kogusummat laenuandjatele tagasi maksma hakkab. Määruse järgi peab see algama 2028. aastal ja toimuma 30 aasta jooksul.

Taastekavas on ühendatud mõlema initsiaatori, Prantsusmaa ja Saksamaa poliitilised eeltingimused: laenatud vahenditega tuleb teha nii

- struktuurseid reforme kui ka
- investeeringuid.

Tegemist on järsule majanduslangusele (Covid-19 mõju mitmetes majandussektorites) reageerimist toetava instrumendiga ning liikmesriigid peavad oma riiklikes kavades põhjalikult kirjeldama ka reforme ning neid ellu viima. Miinimumpiirid on kehtestatud kulutustele digi- (20 %) ja rohevaldkonda (37 %). Eestile eraldatav ümbriku maht jääb prognoositavalt 850 ja 900 miljoni euro vahele. Täpne summa selgub 2022. aasta kevadel, kui rahvamajanduse arvepidamise andmetest on selge, millises ulatuses 2020. ja 2021. aasta SKP langes. Iga liikmesriik peab taastekava koostama, Komisjon selle Nõukogule kinnitamiseks esitama. Vastutus ja kontroll peavad käima käsikäes (Busch, B., Matthes, J. ... lk. 23). Seega peab taastekava kavandamine ja väljamaksete tegemine olema turvatud mõjusa kontrollimehhanismiga. Selleks on alused RRF määruks ka loodud: nii riiklike taastekavade kinnitamine kui ka väljamaksete tegemine liikmesriikidele EL eelarvest on Nõukogu (s.o. liikmesriikide) käes.

2021. aasta lõpuks oli Nõukogu enamuse liikmesriikide taastekavadest heaks kiitnud ning ettemaksed juba tehtud. Võib öelda, et peamise panuse teevad liikmesriigid digi- ja rohepöördele ning tervishoiusektori võimekuse tõstmisele.

7. Kokkuvõtteks

Ajavahemikus 2008. aasta finantskriisist ja sellele järgnenud 2009. aasta võlakriisist on Euroopa Liit ja euroala töötanud palavikuliselt nii finants- kui fiskaalsüsteemi stabiliseerivate lahenduste kallal. Väga palju tehti ära selle perioodi esimestel aastatel: loodi pangandusliit koos oma peamiste elementidega, liikmesriikide reitingute ja garantiide toel turgudelt laenav ja finantseerimisel hätta jäänud liikmesriigile edasi laenav asutus (ESM) ning EL õigusaktidel põhinev majandus-, s.h. fiskaalpoliitika koordineerimise mehhanism. Seejärel takerduti aastateks rahaliidu pooleliiolevatesse osadesse (ühine hoiusekindlustus ja tsentraalne eelarvevõimekus). Siiski käis 2016-2020 Brüsselis pingeline ja sihipärane töö tsentraalse eelarvevõimekuse aruteludega. Komisjon esitas mitu ettepanekut mida menetleti aeglaselt ja kuidagi isutult kuni Covid-19 tingitud majanduskriis pani jää liikuma ning loetud nädalatega, olles ise lukustatud koduseinte vahele, töötasid Komisjoni ametnikud välja nn. taastekava määruse eelnõu.

Taastekava on pigem kombinatsioon stabilisaatorist ja tuleviku majanduskasvu soodustavast reformide ja investeringute instrumendist. Aga kindlasti ei ole ta ainult ühise valuutapiirkonna stabilisaator kuna rahastab kõiki 27 liikmesriiki. Enneolematu kokkuleppe tegid juulis 2020 liikmesriikide juhid lubades ühise laenuga rahastada tagastamatut toetust. See tähendab, et juba lähiaastatel tuleb leida EL omavahenditele märgatavat täiendust, et alates 2028. aastast alates olla võimeline ühist laenu tagasi maksuma. See on lihtsam kui taastekava toob tõesti kaasa majanduskasvu läbi investeringute innovatsiooni, digi- ja rohepöördesse ning inimkapitali.

Kasutatud allikad:

1. **Busch, B., Matthes, J.**, IFO DICE Report, A Eurozone budget – for which purposes exactly. 2019. [https://www.ifo.de/DocDL/23-27_FO_Busch_Matthes.pdf] 30.04.2022
2. Eesti Rahvusringhääling, Saksamaa toetab Eesti tehnoloogiafirmat Skeleton 51 miljoniga. [<https://www.err.ee/1608140506/saksamaa-toetab-estit-tehnoloogiafirmat-skeleton-51-miljoni-euroga>] 12.03.2021
3. Euroopa Investeerimispank, EFSI and its legacy. [<https://www.eib.org/en/efsi/index.htm#>] 30.04.2022
4. Euroopa Komisjon, Commission proposes a governance framework for a Budgetary Instrument for Convergence and Competitiveness. [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_19_4372] 24.07.2019
5. Euroopa Komisjon, European backing for Northvolt's battery gigafactory in Sweden. [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1422] 29.07.2020

6. Euroopa majandus- ja rahaliidu lõpule viimine. [https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/5-presidents-report_et.pdf] 22.06.2015
7. Euroopa Nõukogu ja Parlamendi määrus, millega luuakse investeringute stabiliseerimise vahend. 31.05.2018. [<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52018PC0387>] 30.04.2022
8. Europe – Franco-German Declaration. 19.06.2018. [Europe - Franco-German declaration - Ministry for Europe and Foreign Affairs (diplomatie.gouv.fr)] 30.04.2022
9. Glienicker Group, Towards a Euro Union. 7.10.2013. [https://hertieschool-f4e6.kxcdn.com/fileadmin/4_Debate/Debate_Photos_Downloads/2013/2013-10-07_The_Glienicker_Group_Towards_a_Euro_Union/Towards_a_Euro_union_English_.pdf] 30.04.2022
10. Riigikantselei, Eesti Euroopa Liidu Nõukogu eesistumise tulemused. 21.12.2017. [<https://riigikantselei.ee/el-poliitika-julgeolek-ja-riigikaitse/ee-sti-euroopa-liidus/eesti-osalemine-el-toos>] 18.02.2021

Tallinnas, november 2021– mai 2022

KOKKUVÕTTED

ZUSAMMENFASSUNGEN

SUMMARIES

MAKSEVALMIDUS LINNA ÖKOSÜSTEEMI TEENUSTE EESTI STATISTIKA SISENDINA EESTI NÄITEL

Üllas Ehrlich¹
Tallinna Tehnikaülikool

Sissejuhatus

Linnades, kus nii inimeste asustustihedus kui ka tehiskattega alade osakaal on suur, mängivad ökosüsteemid elukeskkonna kvaliteedi kujundamisel erakordselt olulist rolli, pakkudes laia spektrit erinevatest ökosüsteemiteenustest. Hea ligipääsetavusega ja suure loodusväärtusega tiheasustusalade ökosüsteemid, nagu pargid, linnametsad, alleed, muruplatsid ja teised rohealad on olulised tegurid elanike heaolu kujunemisel, pakkudes nii rekreatsioonivõimalusi kui ka esteetilisi väärtusi. Arvestades, et linnalised ökosüsteemid asuvad haridusasutuste (lasteaiad, koolid) läheduses, on nende roll märkimisväärne ka haridusteenuste pakkumisel. Linnalised ökosüsteemid pakuvad ka regulatiivseid teenuseid, parandades õhu kvaliteeti, vähendades müra ja suurendades bioloogilist mitmekesisust. Linnaelanikud kasutavad rohealasid sportimiseks, sotsiaalselt suhtluseks ja lõõgastumiseks. Ka Euroopa Keskkonnaagentuur rõhutab rohealadega kokkupuudete kasulikkust inimeste tervisele, mis vähendab kroonilistesse haigustesse suremust ja haigestumust, parandab vaimset tervist ning vähendab rasvumist. Igal juhul võib väita, et tiheasustusalade ökosüsteemid kogu oma mitmekesisuses (linnametsad, suured ja väikesed pargid, alleed, üksikud kõrghaljastuse elemendid, mururibad, lilleklumbid jne.) mõjutavad nii linnakeskkonda kui selle elanikke paljudel erinevatel viisidel.

Ülaltoodut arvestades on selge, et linnaliste ökosüsteemide teenustel on elanike heaolu kujunemisel oluline roll ja neid teenuseid tuleb majandusarvestuses ja statistikas kajastada samaväärselt looduslike ökosüsteemide (mets, märgalad ja looduslikud rohumaad) teenustega. Samas on linnade (tiheasustusalade) ökosüsteemi teenuste avaldumisel ja eriti nende nõu heaolu tõstmise mehhanismil looduslike ökosüsteemidega võrreldes mitmed spetsiifilisi jooni, mida tuleks arvestada ka teenuste hindamisel ja neile rahalise ekvivalendi leidmisel. Erilist tähelepanu tuleb pöörata mehhanismide, kuidas linna ökosüsteemid elanike heaolu konkreetset mõjutavad. Asjaolu, et suur osa inimesi puutub igapäevaselt kokku ökosüsteemidega ja tarbib kultuurilisi teenuseid just linnalistel aladel, tuleks linnaliste alade kultuuriliste teenuste hindamise metoodikas ka arvestada. Näiteks linnaliste alade rekreatsiooniteenuse hindamisel samasuguse metoodika kasutamine kui looduslike ökosüsteemide puhul ei pruugi aga linna ökosüsteemide suurt rekreatiivset väärtust õigesti väljendada. Looduslike ökosüsteemide rekreatiivse väärtuse hindamisel vahetusväärtuse alusel lähtutakse inimeste tervise- ja matkaradade külastustest. Selleks, et niisuguseid radasid külastada, peavad inimesed üldjuhul tegema spetsiaalse väljasõidu, mis toimub suhteliselt harva, näiteks kord nädalas. Linnaliste ökosüsteemidega puutuvad aga inimesed kokku igapäevaselt, näiteks

¹Üllas Ehrlich; PhD; Majandusteaduskond, Ärikorralduse instituut, Tallinna Tehnikaülikool; Ehitajate 5, 19086, Tallinn, Estonia; ullan.ehrlich@taltech.ee

läbi pargi või mööda alleed tööle minnes, pärast tööd pargis või haljasalal jalutades jne. Alahinnata ei saa ka näiteks heaolu, mis tekib ühistranspordis sõites linnaliste ökosüsteemide vaatamisest. Ülaltoodut arvesse võttes on alust eeldada, et näiteks keskendudes linnade ökosüsteemide rekreatsiooniteenuse väärtuse hindamisel ainult rohealadele toimuvatele väljasõitudele, jäävad linnade ökosüsteemide teenused alahinnatuks.

Linnaliste alade ökosüsteemide teenuste puhul tuleks pöörata rohkem tähelepanu teenustele, mis on linnalistele aladele elanikele olulised. Selliseid regulatiivsed ökosüsteemi teenused, nagu näiteks süsiniku sidumine ja vee puhastamine, mida pakuvad suurtel pindaladel laiuvad looduslikud ökosüsteemid, ei ole linnalisele alale spetsiifilised. Nende teenuste pakkumise mahust ei sõltu tegelikult keskkonna kvaliteet ruumiliselt piiratud linnalisel alal. Teenuste hindamisel tuleb keskenduda niisugustele teenustele, mis linnalist keskkonda ja seal elavate inimeste heaolu otseselt mõjutavad. Selliste hulka kuuluvad praktiliselt kõik kultuurilised teenused ja regulatiivsetest teenustest näiteks sadevee infiltratsioon ja õhu puhastamine tahketest peenosakestest (näit. PM 2,5). Arvestades, et linnalist ökosüsteemide teenused on peamiselt turuvälised, on nende hindamisel looduslike ökosüsteemidega võrreldes veelgi enam põhjust keskenduda nende teenuste tarbijate (so elanike) tarbimisest tekkiva heaolu muutuse mõõtmisele, kasutades selleks tingimusliku hindamise (ingl. k. *contingent valuation*, edaspidi CVM) meetodit.

Käesoleva töö eesmärgiks oli välja selgitada Eesti linnaökosüsteemi teenuste rahaline ekvivalent ning inimeste maksevalmiduse ja makse suuruse sõltuvus nende sotsiomeetristest näitajatest. Lisaks oli eesmärgiks välja selgitada inimeste eelistused erinevate linnaökosüsteemide ja nende teenuste suhtes.

Käesolevas artiklis esitatakse autori poolt läbi viidud tingimusliku hindamise (CVM) uuringu tulemused Eesti linnaliste alade ökosüsteemide teenuste rahalise väärtuse kohta. Artiklis esitatakse Eesti täiskasvanud elanikkonna maksevalmidus linna ökosüsteemide teenuste eest. CVM uuringu alusel tuletatakse kõikide uuritud linnaliste ökosüsteemide erinevate teenuste rahalised ekvivalendid. Analüüsitud on ka makseotsuse ja maksevalmiduse sõltuvust vastajate sotsiomeetristest näitajatest. Lisaks käsitletakse probleeme, mis tekivad linna ökosüsteemide klassifitseerimisel.

Kuidas määratleda linna ökosüsteemi?

Linna ökosüsteeme bioloogiliste kvaliteetide mõistes, mille järgi saaks neid analoogiliselt metsa, rohumaad (niidu) või raba ökosüsteemidega „linna ökosüsteemideks“ loodusteaduslikult määratleda, ei ole olemas. Sellest tõsiasiast on tingitud ka institutsionaalsed vaidlused selle üle, mida linna ökosüsteemide hulka arvata ja mida mitte. Eelõeldu ei tähenda, et linna ökosüsteeme bioloogilistest kriteeriumidest lähtudes määrata ei saa, linnas asuvad samuti kultuur- ja (pool)looduslikud rohumaad, erineva majandamise intensiivsusega metsad, põllumaa tunnusega alad jne., seega väga erinevaid ja üldjuhul fragmenteeritud ökosüsteemid. Võib julgelt tõstatada küsimuse, mis põhjusel neid linna ökosüsteemideks nimetada? Kas neil ongi mingit muud ühisosa kui et need: a) asuvad linnas ja b) osutavad ökosüsteemi teenuseid linna elanikele.

Linnas asumise kriteerium on tõepoolest unikaalne, mis eristab neid teistest, väljaspool linna asuvatest ökosüsteemidest. Seevastu teenuste osutamine linnaelanikele (või ka linnakeskkonnale) iseenesest unikaalne ei ole. Linna elanikele osutavad teenuseid paljud ökosüsteemid ka väljaspool linnasid, kusjuures piiri on raske (kui mitte võimatu) tõmmata. Kui näiteks tallinlane käib Viru või Kakerdaja rabas või jalutab Jussi järvede matkarajal (nendes kohtades käivad valdavalt tallinlased!), siis kas tema poolt tarbitud ökosüsteemi teenused ja nende tarbimisest tingitud heaolu tõus on kuidagi põhimõtteliselt erinevad Stroomi metsas või Pääsküla raba matkarajal tarbitud teenustega? Ilmselt mitte. Seega võib väita, et teenuste eksport linnaelanikele linna ökosüsteemi piiritlemise kriteeriumina ei toimi, sest linnaelanikele osutavad teenuseid ka linnast kaugel asuvad ökosüsteemid.

Kuid teenuste ekspordi-impordi küsimuse võib tõstatada ka teisiti: kuidas linnaga piirnevad ökosüsteemid, näit. eelpoolmainitud Pääsküla ja Harku turvasmuldadel asuvad metsad (ehk Harku ja Pääsküla raba) mõjutavad linnakeskkonda, st. kas ja millised nende ökosüsteemide teenustest mõjutavad linna piiridesse jäävat ala? Ilmselt mõjutavad, tehes seda enamike vastavatele ökosüsteemidele omaste teenuste kaudu. Sellisel juhul on teenuste eksport linnaliste ökosüsteemide määratlemise kriteeriumina võimalik. Otsustamise koht on, kas linna ümbritsevad ökosüsteemid muutuvad seetõttu linnalisteks ökosüsteemideks. Kui otsustada, et muutuvad, siis milline peaks olema selle nn linna piiridest välja jääva puhvri ulatus. Diskussioonides pakutud jalutuskäigu mõislik ulatus ei tundugi kriteeriumina halb (vähemalt esmapilgul) ja sobib linnalise ökosüsteemi määratlemiseks ökosüsteemi rekreatiivse teenuse impordi alusel. Võimalik oleks ka välja tuua regulatiivsete teenuste impordi ulatust mõnede objektiivsete kriteeriumide alusel. Seega võiks linnalise ökosüsteemi ulatuse määratlemisel lisaks tiheasustusaladega seotud igati põhjendatud kriteeriumidele lisada ka teenuste impordi põhimõttele toetuva puhverala, mis ei jää linna administratiivsetesse piiridesse. Sellise ala ulatus on edasise diskussiooni objekt.

Linna ökosüsteemi teenuste eripära

Lähtudes tõsisajast, et ei ole olemas bioloogiliste tunnuste skaalal eristatavaid spetsiifilisi linna ökosüsteeme, ei ole olemas ka spetsiifilisi linna ökosüsteemide teenuseid. Et linnas (või selle lähiümbruses) asuvad ökosüsteemid on liigitatavad bioloogiliste ökosüsteemide (mets, rohuma, soo jne) alla, siis kvalitatiivses mõttes on linna ökosüsteemide teenused nendesamade (bioloogiliste tunnuste alusel klassifitseeritud) ökosüsteemide teenused, mille alla linna ökosüsteemid liigituvad. Nii ei erine linnametsa ökosüsteemi teenused kvalitatiivselt metsa kui sellise teenustest ja linna rohuma teenused rohuma teenustest.

Küll võib aga erinevus olla kvantitatiivne. Arvestades asumist tiheasustusalal (või selle vahetus läheduses), on linna ökosüsteemide poolt osutatavate mitmete teenuste maht pindalaühiku kohta ilmelt suurem (või kohati ka palju suurem) võrreldes väljaspool tiheasustusalasid asuvate ökosüsteemidega. Linna ökosüsteemid on suurema antropogeense surve all ja nende teenuste pakkumise potentsiaal täielikumalt ära kasutatud. Sellest peaks järelduma ka linna ökosüsteemide pindalaühiku suurem väärtus võrreldes väljaspool tiheasustusalasid asuvate ökosüsteemide pindalaühikutega. See tõsiasi peaks

ökosüsteemide teenuste arvepidamises kindlasti ka kajastuma. Tingimuslik hindamine võtab seda tõsiasja arvesse, sest indiviidide maksevalmiduse alusel hinnatud ökosüsteemi teenuse väärtuse suurus sõltub teenuse tarbijate hulgast.

Eesti elanikkonna maksevalmidus linna ökosüsteemide teenuste eest

Linnade ökosüsteemide teenuste rahalise ekvivalendi väljaselgitamiseks viidi 2020. aastal läbi tingimusliku hindamise (ingl. k. *contingent valuation*) uuring. Kokku analüüsiti 719 vastust. Valimi sotsiomeetriline struktuur oli representatiivne. Et uuringu ülesanne oli välja selgitada linnaliste ökosüsteemide teenuste rahaline ekvivalent, oli küsimustik võrreldes tüüpiliste CVM uuringutega keerulisem. Lisaks CVM küsimustiku tüüpilistele osadele, nagu simuleeritud turustsenaarium, maksevalmiduse küsimus ja vastajate sotsiomeetriline osa, sisaldas küsimustik ka täiendavaid küsimusi linnaliste ökosüsteemide kasutamise ning piisavuse kohta. Maksevalmiduse seostamiseks linnaliste ökosüsteemide üksikute teenustega paluti vastajatel järjestada subjektiivsete eelistuste järgi nii ökosüsteemid kui ka ökosüsteemide teenused.

Kõikide vastajate individuaalne aritmeetiline keskmine maksevalmidus oli 17,2 eurot aastas. Eesti täiskasvanud elanikkonna aastane kogumaksevalmidus linnaliste ökosüsteemide teenuste eest oli ligikaudu 17,3 miljonit eurot. Vaadates maksevalmidust sotsiomeetriliste näitajate kaupa, võib väita, et erinevad näitajad mõjutavad maksevalmidust erineval määral. Soolisel kuuluvusel on WTP-le suhteliselt tagasihoidlik mõju. Naiste WTP on keskmiselt 1 euro suurem kui meestel (vastavalt 16,5 eur ja 17,5 eur). Haridusest on maksevalmidus positiivses sõltuvuses, jäädes vahemikku 12,8 eur (põhiharidusega vastajad) kuni 20,1 eur (kõrgharidusega vastajad). Aritmeetilise analüüsi põhjal võib väita, et WTP sõltub positiivselt haridusest. Vanuse ja maksevalmiduse seoste kohta aritmeetilise analüüsi põhjal kindlat trendi välja tuua ei saa. Kõige väiksem (13,7 eur) on maksevalmidus üle 70 aastaste vanusegrupis ja kõige suurem vanusegrupis 40-49 a (19,9 eur). Seevastu sissetulekul näib olevat maksevalmidusele oluline mõju. Aritmeetiline analüüs näitab, et mida suurem sissetulek, seda suurem on ka maksevalmidus. Huvitav on märkida, et neljas väiksemas sissetuleku vahemikus jääb maksevalmidus väiksemaks kogu valimi keskmisest. Kahes suuremas sissetulekute vahemikus 1301-2000 eur/kuus ja üle 2000 eur/kuus, on maksevalmidus vastavalt 22 (127,9 protsenti keskmisest) ja 28,3 eurot (164,6 protsenti keskmisest). Need on kõige suuremad erinevused keskmisest maksevalmidusest kõigi sotsiomeetriliste näitajate lõikes. Läbiviidud regressioonanalüüsi abil tuvastati, et maksevalmiduse suurust mõjutavad positiivselt haridustase, sissetulek ja sugu (naised maksavad rohkem), kuid ei mõjuta vanus.

Selleks, et jagada kogumaksevalmidus kõikide uuritud ökosüsteemide kõikide teenuste vahel, paluti vastajatel subjektiivse eelistuse alusel järjestada ökosüsteemid ja nende poolt osutatavad teenused. Kõige kõrgema reitingu ökosüsteemidest said suured pargid ja ökosüsteemide teenustest linna õhu puhastamine. Vastavalt saadud tulemustele koostati maatriks, kus kõikidele uuritud ökosüsteemide kõikidele teenustele on omistatud rahaline ekvivalent, mida on võimalik kasutada sisendina ökosüsteemide teenuste kohta peetavas statistikas.

Kokkuvõte

Autori poolt viidi läbi uuring linnaliste ökosüsteemide teenuste rahalise ekvivalendi leidmiseks. Selleks kasutati tingimusliku hindamise (ingl k. *contingent valuation*) meetodit, mille abil selgitati välja Eesti elanikkonna aastane maksevalmiduse linnaliste ökosüsteemide teenuste eest. Lisaks selgitati välja Eesti elanike subjektiivsed eelistused erinevate linnaliste ökosüsteemide ja nende teenuste kohta. Töö tulemusena leiti kõikide uuritud linnaliste ökosüsteemide kõikide teenuste rahaline ekvivalent elanike maksevalmiduse sõltuvus nende sotsiomeetrilistest näitajatest.

Eesti täiskasvanud elanikkonna aastane maksevalmidus linna ökosüsteemiteenuste säilitamise ja hooldamise eest on 17,2 miljonit eurot. Makse suurus on positiivses sõltuvuses haridustasemest ja sissetulekust. Naiste maksevalmidus on suurem kui meestel. Kõrgeima maksevalmidusega rühma moodustasid isikud, kelle netosissetulek kuus ületas 2000 eurot. Nende maksevalmidus ületas 28 eurot, mis on keskmise maksevalmidusega võrreldes 165 protsenti. Linnade ökosüsteemidest pidasid vastajad kõige olulisemaks suuri parke, millele järgnesid väikesed pargid ja linnametsad. Ökosüsteemide teenustest pidasid vastajad linna jaoks kõige olulisemaks õhu puhastamist, hapniku tootmist ja puhkevõimaluste pakkumist. Nii on näiteks kõrgeima rahalise väärtuse, ca 600000 eurot/aastas, sai suurte parkide ökosüsteemiteenus linnaõhu puhastamiseks ning madalaima rahalise väärtusega teenus on mõnevõrra üllatuslikult linna ökosüsteemi poolt loodushariduslike võimaluste pakkumine ökosüsteemi „mururibad teede ääres ja sõiduradade vahel“ poolt, mis said väärtuse ca 125000 eurot/aastas. Tasub märkida, et erinevate ökosüsteemide pakutavate erinevate teenuste rahaliste väärtuste erinevus on suhteliselt väike. Võib järeldada, et kõik linna ökosüsteemid on vastajatele olulised ning vastajate eelistused sõltuvad suurel määral nende subjektiivsest maitsest. Kokkuvõtteks võib öelda, et linna ökosüsteemiteenuste väärtuse rahaline ekvivalent, mis on leitud tingimusliku hindamise meetodi abil, annab võimaluse sisendiks ökosüsteemi teenuste majandusarvestusse ja statistikasse.

LIHTSUSTATUD ETTEVÕTLUSTEGEVUS EESTIS

Maret Güldenkoh¹
Tallinna Tehnikaülikool, Eesti Mereakadeemia

Sissejuhatus

Artiklis käsitletud teema aktuaalsus tuleneb sellest, et Eesti riigikogu võttis 19.06.2017 vastu ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse, mille peamiseks eesmärgiks oli soodustada mikroettevõtlust ja parandada mikroettevõtjate maksukäitumist. Ehk siis Eestis on alates 2019. aastast võimalik füüsilisel isikul ilma ettevõtjaks registreerimata olla seaduse- ja maksukuulekas. Käesolevas artiklis selgitatakse üksikettevõtluse arengut ja üksikisiku maksukäitumist ning ettevõtlustulu deklareerimise võimalusi aastatel 2019-2020.

Käesoleva artikli eesmärgiks on välja selgitada ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse kasutus füüsiliste isikute seas aastatel 2019-2020 ning kas seaduse rakendamine on kaasa toonud füüsilisest isikust ettevõtjate arvukuse ja nende ettevõtlustegevuse kasumlikkuse muutuse. Eesmärgi täitmiseks püstitatakse järgmised uurimisülesanded:

1. Selgitada üksikisiku ettevõtlustegevuse ja maksukäitumise ning ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse olemust ja erinevaid ettevõtlustulu deklareerimisvõimalusi Eestis.
2. Analüüsida ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse võimaluste kasutamist füüsiliste isikute seas aastatel 2019-2020.
3. Analüüsida füüsilisest isikust ettevõtjate ettevõtlustegevuse kasumlikkust ajavahemikul 2019-2020.
4. Analüüsida ettevõtluskonto kasutajate hoiakuid ning mikroettevõtlusega jätkamise tahet ning põhjuseid.

Üksikisiku ettevõtlustegevus

Eesti taasiseseisvumisest alates on füüsilisel isikul võimalus tegutseda üksikettevõtjana registreerides end füüsilisest isikust ettevõtjaks. Taasiseseisvumise algaastatel enamus maapiirkonna ettevõtjad, kes said tagasi oma maad, metsa ja esivanemate talu, registreerisid end füüsilisest isikust ettevõtjaks. (Kirsipuu 2004) Majanduse mõõnaperioodidel on hoogustunud füüsilisest isikust ettevõtjatena registreerimine ning tõusuperioodidel on samas lõpetatud ettevõtlustegevus ning asunud palgatööle. Paljud füüsilisest isikust ettevõtjad teenivad ettevõtlustulu palgatöö kõrvalt.

Füüsilisest isikust ettevõtjate arv Eestis on taasiseseisvumise algusaastatega võrreldes tunduvalt vähenenud. Seisuga 01.01.2022 on Eestis registreeritud füüsilisest isikust ettevõtjaid vaid 28 027 (Registrite ... 2022). Väga paljud üksikisikud ei ole siiski end registreerinud ettevõtjaks, kuna registreeritud ettevõtjana kaasneb neile lisakohustusi,

¹Maret Güldenkoh, MBA, lektor, Eesti Sisekaitseakadeemia ja Tallinna Tehnikaülikooli Eesti Mereakadeemia, maretgyldenkoh@gmail.com

näiteks tuleb hakata pidama raamatupidamisarvestust. Nii mõnedki riigid on osades tegevusvaldkondades teinud üksikisikule ettevõtlustulu teenimise lihtsamaks. Erisuste tegemiste peamiseks eesmärkideks on olnud kõikjal soodustada väikeettevõtlust ja parandada üksikisikute maksukäitumist.

Maksukäitumine ja üksikisiku tulu deklareerimine

Eestis on üksikisiku tulude deklareerimine automatiseeritud ning enamus andmeid teenitud tulude kohta jõuab süsteemselt üksikisiku eeltäidetud tuludeklaratsioonile, kuid andmed muude tulude ja ettevõtlustulu kohta tuleb ise tuludeklaratsioonile lisada. Üksikisik ehk füüsiline isik on maksumaksja samaselt juriidiliste isikutega. Tuludeklaratsioon tuleb esitada eelmisel aastal teenitud tulude eest hiljemalt järgmise aasta aprilli lõpuks (tulumaksuseadus 2000). Juhul kui üksikisik saab ajutise loomuga tulu, näiteks müüb aiasaaduseid või enda valmistatud käsitööd, siis peab ta tulu deklareerima muu tuluna ja tulult tulumaksukohustuse täitma (Güldenkoh 2021). Iga inimese kohuseks on kord aastas esitada tuludeklaratsioon eelmise aasta tulude kohta. Kui tegeleda ettevõtlusega mitte end ettevõtjana registreerides, siis tuludeklaratsioonil saab kajastada vaid tulu, tehtud kulutused ei lähe arvesse (Kirsipuu 2013, 97). Juhul, kui seda ei unustata saab eeldada, et füüsilise isiku maksukäitumine on korrektne.

Suure tõenäosusega unustavad üksikisikud ühekordsed tulu teenimised ning need jäetakse ka tuludeklaratsioonidel kajastamata. Sageli juhtub, et maksumaksja soovib olla maksukuulekas, kuid pisikese sissetuleku on unustanud deklareerimata ja tahtmatult on sattunud mittemaksukuulekate nimistusse. Et sellist olukorda vältida on mitu võimalust: esiteks registreerida end ettevõtjaks ehk hakata füüsilisest isikust ettevõtjaks. Ettevõtjaks registreerimine toob omakorda kaasa lisaks maksukohustusele ka registreerimis-, raamatupidamis-, aruandlus- ja tegevusvaldkonnast tulenevaid lisakohustusi, ning kõik teenitud tulu tuleb ise deklareerida tuludeklaratsiooni e-vormil (Güldenkoh 2021). Seetõttu paljud eraisikud ei soovi füüsilisest isikust ettevõtjana kaasnevat vastutust ning jätavad end pigem registreerimata. Teiseks võimaluseks on üles kirjutada kõik oma muu tulu ja see kohusetundlikult järgmisel kalendriaastal deklareerida ning olla maksukuulekas. Kuid siin tekib õigustatud küsimus: kui suure tõenäosusega on inimesel järgmisel kalendriaastal tuludeklaratsiooni täitmise ajal mees eelmise aasta veebruarikuu rahaline või mitterahaline väike sissetulek (Güldenkoh 2021)? Kolmandaks võimaluseks on avada pangas ettevõtluskonto ehk hakata tegelema ettevõtlusega lihtsustatud korras. Sellisel juhul ei teki isiku maksukäitumises häireid ning oma lihtsustatud ettevõtlustulu ei pea kusagile üles märkima ega ka mees pidama.

Lihtsustatud ettevõtlustulu

Eesti Vabariigi President kuulutas 29.06.2017 otsusega number 146 välja ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse, mille peamiseks eesmärgiks on soodustada mikroettevõtlust ja parandada mikroettevõtjate maksukäitumist. Seadus rakendus aastal 2019.

Vältimaks olukorda, kus unustatakse tuludeklaratsiooniga ettevõtlustulu deklareerimata, on võimalus üksikisikul avada pangas ettevõtluskonto. Ettevõtluskonto avamisel annab pank Maksu- ja Tolliametile teada, et isik soovib ettevõtlusega tegeleda lihtsustatud korras. Kõik ettevõtluskontole laekunud tulud kuuluvad automaatselt tulumaksuga maksustamisele vastavalt ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seadusele (tulumaksuseadus 2000). Ettevõtluskontole tohib kanda vaid teenuse osutamise ja kauba müügist saadud summad (ettevõtlustulu ... 2018) ning pank hoolitseb juba selle eest, et ettevõtluskontole laekunud summadel tulumaks Maksu- ja Tolliametile edasi kantakse (ettevõtlustulu ... 2018). Füüsilisel isikul ei ole mitte kellelegi sellest rohkem vaja teada anda, kogu informatsioon jõuab ise kalendriaasta eeltäidetud tuludeklaratsioonile.

Eestis on nüüd üksikisikul lihtne võimalus mikroettevõtlusega tegeleda ilma, et ta peaks pidama raamatupidamisarvestust või siis hoidma alles kauba või materjaliga seotud dokumente. Loomulikult ei ole võimalik sellise tegevusega kaasnevaid kulusid tuludest maha arvestada. Ettevõtluskonto avamisega ongi kõik üksikisiku kohustused nõuetekohaselt täidetud ning ei teki olukorda, et ettevõtluskonto omanik jätkaks ettevõtlustulu deklareerimata, sest andmed kanduvad automaatselt üksikisiku tuludeklaratsioonile ning teenitud tulult on automaatselt tulumaks tasutud. Ettevõtluskontole tohib kanda vaid teenuse osutamise ja kauba müügist saadud summad eurodes (ettevõtlustulu ... 2018).

Kõik tundub väga lihtne ja selleks ju ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seadus ongi kehtestatud. Seadusest tuleneb, et ettevõtluskonto omanik ei pea pidama raamatupidamis- ja maksuarvestust (raamatupidamise ... 2002) ning sellisest ettevõtluse tulust ei saa maha arvata ettevõtlustegevusega seotud kulusid, kuna neid saab maha arvata vaid füüsilisest isikust ettevõtja (tulumaksuseadus 2000). Tegeledes mikroettevõtlusega, näiteks pakkudes õhtul teenust lapsehoidjana või müües oma tehtud tooteid, ja tahtes olla maksukuulekas maksumaksja, on parim viis avada ettevõtluskonto.

Metoodika ja analüüs

Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seadust on rakendatud alates aastast 2019. Artikli eesmärgiks on välja selgitada seaduse kasutatavus füüsiliste isikute seas aastatel 2019-2020 ning kas seaduse rakendamine on kaasa toonud füüsilisest isikust ettevõtjate arvukuse ja nende ettevõtlustegevuse kasumlikkuse muutuse. Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seadust kasutas seaduse rakendamise esimesel aastal (2019) 1137 üksikisikut, aastal 2020 juba 52,93% enam. Analüüsi tulemuste põhjal saab väita, et üksikisikute maksukäitumine on paranemas ning kui järgmistel aastatel jätkub sama trend, siis võib eeldada üksikisikute maksukuulekuse kasvu.

Andmete analüüsist järeldub, et lihtsustatud ettevõtlustulu teenivate isikute arvu kasv on trendisuunas. Sama ei saa väita füüsilisest isikust ettevõtjate arvu kasvu kohta. Pigem on füüsilisest isikust ettevõtjate arv jäänud analüüsitaval perioodil (2019-2020) muutumatuks ning artikli koostamise ajaks on selge, et 2021 aastal on ettevõtlustulu deklareerinute arv väiksem. Analüüsist järeldub, et füüsilisest isikust ettevõtjate

ettevõtlustegevus ei ole kasumlik, sest 50% registreeritud füüsilistest ettevõtjatest ei teeni maksustatavat tulu ning nende tahe olla ettevõtja on selgusetu.

Lisaks statistilistele andmetele soovis artikli autor teada saada mis põhjustel otsustati mikroettevõtluse kasuks ehk milleks otsustati käituda vastavalt ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seadusele avades ettevõtluskonto ning milline on ettevõtluskonto omanike suhtumine sellisesse võimalusse. Põhjuste välja selgitamiseks viidi läbi ettevõtluskontot omavate isikute seas telefoniküsitlus ajavahemikul 17.12-30.12.2021. Küsitluses küsiti kõigilt samu küsimusi: 1) miks otsustati ettevõtluskonto mitte füüsilisest isikust ettevõtjaks kasuks; 2) kas tegemist on lisateenistusega või on mikroettevõtlus ainsaks sissetuleku allikaks; 3) kas otsustatakse jätkata sellisel moel või soovitakse registreerida end ettevõtjaks, kui sellele küsimusele vastati jaatavalt, siis küsiti kas füüsilisest isikust ettevõtjaks või asutada äriühing ning kui otsustati luua äriühing, siis küsiti selle põhjust; 4) mida soovite veel täiendavalt lisada. Küsitluses osales 2020 aastal ettevõtluskontot kasutanud isikutest 5,87% ning eraldi ettevõtluskontot omavatest naistest 8,71%. Saadud tulemusi saab pidada usaldusväärseks.

Analüüsi tulemused

Kokkuvõtlikult saab küsitluste analüüsist järeldada seda, et vastused küsitlustele olid nii meeste kui ka naiste osas sarnased v.a teine küsimus. Teostatud analüüsidesest selgus, et inimesed tahavad tegutseda üksikettevõtjatena ning eelistavad sellist ettevõtlust, millega ei kaasne lisakohustusi ning enamus üksikettevõtjaid nii mikroettevõtluses (75,42%) kui ka registreeritud ettevõtlustegevuses (55,89%) on meessoost. Samuti kinnitus see, et aastast aastasse füüsilisest isikust ettevõtjate arv väheneb ning üheks suuremaks põhjuseks on see, et vastutatakse 100% isikliku varaga ning suur maksukoormus. (vt osa üksikisiku ettevõtlustegevus) Analüüsist selgus, et üksikettevõtjate teadlikkuse tulude deklareerimise osas on suurenenud ning nad tahavad olla maksukuulekad. Nad on rahul sellega, et nad ei pea kuhugile eraldi tulu teenimisest teavitama ja sellega, et tulumaks automaatselt maha arvestatakse. Samuti selgus, et neile on oluline see, kuidas neid ümbritsevad inimesed käituvad ja neisse suhtuvad. (vt osa maksukäitumine)

Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seadus (vt osa lihtsustatud ettevõtlustulu) on täitnud oma eesmärgi. Analüüsist selgus, et inimesed on rahul ettevõtluskontoga, mis annab neile vabaduse tegutseda ettevõtluses ja millega ei kaasne bürokraatiat. Samas ei pea nad oma tulu kuhugi ise deklareerima ning ka teenitud tulult võetakse automaatselt tulumaks ja edastatakse maksuhaldurile. Üksikisikud on rahul ning jätkavad ka järgmistel aastatel mikroettevõtlusega.

Kokkuvõte

Alates 2019 aastast on füüsilisel isikul võimalus tegutseda lihtsustatud korras ettevõtlusega ehk mikroettevõtlusega avades pangas ettevõtluskonto. Ning seda võimalust on hakatud aktiivselt kasutama, kui võrrelda soolise erisuse alusel ettevõtluskonto

kasutamist, siis mõlema (nii meeste kui ka naiste) arvukus on suurenenud, kuid meeste osas enam. Artikli eesmärk täideti, selgitati välja nii ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse kasutus füüsiliste isikute seas kui ka füüsilisest isikust ettevõtjate arvukuse ja ettevõtlustegevuse kasumlikkuse muutus aastatel 2019-2020. Selgus, et ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse kasutajate arv on kasvutrendis, samas füüsilisest isikust ettevõtjate arv ning nende ettevõtlustegevuse kasumlikkus on vähenenud.

Ettevõtluskonto peamiseks eelisteks on bürokraatiavaba tegutsemine ja ettevõtlustulult maksude automaatne maksmine ja deklareerimine Maksu- ja Tolliametis. Ettevõtluskonto omanikule ei kaasne mingeid lisakohustusi. Samas siis, kui ta tegutseks füüsilisest isikust ettevõtjana peaks ta oma majandustegevust dokumenteerima ja registreerima pidades raamatupidamisarvestust, koostades erinevaid aruandeid ning tagades dokumentide säilitamise. Ehk siis oma ettevõtlustegevuses oleks ta pidanud lähtuma ettevõtja hoolsuskohustusest.

MIKROETTEVÕTJATE VALMISOLEK ARVESTUSALA MUUTUSTEKS EESTI NÄITEL

Maret Güldenkoh¹; Uno Silberg²

Artikkel kajastab arvestusala hetkeseisu ja tulevikusuundi ning mikroettevõtjate raamatupidamiskohustuse täitmist Eestis. Mikroettevõtjaks on osaühing, mille aruandeaasta käive ei ole suurem kui 50 000 eurot ja bilansimaht suurem kui 175 000 eurot, lisaks ei tohi tema kohustised ületada omakapitali ning sellise osaühingu peab olema asutanud üks füüsiline isik, kes on ka selle osaühingu juhatuse liige. Mikroettevõtjatel on riigi ees lihtsustatud aruandluskohustus: nende majandusaasta aruanne koosneb vaid bilansist ja kasumiaruandest. Kuid ka sellist lihtsustatud aruandlust ei esitata alati nõuetekohaselt. Artikli eesmärgiks on välja selgitada Eesti mikroettevõtjate valmisolek arvestusala tulevikusuundatest tuleneva muudatustega. Analüüsitakse Eestis 2020. aasta majandusaasta aruande esitamata jätnud mikroettevõtjate osakaalu ning nende valmidust reaalarajamajanduse visiooni ja arvestusala tulevikusuundadest tulenevate muudatustega.

Artikkel on jaotatud kolmeks osaks. Esimese osas antakse ülevaade raamatupidamiskohustuslaste finantsaruandluse olemusest, selgitatakse direktiivi 2013/34/EU (raamatupidamisdirektiiv) rakendamisest tulenevat olukorda Eestis, selgitatakse direktiivi 2014/55/EU (e-arveldamine) rakendamisest tuleneva finants-aruandluse teostamiseks vajalike majandustehingute algdokumentidele sätestatud nõudeid. Teises osas selgitatakse kasutatud uurimisstrateegiat ja kolmandas tuuakse välja analüüsitulemused ja nende põhjal tehtud järeldused.

Finantsaruandlus muutuste tuules

Euroopa Liidu arvestuspoliitika üheks eesmärgiks on riikide rahvuslikest eripäradest tulenevate erinevuste vähendamine selleks, et ühtlustada arvestusala aruandlust ehk selleks, et kõikjal Euroopa Liidus saadaks finantsaruandlusest üheselt aru ning aruannetest tulenev oleks üheselt mõistetav ja läbipaistev. Seetõttu ongi Euroopa Liidus pidevas muutuses erinevad arvestusala aruandlusdirektiivid. Direktiividega sätestatakse liiduüleselt kehtivad põhimõtted teatud finantsaruannete koostamiseks ning direktiivide üldiseks eesmärgiks on olnud aruandekohustuslaste halduskoormuse vähendamine.

Direktiiv 2013/34/EU jõustus Eestis 2016. aasta 01. jaanuarist ning ettevõtjad kategoriseeriti majandusaasta majandusnäitajate (varad, müügitulu, keskmine töötajate arv) alusel. Ettevõtjaid jaotatakse nelja kategooriasse: mikroettevõtjad, väikeettevõtjad, keskmise suurusega ettevõtjad ja suurettevõtjad. (Accounting Act 2021) Direktiivi jõustumisel aastal 2016 eeldati, et muudatus toob kaasa raamatupidamiskohustuslaste halduskoormuse vähenemise, sest vastavalt ettevõtja kategooriale kehtestati aruande-

¹ Maret Güldenkoh, MBA, lektor, Eesti Sisekaitseakadeemia ja Tallinna Tehnikaülikooli Eesti Mereakadeemia, maretgyldenkoh@gmail.com

²Uno Silberg, DEc, dotsent, Eesti Maaülikool, uno.silberg@gmail.com

kohustus aastaaruande koostisosade kohta esitatavas majandusaasta aruandes. Näiteks kehtestati mikroettevõtjatele majandusaasta aruande esitamisel lihtsustatud nõuded (Accounting Act 2021).

Savitševa (2019, 31) poolt läbi viidud analüüsist selgus, et vaid 33,11% analüüsitavatest oli 2018. aastal majandusaasta aruanne õigeaegselt esitatud ja 24,25% oli majandusaasta aruanne esitamata. Rahandusministeeriumi tellimusel viis TalTech uurimisgrupp 2020. aastal läbi mahuka uuringu selgitamaks välja majandusaasta aruannete esitamata jätmise võimalikud põhjused aastatel 2010-2018. Laidsoo jt (2020) analüüsist selgus, et aruannete mitte esitamise määrad on mikroettevõtjatel 12% tasemel. Eelnevatest analüüsides järeldavad autorid, et majandusaasta aruannete mitte esitajatest enamus on mikroettevõtjad, sest nad on uuringu tõenäosusele vastavate näitajatega ning enamus nendest ei ole käibemaksukohustuslased.

Eestis võivad mikro- ja väikeettevõtjad esitada registripidajale lühendatud raamatupidamise aastaaruande, mis koosneb bilansist, kasumiaruandest ja vajalikest lisadest (Accounting Act 2021). Kuid ka lühendatud aastaaruanded tuleb koostada raamatupidamisarvestuse alusel ja kui raamatupidamisarvestus ei ole nõuetekohane, siis ei saa nende põhjal aruandeid koostada. Kõik ettevõtlustegevusega seotud majandustehingud tuleb nõuetekohaselt dokumenteerida ehk paigaldada nõuetekohasesse süsteemi ning kõikidel tehingutel peavad olema algdokumendid. Algdokumendid peavad olema masintöödeldavad, vaid siis, kui raamatupidamis-kohustuslasel ei ole masintöödeldava algdokumendi käitlemise võimalust ning selle võimaluse loomine nõuab temalt ebaproportsionaalselt suuri kulutusi või pingutusi, võib algdokument olla muus püsivalt kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis (Accounting Act 2021).

Registrite- ja Infosüsteemide Keskuse (2021) e-äriregistri statistika kohaselt on 2021. aasta oktoobrikuu seisuga 2020 aasta majandusaasta aruanded esitamata osahingutest 38,04%. Vaatamata aruandekohustuse lihtsustamisele (st aruannete arvu vähendamisele) mikroettevõtjate seas ei ole see siiski kaasa toonud aruandekohustuse täitmist st osahingute seas on siiski suur arvuline enamus neid, kes majandusaasta aruannet ei ole artikli koostamise ajaks esitanud. 2021. aasta oktoobrikuu seisuga ei olnud osahingutest esitanud majandusaasta aruandeid 77 198 (Center for ... 2021).

Autorid on veendunud, et automatiseerimine lihtsustab finantsarvestust ja ka raamatupidajate, kes igapäevaselt, finantsarvestusega tegelevad, tööd. Kuid kindlasti tuleb ettevõtjatele selgitada, miks on vaja andmeid digitaalselt edastada, mis andmetega edasi tehakse, kellele neid edastatakse ning kuidas neid töödeldakse ja tagatakse turvalisus. Reaalajamajanduse visiooni ellu viimisel tuleb arvesse võtta ettevõtjate suutlikust üle minna automatiseerimisele.

Metoodika

Eestis registreeritud äriühingutest seisuga 01.12.2021 on 69,49% registreerinud end osahinguna. Nendest pea 1/3 on asutatud selliselt, et osakapitali sisse makse on tegemata. (Center of ... 2021) Eestis saavad mikroettevõtjad esitada registripidajale

lühendatud raamatupidamise aastaaruande, mis koosneb bilansist, kasumiaruandest ja vajalikest lisadest (Accounting Act 2021). Esitatud aastaaruannete alusel saab välja selgitada mikroettevõtjate arvukuse.

Mida suuremasse kategooriasse ettevõtja kuulub, seda enam võib olla veendunud, et raamatupidamiskohustust täidetakse nõuetekohaselt. Samas on selgusetu, mil moel täidavad mikroettevõtjad oma raamatupidamiskohustust ning milline on nende valmisolek toimivateks muudatusteks arvestusalal. Uurimuse eesmärgiks on välja selgitada Eesti mikroettevõtjate valmisolek arvestusala tulevikuundade muutusteks.

Eesmärgi täitmiseks kasutatakse kvantitatiivset uurimismetoodikat. Teostatakse tõenäosuslik valikuuring, mille eesmärgiks on selgitada välja mikroettevõtjate hoiakud ja arvamused. Üldkogumist, milleks on mikroettevõtjad, kes ei ole esitanud õigeaegselt enda majandusaasta aruannet või on selle jätnud esitamata, on valitud süstemaatiline valim, kellele omakorda on saadetud küsimustik. Uurimuse aluseks on Registrate ja Infosüsteemide Keskusest saadud statistilised ja küsimustikuga kogutud andmed.

Käesoleva artikli autorid soovisid teada saada kui palju on 2020. aasta majandusaasta aruannet mitte esitanute seas osaühinguid ja nendest mikroettevõtjaid ning mikroettevõtjate seas läbi viia küsitlus. Lisaks küsiti Registrate ja Infosüsteemide Keskusest 2020. aasta majandusaasta aruannet mitte esitanud ühe tuhande mikroettevõtja (kasutades juhuvalimit kaasates kõiki maakondi) e-posti aadresse. Päringuga saadi 5,87% majandusaasta aruannet mitte esitanud mikroettevõtja e-posti aadressid, kellele saadeti ankeetküsimustik 25.11.2021. Küsitluse eesmärgiks oli välja selgitada:

- miks mikroettevõtjad ei ole majandusaasta aruandeid esitanud;
- kas mikroettevõtjad on valmis üle minema e-arvete kasutamisele;
- kas alates 2018. aastast oluliselt lihtsustatud majandusaasta aruande esitamine on kaasa toonud mikroettevõtjatele tunnetuslikult halduskoormuse vähenemise.

Ankeetküsimustik saadeti 1000 mikroettevõtjale, kelle aadressid saadi äriregistrist päringu teel, ankeet.ee portaali kaudu. Ankeetküsimustikule vastas 12% valimist, autorid loevad seda tulemust usaldusväärseks.

Tulemus ja järeldus

Registrate ja Infosüsteemide Keskuselt saadud andmete analüüsist selgus, et 2020. aasta majandusaasta aruanne on 23.11.2021 seisuga esitamata 75 902 osaühingul ning nendest mikroettevõtjaid on 22,43% ja nendest omakorda 29,64% on registreeritud käibemaksukohustuslased. Majandusaasta aruannet mitte esitanud mikroettevõtjate seast on 29,64% käibemaksukohustuslased. Küsitlusest selgus, et majandusaasta aruannet mitte esitanud mikroettevõtjatest on 58,33% tegutsenud alla viie aasta ning 41,67% üle viie aasta. Vastanutest 41,67% olid registreeritud käibemaksukohustuslased.

Küsitlus kinnitas autorite eeldust: vastanutest 50% kirjendab igakuiselt majandustehinguid ning nad peavad igakuist raamatupidamisarvestust majandus-tarkvara või Exceli abil. Need, kes igakuiselt majandustehinguid ei kirjendanud kasutavad arvestuseks kas Wordi, kontoriraamatut või ¼ nendest ei pea üldsegi raamatupidamisarvestust. Vastanutest 41,67% teostab raamatupidamisarvestust ise, 8%-le teeb raamatupidamist raamatupidaja, 16%-le osutab teenust teenuse pakkuja ning 34,33%-l ei tegele mitte keegi raamatupidamisarvestusega. Vastanutest majandusaasta aruannet ei koosta 33%, sest nad ei pea majandusaasta aruande esitamist oluliseks. Vaatamata sellele, et vastajad ei olnud esitanud majandusaasta aruannet, vastasid nad, et nende ettevõtte majandusaasta aruande koostab kas raamatupidaja (25%) või siis teenuse pakkuja (42%) ning nendest peab 25% majandusaasta aruande esitamist väga oluliseks ning 33% oluliseks. Enamus selliselt vastajad olid käibemaksukohustuslased. Küsimusele, kas ollakse valmis üle minema e-arvete ja e-kviitungite kasutamisele vastas 50% jaatavalt. Kuid mitte keegi vastanutest ei tunnetanud, et alates 2018. aastast, kui on võimalik esitada lihtsustatud majandusaasta aruannet, on nende halduskoormus vähenenud.

Analüüsitulemused kinnitasid teoreetilises osas kirjeldatud uurimistulemusi. Käibemaksukohustuslastest mikroettevõtjad peavad nõuetekohast raamatupidamis-arvestust ning on enam teadlikud ettevõtja hoolsuskohustusest tulenevate nõuetega. Läbiviidud uurimus kinnitab Laidsoo jt (2020) tulemust sellest osas, et tõenäosus, et käibemaksukohustuslasest äriühing jätab aastaaruande esitamata, on 85% väiksem kui mittekäibemaksukohustuslasest äriühingul. Samuti seda, et äriühingu vanuse kasvades (Savitševa 2019; Laidsoo jt 2020), väheneb tõenäosus, et äriühing jätab aruande esitamata.

Mikroettevõtjatest vaid 25% kasutab raamatupidamistarkvara ja 25% teeb raamatupidamisarvestust Excelis. Autorid on arvamisel, et seetõttu tuleb reaalajamajanduse visiooni rakendamisel esialgu välja jätta mikroettevõtjad, kellel puudub suutlikkus üle minna andmete automatiseerimisele.

Artiklist selgus, et raamatupidamiskohustuslased Eestis on pidanud viimase viie aasta jooksul omaks võtma mitmeid muudatusi, mis tulenesid EL erinevatest direktiividest ning peagi tuleb hakata arvestama reaalajamajanduse visioonist tulenevaga. Vaatamata sellele, et alates 2018. aastast on mikroettevõtjatel lubatud majandusaasta aruannet esitada lihtsustatud kujul, on siiski nende seas palju neid, kes viimase majandusaasta kohta aruannet ei ole esitanud. Läbiviidud uurimistööst selgus, et majandusaasta aruandeid jäta­vad enim esitamata osaühingud, kellest olemasoleva teabe kohaselt on mikroettevõtjaid 22,43%. Majandusaasta aruandeid mitte esitanud mikroettevõtjate seas on enamus tegutsenud alla viie aasta ning nad ei ole registreeritud käibemaksukohustuslastena ja nad ei pea oluliseks majandusaasta aruande esitamist.

Vastanutest 50% ei pea oluliseks igakuist nõuetekohast raamatupidamisarvestuse pidamist ning teevad raamatupidamisarvestust ise ning nad kasutavad raamatupidajat või teenuse pakkujat selleks, et see koostaks nendele majandusaasta aruande. Vaid 50% mikroettevõtjatest on valmis kasutusele võtma e-arveid ja e-kviitunge ning lihtsustatud

aastaruande esitamine ei ole mikroettevõtjatele toonud kaasa tunnetuslikult halduskoormuse vähendamist.

Artiklis püstitatud eesmärk täideti, selgitati välja mikroettevõtjate valmisolek arvestusalaa kohaldatavate muutustega. Selgus, et mikroettevõtjad on valmis muutusteks, kuid nad ei ole igakuiste lisakulude kaasnemisega võimelised valutult üle minema raamatupidamistarkvara või e-arvete kasutusele võtule, sest see vähendaks nende majandustegevuse kasumlikkust.

DIENSTLEISTUNGSEXPORTEURE IN DER IKT-BRANCHE: MESSUNG DES DIGITALEN DIENSTLEISTUNGSHANDELS ESTLANDS

Riina Kerner^{1*}
Estonian Business School

Im Ökosystem des digitalen und ökologischen Wandels spielen Dienstleistungsexporteure eine wesentliche Rolle, insbesondere beim Export hoch geschätzter Dienstleistungen aus dem Bereich der Informations- und Kommunikationstechnologien (IKT). Nach dem COVID-19-Ausbruch gingen die estnischen Dienstleistungsexporte im Jahr 2020 um 20 % zurück, während sie im IKT-Bereich dagegen im Vergleich zu 2019 um 12 % anstiegen. Dies macht deutlich, dass estnische IKT-Unternehmen sich schnell angepasst haben, um die durch den Ausbruch der Pandemie gebotenen Chancen zu nutzen und ihre Wettbewerbsfähigkeit zu erhalten. Ziel dieses Papiers ist es daher, die Merkmale (**Größe**, **Eigentumsverhältnisse** und **Exportintensität**) dieser Unternehmen in Estland zu untersuchen. Die Studie trägt auch zum Ziel der EU bei, Transparenz bei Dienstleistungshändlern zu fördern (European Commission, 2021).

Wir verwenden eine einzigartige Datenbank für Dienstleistungsexporteure auf Unternehmensebene und logistische Regression, um politischen Entscheidungsträgern neue Informationen zur Verfügung zu stellen und die estnische sowie die europäische digitale Agenda zu unterstützen (Estland, 2018; Europäische Kommission, 2020, 2021). Unsere Ergebnisse zeigen, dass unter Dienstleistungsexporteuren diejenigen Unternehmen, die IKT-Dienste exportieren, exportintensiver und kleiner sind und mehr ausländische Eigentümer haben als Nicht-IKT-Unternehmen. Bei Exportintensität bedeutet ein niedriger Wert, dass sie mehr auf dem Inlandsmarkt verkaufen, und ein hoher Wert, dass sie hauptsächlich international verkaufen. Wir stellten fest, dass kleinere IKT-Unternehmen sich eher für Export entscheiden als große Unternehmen. Die Studie unterstützt daher eine Wirtschaftspolitik, die es kleinen und mittleren IKT-Unternehmen ermöglicht zu wachsen und mit Veränderungen in Technologien und auf dem Markt Schritt zu halten.

Eine Firma in Estland kann in nur wenigen Stunden und von fast überall auf der Welt online gegründet werden. Wir nehmen an, dass dies auch für Dienstleistungshändler von Vorteil ist. Darüber hinaus ist Estland das erste Land, das Nichtansässigen e-Residency anbietet sowie die Freiheit, ein Unternehmen aus der Ferne zu gründen und zu verwalten. Es ist relativ bequem, auf diese Weise ein Unternehmen zu führen, was auch den großen Anteil kleiner Dienstleistungsexportfirmen erklärt.

¹Autorin ist Riina Kerner (EBS, Doktorandin; Tallinn, Lauteri 3; Statistik Estland, Beraterin; Tallinn, Tatari 51); MA von der Universität Tartu. Sachverständige für den internationalen Dienstleistungsverkehr bei Eurostat 2014-2020; https://etis.ee/CV/Riina_Kerner/est?lang=ENG

*Der Autor dankt Prof. Meelis Kitsing (EBS, PhD, Rektor und Professor; Tallinn, Lauteri 3) für gehaltvolle Kommentare; Betreuer der Dissertation von Riina Kerner zum Thema „Wirkung der Firmentypologie auf das Muster des Handels mit Dienstleistungen“

Estland, auch als e-Estland gut bekannt, ist weltberühmt als Drehscheibe für wissensintensive und digitale Unternehmen und Start-ups. Das Geschäftsumfeld dieses kleinen nordischen Landes ist eine hervorragende Grundlage für wissensintensive Dienstleistungsunternehmen, die an internationalem Handel teilnehmen. Wir wollen die Daten- und Methodiklücke bezüglich Dienstleistungshändler schließen und Firmen anhand ihrer Merkmale untersuchen. Das Ziel ist es, die Theorie zu internationalem Handel und Unternehmen aus der Perspektive von Dienstleistungshändlern zu verfeinern. Aufgrund des e-Business-Umfelds und der e-Residenten gehen wir von einer erheblichen Zahl ausländischer Unternehmen in der untersuchten Gruppe aus. Folglich haben wir zwei Forschungsfragen:

1. Unterscheiden sich Unternehmen, die IKT-Dienstleistungen exportieren, von Nicht-IKT-Unternehmen in Bezug auf Eigentum, Größe, Exportintensität und anderer Merkmale?
2. Was sind die größten Unterschiede zwischen IKT- und Nicht-IKT-Unternehmen?

Die Weltwirtschaft hat ein rasches Wachstum des internationalen Dienstleistungsverkehrs verzeichnet. Im Jahr 2020 wurden die weltweiten Dienstleistungsexporte mit 5 Billionen US-Dollar bewertet, was 5,9 % des weltweiten BIP und 22,6 Prozent des gesamten Welthandels mit Waren und Dienstleistungen entspricht (UNCTAD 2020, 2021). Die jüngsten Entwicklungen im IKT-Bereich werden gemeinhin als Erklärung für diesen Anstieg angeführt (Kneller und Timmis 2016). Die digitale Wirtschaft kann teilweise an Dienstleistungen gemessen werden, die hauptsächlich digital erbracht werden, als Dienstleistungshandel nach Modus 1. (Lemma 2021; Welthandelsorganisation 2009).

Die EU ist der weltweit größte Anbieter von Dienstleistungen² mit mehr als 900 Milliarden Euro an Dienstleistungsexporten im Jahr 2021 (2022). Unsere Studie zielt darauf ab, die Transparenz der Typologie exportierender Unternehmen mit deskriptiven und Regressionsmethoden zu verbessern. Bereits in der estnischen digitalen Agenda (Estland, 2018) wird unterstrichen, dass bessere Kenntnisse über Unternehmen, die Dienstleistungen exportieren, wichtig sind. Dementsprechend ist es von entscheidender Bedeutung, das Verhalten und die Merkmale estnischer Dienstleistungsexporteure zu untersuchen. Die Ergebnisse dieser Studie können einen wertvollen Beitrag für Entscheidungsträger leisten und gleichzeitig die digitalen Agenden für IKT-Unternehmen unterstützen.

Gewöhnlich werden große amerikanische digitale Plattformen als Nutznießer der Covid-Pandemie angesehen, da sie ihre Marktkapitalisierung und ihre Dominanz in digitalen Ökosystemen erhöht haben (Vlassis, 2021). Die Pandemie hat bereits vorhandene Trends zu einer stärkeren Marktkonzentration verfestigt. Allerdings zeigt diese Studie mit ihrem Fokus auf estnische Unternehmen für digitale Dienste, dass viele kleinere Teilnehmer sich gut an die veränderten Umstände angepasst und ihre Exporteinnahmen gesteigert haben. Viele für Estland spezifische Faktoren sind von entscheidender

² <https://data.oecd.org/trade/trade-in-services.htm>

Bedeutung, um die exportbezogene Wettbewerbsfähigkeit von digitalen Unternehmen zu verstehen.

In diesem Papier werden die ersten Belege zu Dienstleistungshändlern vorgestellt. Die Zahl der betrachteten IKT-Unternehmen betrug 1158, d. h. 16 % aller Dienstleistungsexporteure (7414 Unternehmen). Die Firmendaten im Unternehmensregister wurden mit Daten über internationale Dienstleistungstransaktionen kombiniert, um den Handel mit Dienstleistungen bei IKT- und Nicht-IKT-Unternehmen zu messen und die Unterschiede zwischen den zwei Kategorien mit den von uns erstellten Variablen zu erfassen. Unsere Analyse deutet darauf hin, dass Unternehmen, die IKT-Dienste exportieren, sich durch folgende Merkmale erheblich von anderen unterscheiden: Unternehmensgröße (Anzahl der Beschäftigten), Eigentum des Unternehmens und Exportintensität. Wir stellten fest, dass IKT-Dienstleister kleiner und exportintensiver sind als die übrigen Dienstleistungsexporteure. Die logistische Regressionsanalyse zeigte eine gute Qualität des Modells, da die Fläche unter der ROC-Kurve 62 % betrug. Nicht-IKT-Händler oder Händler von weniger informationsintensiven Dienstleistungen waren größer, hatten öfter ethnische Eigentümer und wiesen eine niedrigere Exportintensität auf. Das Ergebnis wird dadurch eingeschränkt, dass wir nur Unternehmen betrachteten, die Dienstleistungen in gewissen Sektoren exportierten (J58, J61, J62, J63, S951), unter der Voraussetzung, dass sie auch IKT-Dienstleistungen exportierten. Allerdings haben wir bereits die Handelswerte von Waren vom Umsatz dieser Unternehmen ausgeschlossen.

Wir verweisen ferner auf die bedeutende Rolle von Maßnahmen zur Förderung der Erwerbstätigkeit im IKT-Dienste-Sektor durch die Finanzierung von IKT-Forschung und -Entwicklung. Der IKT-Sektor ist eine potenzielle Exportquelle, sowohl für IKT-Dienste als auch für Hightech-Waren. Die IKT-Exportstrategie könnte Geldanreize für Exporteure von IKT-Dienstleistungen einschließen (Lemma 2021) und die Exporteure mit anderen Sektoren verbinden, wobei Kleinst- und Kleinunternehmen sowie IKT-Start-ups unterstützt werden. In der künftigen Forschung sollten auch IKT-Waren in die Analyse einbezogen werden, um einen ganzheitlichen Ansatz für den digitalen Handel in Estland zu entwickeln.

FORSCHUNG UND BEWERTUNG DER WAHRNEHMUNG VON INKLUSIVEM WIRTSCHAFTSWACHSTUM IN GEORGIEN

Giorgi Kraveishvili¹ Irina Gogorishvili²,
Ivane Javakhishvili
Staatliche Universität Tiflis

Internationale Organisationen nennen drei Gründe, warum Wirtschaftswachstum integrativ sein sollte (World Bank, 2015:79; Asia Development Bank, 2011: 4). Aus einer ethischen Perspektive von Gerechtigkeit und Gleichheit muss Wachstum integrativ sein und ein breiteres Segment der Bevölkerung und Regionen erreichen. Wirtschaftliche und andere Schocks treffen hauptsächlich die schwächsten Bevölkerungsgruppen, daher sollte Wachstum nicht zu großen Ungleichheiten führen. Wirtschaftswachstum, das Ungleichheiten in einem Land nicht beseitigt, kann den sozialen Frieden gefährden. Anhaltende Ungleichheiten in einem Land können zu einer heftigen Reaktion der Bevölkerung führen, die sich in zivilen Unruhen und politischen Umwälzungen äußert.

Der Zweck dieser Arbeit ist es, die Wahrnehmung der Inklusivität des Wirtschaftswachstums hauptsächlich für den jungen Teil der Bevölkerung Georgiens zu analysieren und zu bewerten. Bedeutende Probleme in Georgien sind heute: Armut, Ungleichheit und niedriger Lebensstandard. Dies sind die Faktoren, deren Beseitigung das Ziel eines inklusiven Wirtschaftswachstums ist.

Ziel der Studie ist es, herauszufinden, wie die Bevölkerung die Faktoren bewertet, die eine wichtige Voraussetzung für inklusives Wirtschaftswachstum zu sein scheinen, und davon auszugehen. Als Ergebnis wollen wir das inklusive Wirtschaftswachstum Georgiens in der Wahrnehmung der Bevölkerung bewerten. Diese Einschätzung kann von der amtlichen Statistik abweichen, was mit der subjektiven Wahrnehmung der Situation und der Problemeinstellung der Befragten zusammenhängt.

Zur Bewertung des inklusiven Wirtschaftswachstums wird die von der Asiatischen Entwicklungsbank und dem Weltwirtschaftsforum vorgeschlagene Methodik berücksichtigt.

Definierende Kriterien für inklusives Wirtschaftswachstum sind nach diesen Methoden: Armut, Ungleichheit, das Gesundheitssystem, das Bildungssystem, das effektive Funktionieren staatlicher Institutionen, das Ausmaß an Korruption und Beschäftigung. Die von uns gestellten Fragen dienen der Einschätzung dieser Bereiche.

¹ Giorgi Kraveishvili, Doktorand an der Fakultät für Wirtschaftswissenschaften, Staatliche Universität Ivane Javakhishvili Tiflis; Universitätsstraße 2, Tiflis, Georgien; giorgi.kraveishvili816@eab.tsu.edu.ge; Tel: +995 591781318

² Irina Gogorishvili, Ph.D. In Wirtschaft, Außerordentlicher Professor an der Fakultät für Wirtschaftswissenschaften, Staatliche Universität Ivane Javakhishvili Tiflis; Universitätsstraße 2, Tiflis, Georgien; irine.gogorishvili@tsu.ge; Tel.: +995 577720090

Die Studie verwendet quantitative Analysemethoden. Die Umfrage dauerte vier Wochen, vom 21. Februar 2022 bis zum 20. März 2022. Die Umfrage wurde hauptsächlich auf dem professionellen sozialen Netzwerk <https://www.linkedin.com/> durchgeführt. Da die Umfrage in der Zeit nach der Pandemie durchgeführt wurde, sind mehrere Fragen enthalten, um die Auswirkungen der Pandemie auf die Bevölkerung zu bewerten. Fragebögen wurden an über 1.000 Personen verschickt. Ausgefüllte Fragebögen gingen von 385 Befragten, meist jungen Bürgern, ein. Es wurden 29 Fragebögen entwickelt und eingereicht, deren Fragen nicht immer zufriedenstellend beantwortet wurden. Die Bevölkerungsumfrage wurde in verschiedenen Regionen Georgiens durchgeführt. Die erhaltenen Ergebnisse wurden unter Verwendung des SPSS-Computerprogramms verarbeitet, um den Chi-Quadrat-Test zu erhalten und das Chi-Quadrat nach Pearson zu berechnen. In dieser Studie, die auf dem Chi-Quadrat-Test basiert, werden Beziehungen nur zwischen kategorialen Variablen gefunden. Die Methode der Likert-Skala wurde auch in 15 Fragebögen verwendet; um die Einstellungen (Wahrnehmungen) der Befragten zu inklusivem Wirtschaftswachstum zu untersuchen.

Die Studie zeigte, wie die Bevölkerung wichtige Faktoren für inklusives Wirtschaftswachstum wahrnimmt. Die Identifizierung von Beziehungen zwischen Faktor- und Ergebnisvariablen ermöglichte es uns zu beurteilen, welche Faktoren eine höhere Wahrnehmung der Inklusivität des Wirtschaftswachstums bestimmen. Die Umfrage zeigte, dass eine Reihe von Faktoren, die inklusives Wirtschaftswachstum bestimmen, von den Befragten durchschnittlich bewertet werden. Negativer bewertete Bereiche werden identifiziert. Das sind unserer Meinung nach gerade die Bereiche, in denen es noch keine besonderen Erfolge gibt, aber Hoffnung auf positive Veränderungen besteht, die sich im Laufe der Zeit bemerkbar machen werden.

Zur Bewertung des integrativen Wirtschaftswachstums des Landes wurden Faktoren wie der Lebensstandard der Befragten, der Lebensstandard im Land und ein faires und gerechtes Umfeld herangezogen. Um ein solches Umfeld im Land zu schaffen, ist es notwendig, dass verschiedene Institutionen effektiv arbeiten.

Die im Rahmen der Studie festgestellten positiven Einschätzungen sind darauf zurückzuführen, dass es sich bei den Befragten überwiegend um junge Menschen handelt, die überwiegend berufstätig sind und deren Einkommen sowohl während der COVID19-Pandemie als auch darüber hinaus durch einen Aufwärtstrend gekennzeichnet sind. Die Datenverarbeitung zeigte, dass Indikatoren wie: das Niveau der Ersparnisse, der finanziellen Verpflichtungen und des Lebensstandards sowie das Gesundheitssystem auf dem durchschnittlichen Niveau geschätzt werden, was ein wichtiger Bestandteil des inklusiven Wirtschaftswachstums ist.

Am negativsten werden das Tempo der sozioökonomischen Entwicklung des Landes, der Umweltzustand und die Qualität der Arbeit staatlicher Institutionen bewertet. Die Unzufriedenheit mit dem Bildungssystem ist extrem hoch. Das Lebensumfeld und Faktoren wie Gleichberechtigung, Gerechtigkeit, Sicherheit werden durchschnittlich bewertet.

Wir glauben, dass die Hauptbereiche, die zum integrativen Wirtschaftswachstum beitragen (was sich in einer hohen Korrelation zwischen ihnen manifestiert), sind: der aktuelle Stand der sozioökonomischen Entwicklung Georgiens, das Bildungssystem, das Gesundheitssystem, die Umweltsituation, die Qualität der Arbeit staatlicher Institutionen und das Ausmaß der Korruption.

Um zu sehen, inwieweit diese Variablen voneinander abhängig sind, haben wir einen Chi-Quadrat-Test durchgeführt. Die erhaltenen Ergebnisse sind in Tabelle 1 gezeigt.

Tabelle 1. Chi-Quadrat-Testergebnisse

Bestimmung svariable	Ergebnisvariable	Wert	df	Asymptotisch Signifikanz (2-seitig)	Status
Bildungs-system	Lebensstandard der Befragten	12.858 ^a	12	0.379443	Keine Korrelation
	Lebensstandard in Georgien	41.317 ^a	12	0.000043	Sehr hohe Korrelation
	Faires Umfeld	70.936 ^a	12	0.000000	Sehr hohe Korrelation
	Gleichberechtigte Gesellschaft	14.616 ^a	12	0.263087	Keine Korrelation
Grad der Korruption	Lebensstandard der Befragten	25.644 ^a	16	0.059253	Hohe Korrelation
	Lebensstandard in Georgien	88.559 ^a	16	0.000000	Sehr hohe Korrelation
	Faires Umfeld	67.993 ^a	16	0.000000	Sehr hohe Korrelation
	Gleichberechtigte Gesellschaft	70.958 ^a	16	0.000000	Sehr hohe Korrelation
Gesundheits-system	Lebensstandard der Beverage	40.865 ^a	12	0.000052	Sehr hohe Korrelation
	Lebensstandard in Georgien	32.645 ^a	12	0.001099	Hohe Korrelation
	Faires Umfeld	69.154 ^a	12	0.000000	Sehr hohe Korrelation
	Gleichberechtigte Gesellschaft	29.772 ^a	12	0.003022	Hohe Korrelation

Ökologische Situation	Lebensstandard der Befragten	10.927 ^a	12	0.535181	Keine Korrelation
	Lebensstandard in Georgien	54.444 ^a	12	0.000000	Sehr hohe Korrelation
	Faires Umfeld	73.176 ^a	12	0.000000	Sehr hohe Korrelation
	Gleichberechtigte Gesellschaft	50.918 ^a	12	0.000001	Sehr hohe Korrelation
Sozio-ökonomische Entwicklung	Lebensstandard der Befragten	3.852 ^a	12	0.985965	Keine Korrelation
	Lebensstandard in Georgien	33.546 ^a	12	0.000795	Sehr hohe Korrelation
	Faires Umfeld	71.532 ^a	12	0.000000	Sehr hohe Korrelation
	Gleichberechtigte Gesellschaft	49.079 ^a	12	0.000002	Sehr hohe Korrelation
Qualität der Arbeit staatlicher Institutionen	Lebensstandard der Befragten	8.777 ^a	8	0.361441	Keine Korrelation
	Lebensstandard in Georgien	11.551 ^a	8	0.172403	Keine Korrelation
	Faires Umfeld	104.439 ^a	8	0.000000	Sehr hohe Korrelation
	Gleichberechtigte Gesellschaft	43.371 ^a	8	0.000001	Sehr hohe Korrelation

Im Allgemeinen kann die Einschätzung der Befragten zum inklusiven Wirtschaftswachstum in Georgien als durchschnittlich angesehen werden. Wir möchten 3 Hauptfaktoren hervorheben, die unserer Meinung nach weitgehend bestimmen, wie effektiv ein integratives Wirtschaftswachstum erreicht wird. Nach den Ergebnissen der Studie glauben wir, dass es heute für Georgien äußerst wichtig ist:

- Bildung einer gebildeten Gesellschaft. Wie wir bereits festgestellt haben, kann ein inklusives Wirtschaftswachstum nicht erreicht werden, wenn ein erheblicher Teil der Bevölkerung nicht aktiv an der Wirtschaftstätigkeit beteiligt ist und seine Beteiligung nicht zur Entwicklung verschiedener Branchen beiträgt. Letzteres wird jedoch nicht möglich sein, wenn ein großer Teil der Bevölkerung des Landes nicht über die Qualifikationen und Fähigkeiten verfügt, die den Anforderungen der Entwicklung der digitalen Wirtschaft entsprechen, um zur Entwicklung einer modernen Wirtschaft beizutragen. Dazu ist es notwendig, der Verbesserung (Schaffung neuer Fachrichtungen und neuer Bereiche der vom Staat unterstützten Forschungsprogramme) des Bildungs-

systems maximale Aufmerksamkeit zu widmen. Die Bildung einer gebildeten Gesellschaft sollte zur obersten Priorität des Staates werden;

- Schaffung eines fairen Umfelds. Das zweite wichtige Thema, das wir für ein integratives Wachstum für notwendig halten, ist die Schaffung eines gleichen und fairen Umfelds für alle Bürger. Hier sprechen wir über die Identifizierung und Minimierung des Korruptionsniveaus sowie über die Verfügbarkeit gleicher Möglichkeiten, um transparente und wahrheitsgemäße Informationen zu erhalten, die für die Geschäftstätigkeit oder die Nutzung verschiedener Regierungsprogramme usw. erforderlich sind. Es ist besonders wichtig, dass sich jeder potenzielle Unternehmer fühlt gleiche Chancen hat, ein Unternehmen zu gründen oder erfolgreich zu führen. Auch heute noch ist der Schutz des Privateigentums ein wesentlicher Erfolgsfaktor;

- Ausbau des staatlichen Förderprogramms. Natürlich ist es wichtig, dass der Staat den Mittelstand so weit wie möglich unterstützt, indem er verschiedene Förderprogramme durchführt, um durch gemeinsame Anstrengungen zu wirtschaftlichem Wohlstand zu gelangen. Georgien hat eine kleine offene Wirtschaft, daher hängt die Aktivierung der Marktnachfrage von Regierungsaufträgen ab. Allerdings ist er (der Staat) noch nicht der Hauptkunde auf dem Markt für digitale Produkte. IT-Firmen arbeiten meist im Outsourcing, und die Besteuerung solcher Firmen in der digitalen Wirtschaft ist ein großes Problem.

Der Krieg in der Ukraine hat die Entwicklung eines integrativen Wirtschaftswachstums extrem erschwert und wird es weiterhin noch schwieriger machen, aber die Gesellschaft in Georgien arbeitet hart daran, widerstandsfähig zu bleiben und ihre Ziele zu erreichen.

FOUR WINTERS IN BRUSSELS: THROUGH SEVERAL CRISES TOWARDS MUTUAL DEBT

Priit Potisepp¹
Ministry of Finance of Estonia

Introduction

The author worked on a diplomatic position in Brussels from 2017 to 2020 and was directly involved in the change the economic and financial policies of the European Union (EU), which was largely driven by the global financial crisis of 2008–2009 and the euro area debt crisis that followed in the first half of the second decade. The period of the Estonian Council Presidency was also part of this period of economic and financial diplomacy. In the middle of the decade, common financial instruments were created, which burden on the Community budget was expected to be and has been rather limited (facilitating access to capital through the guarantees of the EU). Since 2017 (after the French presidential elections), a subject of a common euro area budget appeared more visibly, yet, a decisive breakthrough in policies was made at the outbreak of the Covid-19 pandemic. It shall be noted that an idea of redistribution of debt (a so-called transfer union) has been a sensitive topic for several members of the Union. In the summer of 2020, the Member States agreed on a joint loan, which shall be partly disbursed to the Member States in a form of non-refundable support, the repayment of the Community loan being not linked to the share of the support. With this, the Union is being redistributing mutual debt.

Purpose and background of the article

The purpose of the article is to look at the paradigm change in the economic and monetary policy of the EU and the euro area in particular in previous decade, a time when the EU has had to adapt to several crises.

At a time when countries were dealing with recurrent waves of Covid-19 infection, a major military crisis erupted in Europe, with unpredictable effects on the world's leading economies. Economic policy steps related to the war in Ukraine, however, are not the subject of the article.

The EU is a large and complex system of institutions, in which changes take place slowly. Major changes are more likely introduced due to external pressure, which is particularly evident in the Covid-19 pandemic. An example here is the attempt to create a common budgetary instrument in the euro area, which would be used for the benefit of common policies. The Commission proposal was discussed in the Council for almost

¹ *Priit Potisepp* is currently working in the state budget office in the Ministry of Finance of Estonia, Suur-Ameerika 1, 10122 Tallinn, Estonia; e-mail: priit.potisepp@fin.ee

He is a graduate aof the Faculty of Economics of Tallinn University of Technology (currently TalTech). He has also studied at the Kiel University of Applied Sciences (investment and finance analysis) (1991-1992) being coached during this period by Prof Dr Manfred O.E. Hennies

two years without any specific results, whereas decisions on the Recovery and Resilience Facility (RRF) thereafter were taken in the spring and summer of 2020, in three months following the outbreak of the pandemic. The essence of the RRF is the following: investors acquire bonds issued by the European Commission, the latter transfers money to the Member States in the form of loans or non-refundable support to perform structural reforms and investments. The common EU loan, which would be shared as a non-refundable subsidy to the Member States, was difficult to imagine before the Covid-19 crisis. The spring-summer decisions of 2020 will result in different long-term changes, the effects of which will be visible only after years and will become the subject of economic studies in the future.

The Council Presidency

The author's term of office in Brussels included the 6-month Presidency period of the Council. Compared to the 2020-2022, the second half of 2017 was very stable. However, Presidency is an intense task for each Member State. In the domain of economic and financial affairs, it includes preparing and chairing the Council formation consisting of finance ministers. Financial dossiers were high on the priorities of our Presidency, especially taxation, notably taxation in an increasingly globalised and digitalised world (so-called digital taxation). It is a politically and legally complex issue that goes beyond the borders of the EU whereas Member States' interests differ to a significant extent. Our portfolio legal dossiers included the EU budget implementation rulebook (the Financial Regulation) renewal and the increase and extension of the mandate of the European Fund for Strategic Investments (EFSI). In the latter case, we reached a political agreement with the European Parliament.

Search for stabilising elements of the Euro area since 2015

The low level of investment in the euro area has represented a problem since the 2008 financial crisis. This hinders long-term economic growth. The report by the five presidents of the EU institutions published in 2015 stresses that a system using a common currency must have mechanisms to stabilise the financial system, alongside the coordination of economic policies. After the 2008 financial system crisis, the Banking Union was established in the euro area with the Single Supervision Mechanism and Single Resolution Mechanism. A bank deposit insurance scheme has not been established yet. A European Stability Mechanism (ESM) had also been set up to help the government of a Member State facing trouble on the financial market.

The members of the common currency have no longer an independent monetary policy whilst stabilisation can be facilitated through the fiscal policy. However, these options differ due to the very different and at times very high levels of debt of euro area members. Thus, an idea of a central stabiliser of the single currency area has been sought. Since a central stabilizing instrument is likely constituting a transfer mechanism (transferring wealth from one member to another), guarantee instruments of the EU were extended at as first step.

Common budget for the single currency area or the Union as a whole?

A distinction must be made between the terms “EU budget” and “Eurozone budget”. The first is known as multiannual financial framework (MFF). A new budget period (2021-2027) started in 2021, which was about to be prepared at least two years before the start of the new period. The preparation of the EU budget represents a difficult and long political process in which the final decisions fall rather at the last minute. No one was able to estimate the magnitude of increase of the budget (nearly 60 %) in the beginning of this process and how the previous dogmas could change (a common loan of the EU to be disbursed to the Member States in a form of the non-repayable support).

From the political and legal point of view, the introduction of the euro area budget into the EU budget proved to be difficult, as Poland, Czechia, Hungary, Bulgaria, Romania, Croatia, Denmark and Sweden are not part of the common currency system. By allocating part of the Union budget to nineteen Member states, a corresponding part of the EU own resources mechanism must also be established. Even if technically and legally feasible, in this case, it would be to draw a dividing line into the EU, which is politically unthinkable. However, given that the economies of the common market are very closely intertwined with each other, irrespective of the currency used, it was only meaningful to keep all EU members at the table in the negotiations on a common euro area budget.

A sluggish search for a Eurozone budget before the Covid-19 crisis

The theory of the optimal currency area argues that central fiscal capacity is necessary in monetary union because Member States do not have the possibility to devalue their currency in order to restore its competitiveness in international trade. However, the term “central budgetary capacity” is not clearly defined which is why users tend to mean different things.

The financial crisis of 2008 and the European debt crisis that followed in 2013 gave rise to greater integration of the financial and fiscal system. Yet, it has not been completed. Greater fiscal integration has so far mainly meant stronger coordination of economic policies in the common rural area, organised by the Commission and endorsed by the Council. To this end, a recurring policy coordination process (European Semester) has been set up every year, starting with the preparation of country-specific reports and the adoption of country-specific recommendations to be endorsed by the Council.

Eleven German economists, policy scientists and lawyers stressed in 2013 that the currency union cannot be permanently stable without a controlled “transfer union”. This has been the greatest fear of the so-called net payers (the wealthiest Member States that contribute more to the EU budget than they receive from it).

They suggested that a common security bolster could be considered in the common currency area to alleviate impacts of a steep economic decline, such as a common unemployment insurance mechanism, which would help to prevent state budget austerity measures from being triggered during the recession.

Economists have pointed out that there are basically two ways in the euro area of how central budgetary capacity could fulfil precisely the function of the stabiliser:

- (i) supporting demand by increasing public investment during the recession, or
- (ii) reinsurance of the national unemployment insurance systems by a central mechanism.

At the end of May 2018, the Commission came up with a proposal for a European Investment Stabilisation Instrument. It was proposed as a loan instrument by which a loan taken by the EU can be transferred to a Member State. Basically, the Union was meant to be the redistributor of the credit risk (and allowing Member states with lower credit ratings to benefit from low interest rates available for the Commission), otherwise there was no feature of a transfer union in the scheme. At the very same time, the Commission released a legislative proposal to support the structural reforms in the Member States.

These proposals went to lengthy political discussions involving lot of different political obstacles. Finally, it all went quite differently, driven by a large external shock.

An instant 100 billion loan instrument and hundreds of billions euros for a the RRF

At the outbreak of the Covid-19 crisis, Member States intervened in a coordinated way to support the economy. The first instant measure was to support part-time work. As a matter of fact, governments promised to partly support payment of salaries to avoid sharp turbulence at the labor markets. In order to intervene with such a high financial impact, Member States needed joint lending from the markets. The Commission came up with a corresponding legal proposal (Unemployment to Mitigate Risk in an Emergency-SURE) on 26.02.2020. It was driven from the idea of backing the national unemployment systems and in more wide terms, a central stabiliser within the common currency area. The size of the instrument was remarkable – up to 100 billion euros. It has to be stressed that at the outbreak of the Covid-19 crisis, a very rapid response was needed. Both the SURE and the RRF were built on prudent concepts of central budgetary capacity that had been prepared, proposed and negotiated over the previous two years.

Two years after the first and rather small-scale proposals for regulations testing central budgetary capacity, the Commission put on the table a proposal for a regulation on the RRF. The total volume of this facility is 672.5 billion euros, of which 312.5 billion in the form of non-refundable support. The amount of the RRF has been added to the EU budget, i.e. it shall be paid back by the Union from its future budget. At present, it is not clear from which own resources of the union this liability will be covered.. According to the regulation, repayments shall be made within 30 years starting from 2028.

By the end of 2021, the Council has endorsed most of the Member States' national recovery and resilience plans and first disbursements to the Member States are already been made.

Summary

Since the financial crisis of 2008 and the subsequent Euro area debt crisis, the European Union and the euro area have significantly improved the resilience of its financial system and more decisively coordinated its economic and fiscal policies. A banking union was set up with its main elements and a common market borrower, the European Stability Mechanism was set up. Intense discussions on central budget capability were held in Brussels between 2016 and 2020. The Commission put forward a number of proposals, which were slowly and in some way patently handled until the economic crisis caused by the Covid-19 pandemic put the ice in motion. Within few weeks Commission officials prepared the RRF proposal.

The RRF is rather a combination of a stabiliser and an instrument aiming at support of structural reforms. But it is certainly not just a stabiliser for the common currency area because it finances all 27 Member States. The heads of the Member States reached an unprecedented agreement in July 2020 by allowing to finance non-refundable support to the Member States with a common debt. Hence, a substantial addition to the EU's own resources will have to be found in years to come in order to return the mutual loan. It will be not problematic if the RRF and the national recovery plans contribute to economic growth through investments in innovation and human capital.

Tallinn, November 2021 – April 2022

KROONIKA

CHRONIK

CHRONICLE

**AASTA 2022 – DOTSSENT, MAJANDUSKANDIDAAT JUHANI VÄLJATAGA,
TOLLEAEGSE LEGENDAARSE ISIKSUSE 90. SÜNNIAASTAPÄEV
(5.11.1932–28.05.1982):**

üheksakümmend aastat sünnist ja nelikümmend aastat meie seast lahkumisest

**JAHR 2022 – DER 90. JAHRESTAG DER GEBURT DER DAMALIGEN
LEGENDÄREN PERSÖNLICHKEIT, DOZENT, KANDIDAT DER
WIRTSCHAFTSWISSENSCHAFTEN, JUHANI VÄLJATAGA
(5.11.1932–28.05.1982):**

neunzig Jahre seit der Geburt und vierzig Jahre, nachdem er uns verlassen hat

**2022 – 90TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF THE ASSOCIATE
PROFESSOR, CANDIDATE OF ECONOMIC SCIENCES JUHANI
VÄLJATAGA, A LEGENDARY PERSONALITY OF HIS TIME
(5.11.1932–28.05.1982):**

ninety years from his birth and forty years from his death

Juhani Väljataga sündis ja elas kogu oma elu Tallinnas. Tema juured on aga Kuusalu vallas, ema Marta töötas kooliõpetajana ja isa Paul oli riigiametnik. Juhaniil on viis last – Pille, Ülle, Allan, Juhani ja Olavi.

Ta lõpetas Tallinna Polütehnilise Instituudi (TPI, tänane Tallinna Tehnikaülikool /TTÜ/) majandusteaduskonna (*cum laude* 1954), seejärel oli teaduskonnas vanemõpetaja.

1958–1960 töötas Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogus vaneminsenerina ja 1960–1961 Maardu Keemia-kombinaadis osakonnajuhatajana.

1961–1963 õppis Eesti TA Majanduse Instituudis aspirantuuris ning 1963 kaitses samas majandusteaduse kandidaadi kraadi (Eesti Vabariigis täna – filosoofiadoktor /majandus/ Ph D).

Järgnevalt edutati ta suurettevõtte – Kohtla-Järve Põlevkivitöötlemise Kombinaadi peaökonomistiks, kus tema eestvõttel viidi ettevõttes mitmed majanduslikud küljed (eeskätt töö- ja palkakorraldus) varasemast oluliselt paremale tasemele.

1965–1967 töötas ta jälle TPIs vanemõpetajana ning 1967 omistati talle dotsendi kutse. 1967–1968 töötas ta dotsendi ja 1968–1970 vanemteadurina. 1969. aasta sügisel stažeeris ta Budapestis mitmes Ungari teadusasutustes. 1970 organiseeris ta TPI majandusteaduskonnas ühe esimese teenindusökonoomika kateedri ja vastava õppesuuna Nõukogude Liidus, olles ise ka selle kateedri esimene juhataja ja dotsent (1970–1978). 1975 sügisest organiseeris ta kateedris teadustööks uurimisgrupi, grupijuhiks kujunes Matti Raudjärv.

1978 viidi ta üle Eesti Infoinstituudi¹ direktoriks (1978–1980). Seejärel taandas ta end asedirektoriks-teadusdirektoriks (1980 – kuni surmani 1982, et rohkem teadustööle pühenduda). Direktoriks esitas ja soosis ta endise asedirektori dotsendi, tehnikateadlase ja informaatiku Ustus Aguri (1.01.1929–1.01.1997). Infoinstituuti tööle asudes kutsus ta kaasa kateedri uurimisgrupi, moodustades instituudis Isemajandamise osakonna, juhatajaks edutas aga kateedri endise grupijuhhi, oma assistendi ja aspirandi Matti Raudjärve.

Aastal 1967 omistati talle Eesti NSV teenelise kultuuritegelase aunimetus, 1980 anti Arnold Veimeri nimeline preemia ning 1980. aastal tunnustati tema teadus- ja praktilist tegevust, sh teaduslikku juhendamist NSV Liidu Rahvamajanduse Saavutuste Näituse Peakomitee hõbemedaliga.

Juhani Väljataga kuulus ühingu „Teadus“ juhatusse, oli ajakirjade „Tehnika ja Tootmine“ ja „Noorus“ kolleegiumi liige. Teda tunti kui ühiskondlikult aktiivset inimest, ta tegi laialdast majandusalast propagandat lektorina, esines raadiosaadetes ja tele-ekraanil ning võttis sõna ajakirjanduses.

Juhani Väljataga'le korraldati riiklikud matused ning saadeti viimsele teele suure pidulikkusega Eesti NSV Riikliku Plaanikomitee saalist, kus auvalves osalesid tollased riigitegelased, ministriumide, ettevõtete ja teadusringkondade esindajad ning sõbrad. Ta maeti Tallinnas Metsakalmistule.

* * *

5. novembril 2007. aastal (so Juhani Väljataga sünnipäeval) toimus TTÜ peahoones Mustamäel ülikooli rektoraadi, majandusteaduskonna, endise teenindusökonoomika kateedri ja lese Anne Väljataga koostöös Juhani Väljataga 75. sünniaastapäevale pühendatud mälestusseminar. Kohal olid tema lapsed, teised sugulased ja lähedased, lesk Anne Väljataga, sõbrad, endised töökaaslased, kolleegid ja õpilased Eestist, samuti sõbrad Soomest.

Tehnikaülikooli esindasid teiste seas endine rektor (2000–2005, 2010–2015) professor Andres Keevallik, endine majandusteaduskonna dekaan (1985–1994, tänane emeriitdotsent /Associated Professor Emeritus/) dotsent Jaak Tamberg ja endise teenindusökonoomika kateedri (1970–1992) juhataja (1978–1986) ning tollane sotsiaalteaduskonna dekaan (2004–2016) professor Sulev Mäeltsemees (emeriteerus 1.01.2017).

Juhani surmast oli siis möödunud 25 aastat. TTÜ peahoone fuajees oli avatud näitus dotsent Juhani Väljataga elust, töödest ja tegemistest. Väljapanek hõlmas tema olulisemaid teadustöid ning saavutusi õppetöös, ühiskondlikus tegevuses, spordis ja teistes valdkondades. Teda meenutati kui üht silmapaistvat Eesti majandusteadlast, aga samas ka kui heasüdamlikku, elurõõmsat ja abivalmis sõpra, kolleegi ja õpetajat.

¹ Instituudi ametlik täisnimetus oli: Eesti NSV Teadus- ja Tehnikainformatsiooni Instituut; aga kasutusel olid ka lühemad nimetused – „Eesti Infoinstituut“ ja lihtsalt „Infoinstituut“.

Meie ajakirja 2008. aasta numbris avaldati dotsent Juhani Väljataga 75. sünniaastapäevale pühendatud mälestusartikkel tema assistendi (1975–1982)² ja käesoleva ajakirja peatoimetaja Matti Raudjärve poolt.

* * *

Käesoleval, 2022. aastal, meenutame dotsent Juhani Väljataga kui tähelepanuväärset isiksust ning tähistame tema üheksakümnendat sünniaastapäeva ja mälestame kurbussega, et ta on juba nelikümmend aastat meie seas lahkunud.

Pikemalt meie ajakirja 2008 aasta numbris.

Ajakirja toimikond

* * *

Juhani Väljataga wurde in Tallinn geboren und hat sein ganzes Leben dort verbracht. Seine Wurzeln liegen jedoch in der Gemeinde Kuusalu, seine Mutter Marta arbeitete als Schullehrerin und sein Vater Paul war ein Staatsbeamter. Juhani hat fünf Kinder – Pille, Ülle, Allan, Juhani und Olavi.

Er absolvierte die Wirtschaftsfakultät am Polytechnischen Institut Tallinn (TPI) (*cum laude* 1954), danach war er Oberlehrer an der Fakultät. 1958–1960 arbeitete er als Oberingenieur beim Rat der Volkswirtschaft der Estnischen SSR und 1960–1961 als Abteilungsleiter beim Chemiekombinat von Maardu. 1961–1963 hat er an der Aspirantur des Instituts für Wirtschaft der Akademie der Wissenschaften (TA) Estlands studiert und 1963 hat er ebenda den Grad des Kandidaten in Wirtschaftswissenschaften verteidigt. Danach wurde er zum Chefökonom eines Großunternehmens – des Ölschieferverarbeitungs-kombinats von Kohtla-Järve – befördert, wo auf seine Initiative mehrere wirtschaftliche Aspekte im Unternehmen (in erster Linie Arbeits- und Gehaltsverwaltung) auf ein erheblich besseres Niveau als zuvor gebracht wurden.

1965–1967 arbeitete er erneut als Oberlehrer am Polytechnischen Institut Tallinn (TPI) und 1967 wurde er zum Dozenten bestimmt. 1967–1968 arbeitete er als Dozent und 1968–1970 als leitender Wissenschaftler. Im Herbst des Jahres 1969 verbrachte er einen Forschungsaufenthalt in Budapest an mehreren ungarischen Forschungseinrichtungen. Im Jahre 1970 organisierte er an der Wirtschaftsfakultät des Polytechnischen Instituts Tallinn (TPI) einen der ersten Lehrstühle für Dienstleistungsökonomie und führte die entsprechende Studienrichtung auch in der Sowjetunion ein, wobei er selbst der erste Leiter und Dozent des Lehrstuhls war (1970–1978). Ab dem Herbst des Jahres 1975 organisierte er am Lehrstuhl eine Forschungsgruppe für die wissenschaftliche Arbeit, zu deren Gruppenleiter Matti Raudjärv festgelegt wurde.

Im Jahre 1978 wurde er zum Direktor des Estnischen Informationsinstituts bestimmt (1978–1980). Anschließend zog er sich zum Posten des stellvertretenden Direktors

² Juhani Väljataga oli ka Matti Raudjärve diplomiprojekti (1973 – 1974) ja väitekirja juhendaja TPI-s (1978 – 1981).

zurück (ab 1980 bis zu seinem Tod 1982, um sich mehr der wissenschaftlichen Arbeit widmen zu können). Er schlug den ehemaligen stellvertretenden Direktor, Dozenten, Technikwissenschaftler und Informatiker Ustus Agur (1.01.1929–1.01.1997) zum Direktor vor und favorisierte ihn. Als er die Arbeit am Informationsinstitut aufnahm, lud er die Forschungsgruppe des Lehrstuhls mit ein, indem er am Institut die Abteilung für Selbstbewirtschaftung schuf, zu deren Leiter er aber den früheren Gruppenleiter des Lehrstuhls, seinen Assistenten und Aspiranten Matti Raudjärv beförderte.

Im Jahre 1967 wurde ihm der Ehrentitel des verdienstvollen Kulturschaffenden der Estnischen SSR verliehen, 1980 erhielt er den Arnold-Veimer-Preis und im Jahre 1980 wurde seine wissenschaftliche und praktische Tätigkeit, darunter auch seine wissenschaftliche Betreuung, mit der Silbermedaille des Hauptkomitees der Ausstellung der Errungenschaften der Volkswirtschaft der UdSSR anerkannt.

Juhani Väljataga gehörte zum Vorstand des Vereins „Teadus“ („Wissenschaft“), war Mitglied des Kollegiums der Zeitschriften „Tehnika ja Tootmine“ („Technik und Produktion“) und „Noorus“ („Jugend“). Er war als eine gesellschaftlich aktive Persönlichkeit bekannt, er hat als Lektor umfangreich für Wirtschaft propagiert, trat in Rundfunk- und Fernsehsendungen auf und ergriff das Wort in der Presse.

Zur Verabschiedung von Juhani Väljataga wurde eine staatliche Beerdigung organisiert und er wurde mit großer Feierlichkeit aus dem Saal des Staatlichen Planungskomitees der Estnischen SSR auf den letzten Weg geschickt, wobei an der Ehrenwache damalige staatliche Persönlichkeiten, Vertreter und Freunde aus Ministerien, Unternehmen und wissenschaftlichen Kreisen beteiligt waren. Er wurde am Tallinner Waldfriedhof beigesetzt.

Im laufenden Jahr, 2022, erinnern wir uns an den Dozenten Juhani Väljataga als an eine bemerkenswerte Persönlichkeit und feiern seinen neunzigsten Geburtsjahrestag, wir erinnern uns mit Trauer daran, dass er bereits vor vierzig Jahren von uns gegangen ist.

Arbeitsteam der Zeitschrift

* * *

Juhani Väljataga was born and lived all his life in Tallinn. His roots are in the Kuusalu Rural Municipality, however, where his mother Marta was a schoolteacher and his father Paul a civil servant. Juhani has five children – Pille, Ülle, Allan, Juhani and Olavi.

He graduated from the Faculty of Economics of the Tallinn Polytechnical Institute (TPI, current name Tallinn University of Technology /TUT, TalTech/ *cum laude* 1954) and was employed then as a senior teacher at the faculty. From 1958–1960 he worked as a senior engineer at the Council of National Economy of the Estonian S.S.R. and from 1960–1961 as a head of department of the Maardu Chemical Factory. From 1961–1963 he undertook post-graduate studies at the Institute of Economics of the Estonian Academy of Sciences and in 1963 he defended the degree of candidate of economic sciences at the same institute. Then he was promoted to the position of the chief economist of a large enterprise – Kohtla-Järve Oil Shale Pro-cessing Plant where several

economic aspects of the enterprise (above all organisation of operations and salary procedures) were taken to a substantially improved level on his initiative.

From 1965–1967 he was again employed as a senior teacher at the Tallinn Polytechnical Institute and acquired the qualification of an associate professor in 1967. From 1967–1968 he worked as an associate professor and from 1968–1970 as a senior researcher. In autumn 1969 he had a fellowship period in several Hungarian research institutions in Budapest. In 1970 he organised the establishment of one of the first chairs of service economics at the Faculty of Economics of the Tallinn Polytechnical Institute and the respective field of study, becoming also the first head of the chair and associate professor of that chair (1970–1978). In autumn 1975 he organised a research group for scientific research activities at the chair and Matti Raudjärv was appointed as the head of the group.

In 1978 he was transferred to the position of the director of the Estonian Information Institute (1978–1980). Then he resigned from that post and worked as the deputy director (1980 – until his death in 1982, in order to have more time for research activities). He proposed to the post of director and promoted the former deputy director, associate professor and researcher in the fields of engineering and informatics Ustus Agur (1.01.1929–1.01.1997). When he started work at the Information Institute, he invited the research group of his chair to the institute, setting up the Department of Self-management at the institute, and promoted his assistant, doctoral student Matti Raudjärv, the former head of the group, to the post of the head of the department.

In 1967 he was awarded the Honorary Title of Honored Worker of Culture of the Estonian S.S.R., in 1980 he received the Arnold Veimer Reward and in 1980 his activities in scientific research and practical activities, including research supervision, were recognised with the Silver Medal of the Main Committee of the Exhibition of Achievements of National Economy of the U.S.S.R.

Juhani Väljataga was a member of the board of the Science Society and a member of the editorial staffs of the journals *Tehnika ja Tootmine* (Technology and Production) and *Noorus* (Youth). He was known as an active person in the society and conducted widely economic agitation as a lecturer, participated in radio broadcasts and TV programmes and expressed his opinion in the written press.

A state funeral was organised for Juhani Väljataga and he was bid farewell to his last journey with a ceremony from the assembly hall of the State Planning Committee of the Estonian S.S.R. with public officials, representatives of government ministries, enterprises and the research community and friends standing in guard of honour. He was buried in the Tallinn Forest Cemetery.

This year, 2022, we remember Associate Professor Juhani Väljataga as a remarkable personality and we celebrate his 90th birthday and commemorate with sadness the person who left us already forty years ago.

Editorial Staff of the journal

* * * * *

Eelnevalt on kirjas dotsent Juhani Väljataga nõ ametlik tegevus ja olulisemad saavutused eesti, saksa ja inglise keeles. Järgnevalt saab lugeda aga kolme temaga pikemat aega ja sageli igapäevaselt kokku puutunud kolleegi (Helgi-Annika Reisenbuk, Tiit Õim ja Matti Raudjärvi) nn mälestuskilde koos mõnede humoorikate seikadega. Sekka on põimitud ka fakte nii, nagu alla kirjutatud olukordi mäletavad. Siin on ka vähesel määral kordusi, aga loodetavasti need lugejat ei sega. Järgnevad meenutused on ainult eesti keeles, sest vaevalt need isiklikud muljed ja sündmused alati teisekeelset lugejat pahevad, ehk on mõnikord isegi arusaamatud. Vabandame nende lugejate ees, kes eesti keelt ei mõista!

* * *

Im Vorangegangenen wurde sozusagen die amtliche Tätigkeit und die wichtigsten Errungenschaften des Dozenten Juhani Väljataga in estnischer, deutscher und englischer Sprache zusammengefasst. Im Folgenden können Sie aber sogenannte Erinnerungsfragmente von drei Kollegen lesen, die mit ihm für längere Zeit und häufig alltäglich in Berührung kamen (Helgi-Annika Reisenbuk, Tiit Õim und Matti Raudjärvi), gepickt mit einigen humoristischen Vorfällen. Die Tatsachen, wie sich die Unterschriebenen an die Situationen erinnern, sind ebenfalls darunter einbezogen. Hier gibt es auch im kleinen Umfang Wiederholungen, die den Leser aber hoffentlich nicht stören werden. Die folgenden Erinnerungen werden nur auf Estnisch publiziert, weil diese persönlichen Eindrücke und Ereignisse für einen fremdsprachlichen Leser kaum vom Interesse sein werden, eher manchmal sogar unverständlich bleiben. Wir entschuldigen uns bei den Lesern, die kein Estnisch verstehen!

* * *

The text presented above describes the so-to-say official activities and main achievements of Juhani Väljataga in Estonian, German and English. The following, however, are memories and some funny situations remembered by his three colleagues (Helgi-Annika Reisenbuk, Tiit Õim and Matti Raudjärvi) who knew him for a long time and often had daily contacts with him. This contains also facts like they were remembered by the undersigned. There are also some repetitions here but these will hopefully not be a problem for the reader. The following memories are only in Estonian as such personal impressions and events may not be so captivating for a reader in another language and may sometimes not even be understandable. We apologise to readers who do not understand Estonian!

* * *

Legendaarne lektor ja unustamatu sõber

1970-ndatel ja 80-date aastate alguses ei olnud Eestis majandusvaldkonnaga kokku puutuvat inimest, aga kindlasti ka hulgaliselt teisi inimesi, kes poleks teadnud, kes on majandusteadlane ja õppejõud Juhani Väljataga. Tal oli pikaajaline töökogemus Eesti rahvamajanduse juhtasutustes ja tööstuses ning lai silmaring. Seetõttu oodati teda kohtumistele ning lisaks teoreetilised teadmised tegid dotsent Juhani Väljatagast hinnatud lektori-spetsialisti. Juhani põhiline tegevus inimesena oli suurepärase

suhtlemisvõime ja hea esinemisoskus. Tema loengud – see oli omaette fenomen! Ministeeriumides, ettevõtetes ja ükskõik mis tasemel organiseeritud üritustel oodati teda alati sisse astumas rõõmsameelse, abivalmis ja teotahtlase inimesena. Kuid elu tollases Nõukogude Liidus polnud lihtne – eriti inimesele, kes tahtis kogu aeg midagi teha, midagi muuta, parandada.

Pikka aega peeti Nõukogude Liidu majanduses kõige olulisemaks tööstust, tööstuslikku tootmist. Nii oli ka ülikoolide majandusõppe programmides põhiohk tööstuslikul tootmisel ja tööstuse plaanimisel. Ülikoolide õppeprogrammid olid kinnitatud Moskvast ja kohustuslikud kõigile täitmiseks üle terve NSV Liidu. Olgu siinkohal küll märgitud, et Eesti ülikoolides valdavalt neist kinni ei peetud ja ega keegi seda ka ei kontrollinud. Kõik ootasid uusi tuuli.

Samal ajal kui lääneriikides teenindusvaldkond hakkas majanduses hoogsalt arenema, toimusid ka mingid muudatused Nõukogude Liidus. Tänu kontaktidele ja suurepärasele organiseerimisoskusele õnnestus Juhani Väljatagal olukorda adekvaatselt hinnata ning ta leidis võimaluse hakata õpetama elukondliku teenindusega seotud õppeaineid Tallinna Polütehnilises Instituudis. 1970. õppeaasal alustati majandusteaduskonnas õppetööd juba omaette struktuuriüksusena – moodustati teenindusökonoomika kateeder. Peale profileeriva teeninduseriala õpetati majandusaineid ka teiste teaduskondadele ja majandusteaduskonna teiste erialade üliõpilastele. Kateedri akadeemiline koosseis oli olenevalt õppeaastast 7–8 inimest. Mina tulin kateedrisse 1975. aastal, siis kui koosseise õnnestus vastavalt vajadusele suurendada.

TPI (täna TTÜ) kunagise teeninduse ökonoomika ja organiseerimise eriala vilistlased hindavad tänaseni kõrgelt dotsent J. Väljataga kui õppejõudu, kui üliõpilas- ja kandidaaditööde juhendajat. Tema suureäraseid loenguid mäletatakse tänaseni ja ilmselt ei unustata seda kunagi. Juhani ei olnud mitte ainult õppejõud, juhendaja ja kateedrijuhataja, vaid majandusteadlase ja uurijana tegeles ta aktiivselt ka Eesti majanduse jaoks oluliste teemadega.

Teenindusökonoomika kateedri teadus- ja arendustöö põhisuunad olid seotud Eesti Teenindusministeeriumi, aga ka tööstusministeeriumide ning ettevõtete tegevusega, eeskätt just isemajandamise ja majandusliku stimuleerimise küsimustes. Kateedril kujunes hea õppimis- ja teadusalane koostöö teeninduse tehnoloogia instituutidega Moskvast, Omskist ja Vladivostokist. Juhani enda uurimisvaldkond oli eeskätt tööstusega seotud.

Tsentraalse käsumajanduse tingimustes polnud lihtne ühitada tsentraalseid juhtimis-meetodeid ja majanduslikku huvitatust. Majandusreformid ei tähendanud tollal mitte ettevõtete majandusliku iseseisvuse suurendamist, vaid pigem tsentraalselt plaanitavate majandusnäitajate arvu vähendamise võimalust. Tähtsaimaks küsimuseks antud uurimisvaldkonnas olidki töö tasustamise ja materiaalse stimuleerimise meetodid. (*vt näiteks, Väljataga, J. Kuidas tööstuses stimuleerida tööviljakuse tõusu, 1971*). Või näiteks, kuidas seostada materiaalse ergutamise fondi moodustamist ja kasutamist (viisaastaku) plaaniliste näitajatega. Need uurimused, analüüsid ja meetodid olid ministeeriumidele tol ajal väga vajalikud. Nende uurimuste baasil õnnestus teha

ministeeriumidele ka lepingulisi töid ehk pisut palgalisa teenida!

Juhani oli ka suur gurmaan. Ta korraldas koos kolleegidega lõuna- ja õhtusööke pealinna parimates restoranides ning oli ka ise väga hea kokkamises. Tegime koos kolleegidega seenelkäike, kus Juhani õpetas, et pilvikuid pole vaja kupatada ega tatikatel nahka üle kõrvade tõmmata.

Juhani surm oli suur kaotus mitte ainult tema perekonnale ja kolleegidele vaid tervele Eesti rahvamajandusele, sest eriti just Eesti taasiseseisvumise esimestel aastatel oleks tema ideedest, energiast ja ettevõtlikkusest palju kasu olnud.

Helgi-Annika Reisenbuk
TTÜ emeriitdotsent, PhD

* * *

Mees nagu orkester *Juhani Väljataga mälestuseks*

Astusime 1968. a. TPI majandusteaduskonda õppima vastavatud teenindusökonoomika erialale. Erialakateedrit siis veel ei olnud. Pidime esialgu õppima masinaehituse eriala programmi järgi. Dotsent Juhani Väljataga teeneks oligi teenindusökonoomika kateedri organiseerimine 1970. a. ning kateedri juhtimise kõrvalt uue õppekava koostamine, kateedri mehitamine õppejõududega ja paljude kerkinud probleemide lähendamine. Kateeder valmistas ette ka toiduainetööstuse ökonoomika spetsialiste ja koolitas õhtuülikooli tudengeid.

Juhani ise oli lõpetanud TPI majandusteaduskonna ja erinevatel aegadel töötanud seitse aastat samas vanemõpetajana. 1963. a. kaitses ta kandidaadiväitekirja ja 1967. a. omistati talle dotsendi kutse.

Teenindussfäärile suurema tähelepanu pööramine oli otseselt seotud NLKP kongressil püstitatud sellekohaste ülesannetega. Tegemist oli L. Brežnevi uue poliitikaga, nn pöördega „näoga rahva poole“. Seni oli majanduse peaaesmärk rasketööstuse arendamine, mistõttu nõukogudemaal tekkis terav defitsiit tarbekaupade ja teenuste osas. Rahal puudus kaubakate ja selle väärtus langes. Uue poliitika raames asutati ka ENSV Teenidusministeerium ja veidi hiljem ENSV Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudis teenindusökonoomika sektor. Tööstusettevõtted said Plaanikomitee poolt kohustused uute tarbekaupade tootmiseks ja teenuste osutamiseks.

Dotsent Väljataga organisaatorivõimed väljendusid selleski, et tema initsiitivil sõlmiti koostöölepingud mitmete ENSV ministeeriumide ja TPI vahel. Saadud rahadega finantseeris kateedrijuhataja üliõpilaste uurimistöid. Teenitud raha kulus tudengitele muidugi marjaks ära. Vaevalt nende uuringute tulemused ministeeriume tegelikult huvitasid, kuid andsid üliõpilastele vajaliku uurimustööalase kogemuse. Samuti olid lepingulised suhted kasulikud mitmele teaduskonna aspirandile. Sedalaadi organiseerimistööd ministeeriumide ja kõrgkooli vahel oli Juhani vägagi võimeline tegema, kuna ta oli varasemalt kokku ligi 11 aastat töötanud ENSV Rahvamajanduse

Nõukogus, Kohtla-Järve Põlevkivikeemia Tootmiskoondises, Maardu Keemiakombinaadis, kust saadud kogemused ja tutvused võimaldasid vastastikuseid häid suhteid edasises töös. Nagu tol ajal öeldi – teaduse ja praktika vahel on vajalik tihe koostöö.

Pealkirjastasin artikli tol ajal tuntud prantsuse filmi järgi. Sestap et õppejõu tegevuse kõrvalt jätkus Juhani energiat veel kümneks muuks tegevuseks. Ta oli viljakas lektor ühingu „Teadus“, kus tutvustas majandusalaseid teadmisi aasta jooksul enam kui sajas ettevõttes ja organisatsioonis. Ta oli osav kirjamees ja avaldas palju artikleid populaarteaduslikes ajakirjades. Oli kirjastuste kolleegiumi liige. Mitmekülgse tegevuse eest omistati talle „ENSV teenelise kultuuritegelase“ aunimetus. Õhtuti oli Juhani lektoriks Tallinna Marksismi-Leninismi Ülikoolis. Vabal ajal harrastas ta bridžimängu. Mitu mängupartnerit töötas ka kateedris õppejõuna. Mitmekülgse loomeaktiivsuse realiseerimisele kulus palju aega. Paraku nõudis see lisa uneajast ...

Üks lõbus detail Juhani elust. Välimuselt oli Juhani parajalt priske ja energiline mees. Kuid kord, peale vaheaga, ilmus ta loengusse kõhnana ja ülemäära suures pintsakus. Arvasime, et nüüd on ta jäänud tõsiselt haigeks. Hiljem selgus, et ta oli ühe sõbraga sõlminud kihlveo, et võtab kahe kuuga 20 kg kaalus alla. Seda ta tegigi ja kihlveo võitjana sai auhinnaks kaks kasti (20 liitrit) armeenia brändit. Sihikindel ja sõnapidaja mees!

Teenindussfääri saab käsitleda kitsamas ja laiemas löikes. ENSV Teenindusministeerium hõlmas Tallinna vastava ala ettevõtted ja rajoonides tegutsenud teeninduskombinaadid, juhtis ja varustas neid masinate, seadmete ja materjalidega. Kuid laiemas plaanis kuulus teenindussfääri palju rohkem alasid. Nii katsetas Juhani kahe tudengiga turismiökonomika erikursust. Reisinud mehena teadis ta, et turism on tulevikuala. Õppisime peamiselt erialastest raamatutest ja üheaastasele praktikale suundusime vastavatud hotelli „Viru“. Kumbki üliõpilane töötas 0,5 koormusega vanemraamatupidajana, kuid tööülesanded saime ökonomikaosakonnalt. Seegi on hea näide Juhani mõtteleenu, organiseerimisvõimekuse ja julguse kohta.

Neljanda kursuse lõpus seisid majandusteaduskonna poisid dekanaadis nn „kolonelide“ (Nõukogude armee vanemohvitserid – armeeteenistusse värbajad) ees – oli vaja leida tulevasei tegevohvitseri, kes teeniks kaks aastat nõukogude armees. Juhani tuli dekanaati kohale, et päästa oma poisid varem kavandatud teadustööle. Tänu tema toetusele „kolonelid“ meid ei puutunudki.

Olime 20 lõpetajaga vastloodud teenindusökonomika kateedri esimene lend. Peale TPI lõpetamist 1973. a. suunati viis noort ENSV Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudi vastloodud teenindusökonomika sektorisse eesmärgiga omandada teaduskraad. Minu juhendajaks aspirantuuris sai Juhani Väljataga. Tollest perioodist õppisin Juhani tundma ka mitmel muul alal.

Ta oli suurepärase gurmaan ning oskuslik kala- ja lihatoitude valmistaja. Koduköögis olid tal kõik vajalikud tööriistad, mida ta peamiselt Rootsist hankis. Näiteks olid tal juba siis kalapuhastamise kindad, mille kätte tõmbamise peale esitas üks vana kalur mere ääres teravmeelse küsimuse: „*Noh, kas linnamees hakkab nüüd kala opereerima?*“. Tol

ajal olid need kindad haruldased. Ja oli tal mitmesuguseid maitseainete purke, mis Eestis ilmusid müügile alles peale rahareformi.

Juhani suur eesmärk oli kaitsta doktoritöö kollektiivi materiaalse stimuleerimise valdkonnas. See oli tol ajal väga kuum teema. Mäletan, et Juhani saatis mind koos teise tudengiga Leningradi majanduskonverentsile, kus oli rohkesti ettekandeid isemajandamise teemal. Muu hulgas esinesid seal Moskva doktorid teemal, kuidas viia meie suurel maal kohvikud isemajandamisele. Konverentsi juhatajal kargas hing täis ja ta ütles: „*Lugupeetud doktorid, otsige mõni tsaariaegne daam, kes teile õpetaks, kuidas kohvikut pidada. Pole vaja meie kõrgharitud teadusresurssi nii lihtlabasel viisil kasutada*“. Doktoritel oli muidugi piinlik. Kuid isemajandamise temaatika Nõukogudemaal ei raugenud. Näiteks 15 aastat hiljemgi, M. Gorbatšovi ajal, küllastas NSVL peaminister N. Rõžkov Tallinnas Müürivahe tänava isemajandavat pirukabaari, mida tõi hiljem üleliidulises televisioonis kogu Nõukogudemaale eeskujuks. Muidugi oli tol perioodil tähtis kogu rahvamajanduse viimine isemajandamisele, samas, jätta alles tsentraliseeritud juhtimine ja mitte loobuda riigiomandist suuremates ettevõtetes.

Juhani doktoritöö teemavalik oli Nõukogude Liidu tsentraalse käsumajanduse ja üha suureneva tarbekaupade puuduse kontekstis väga aktuaalne. Kuid probleemide parim lahendus seisnes siiski ettevõtete iseseisvumises ja tugeva raha kasutusele võtmises. Seda näitas Eesti taasiseseisvumise ja rahareformi järel saavutatud areng. Paljudete ettevõtetele polnud enam vaja arvukaid ministereid, riiklikke komiteesid ega tsentraalset juhtimist ning varustamist.

Enne Eesti taasiseseisvumist polnud majandusliku stimuleerimise alaseid teadustöid võimalik kohapeal kaitsta. See oli tolle aja traagika! Samas, et oma väitekirja kaitsta näiteks Moskvast, oli vaja tutvusi vastava ala tippteadlaste hulgas, samuti mitme akadeemiku või doktori toetus, et sind üldse kaitsmisele lubataks. Perifeeriast tulnud väitekirja kaitsjaid isegi kardeti. Polnud ju kunagi kindlust, et tegemist pole dissidendiga või oli tema sugulane sõdinud vastaspoolel. Teaduste doktori elulugu pidi olema laitmatu! Teine võimalus oli oma teadustöö teema oluline korrigeerimine nii, et seda saaks kaitsta näiteks Tartu Ülikooli nõukogus. Paraku kaotanuks doktoritöö peale kohandamist oma esialgse sära.

Peale kaheksa-aastast tööd TPI kateedri juhina asus Juhani Väljataga 1978. a. tööle ENSV Teadus- ja Tehnikainformatsiooni Instituudi (Eesti Infoinstituut) direktorina. Direktoritöö kõrvalt oli doktoritöö vormistamine muidugi väga keeruline. Ta korraldas asjad nii, et uueks direktoriks sai Ustus Agur ja temast sai teadusdirektor, lootusega, et nii saab ta rohkem aega oma doktoritöö lõpetamisele ja selle kaitsmise organiseerimisele pühendada. Moodustati isegi teine teadusdirektori ametikoht. Aga loometööks vajalikku keskkonda see siiski kaasa ei toonud. Juhani tuli tegeleda inimlikust kadedusest tõusnud intriigide lahendamisega instituudis.

1982. a. mais täitus 15 aastat Eesti Infoinstituudi asutamisest. Juhani määrati piduliku sünnimälestuse tähistamise orgkomisjoni esimeheks. Oli vaja organiseerida majanduskonverents, vastu võtta ja majutada külalised, korraldada bankett jne. Ja siis see juhtus! Pidustuste haripunktis kustus tema süda. Juhani jäi oma 50-ndast sünnipäevast puudu

pool aastat.

5. novembril 2022. a. tähistavad Juhani käe all eriala omandanud arvukad majanduspetsialistid, töökaaslased ja sõbrad tema 90-ndat sünniaastapäeva!

PS: Detailsemat materjali vaata Google`st, märgusõna: „Dotsent Juhani Väljataga“.

Tiit Õim,
teenindusökonoomika kateedri esimese lennu lõpetaja

* * *

Alati nooruslik, optimistlik, toetav ja rõõmsameelne
grand old man
*Juhani Väljataga kui mentor*³

Majandusteadlaste jaoks oli dotsent Juhani Väljataga tugev praktik ning praktikute-ettevõtjate jaoks teadlane-praktik. Ta oli väga viljakas loengupidaja ettevõtetes ning lepinguliste uurimistööde initsiaator tolleaegsete Eesti tööstusministeeriumide ja Teenindusministeeriumi jaoks (1975–1982).

Alljärgnevalt on pandud kirja eeskätt need mälestused, lood ja juhtumid, mis olid valdavalt rohkem Juhani töövälise tegevustega seotud. Siin on nii tõsiseid kui mõningase huumoriga seotud fakte. Loomulikult on need ka teiste inimestega ning valdavalt ka allakirjutanuga seotud, sest vaid pealtnägijana on võimalik olukordi kõige paremini edasi anda. Mõned lood ja faktid on aga Juhani enese poolt jutustatud. Juhtumeid on püütud grupeerida niivõrd kui see võimalikuks osutus.

1. Dotsent Juhani Väljataga ja üliõpilased, suline praktika

Juhani Väljataga suhtles aktiivselt ka üliõpilastega. Näiteks oli neid vaba aja sündmusi⁴ igal õppeaastal alates kolmandast kursusest mitmeid kui tudengid korraldasid Viitna motellis ja saunas õhtupooliku – tellides kohalesõiduks autobussi, söögid-joogid, makimuusika jms. Alati kutsuti kaasa ka kateedrijuhataja Juhani Väljataga, sageli ühines seltskonnaga ka kateedri vanemõpetaja, kirglik bridžimängija Lembit Valdmaa (15.03.1930–2.07.2000). Juhani initsiatiivil ja Lembitu aktiivsel toetusel korraldati tudengitele pea alati majandusalaseid viktoriine. Need olid väga huvitavad ja silmaringi laiendavad, hõlmasid nii Eesti, Nõukogude Liidu, Euroopa riikide, maailma suurimate riikide kui ka kogu maailma majanduse arengut ja fakte. Arutati ka lõputööga ning pärast lõpetamist tööle asumisega seotud probleeme. Need vabal ajal peetud koosviibimised

³ Üldiselt tähistab sõna *mentor* nõustaja-juhendaja rolli, kes kasutab oma kogemusi ja teadmisi juhendatava arengu edendamiseks. Mentorlust kasutatakse teadmiste ja kogemuste edasiandmise edendamiseks kogenud ja vähemkogenud vahel. Üks eesmärk on toetada juhendatavat isiklikes või ametialastes arengutes.

⁴ Allakirjutanut, kes oli sel ajal TPI majandusteaduskonna TL-erialal (teeninduse ökonoomika ja organiseerimine) oma kursuse rühmavanem, on seda hea meel meenutada, kuna eeskätt just meie õpperühmal olid need kokkusaamised ja positiivsed kogemused.

olid väga harivad ning tugevdasid kateedri ja üliõpilaste vahelisi sidemeid. Kindlasti aitas selline tegevus kaasa ka üliõpilaste suuremale huvile õpingute vastu.

Üliõpilaste ettevõtmistes löi nakatavalt-sõbralikult kaasa ka meie rühma heasoovlik rühmajuhendaja esimesel kolmel kursusel, majandusteaduskonna assistent-aspirant, Juhani Väljataga kolleeg ja endine üliõpilane TPI päevilt, Kalev Joakit (24.02.1941–29.05.2004). Kalev loobus mingil hetkel väitekirja kirjutamisest TPI majandusteaduskonnas ning siirdus Tallinna lähedale, mere äärsesse Tabasallu, Ranna sovhoosi (kus suur osa tegevusest oli seotud tõulihakanade paljunduse ja lihakanade tõuaretusega) peaökonomistiks. Kalevi lapsepõlvkodu oli Rõuges, tema isa-ema talus Rõuge järvistus Suurjärve (Eesti sügavaim järv, 36 m) ja Valgjärve vahel, imeilusa looduse rüpes, kuulsa Ööbikuoru vahetus läheduses. Kui allakirjutanu turistidega mööda Võrumaad, Rõuget ja Haanjat matkas (vt järgmine lõik) ning Tindiorus telkidega laagris oli, siis avanes hea võimalus ka Kalevil tema tollases suvekodus õhtuvidevikus mõneks tunniks külas olla, maailmaasju ja perspektiive arutada ning tema soovitus kuulata (vahemaa Tindioru ja Kalevi kodu vahel on ca 500 meetrit). Ka siis ja seal hõljus meie kohtumise juures nn “Juhani positiivne jälg”. Ka Kalevil olid Juhaniga seoses igati toredad kogemused.

* * *

Õppe- ja teadustöös edukamatele üliõpilastele soodustas kateedrijuhataja Juhani Väljataga oma initsiatiivil pärast kolmandat kursust huvitavaid praktikakohti Eestis (näiteks, hotell „Viru“ Tallinnas, Võru-Kubija turismibaas Kubija järve vahetus läheduses Võrus, Kauksi turismibaas Peipsi järve kaldal, Aegviidu-Nelijärve turismibaas Nelijärvel Purgatsi järve kaldal ja Pärnu turismibaas rannarajoonis), aga samuti Odessa teenindusettevõtet Ukrainas ja Sotši Teenindusvalitsus Venemaal.

Kuna Juhani algatus praktikakohtade mitmekesistamiseks polnud vaid üheks aastaks, siis oli ka allakirjutanul võimalik pärast kolmandat kursust Võru-Kubija turismibaasis majanduspraktikal olla (sisuks oli ettevõtte majandustegevusega tutvumine ning eeskätt Ukraina ja Venemaa linnadest saabunud turistidega matkajuhina-instruktorina tegelemine ja sealhulgas iga grupiga eraldi Võrumaal ja Haanjas kolm päeva jalgsi matkamine (teekond: Võru-Kubija turismibaas – Rõuge /Tindiorg: ööbimine telkides/ – Tuuljärv /Iõuna/ – Suur Munamägi – Uue-Saaluse /Häälimägi: ööbimine matkaonnis ja telkides/ – Andsu järved /ujumine-päevitamine enne turismibaasi tagasi jõudmist/ – Võru-Kubija turismibaas; kaasas olid seljakotid, telgid, toit lõkkel valmistamiseks jms). Samuti tuli giidina poolepäevaseid ekskursioone jalgsi (Võru linn ja lähedased järved /Andsu järved, Kubija järv, Tamula, Vagula, Verijärv) ja autobussiga (Rõuge, Haanja /Suur Munamägi/, isegi Tartu linn ja Kauksi turismibaas) läbi viia.

Sai ka nalja: grusiinide grupiga bussiekskursioonil Rõuges ja Haanjas Suurel Munamäel – enamus grusiine ei tulnud Munamäel isegi autobussist välja, et pole midagi vaadata (mägi vaid 318 meetrit merepinnast, Suur-Kaukasusel aga üle 5000 meetri /Elbrus – 5642 meetrit; Kazbek – 5054 meetrit). Need, neli grusiini, kes aga külastasid vaatetorni üleval, olid vaatest vaimustuses. Nn „kordusetendus“ bussi jääjatele aga ajapuudusel ma ei korraldanud (kuigi nad olid hiljem valmis torni minema)!

* * *

Head muljed ja kontaktid Kagu-Eestiga, sh hilisemad korduvad külastused⁵ on allakirjutanul aga tänu Juhanile ja kateedrile tänaseni säilinud. Selliseid nn soodsaid praktikakohti hea õppeedukusega üliõpilastele organiseeris teenindusökonoomika kateeder eesotsas Juhani Väljataga'ga nii varasematele kui hilisematele kursustele.

2. Kateedrijuhataja ja teiste juhtfigureide toetus tegevusele väljaspool ülikooli. Uurimis- ja õppetöö ning muud tegevused

Allakirjutanule tuli kolmandal kursusel kutse Nõukogude armee ajateenistusse. Minemata jäi seetõttu, et kateedrijuhataja Juhani Väljataga ja majandusteaduskonna dekaan Juhan Toomaspoeg pöördusid ajateenistusse värbajate, st Sõjakomissariaadi poole ettepanekuga mind mitte sõjaväkke võtta kui perspektiivset täiendust õppejõududele TPI-s. Ka neljandal kursusel tuli sarnane kutse – siis tuli kateedrijuhatajale ja dekaanile appi ka TPI rektoraat ning sõjaväest pääsesin kui tulevane õppejõud ja majandusteadlane, keda teaduskonnas tulevikus vajati.

* * *

Kuigi allakirjutanu oli kogu õpingute aja TPI-s teeninduskombinaadi „Ühendus“ stipendiaat (kohustusega pärast diplomi saamist ettevõttesse tööle asuda)⁶, korraldas

⁵ Näiteks, ise (M.R.) „Balti ketis“ (23.08.1989) osalenuna, seejärel Võrru sõitnud ja järgmisel päeval Võru-Kubija turismibaasis peamiselt Ukraina ja Venemaa suurlinnadest pärit venekeelsetele turistidele Eesti arengutest ja eesmärkidest loenguid pidades ning seejärel vabatahtlikult järjekordselt turistidega endistel radadel Rõuges ja Haanjas matkates. Sellist tegevust, turismibaasis loenguid pidades ja Võrumaal turistidega matkates sai aga nii varem kui ka hiljem, mitmel teiselgi aastal harrastatud. Mõnel suvel õnnestus ka sealse kaunis looduses maalimisega tegeleda (olin ju Tartu Kujutava Kunsti Kaugõppekursusel /KKKK/ mõningase koolituse saanud ning mitmete kunstnikega /Märt Bormeister vanem, Valdur Ohakas, Lembit Saarts, Johannes Uiga jt/ heaks tuttavaks saanud; maalikunstnikel Kiira /1.05.1955–29.01.2019/ ja Heiki Kahro /2.07.1947/ – nendel oli turismibaasi lähedal suvila aiamaaga ja seal oli allakirjutanu nii mõnigi kord külaliseks ning sai huvitavate vestluste käigus häid ja kasulikke kunstialaseid näpunäiteid).

Täiendavad turismibaasi külastused olid ka mitmel suvel õppejõuna, et üliõpilaste sealset praktikat juhendada. Ka siis oli võimalik turistidele Eesti asjadest loenguid pidada, aga vahel ka seljakott selga võtta ja matkata. Tõsi, viimased enam kui 25–30 aastat ei ole sellega tegeletud, sest turismibaas on oma endised funktsioonid minetanud, st pole turistide ega tudengeid praktikal, vaid suveperioodil pakutakse tagasihoidlikku majutust juhuslikele reisijatele ja matkajatele (nende hulk pole aga eriti suur). Põhjus on lihtne – Eesti taasiseseisvumisega kadusid ka turistid ning turismibaasi tegevus varasemal viisil kujunes võimatuks.

⁶ Töötasin ettevõttes algul elektrikuna /august 1966 kuni august 1968/ ja seejärel tsehhomeistrina /jaanuar – august 1969/; vahepeal /septembrist 1968 kuni jaanuar 1969/ ekslesin TPI elektrotehnika teaduskonnas automaatika ja telemehaanika eriala esimese kursuse üliõpilasena; ühe semestri jooksul sai selgeks, et nimetatud eriala pole minu jaoks). Augustis 1969 tegin järjekordselt sisseastumiseksamid TPI majandusteaduskonda. Õpingute ajal sain ettevõttest kõrgendatud stipendiumi. Kolmandal ja neljandal kursusel töötasin 0,75 koormusega „Ühenduses“ vaneminsenerina (hea õppeedukuse tõttu sain päevase õppe üliõpilasena loengutes-seminarides osalemisel nn vabakuulamise õiguse). Esimesel-teisel kursusel õppides töötasin õhtuti Tallinna Linna Tänavavalgustuse Elektrivõrkudes elektrimontööri ja vahetasin Tallinna endises

Juhani Väljataga asjad nii, et viimasel kursusel viidi mind teenindusministri soovitusel ja kokkuleppel ettevõttega diplomieelse praktika algusest (oktoober 1973) hoopis üleviimise korras tööle Teenindusministeeriumi Projekteerimis- ja Tehnoloogia-büroosse (PTB). Seega olin ma vaba edasisest kohustusest teeninduskombinaati tööle minna. PTB-s töötasin ka pärast TPI lõpetamist (juunis 1974) ja Tapa sõjaväelaagrit (juuli – august 1974) kuni augustini 1975. Nii teenindusminister kui PTB juhtkond arvestasid TPI soovi ning olid tänu Juhani teadlikud, et minu tegevus PTB-s on ajutine ja lühiajaline seni, kuni kateedris tekib võimalus mind tööle võtta. See võimalus avanes augusti lõpul 1975 ning jälle üleviimise korras asusin TPI TUS-i (Teadusliku Uurimise Sektori) vaneminseneriks majandusteaduskonna teenindusökonoomika kateedris.

* * *

Ajavahemik september 1974 kuni august 1975 möödus PTB-s antud tööülesannete kõrval suurel määral ka sissejuhatavaks koostööks Juhani Väljataga ja kateedriga, tehes ettevalmistusi üleminekuks TPI-sse. Teadustöö dotsent Juhani Väljataga juhendamisel algas kohe – suhtlemine ministeeriumide ja nende ettevõtetega. Peatselt usaldas Juhani noorele kolleegile väiksemas mahus ka loengute pidamise ja seminaride läbiviimise, seejärel ka diplomiprojektide juhendamise. Suveperioodil lisandus üliõpilaste praktika juhendamine Eesti teenindusettevõtetes ja turismibaasides, aga samuti ka Ukrainas-Odessas, Venemaal-Sotšis ja Leedus-Palangas.

* * *

Siinjuures rõhutaks, et allakirjutanu loeb end tolelaegse legendaarse Eesti majandusteadlase ja -praktiku, TPI kateedrijuhataja, majanduskandidaata dotsent Juhani Väljataga õpilaseks (TPI-s aastatel 1972–1974). Juhani tutvustas allakirjutanut kohe oma assistendina kui koos uurimistööd tehes ministeeriume külastasime (1975–1982). Suure töökoormuse tõttu ei tulnud ta alati ise kohale, vaid usaldas assistenti, sama usaldus oli ka ministeeriumides (ministrid, nende asetäitjad, valitsuste ja osakondade juhatajad ning teised töötajad), samuti ettevõtetes. Üldiselt oli ettevõtetega tegelemine täielikult allakirjutanu ülesanne.

* * *

Juhani Väljataga innustas allakirjutanut juba varakult (alates 1975 kui kateedrisse vaneminsenerina-uurijana tööle asusin) õppetöös osalema (loengud, seminarid, juhendamised), samuti ühingu „Teadus“ kaudu ettevõtetes aktuaalsetel majandusteamadel esinema (selle eest tuli ka täiendav palgalisa). Samuti ärgitas ta allakirjutanut konverentsidel osalema ning lühiartikleid-teese kirjutama. Nii loengute pidamine kui teeside kirjutamine oli hindamatu väärtusega kogemus, mida edaspidi läks üha rohkem ja rohkem vaja.

3. Mentoriga reisides

Kasulik oli ka Juhani reisida ja tema kogemustest õppida. Näiteks osalesime 70-ndate aastate teisel poolel (kui veel kateedris töötasime) Riias, Läti Teaduste Akadeemias nn üleliidulisel teaduskonverentsil, kus olid nii ettekanded kui teesid esitatud (ööbisime

Mererajoonis laternapostide otsas kustunud lambipirne koos tõstukiga varustatud auto ja autojuhiga (mai 1970 – detsember 1971).

Jurmalas). See konverents oli allakirjutanule üldse esimene ja õpetlik sündmus väljaspool Eestit. Peale Juhani ja allakirjutanu, osalesid Riias ka kolleegid Helgi-Annika Reisenbuk kateedrist ja Olga Pöder tolleaegsest Eesti Kunstiinstituudist.

* * *

Koos viibisime aastal 1977 Eesti ühingu „Teadus“ ca 10-liikmelise delegatsiooni koosseisus⁷ nädalasel teaduslik-praktilisel konverentsil Togliattis NSV Liidu autotööstuse parimas ettevõttes „Avtovaz“, kus valmistati Itaalia firma „Fiat“ ja itaallaste lepingulisel kaasabil sõiduautode Žiguli-VAZ-Lada erinevaid mudeleid. Küllastasime ka kogupäevasel ekskursioonil tehase kompleksi ning nägime kogu tootmisprotsessi kulgemist ja abiteenistuste (sh töökohtade varustamine detailide ja muuga, jalgrataste kasutamine tsehkhides konveieri kõrval liikumisel, sisetranspordi korraldus, autobussiliinid inimeste veoks tehase territooriumil vahetutes töö korraldamisel, tohutu hulga inimeste toitlustamine minimaalse ajaga, puhkepauside korraldamine, autode katsetamine trekil, meditsiiniline teenindamine jpm) tegevust. Kõik meie kohapealsed kulud kattis vastuvõtva poolena Togliatti autotehas ja lennuki sõidukulud ühing „Teadus“. Konverents andis palju erinevaid ja huvitavaid mõtteid ning hulgaliselt positiivseid muljeid ka õppetööks. Togliatti autotehase töökorraldusest ja konverentsi infost oli hiljem ühingu „Teadus“ kaudu üle Eesti paljudes ettevõtetes võimalik loenguid pidada.

* * *

1981. aasta novembris kui töötasime juba Eesti Infoinstituudis, oli meil kahekesi ligi nädalane lähetus Budapesti Ungari Infoinstituuti. Reis toimus läbi Moskva, kus tuli nii minnes kui tulles ka ööbida. Budapestis oli meil sealse Infoinstituudi direktori ja juhtkonna poolt väga soe, asjalik ning inforikas vastuvõtt korraldatud. Ööbisime kesklinnas Doonau keskel asuval Margareti saarel suurepärasel hotellil. Vabal ajal olime hotelli lähedal asuvas türgi saunas (mis oli allakirjutanule väga muljet avaldav kogemus) ning küllastasime ka Budapesti vaatamisväärsusi ja uudistasime kaubandust. Budapestis küllastasime ka Juhani endist kursusekaaslast TPI päevilt, tulevast majandusdoktorit (kaitses väitekirja 1984) Rein Otsasoni (24.05.1931–30.10.2004), tema kodus. R. Otsason töötas sel ajal Ungaris, NSV Liidu Budapesti suursaatkonnas diplomaadina, algul ametniku ja seejärel kolmanda sekretärina (1980–1984). Tema proua Valentina Otsason⁸ oli meie küllastuse puhul hulgaliselt maitsvaid pirukaid

⁷ Juhani oli ühingu „Teadus“ majandussektiooni esimees ja allakirjutanu tema asetäitja.

⁸ Rein Otsason, nagu ta ise ütles, nõ „leidis“ väidetavalt Valentina Moskvast kui ta seal töötas: 1972–1976 NSV Liidu Majanduse Instituudis vanemteadurina ja 1976–1980 NSV Liidu Riikliku Plaanikomitee Majanduse Teadusliku Uurimise Instituudis sektorijuhatajana.

Muide, Rein Otsason osales koos abikaasaga mais 1984. aastal ka meie esimesel, nn laeva-konverentsil ja oli laeval ühe töösektiooni kaasjuhataja.

Aastatel 1965–1971 oli ta Eesti NSV Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudi sektorijuhataja; 1984–1988 Eesti NSV Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudi direktor; 1988–1989 Eesti NSV Riikliku Plaanikomitee esimees; 1989–1991 Eesti Panga president (selles ametis oli Rein Otsasoni töö rahareformi õnnestumiseks elulise tähtsusega. Rahareformi ettevalmistamise eest autasustas Eesti Vabariigi President (2001–2006) Arnold Rüütel (10.05.1928 –) Rein Otsasoni 2003. aastal Riigivapi III klassi teenetemärgiga).

küpsetanud. Õhtu kulges sõbralikus vestluses ja head teed juues, kus oli võimalik väga palju huvitavat informatsiooni Ungari majanduse ja poliitika kohta teada saada.

* * *

Nii Budapesti reisi kui Moskvas viibimise kogemused olid koos Juhani Väljataga'ga allakirjutantule väga õpetlikud ja kasulikud ka tuleviku jaoks. Sai palju tööd tehtud, hulganisti väärt kogemusi omandatud ja ka palju nalja (kuna meil olid ju nn välispassid, siis oli Moskvas paljudes kohtades, kus olid alati suured järjekorrad ja trügimine, meil n-õ roheline tee /raudteejaamas piletite ostmise, restorani sissepääs – sööma saamine, takso tellimine jms/. Ja Juhani oskas seda „kunsti“ hästi ära kasutada ning aega kokku hoida!). Me tegime mõnikord väljaspool Eestit olmesfääris ka nii (mitte ainult tookord Moskvas): kui oli vaja ladusast ja heas vene keeles suhelda, siis rääkis Juhani; kui oli vaja aktsendiga ja veidi vigaselt vestelda, siis rääkis allakirjutatu (kõik sujus pea alati suurepäraselt).⁹

Juhani ei olnud reisides ka nõudlik (rongis reisisime valdavalt neljases kupees kahekesi, või neljakesi kui olid n-õ oma inimesed; alati ei pakutud ka voodipesu ja tekke) – kui Juhani oli väsinud, siis heitis ta kiirelt pikali, pani portfelli pea alla ja juba magas. Polnud tähtis, et ta oli kateedrijuhataja, dotsent, teeneline kultuuritegelane, direktor või majandusteadlane. Puhata oli vaja! Kadestusväärne!

4. Peaaegu spartalikul vaimu ja füüsilist ergutamast

Meenub ka üks meie uurimisgrupi ja mõnede teiste kateedri liikmete ühine väljasõit TPI esimestel tööaastatel dotsent Juhani Väljataga initsiatiivil. TPI-l oli Aegviidu lähedal nn spordibaas seminariruumi-söögisala, köögi, majutustubade ja saunaga. Sõitsime rongiga Aegviitu ning seal jalgsi edasi spordibaasi, kaasas toiduvärske, mida täiendasime ka kohalikus kaupluses ja samuti suusavarustus. Meie eesmärgiks oli veidi tööd teha-arutleda ja ka puhata (oli jaanuari lõpp-veebruari algus ehk vaheaeg eksamisessiooni lõpu ja kevadsemestri alguse vahel). Arutasime Juhani eestvõttel majandusliku stimuleerimise fondide moodustamise teooria küsimusi. Seda oli vaja nii

Rein Otsason asutas uue kommertsipanga, mis sai nimeks Eesti Krediidipank ja alustas tegevust 15. märtsil 1992. Panga asutamisest kuni oma surmani oli ta Eesti Krediidipanga president; 1992–2000 Eesti Krediidipanga juhatuse esimees; 2000–2004 Eesti Krediidipanga nõukogu esimees. Oma abikaasa Valentina Otsasoniga olid nad ka panga suuromanikud. Kasutades ulatuslikku suhete võrgustikku ja oma laialdasi rahandusalaseid teadmisi õnnestus Rein Otsasonil tagada Eesti Krediidipanga püsima jäämine kriisiaastatel 1997–1999, mil mitmed finantsasutused pankrotistustid.

Rein Otsasoni 75. Sünniaastapäeval 24. Mail 2006 asutas Eesti Krediidipank sihtasutuse Rein Otsasoni Fond, mille eesmärgiks sai heategevus ning Eesti noorte õpingute ja teadustegevuse toetamine.

⁹ Budapestis, sealses instituudis kolleegidega kohtumistel oli meil kasutusel vene keel. Omapäid vabal ajal linnas liikudes kasutasime vajadusel peamiselt saksa keelt, mida „pursis“ alla-kirjutatu (keelepraktikat ju peaaegu ei olnud ja stažeerimised Saksamaa ülikoolides olid alles ees, kus õnnestus enam-vähem talutav saksa keel omandada).

Juhani doktoritöö jätkamiseks-lõpetamiseks kui meie uurimisgrupil praktiliselt lepinguliste tööde tegemisel Eesti ministeeriumidele.

Töö ja arutelud kulgesid ladusalt, tegime ise süüa ja kütsime kogu aeg kõvasti ahjusid, et oleks piisavalt soe. Viimane oli meile mõneti probleemiks, sest väljas oli ligi 30 kraadi külma ning hoone ei olnud eriti soojapidav – mõnes kohas oli võimalik seest läbi seina välja vaadata (kuigi TPI-s koolitati kõrgharidusega ehitusinseneri, oli hoone ehituskvaliteet vilets, vastav nõukaaja üldisele töö kvaliteedile; ilmselt ei tehtud ehitamise käigus ka piisavat TPI poolset ehituse järelevalvet). Püüdsime ka suusatada, aga suure külma tõttu ei tulnud sellest suurt midagi välja.

Saun oli aga väga hea, kuigi leiliruumist õue, lumehange hüpates jäid niisked jalatallad väljas naks-naks raja peale kinni, samuti jäi märg käsi välisukse metall-lingile kinni, sest temperatuuride vahed laval, ihul, metallil, lumes ja õhus olid väga suurelt erinevad. Kõige soojem koht oligi saunas ning allakirjutanu ööbiski pärast saunatamist leiliruumis saunalaval. Füüside piisavas soojas hoidmiseks käisime mõned korrad ka Aegviidus poes.

Külm ilm valitses pikalt. Pidasime vastu 3-4 päeva, siis loobusime ja sõitsime Tallinnasse tagasi. Aga siiski lugesime vähemalt teise osa enam-vähem kordaläinuks.

5. Juhani Väljataga väljaspool teadus- ja õppetööd ¹⁰

Juhani Väljataga oli särav isiksus, väga hea õpetaja, hea vestluskaaslane-suhitleja, kokkaja, seeneline, kalastaja ja bridžimängija, samuti kollektsionäär (margid, postkaardid, lennukite mudelid). Tal olid pea alati portfelligi kaasas erinevate maitseainete purgikesed (mida ta soetas külastäikudel Rootsi suuruselt teise linna Göteborgi oma onu juurde), et vajadusel Eestis kodus, aga ka ühistel lõuna- või õhtusöökidel tellitud toitude maitseid veelgi paremaks teha.¹¹

¹⁰ Väljaspool ametlikku tööd ja suhtlemist kutsuti teda väga lähedaste sõprade hulgas lihtsalt „Jussiks“ ja selle vastu ei olnud tal midagi.

¹¹ Näiteks olid meil sisukad ühised pärastlõunad kateedri koosolekute lõppedes TPI majandusteaduskonna hoones Kopli lõpus: kas NSV Liidu riikliku turismiagentuuri Inturist hotell „Tallinn“ Jahisaalis või Inturisti hotell „Viru“ grillbaaris. Juhani helistas vaid näiteks Grilli pr. Ellenile ja palus kohti või Jahisaali baarmen hr. Margusele sama palvega. Selleks ajaks kui me taksodega kohale jõudsime, oli meile vaba laud tellitud kohtade arvuga juba olemas. Samuti olid ka broilerid varrastes küpsemas. Jahisaalis oli sageli meie lemmikroaks *boeuf à la tartare* ehk rahvakeeli böff või ka veiselihatartar. Ja böffi puhul võttis Juhani mõnigi kord oma maitseained täiendavalt kasutusele (ka parimates restoranides ei olnud kõike saadaval – nn nõukaeg). Näiteks, ajalehe „Pealinn“ andmetel (nr 42, 6.12.2021, lk 14) oli grillbaar nii populaarne ja kuulus koht, et „Elizabeth Taylor olevat käinud mitu korda Tallinnas just Viru grillbaari pärast.“ (!?) Palju kiideti ka Viru varieteed, „mida Moskva parteibossidki vaatamas käisid. Polnud nad ju sellist asja kuskil mujal suurel Nõukogudemaal näinud. ... Väga menukas oli variatee Moskva turistide seas, kes tulid ekstra sellepärast Tallinna, et saada osa Nõukogude Lääne (loe: Eesti kui Lääne osariik) hingusest.“ Nii mõnigi kord laias Nõukogude Liidus konverentsidel viibides küsiti – „Mis raha-valuuta teil Eestis on kasutusel?“

Aeg-ajalt otsustas Juhani kaalus alla võtta ja ta kutsus enesele siis mõned sõbrad-kolleegid koju külla ning asus süüa valmistama. Istusime köögis (tal oli ühetoaline korter kesklinnas) ja tekitasime söögiisu, Juhani praadis ja küpsetas, levisid isuäratavad toidulõhnad – Juhani pruukis vaid mineraalvett. Kui toit valmis, asusime end maitsvate roogade ja heade jookidega kostitama, Juhani jäi endiselt ainult mineraalvee juurde – polnud valikut, sest kehakaal pidi vähenema! Juhani vaatas rahulolevalt pealt ning jutustas oma elust huvitavaid lugusid.

* * *

Tänu tema huvitavatele loengutele ettevõtetes-organisatsioonides (sh nõukogude ohvitseridele, piirivalvuritele ja tollitöötajatele), seetõttu ka laialdasele tutvusringkonnale ja populaarsusele ning väga heale vene keele oskusele, ei olnud tema probleem saada tursa kalastamisluba ja üldse Tallinna lähel paadiga viibimise luba.

Juhani oskas Aegna saarel puhates edukalt ühendada ka bridži, ujumise, kalade hankimise võrkudest, kalade suitsutamise ja meeleoluka seltskonna.

* * *

Hea ujujana võistles Juhani üliõpilaspõlves ka Eesti meistritiitli pärast seliliujumises, võisteldes sageli esikoha pärast Albert Norak'uga (8.11.1928–28.03.2015; oli hilisem Eesti NSV rahandusminister 1967–1979, Tallinna Linna RSN Täitevkomitee esimees 1979–1984 ja aastatel 1985–1991 osakonnajuhataja Eesti NSV Ministrite Nõukogu Asjade Valitsuses).

* * *

Juhani sportlase hing lõi kord välja ka ühel suvel Piritas rannas, kui me kolmekesi: dotsent Juhani Väljataga ja tema kaks aspiranti – Tiit Öim ja Matti Raudjärv, olime ühel õhtupoolikul päikest ja merevett nautimas, taevast oli pilvitu ja vesi soe. Vestlesime ja ühel hetkel Juhani ergastus – jookseme liiva peal võidu! Mõeldud, tehtud.¹²

* * *

Tore, filosoofilisel sügavmõttelise lõpuga lugu oli Juhani ükskord Tallinna Sadamas Soome sõitmist alustades. Nimelt, peale saatjatega hüvastijätmist ning tolli- ja piirikontrolli sisenemist, paluti tal oma väike kohver avada ja selgus, et Juhani oli selles

¹² Juhani ja Tiit võistlesid ujumispükstes, Matti oli kohtunikuks ja mõõtis sammudega ca 60 meetrit rannaliival (asusime kesk-rannast hulk maad Merivälja pool ja seal rahvast sel kellaajal enam ei olnud, seega me kedagi ei seganud!). Matti seisis nn finišipaigas käsi püsti ja seda järsult langetades oli start. Juhani sai stardist paremini tulema kui noorem Tiit, kuid Tiit sai ta ca pooltel distantsil kätte ja oli mõõdumas kui Juhani „vana rebasena“ pani oma näpud Tiidule pükste vahele teda veidi pidurdades (see ei olnud keelatud). Tiit, ilmselt kartes, et püksid maha kukuvad, võttis pükse kohandades tempot veidi maha. See andis aga Juhaniile hoogu juurde ning ta lõpetas jooksu napi edumaaga Tiidu ees. Allkirjutanu kahjuks ei mäleta, milline oli võitjale auhind, mille pidi kaotaja võitjale lunastama, aga ka kohtunikul oli õigus sellest auhinnast osa saada.

Juhani ja Tiit proovisid samal päeval Piritas ka võidu ujuda, aga see ebaõnnestus, sest kumbki hakkas pärast starti eri suunas ujuma. Uut katset me aga siiski tegema ei hakanud. Ka ujumisvõistluse katsel pidi Matti kohtunikuks olema.

Kõik olid paari-kolme tunnise puhkeajaga Piritas rahul!

paar latti head täissuitsuvorsti¹³ soome sõpradele suveniiridena külakostiks kaasa võetud. Seda aga ei olnud tol perioodil mingil põhjusel lubatud. Muidugi kutsuti kohale üks kõrge ülemus – ohvitser, kes osutus juhuslikult heaks tuttavaks tänu Juhani loengutele. Ülemus soovitas „suveniirid“ saatjatele tagasi anda ja asi oleks korras olnud. Juhani vaatas ringi, aga tuttavaid inimesi enam ei näinud, mistõttu tuli kaup konfiskeerida. Kõrge ohvitser pidas juhtumit kahetsusväärseks ja lubas, et õhtul „põletatakse“ suveniirid pidulikult ära. Seega oli Juhani tahtmatult ametnikele mõnusa õhtu korraldamisele kaasa aidanud.

* * *

Juhani isa Paul Väljataga (24.04.1907–8.05.2000) oli soetanud 1970-ndate aastate lõpus suvilakrundi Viimsi poolsaare tippu viiva peatee äärde mõnisada meetrit enne tolleaegset ETKVL-i kauplust (täna asub nendes ruumides COOP-i kauplus). Oli tarvis hoone vundamendipostid-betoonorud loodida ning paika panna ja betoneerida. Juhani kutsus oma aspirandid Tiidu ja Matti ühel laupäeval appi.

Ega meil mingeid erilisi loodimisvahendeid peale pika kummivooliku (mille otstes olid klaastorud) ja vee ei olnud. Nendega sai aga päris edukalt töö tehtud. Isa Paul oli nagu brigadiiri rollis – vaja ju ikka nii oma „poissi“ kui veel nooremaid juhendada. Töö kestel tekkis Paulil aga initsiatiiv poodi minna (brigadiiri amet tüüas vist ära?), et ehk on seal suitsuräimi müügil (ega sedagi igapäevaselt saada ei olnud).

Kui isa Paul oli poe poole läinud, naeris Juhani, et „vana“ ei viitsi tööl kaasa lüüa ja nüüd oli hea ettekääne millegi muuga tegeleda. Ega meil seal tegelikult neljale tööd ei jätkunudki, nii et isa võis eesmärgipäraselt poodi küll minna.

Peagi oli Juhani isa Paul kalade ja ka õllega (ka see kraam oli nõukaajal sageli defitsiitne) tagasi. Aga ega me kohe maiustama hakanud. Tegime lubatud töö lõpuni – vundamenditorud said looditud ja maasse betoneeritud! Selleks oli vaevalt pool päeva kulunud. Ja siis oli päris meeldiv heas seltskonnas värskest suitsutatud kalu koos õllega süüa. Ka isa Paul oli mõnusalt seltskondlik ja jutukas inimene ning meil jätkus juttu kauemaks. Oli tõine, hariv, ainest andev ja tore laupäev.

Lõpp – lõpetuseks

Dotsent Juhani Väljataga lahkus meie hulgast sama päeva öösel kui allakirjutanu oma väitekirja autoreferaadid kohustuslikud eksemplarid hommikul (28.05.1982) Tallinna Peapostkontoris adressaatidele välja saatis.

Juhani lahkus noorelt – sama aasta 5. novembril oleks tal alles 50 eluaastat täitunud. Seega ei saanud juhendaja kahjuks oma õpilase ja assistendi väitekirja kaitsmisel (30.06.1982) viibida (küll viibis kaitsmisel aga väitekirja kaasjuhendaja, tolleaegne TPI majandusteaduskonna dekaan /1962–1984/, dotsent Juhani Toomaspoeg /17.04. 1917–9.03.1997/).

¹³ Selline toiduaine (nagu väga paljud teisedki) oli Eestis tol ajal üks paljudest toodetest defitsiitsete kaupade pikas nimekirjas ning ka pea haruldane delikatess meie toiduainekauplustes.

Eesti taasiseseisvumise eel ning järel oleks Juhani Väljataga kindlasti ka ühiskondlikus ja majanduselus aktiivne tegija olnud.

Allakirjutanu usub, et Juhani oleks nii meie konverentsiseeria kui ajakirja väljaandmise heaks kiitnud ja sellele kaasa aidanud ning kindlasti ka ise aktiivne osaleja nii konverentsil esinedes kui ajakirjale sisukate artiklite kirjutamisel autor olnud ja tööde retsenseerimisel kaasa löönud.

Juhani Väljataga oli käesoleva ajakirja peatoimetajale suurepärane õpetaja, väga hea kolleeg, hindamatu teadustööde ja väitekirja juhendaja, eeskujulik mentor ning meenutamist ja mäletamist vääriv sõber.

Sõbralikult,

Teie Matti Raudjärv

teenindusökonoomika kateedri teise lennu lõpetaja

(Juhani Väljataga toleaeagne õpilane, assistent, aspirant ja kolleeg;

tänane Tartu Ülikooli emeeritus; käesoleva ajakirja peatoimetaja)

**SÜNNIPÄEVALISED-JUUBILARID – SEOTUD MEIE AJAKIRJA
VÄLJAANDMISE JA RAHVUSVAHELISE TEADUSKONVERENTSI
KORRALDAMISE NING TOETAMISE JA MENTORLUSEGA**

Sulev Mäeltsemees – 75 (7.08.1947)

Tallinna Tehnikaülikooli emeriitprofessor dr (geograafia-kandidaat, PhD), majanduspoliitika teaduskonverentsi kaas-korraldaja ja pikaajaline aktiivne osaleja (alates esimesest, aastal 1984) ning kolmekeelse rahvusvahelise teadusajakirja „Eesti majanduspoliitilised väitlused“ toimetaja ja ajakirja paljude artiklite autor. Stažeerinud korduvalt ja pikaajaliselt Saksamaa LV ülikoolides (Frankfurt-Main, Osnabrück). 1990. aastate algusest on tema teadus- ja õppetöö olnud kohaliku omavalitsuse ja regionaalpoliitika valdkonnas ning ta on aktiivselt osalenud Eesti kohaliku omavalitsuse taastamisel.

Soovime talle head tervist, edu ja tegusat koostööd.

Pikemalt ajakirja numbris: 1-2017

Lugupidamisega

Konverentsi ja ajakirja toimikond

* * *

Sulev Mäeltsemees – 75 (geboren: 7.08.1947)

Emeritierter Professor Dr. der Technischen Universität Tallinn (Kandidat der Wissenschaften in Geografie, PhD), Mitveranstalter und langjähriger aktiver Teilnehmer der Wissenschaftskonferenz zu Wirtschaftspolitik (seit der ersten Konferenz im Jahre 1984) sowie Redakteur der dreisprachigen internationalen Wissenschaftszeitschrift „Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik“ und Autor zahlreicher Artikel der Zeitschrift. Er hat wiederholt und langfristig an Forschungsaufenthalten an den Universitäten der Bundesrepublik Deutschland teilgenommen (Frankfurt am Main, Osnabrück). Seit Anfang der 1990er Jahre hat sich seine wissenschaftliche und Unterrichtstätigkeit auf Bereiche der lokalen Selbstverwaltung und Regionalpolitik bezogen, und er hat sich aktiv an der Wiederherstellung der lokalen Selbstverwaltung in Estland beteiligt. Wir wünschen ihm eine gute Gesundheit, Erfolg und weiterhin eine aktive Zusammenarbeit.

Länger in der Zeitschriftausgabe: 1-2017

Mit Hochachtung

Arbeitssteam der Konferenz und der Zeitschrift

* * *

Sulev Mäeltsemees – 75 (7.08.1947)

Professor Emeritus, Dr. (Candidate of Geography, PhD) of the Tallinn University of Technology, co-organiser and long-term (since the first one in 1984) active participant of the scientific conference on economic policy, and editor of the international scientific journal *Estonian Discussions on Economic Policy* in three languages and author of many papers in the journal. Has held repeated and long-term fellowships at universities of the Federal Republic of Germany (Frankfurt-Main, Osnabrück). Since 1990 the focus of his research and academic activities has been in the field of local government and regional policy and he has actively participated in the restoration of Estonian local governments. We wish him good health, success and effective cooperation.

More information in the journal issue: 1–2017

Sincerely,

Organising Committee of the Conference and Editorial Team of the Journal

* * *

Armin Rohde – 70 (21.03.1952)

Greifswaldi Ülikooli (Saksamaa LV) emeritprofessor dr. rer. pol., konverentsi kaaskorraldaja ja pikaajaline, aktiivne osaleja (alates aastast 1999) ning kolmekeelse rahvusvahelise teadusajakirja „Eesti majanduspoliitilised väitlused“ toimetuskolleegiumi liige ja ajakirja paljude artiklite autor ning kaasautor koos oma doktorantidega. Soovime talle head tervist, edu ja tulemuslikku koostööd.

Pikemalt ajakirja numbris: 1-2/2018

Lugupidamisega

konverentsi ja ajakirja toimkond

* * *

Armin Rohde – 70 (geboren: 21.03.1952)

Emeritierter Professor Dr. rer. pol. der Universität Greifswald (Bundesrepublik Deutschland), Mitveranstalter der Konferenz und langjähriger, aktiver Teilnehmer (seit dem Jahr 1999) sowie Mitglied des Redaktionskollegiums der dreisprachigen internationalen Wissenschaftszeitschrift „Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik“ und Autor und Co-Autor zahlreicher Artikel zusammen mit seinen Doktoranden. Wir wünschen ihm gute Gesundheit, Erfolg und weitere aktive Zusammenarbeit.

Länger in der Zeitschriftausgabe: 1-2/2018

Mit Hochachtung

Arbeitssteam der Konferenz und der Zeitschrift

* * *

Armin Rohde – 70 (21.03.1952)

Professor Emeritus, Dr. rer. pol. of the Greifswald University (Federal Republic of Germany), co-organiser and long-term (since 1999) active participant of the conference, and member of the editorial team of the international scientific journal *Estonian Discussions on Economic Policy* in three languages and author and co-author together with his doctoral students of many papers in the journal. We wish him good health, success and effective cooperation.

More information in the journal issue: 1-2/2018

Sincerely,

Organising Committee of the Conference and Editorial Team of the Journal

* * *

Klaus Schrader – 60 (4.10.1962)

Sündinud Lank-Latumis (liideti 1.01.1970 Meerbuschi linnaga) Nordrhein-Westfaleni liidumaal Saksamaa LVs. Kieli Ülikooli juures asuva autonoomse Kieli Maailmamajanduse Instituudi (IfW) majandusteadlane. Teaduskonverentside kaaskorraldaja ja aktiivne osaleja Jänedal ning kolmekeelse rahvusvahelise teadusajakirja „Eesti majanduspoliitilised väitlused“ toimetuskolleegiumi liige. Ta lõpetas 1988. aastal Kölni Ülikooli diplomiga (rahvamajandusõpetuse suund); 1998 kaitses samas ülikoolis doktorikraadi (Dr. rer. pol.). Alates 1988 Kieli IfWi teadur, seejärel vanem-ökonoomist ning sama instituudi Majanduspoliitika Keskuse asejuhataja. Jänedal rahvusvahelisel majanduspoliitika teaduskonverentsil (2014–2019), avaldanud meie ajakirjas sisukaid ühisartikleid ning esinenud huvitavate ühissetekannetega (koos Claus-Friedrich Laaseriga, alates 2014). K. Schraderi uurimisvaldkonnad: majanduskriisimaad Euroopa Liidus (EL); majandusintegratsioon laienenud ELs; töajuturupoliitika ja tööhõive arengud; EL ja euro; rahvusvahelise kaubanduse globaliseerumine; majandus- ja finantskriisid; heaoluriik, Saksamaa, Euroopa; EL integratsioon Lõuna- ja Ida-Euroopa maadega; Balti riikide majandus ja majanduspoliitika.

Klaus Schrader on hulk aastaid töötanud koos IfWi hea kolleegi **Claus-Friedrich Laaser**’iga – 67 (sündinud 26.01. 1955 Kielis; omandas Kieli Ülikoolist nii diplomi /1979/ kui doktorikraadi /Dr. sc. pol. – 1990/; 1. novembrist 2020 – pensionil). Nad mõlemad on koos osalenud ja ettekannetega esinenud mitmel aastal meie konverentsil Jänedal, kirjutanud ja avaldanud ühiseid artikleid meie käesolevas ajakirjas. Neil mõlemal on olnud ka samad või sarnased uurimisvaldkonnad. C.-F. Laaser on olnud IfWi Poliitika Koordineerimise Üksuse, Majanduspoliitika Keskuse ja Kommunikatsioonikeskuse liige. Tema viimaste aastate uurimisteedad olid: kaubanduse integratsioon EL-is ja infrastruktuuri roll majandusintegratsiooni käigus.

Soovime neile head tervist, edu ja tegusat koostööd, Claus-Friedrichile ka mõnusat pensionipõlve.

Lugupidamisega
konverentsi ja ajakirja toimkond

PS: Sii võiks lisada – kui meie ajakirja peatoimetaja Matti Raudjärvi stažeeris järjekordselt kolm kuud (november 2015 kuni jaanuar 2016) Kieli Maailmamajanduse Instituudis (IfW) DAADi stipendiaadina, siis tema suurepäraseks ja abivalmis mentoriteks olid Klaus Schrader ja Claus-Friedrich Laaser! Palju tänu neile veelkord toonase sõbraliku abi ja nõuannete eest! Stažeerimine IfWs oli väga sisukas, viljakas ning lävimine sealsete kolleegidega tekitas palju uusi mõtteid tuleviku jaoks.

* * *

Klaus Schrader – 60 (geboren: 4.10.1962)

Wirtschaftswissenschaftler am autonomen Institut für Weltwirtschaft in Kiel (IfW) an der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel in der Bundesrepublik Deutschland. Mitveranstalter und aktiver Teilnehmer der Wissenschaftskonferenzen in Jäneda sowie Mitglied des Redaktionskollegiums der dreisprachigen internationalen Wissenschaftszeitschrift „Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik“. Er absolvierte im Jahre 1988 an der Universität Köln sein Diplomstudium (Fachrichtung Volkswirtschaft); 1998 wurde ihm an derselben Universität der akademische Grad des Doktors (Dr. rer. pol.) verliehen. Seit 1988 Wissenschaftler am Kieler IfW, danach Obervolkswirt und stellvertretender Leiter des Zentrums für Wirtschaftspolitik desselben Instituts. Für die internationalen wirtschaftspolitischen Wissenschaftskonferenzen in Jäneda (2014–2019) hat er in unserer Zeitschrift inhaltsreiche gemeinsame Artikel veröffentlicht und ist mit interessanten gemeinsamen Vorträgen aufgetreten (zusammen mit Claus-Friedrich Laaser, ab 2014). Forschungsbereiche von K. Schrader: Wirtschaftskrisenländer in der Europäischen Union (EU); Wirtschaftsintegration in der erweiterten EU; Entwicklungen der Arbeitsmarktpolitik und der Beschäftigung; die EU und der Euro; Globalisierung des internationalen Handels; Wirtschafts- und Finanzkrisen; Wohlfahrtsstaat, Deutschland, Europa; die Integration der EU mit süd- und osteuropäischen Ländern; Wirtschaft und Wirtschaftspolitik der baltischen Staaten.

Klaus Schrader hat mehrere Jahre gemeinsam mit einem guten Kollegen aus dem IfW gearbeitet, **Claus-Friedrich Laaser – 67 (geboren 1955)**; er erhielt sowohl das Diplom /1979/ wie auch den Doktorgrad /Dr. sc. pol. – 1990/ an der Universität Kiel; seit 1. November 2020 – in der Rente). Beide haben gemeinsam mehrere Jahre lang an unserer Konferenz in Jäneda teilgenommen und Vorträge gehalten sowie gemeinsame Artikel für unsere vorliegende Zeitschrift geschrieben und veröffentlicht. Beide haben auch gleiche oder ähnliche Forschungsbereiche gehabt. C.-F. Laaser ist Mitglied der Einheit der politischen Koordination, des Zentrums für Wirtschaftspolitik und Kommunikationszentrums des IfW gewesen. Seine Forschungsthemen in den letzten Jahren waren: die Integration des Handels in der EU und die Rolle der Infrastruktur im Verlauf der Wirtschaftsintegration.

Wir wünschen beiden gute Gesundheit, Erfolg, weitere aktive Zusammenarbeit, und Claus-Friedrich zusätzlich auch ein angenehmes Rentnerdasein.

Mit Hochachtung
Arbeitssteam der Konferenz und der Zeitschrift

P.S.: Hier könnte angefügt werden – als der Chefredakteur unserer Zeitschrift Matti Raudjärvi wiederum drei Monate lang (November 2015 bis Januar 2016) als Stipendiat von DAAD bei einem Forschungsaufenthalt am Institut für Weltwirtschaft in Kiel (IfW) war, dann waren seine hervorragenden und hilfsbereiten Mentoren Klaus Schrader und Claus-Friedrich Laaser! Nochmals vielen Dank ihnen für die freundliche Unterstützung und Beratung von damals! Der Forschungsaufenthalt am IfW war sehr inhaltsreich, fruchtbar und durch die Begegnungen mit den dortigen Kollegen entstanden viele neue Gedanken für die Zukunft.

* * *

Klaus Schrader – 60 (4.10.1962)

Economist of the independent Kiel Institute for the World Economy (IfW) at the University of Kiel, Federal Republic of Germany. Co-organiser and active participant of the scientific conferences at Jäneda and member of the editorial team of the international scientific journal *Estonian Discussions on Economic Policy* in three languages. He graduated from the University of Cologne 1988 with a diploma (the field of national economy studies); in 1998 he defended his doctoral thesis at the same university (Dr. rer. pol.). Since 1988 a researcher of the Kiel IfW, then a senior economist and deputy head of the Centre of Economic Policy of the same institute. He has published substantial joint papers in our journal and made interesting joint presentations (with Claus-Friedrich Laaser, since 2014) at the international scientific conferences on economic policy at Jäneda (2014–2019). Research areas of K. Schrader: countries in economic crisis in the European Union (EU); economic integration in the enlarged EU; developments of labour market policy and employment; EU and euro; globalisation of international trade; economic and financial crises; welfare state, Germany, Europe; EU integration with countries of Southern and Eastern Europe; economy and economic policy of the Baltic States.

Klaus Schrader has had many years of cooperation with his good colleague at IfW **Claus-Friedrich Laaser – 67 (26.01.1955;** acquired both a diploma (1979) and the doctoral degree at the University of Kiel (Dr. sc. pol. – 1990); since 1 November 2020 – retired). They have both participated and made presentations together at our conference at Jäneda for several years and have written and published joint papers in our journal. They have also both had the same or similar research areas. C.-F. Laaser has been a member of the IfW Policy Coordination Unit, Centre of Economic Policy and Communication Centre. His research subjects in the recent years were: trade integration in the EU, and the role of infrastructure in economic integration.

We wish them good health, success and effective cooperation, to Claus-Friedrich also pleasant retirement.

Sincerely,
Organising Committee of the Conference and Editorial Team of the Journal

P.S.: We should add here – when the chief editor of our journal Matti Raudjärvi had one his fellowship periods of three months (from November 2015 to January 2016) at the Kiel Institute for the World Economy (IfW) with a DAAD scholarship, Klaus Schrader and Claus-Friedrich Laaser were his wonderful and helpful mentors! Many thanks to them again for their friendly assistance and advice at that time! Fellowship at IfW was very substantial and fruitful and communication with the colleagues there gave a lot of new ideas for the future.

* * *

Jüri Sepp – 70 (9.09.1952)

Sündinud Tallinnas. Lõpetas 1970. aastal Tallinna 42. Keskkooli ning 1975. aastal Tartu Ülikooli (TÜ) majandus-teaduskonna majandusküberneetika erialal. Pärast ülikooli lõpetamist elas aastaid Elvas, seejärel Tartus ning Eesti taasiseseisvumise järel tänaseni Tartu vallas Maarja-Magdaleena külas.

1977–1981 oli ta TÜ-s aspirantuuris. Majandusteaduse kandidaadi kraadi kaitses ta 1982. aastal Eesti Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudis. Juhendajaks oli Tallinna Polütehnilise Instituudi (TPI, hilisem Tallinna Tehnikaülikool /TTÜ) majandusteaduskonna professor, hilisem akadeemik (1994) ja Riigikogu liige (1992–2003) majandusdoktor Uno Mereste ning töö teemaks: „Jaekäibe aastasisesed kõikumised kaubandus-organisatsioonides“.

Töötas TÜ majandusteaduskonnas teadurina (1975–1980), vanemõpetajana (1980–1984), dotsendina (1984–1994) ja majanduspoliitika professorina (1994–2020). Viimases ametis oli ka majanduspoliitika õppetooli juhataja. Aastatel 1990–1992 oli kaubandusministeriumis aseminister. Aastatel 1998–2008 oli Eesti Panga Nõukogu liige; 1996–2005: TÜ majandusteaduskonna dekaan; 1994–2021: TÜ nõukogu liige. Stažeerinud korduvalt ja pikaajaliselt Saksamaa LV ülikoolides ja teadusasutustes (Frankfurt-Main, Hamburg jt). Emeriteerus aastal 2020.

Tunnustused: Tartu Ülikooli suur medal (2005); riiklik tunnustus „Valgetähe IV klassi teenetemärk“ (2008)¹; Tartu Ülikooli väike medal (2012); Tartu Ülikooli teenetemärk (2015); Tartu Ülikooli teenetemärk "100 semestrit Tartu Ülikoolis"(2020).

Tartu Ülikooli emeriitprofessor dr (majanduskandidaat, PhD-filosoofiadoktor) Jüri Sepp, on olnud majanduspoliitika teaduskonverentside kaaskorraldaja ja aktiivne osaleja

¹ https://et.wikipedia.org/wiki/J%C3%BCri_Sepp#cite_note-1

(oli alates esimesest konverentsist-kogumikust aastal 1984, teisest konverentsist-kogumikust aastal 1994 ja edasi igal aastal kuni aastani 2006 toimkonna liige) ning tänase kolmekeelse rahvusvahelise teadusajakirja „Eesti majanduspoliitilised väitlused / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Estonian Discussions on Economic Policy“ eelkäija – teaduskogumiku – kaastöötaja ja kogumiku paljude sisukate artiklite autor, samuti tubli retsensent, hea koostööpartner kogu eeltoodud perioodil (1984, 1994–2006) – seda kõike ka tagant järgi hinnates, meie tegevuse nõ esimesel perioodil.

2006. aasta 14. konverentsi lõpetamisel kokkuvõtteid tehes taandas Jüri Sepp ennast ootamatult toimkonnast, ja loobus seega nii järgmiste konverentside kaaskorraldamisest kui kogumiku – tulevase ajakirja kaasväljaandmisest.² Et kogumikust peatselt, juba järgmisel aastal ajakiri kujuneb, ei kujutanud toimkonnas vist keegi ette. Kusjuures nelja-vieeaastase pingelise töö (mida vedas peatoimetaja Matti Raudjärv ja konsultandina toetas Ruth Tammeorg) tulemusel Scopusega saavutati suurepärase tulemus – 2019. aastast on ajakirja artiklid Scopuse andmebaasis ja Eesti Teadusinfosüsteemi (ETIS) 1.1, so kõrgeimal tasemel.

Soovime talle head tervist, edu ja õnne!

Lugupidamisega
konverentsi ja ajakirja toimikond

* * *

Jüri Sepp – 70 (geboren: 9.09.1952)

Geboren in Tallinn. Er hat im Jahre 1970 die 42. Oberschule Tallinn und im Jahre 1975 die Wirtschaftsfakultät an der Universität Tartu (TÜ) im Fachgebiet Wirtschaftskybernetik absolviert.

1977–1981 hat er in der Aspirantur an der Universität Tartu (TÜ) studiert. Den Grad des Kandidaten in Wirtschaftswissenschaften hat er im Jahre 1982 am Institut für Wirtschaft der Akademie der Wissenschaften Estlands verteidigt, das Thema seiner Arbeit war: „Innerjährliche Schwankungen des Einzelhandelsumsatzes in den Handelsorganisationen“.

Er arbeitete an der Wirtschaftsfakultät der Universität Tartu (TÜ) als Wissenschaftler (1975–1980), als Oberlehrer (1980–1984), als Dozent (1984–1994) und als Professor für Wirtschaftspolitik (1994–2020). In der letzten Amtsposition war er auch Leiter des Lehrstuhls für Wirtschaftspolitik. In den Jahren 1990–1992 war er stellvertretender Minister im Handelsministerium. In den Jahren 1998–2008 war er Mitglied des Rates der Estnischen Bank; 1996–2005: Dekan der Wirtschaftsfakultät der Universität Tartu (TÜ); 1994–2021: Mitglied des Rates der Universität Tartu (TÜ). Er hat wiederholt und

² Märkus: eraldi üksikasjalisem sõnum Jüri Sepa loobumisest, sellega seonduvast edasisest toimkonna arendustegevusest ja muust analoogsest, loe käesoleva ajakirja lõpus: „Täiendused kroonika all rubriigile A“. Kuna see pole kolleegidele teistest riikidest piisavalt huvitav ega tähtis, siis avaldame selle ainult eesti keeles.

langfristig an Forschungsaufenthalten an den Universitäten und Wissenschaftsinstitutionen der Bundesrepublik Deutschland teilgenommen (Frankfurt am Main, Hamburg u. A.). Er emeritierte im Jahre 2020.

Der emeritierte Professor Dr. der Universität Tartu (Kandidat der Wirtschaftswissenschaften, PhD – Doktor der Philosophie) Jüri Sepp ist ein Mitveranstalter und ein aktiver Teilnehmer der wirtschaftspolitischen Wissenschaftskonferenzen gewesen (seit der ersten Konferenz und dem Sammelband des Jahres 1984, ebenfalls Mitglied des Arbeitsteams seit der zweiten Konferenz und dem Sammelband des Jahres 1994, und weiterhin jedes Jahr bis zum Jahre 2006), er ist ebenso ein Mitredakteur des wissenschaftlichen Sammelbandes – des Vorgängers der heutigen dreisprachigen internationalen Wissenschaftszeitschrift „Eesti majanduspoliitilised väitlused / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Estonian Discussions on Economic Policy“ – und der Autor von mehreren inhaltsreichen Artikeln sowie ein fleißiger Rezensent und ein guter Zusammenarbeitspartner während der ganzen vorangegangenen Periode (1984, 1994–2006) gewesen – wenn man das alles auch im Nachhinein bewertet, sozusagen in der ersten Periode unserer Tätigkeit.

Im Jahre 2006 hat Jüri Sepp sich bei den Zusammenfassungen zum Abschluss der 14. Konferenz unerwartet vom Arbeitsteam zurückgezogen und verzichtete damit auf die Mitveranstaltung der darauffolgenden Konferenzen wie auch auf die Mitherausgabe des Sammelbandes – der zukünftigen Zeitschrift.³ Dass aus dem Sammelband bereits im nächsten Jahr eine Zeitschrift werden würde, hätte sich im Arbeitsteam wohl niemand vorstellen können. Dabei ist nach vier-fünf Jahren anstrengender Arbeit (unter der Leitung des Chefredakteurs Matti Raudjärv und unterstützt durch die Beraterin Ruth Tammeorg) ein hervorragendes Ergebnis mit Scopus erreicht worden – seit dem Jahr 2019 sind die Artikel der Zeitschrift in der Datenbank von Scopus und im Estnischen Wissenschaftsinformationssystem (ETIS) auf 1.1, d. h. auf dem höchsten Niveau.

Wir wünschen ihm gute Gesundheit, Erfolg und Glück!

Mit Hochachtung
Arbeitsteam der Konferenz und der Zeitschrift

* * *

Jüri Sepp – 70 (9.09.1952)

Born in Tallinn. Graduated from the Tallinn Secondary School No. 42 in 1970 and the Faculty of Economics of the University of Tartu in 1975 in the speciality of economic cybernetics.

³ Anmerkung: eine separate und ausführlichere Mitteilung über den Verzicht von Jüri Sepp, über damit zusammenhängende weitere Entwicklungsaktivitäten des Arbeitsteams und sonstige analoge Infos finden Sie am Ende der vorliegenden Zeitschrift: „Ergänzungen zur Unterrubrik A der Chronik“. Da es für die Kollegen aus anderen Ländern nicht interessant oder von Bedeutung genug ist, veröffentlichen wir es nur auf Estnisch.

From 1977–1981 he had post-graduate studies at the University of Tartu. He defended his thesis of the candidate of economics in 1982 at the Institute of Economics of the Estonian Academy of Sciences, the subject of his paper: Annual Variations of Retail Sales in Trade Organisations.

He was employed as a researcher (1975–1980), senior teacher (1980–1984), associate professor (1984–1994) and professor of economic policy (1994–2020) at the Faculty of Economics of the University of Tartu. At his last position also the head of the Chair of Economic Policy. From 1990–1992 he was the Deputy Minister of the Ministry of Trade. From 1998–2008 he was a member of the Supervisory Board of the Bank of Estonia; 1996–2005: Dean of the Faculty of Economics of the University of Tartu; 1994–2021: member of the Council of the University of Tartu. Has held repeated and long-term fellowships at universities of the Federal Republic of Germany (Frankfurt-Main, Osnabrück). He became an emeritus in 2020.

Professor Emeritus of the University of Tartu, Dr. (Candidate of Economics, PhD – Doctor of Philosophy) Jüri Sepp has been a co-organiser and active participant of the scientific conferences on economic policy (was a member of the organising committee starting from the first conference/collection in 1984, the second conference/collection in 1994 and then every year until 2006) and a co-editor and author of substantial papers in the predecessor of the current international scientific journal in three languages *Eesti majanduspoliitilised väitlused / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Estonian Discussions on Economic Policy* – the collection of research papers – also an efficient reviewer and good cooperation partner during the whole above-mentioned period (1984, 1994–2006) – all this also when we look back at our so-to-say first period of activities.

In 2006, when drawing conclusions at the completion of the XIV conference, Jüri Sepp unexpectedly resigned from the organising committee and thus stopped being a co-organiser of the next conferences and co-publisher of the collection – the future journal.⁴ Probably noone in the team imagined that the collection would become a journal soon, already next year. But four-five years of intense work (led by chief editor Matti Raudjärvi and supported by Ruth Tammeorg as a consultant) with Scopus had led to a remarkable achievement – the papers of the journal have been in the Scopus Database and at the highest, i. e. 1.1 rank of the Estonian Research Information System (ETIS) since 2019. We wish him good health, success and happiness!

Sincerely,

Organising Committee of the Conference and Editorial Team of the Journal

⁴ Note: Read more information about the resignation of Jüri Sepp, the related development activities of the organising committee, etc. in a separate article at the end of this journal: „In addition to Subsection A of the Chronicles“. As this is not interesting or relevant enough for colleagues from other countries, we are publishing it in Estonian only.

AASTA 2022 – MEIE KOOSTÖÖPARTNERIL, SAKSA TEADUSKIRJASTUSEL, TÄITUB 60 AASTAT ASUTAMISEST

Väljaandja

60 aastat on Berliner Wissenschafts-Verlag¹ olnud kodu humanitaarteadustes ja kuulub nüüd pereettevõtte kirjastusgruppi. Igal aastal peegeldab umbes 100 uut väljaannet ja 9 ajakirja meie kogemusi kvaliteediteadlikus kirjastamisel ja tihedaid kontakte Berliini kui teaduskoha juhtivate institutsioonidega. Koos riiklike ja rahvusvaheliste toimetuskolleegiumide ja teadusasutustega avaldame umbes 65 publikatsioonide sarja. Praegu on saadaval kokku ligi 2000 tiitlit publikatsioone.

Programm

Programmiliselt keskendutakse sotsiaal- ja humanitaarteadustele. 60-aastase traditsiooniga spetsialiseerunud kirjastajana säilitab Berliner Wissenschafts-Verlag interdistsiplinaarset programmi õiguse, poliitika ja majanduse, samuti ajaloo ja avaliku halduse valdkonnas.

Keskendume teemadele Ida-Euroopa õiguses ja Ida-Euroopa uuringutes, Põhja-Euroopa uuringutes ning Berliini, Brandenburgi ja Preisimaa ajaloos. Viimases valdkonnas on Berliner Wissenschafts-Verlag üks juhtivaid spetsialiseerunud kirjastajaid Saksamaal.

Kirjastuse ajalugu

1962. aastal Berliin-Dahlemis asutatud Berliner Wissenschafts-Verlag võib vaadata tagasi ajaloole, mis oli Berliini linnaga algusest peale tihedalt seotud. Arno Spitz, kes naasis Berliini 1961. aastal Berliini müüri ehitamise puhul, seadis endale eesmärgiks anda oma panus ida ja lääne vahelise sotsiaalse ja poliitilise vastasseisu ületamiseks kirjastuse asutamisega. Sellest tulenevalt ehitas ta järgnevatel aastatel üles oma kirjastusprogrammi rahvusvahelise õiguse, politoloogia ja politoloogia valdkonnas – pöörates erilist tähelepanu Ida-Euroopa uuringutele ja Berliini teemadele.

2002. aastal sai kirjastus uue nime, mida ta kannab ka tänapäeval: Berliner Wissenschafts-Verlag. Uus kirjastuse juhtkond ehitas programmi peamiselt õigusvaldkonnale – õigusajalugu, ja seada uued prioriteedid avalikus halduses ja majanduses ning keskkonna ja energeetika küsimustes.

2011. aastal võttis Berliner Wissenschafts-Verlag üle Pro Universitate Verlag GmbH kui Imprint Verlag.

¹ Tõlgitud allikast: Berliner Wissenschafts-Verlag. [<https://www.bwv-verlag.de/ueberuns>] 11.05.2022; lisaks ka:

<https://www.bwv-verlag.de/diemediengruppeourmediagroup>

<https://www.bwv-verlag.de/kooperationspartner>

<https://www.bwv-verlag.de/listview?link=0700000>

<https://www.bwv-verlag.de/listview?link=0300000>

Alates 2015. aastast kuulub Berliner Wissenschafts-Verlag Franz Steiner Verlagile Stuttgardis ja seega ka meediagrupperi Deutscher Apotheker Verlag.

Sõbralik ja edukas koostöö saksa kirjastuse Berliner Wissenschafts-Verlag ja eesti kirjastuse Mattimar OÜ vahel ajakirja „Eesti majanduspoliitilised väitlused“ väljandmisel on toimunud alates aastast 2001. Selle nimetuse all on ajakiri ilmunud aastast 2007, asutatud on aga aastal 1984.

Palju õnne ja viljakat koostööd,
mai 2022, Tallinn-Eesti

Mattimar OÜ ning teadusajakirja „Eesti majanduspoliitilised väitlused“ toimetus
ja
peatoimetaja Matti Raudjärv

DAS JAHR 2022 – UNSER PARTNER, DEUTSCHER WISSENSCHAFTSVERLAG, VOLLENDET 60 JAHRE GRÜNDUNG

Der Verlag

Seit 60 Jahren ist der Berliner Wissenschafts-Verlag¹ in der geisteswissenschaftlichen Fachwelt zu Hause und mittlerweile Teil einer familiengeführten Verlagsgruppe. Jährlich ca. 100 Neuerscheinungen sowie 9 Zeitschriftenspiegeln unsere Erfahrung im qualitätsbewussten Publizieren und die engen Kontakte zu führenden Institutionen des Wissenschaftsstandorts Berlin. Gemeinsam mit nationalen und internationalen Herausgeberorganisationen und Forschungsinstitutionen geben wir rund 65 Schriftenreihen heraus. Insgesamt sind derzeit knapp 2.000 Titel lieferbar.

Das Programm

Programmatisch liegt der Verlagsschwerpunkt in den Sozial- und Geisteswissenschaften. Als Fachverlag mit 60 Jahren Tradition pflegt der Berliner Wissenschafts-Verlag ein interdisziplinäres Programm aus den Bereichen Recht, Politik und Wirtschaft, Geschichte sowie öffentliche Verwaltung.

Regionale Schwerpunkte setzen wir im Ostrecht und der Osteuropaforschung, in der Nordeuropaforschung und in der Geschichte Berlins, Brandenburgs und Preußens. Im letztgenannten Bereich zählt der Berliner Wissenschafts-Verlag zu den führenden Fachverlagen Deutschlands.

Verlagsgeschichte

1962 in Berlin-Dahlem als "Berlin Verlag Arno Spitz" gegründet, kann der Berliner Wissenschafts-Verlag auf eine Geschichte zurückblicken, die von Anfang an eng mit der Stadt Berlin verbunden war. Der anlässlich des Mauerbaus 1961 nach Berlin zurückgekehrte Arno Spitz setzte sich mit der Verlagsgründung das Ziel, einen Beitrag zur Überwindung der gesellschaftlichen und politischen Konfrontation zwischen Ost und West zu leisten. Dementsprechend baute er in den folgenden Jahren sein Verlagsprogramm auf den Gebieten Völkerrecht, Staatslehre und Politikwissenschaft auf – mit den besonderen Schwerpunktbereichen Osteuropakunde und Berlin-Themen. 2002 erhielt der Verlag einen neuen Namen, den er bis heute trägt: Berliner Wissenschafts-Verlag. Die neue Verlagsleitung baute das Programm vor allem im Bereich Recht | Rechtsgeschichte deutlich aus und setzte mit Öffentlicher Verwaltung & Wirtschaft sowie Umwelt & Energie neue Schwerpunkte.

¹ Quelle: Berliner Wissenschafts-Verlag. [<https://www.bwv-verlag.de/ueberuns>] 11.05.2022;
<https://www.bwv-verlag.de/diemediengruppeourmediagroup>
<https://www.bwv-verlag.de/kooperationspartner>
<https://www.bwv-verlag.de/listview?link=0700000>
<https://www.bwv-verlag.de/listview?link=0300000>

2011 übernahm der Berliner Wissenschafts-Verlag den Pro Universitate Verlag GmbH als Imprint Verlag.

Seit 2015 gehört der Berliner Wissenschafts-Verlag zum Franz Steiner Verlag in Stuttgart und damit zur Mediengruppe Deutscher Apotheker Verlag.

Seit 2001 besteht eine freundschaftliche und erfolgreiche Zusammenarbeit zwischen dem Berliner Wissenschafts-Verlag und dem estnischen Verlag Mattimar OÜ bei der Herausgabe der wissenschaftlichen Zeitschrift „Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik“. Unter diesem Namen erscheint die Zeitschrift seit 2007, wurde aber erst 1984 gegründet.

Herzlichen Glückwunsch und fruchtbare Zusammenarbeit,

Mai 2022, Tallinn-Estland

Herausgeber von Mattimar OÜ/GmbH und der wissenschaftlichen Zeitschrift
„Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik“
und
Chefredakteur Matti Raudjärv

THE YEAR 2022 – OUR COOPERATION PARTNER, GERMAN RESEARCH PUBLISHING, COMPLETES 60 YEARS OF ESTABLISHMENT

The Publisher

For 60 years, the Berliner Wissenschafts-Verlag has been at home in the humanities and is now part of a ¹family-run publishing group.

Every year about 100 new publications and 9 journals reflect our experience in quality-conscious publishing and the close contacts to leading institutions of Berlin as a science location. Together with national and international editorial boards and research institutions, we publish around 65 series of publications.

A total of almost 2,000 titles are currently available.

The Program

Programmatically, the publishing focus is on the social sciences and humanities. As a specialist publisher with 60 years of tradition, the Berliner Wissenschafts-Verlag maintains an interdisciplinary programme in the fields of law, politics and economics, history and public administration.

We focus on regional areas in Eastern European law and eastern European studies, in northern European studies and in the history of Berlin, Brandenburg and Prussia. In the latter area, the Berliner Wissenschafts-Verlag is one of the leading specialist publishers in Germany.

History of the publishing house

Founded in 1962 in Berlin-Dahlem as "Berlin Verlag Arno Spitz", the Berliner Wissenschafts-Verlag can look back on a history that was closely linked to the city of Berlin from the very beginning. Arno Spitz, who returned to Berlin on the occasion of the construction of the Berlin Wall in 1961, set himself the goal of making a contribution to overcoming the social and political confrontation between East and West by founding the publishing house. Accordingly, in the following years he built up his publishing program in the fields of international law, political science and political science – with a special focus on Eastern European studies and Berlin topics.

In 2002, the publishing house received a new name, which it still bears today: Berliner Wissenschafts-Verlag. The new publishing management significantly expanded the program, especially in the area of Law: Legal History, and set new priorities with Public Administration & Economy as well as Environment & Energy.

¹ Source: Berliner Wissenschafts-Verlag. [<https://www.bwv-verlag.de/ueberuns>] 11.05.2022;
<https://www.bwv-verlag.de/diemediengruppeourmediagroup>
<https://www.bwv-verlag.de/kooperationspartner>
<https://www.bwv-verlag.de/listview?link=0700000>
<https://www.bwv-verlag.de/listview?link=0300000>

In 2011, the Berliner Wissenschafts-Verlag took over Pro Universitate Verlag GmbH as Imprint Verlag.

Since 2015, the Berliner Wissenschafts-Verlag has belonged to Franz Steiner Verlag in Stuttgart and thus to mediengruppe Deutscher Apotheker Verlag.

Friendly and successful cooperation between the German publishing house Berliner Wissenschafts-Verlag and the Estonian publishing house Mattimar OÜ in publishing the scientific journal “Estonian Discussions on Economic Policy” has taken place since 2001. The magazine has been published under this name since 2007, but was founded in 1984.

Congratulations and fruitful cooperation,

May 2022, Tallinn-Estonia

Editor of Mattimar OÜ/Ltd and the scientific journal
“Estonian Discussions on Economic Policy”
and
editor-in-chief Matti Raudjärv

PROFESSOR JANNO REILJANI 70. SÜNNIAASTAPÄEVA TÄHISTAMINE
TARTU ÜLIKOOLI MAJANDUSTEADUSKONNAS

Janno Reiljan

Janno Reiljan (1951–2018) oli majandusteaduskonna uuendaja, kes võitis murrangulistel 1990. aastatel vastutuse teaduskonna arengu eest dekaanina ja seejärel arendusprodekaanina. Sellest ajast on pärit paljud majandusteaduskonna tegevuse tänased aluspõhimõtted – teadustöö ja rahvusvahelise koostöö tähtsustamine, õppematerjalide ja üliõpilastööde kvaliteet, doktorantide suvekool. Janno Reiljan lõpetas majandusküberneetika eriala 1975. aastal *cum laude*, kaitses kandidaadiväitekirja Moskva Riiklikus Ülikoolis 1980. aastal ja doktoritöö Tartu ülikoolis 1991. aastal, sai 1992. aastal TÜ korraliseks professoriks. Tema teeneks oli ülikoolis välismajanduse õpesuuna rajamine. Janno Reiljan aitas järjekindlalt kaasa Eesti riigi taastamisele, töötades 1992. aastal peaministri nõunikuna, hiljem Riigikogu IX, X ja XI koosseisu liikmena. Seejuures suutis ta alati säilitada huumori-meelt, mis aitas üle saada raskustest ja innustas kaaslasi.

Janno Reiljan (1951–2018) was the innovator of the School of Economics and Business Administration who was responsible for its development as a Dean and Vice Dean for Development in the groundbreaking period of the 1990s. Many basic principles that are valid today, such as the importance of research and international cooperation, quality of study materials and theses, as well as doctoral students' summer camp were initiated during that time.

Janno Reiljan graduated from the Tartu State University in 1975 with *cum laude* in the speciality of economic cybernetics, defended his candidate of science (PhD) dissertation in 1980 at the Moscow State University and his doctor of science degree at the University of Tartu in 1991. He became a full professor in 1992. To him belongs the merit of starting international economics studies at the University of Tartu. Janno Reiljan contributed consistently to the restoration of Estonian state being an advisor to the Prime Minister in 1992 and member of the IX and X Riigikogu (Parliament of Estonia). He was also a man of good sense of humor that helped to face challenges and inspired many people.

Professor Janno Reiljan oleks 8. oktoobril 2021. aastal saanud 70.aastaseks. Kahjuks lahkus ta meie hulgast juba 23. jaanuaril 2018. aastal. Tartu Ülikooli majandusteaduskond ja vilistlasühing Hermes korraldasid 8. oktoobril 2021 aastal DELTA õppehoones Tartus professor Janno Reiljani 70. sünniaastapäeva tähistamiseks kokkusaamise. Avasõnad ütles Tartu Ülikooli majandusteaduskonna juhataja professor Kadri Ukrainski, kes ise on kaitsnud oma doktoritöö Janno Reiljani juhendamisel. Seejärel andis professor Urmas Varblane ülevaate Janno Reiljani elukäigust ja tema panusest Eesti riigi, majandusteaduse ja majandusteaduskonna arengusse.

Keskseks sündmuseks kujunes Janno Reiljani mälestustahvli avamine majandusteaduskonna Teerajajate seinal, mis on rajatud meenutamaks Tartu Ülikooli majandusteaduskonna arengu seisukohalt väga olulisi isikuid. Teerajajate seinal on Janno Reiljani kõrval veel järgmised majandusteadlaste mälestustahvlid: poliit-ökonoomia professor Adolph Wagner (1835–1917), statistika professor Etienne Laspeyres (1834–1913), majandusgeograafia professor Edgar Kant (1902–1978), ettevõtetmajanduse professor Eduard Poom (1902-1986), kaubandusökonoomika professor Karl-Feliks Sauks (1915–1983), rahanduse professor akadeemik Raimund Hagelberg (1927–2012), statistika professor akadeemik Uno Mereste (1928–2009), majandusajaloo professor Valner Krinal (1929-2014).

Mälestustahvli avamisele järgnesid arvukad sõnavõttud Janno Reiljani õpingukaaslastelt, kolleegidelt õppejõududelt, arvukatelt õpilastelt ja perekonna esindajatelt. Meenutustes rõhutati, et Janno Reiljani elu oli tihedalt seotud Tartu Ülikooli majandusteaduskonnaga. Ta lõpetas 1975. aastal *cum laude* majandusküberneetika eriala, millele järgnes aspirantuur ja kandidaadiväitekirja kaitsmine Lomonossovi nim. Moskva Riiklikus Ülikoolis (Moskva RÜ) 1980. aastal ning doktoritöö kaitsmine Tartu Ülikoolis 1991. aastal, millele järgnes Tartu Ülikooli korraliseks professoriks valimine 1992. aastal. Janno Reiljan kui majandusteadlane ja suurepärane juht panustas oma tähelepanuväärse tegevusega nii Tartu Ülikooli ja selle majandusteaduskonna, aga ka tervikuna kogu Eesti riigi arengusse.

Tartu Ülikooli majandusteaduskonna õppejõuna alustas ta 1980. aastal, kui saabus Moskva RÜ-st pärast edukat kandidaadiväitekirja kaitsmist tagasi majandusküberneetika ja statistika kateedrisse. Janno Reiljan arendas sel perioodil edasi kandidaaditöös alustatud kvantitatiivsete meetodite kasutamist majandusanalüüsis, pöörates eriti rõhku faktoranalüüsi ühendamisele regressioonimudelitega. Väga olulise tõuke tema teadustööle andis võimalus 1983. aasta sügisel minna kümneks kuuks DAADI (*Deutscher Akademischer Austauschdienst*) stipendiumiga Bonni Ülikooli. Sellest tekkis uus teadussuund – otsustusprotsesside matemaatiline modelleerimine, mille tulemusena ilmus Moskvast 1989. aastal monograafia “Juhtimisotsuste analüütilised alused”. Selle töö põhjal kaitses ta ka Tartus oma doktoritöö.

1980. aastate lõpus alanud siirdeprotsesside käigus hakkasid toimuma ka muutused Tartu Ülikooli majandusteaduskonnas. Ühe muudatuste suunana nähti suurt vajadust hakata õpetama aineid, mis on seotud rahvusvahelise majanduse ja rahvusvahelise ettevõtlusega. Selleks õpesuuna arendamise eest võttis vastutuse Janno Reiljan. Hea toetuse andis sellele võimalus 1989. aasta sügisel suunduda kümneks kuuks jälle DAAD

stipendiumiga Saksamaale Kieli Ülikooli, sh Kieli Maailmamajanduse Instituuti /Kieli MMI/, mis on välismajanduse suunas maailmas üks juhtivaid keskusi. Samal ajal oli välismajanduse suuna teine arendaja Urmas Varblane stažeerimas Augsburgi Ülikoolis, samuti DAAD stipendiumiga. See võimaldas 1990. aastal Tartu Ülikooli majandusteaduskonnas käivitada välismajanduse alase õppe- ja teadussuuna, millest kujunes väga tugev akadeemilise järelkasvu pakkuja nii majandusteaduskonnale kui Eestile tervikuna. Välismajanduse eriala lõpetanute hulgas on Euroopa Komisjoni kõrgeid ametnikke, Eesti Vabariigi ministreid ja ka peaminister, samuti suurte ettevõtete tegevjuhte. Oma arendustöö juures pööras J. Reiljan väga suurt tähelepanu rahvusvahelistele suhetele ja koostööle välispartneritega. Juba 1990. aastate keskel suutis ta saada teadustööle rahastust erinevatest välismaistest allikatest, näiteks *Volkswagen Stiftung*, *Konrad Adenauer Stiftung*, *Maailmapank* jne. Sellel perioodil uuris ta intensiivselt siirdetsessiooni läbivate väikeriikide majandusliku konkurentsivõime küsimusi ja konkurentsivõime mõõtmise probleeme. Janno Reiljan juhtis mitmeid teadusuuringuid: “Eesti majanduskeskkonna mõju konkurentsivõimele” (1995–1998), “Eesti majanduse konkurentsivõime ühinemisel Euroopa Liiduga” (1999–2003) ning “Eesti jätkusuutliku ja tasakaalustatud arengu strateegiad ühinemisel Euroopa Liiduga” (2003–2007).

Kuid Janno Reiljan ei piirdunud vaid ühe õppesuuna ja teadussuuna arendamisega, vaid võttis murrangulistel 1990. aastatel vastutuse kogu teaduskonna arengu eest dekaanina (1993–1996) ja seejärel arendusprodekaanina (1996–1999). Ta oli nende teaduskonna töötajate hulgas, kes võitlesid Tartu Ülikooli ümberkujundusprotsessis majandusteaduskonna püsijäämise eest. Koos kolleegidega koostas J. Reiljan majandusteaduskonna strateegilise arengukava, millest on pärit paljud seniseni kehtivad majandusteaduskonna tegevuse aluspõhimõtted – teadustöö ja rahvusvahelise koostöö tähtsustamine, õppematerjalide ja üliõpilastööde kvaliteet, doktorantide suvekool. Tema kui arendusprodekaani juhtimisel toimus ka majandusteaduskonna uue kodu Oeconomicumi kujundamine ja uude õppehoonesse kolimine 1999. aastal.

Ülimalt oluline oli majandusteaduskonna arengu seisukohalt töö, mida Janno Reiljan tegi akadeemilise järelkasvu loomisel. Ta algatas välismajanduse seminari idee, millest kasvas välja majandusteaduskonna doktorikool, mis sel suvel tähistab juba 23. aastapäeva. J. Reiljani juhendamisel kaitsti kokku viis doktoritööd ja kümneid magistratööd. J. Reiljani poolt juhendatud doktorandid on juba tunnustatud teadlased ja Tartu Ülikooli majandusteaduskonna õppejõud. Maaja Vadi on juhtimise professor, Urmas Varblane on rahvusvahelise ettevõtetemajanduse professor, Kadri Ukrainski on teadus- ja innovatsioonipoliitika professor.

Janno Reiljan oli majandusteadlane, kelle jaoks oli oluline, et teadmised jõuaksid ka tegelikult riigi juhtimisse. See ilmnis juba ammu enne Eesti iseseisvuse taastamist, kui ta oli aktiivne osaleja Noorte Majandusteadlaste Klubi (NMK) tegevuses. See organisatsioon koondas 1980. aastatel aktiivseid noori majandusteadlasi, kes arutasid võimalusi, kuidas Eesti majanduse juhtimist saaks paremaks muuta. Klubi initsiatiivil toimusid Eestis sel perioodil iga-aastased konverentsid.¹ Neis aruteludes tekkinud

¹ NMK tegevusest ja ka teiste kolleegide stažeerimisest Saksamaa ülikoolides (Toomas Haldma, Sulev Mäeltsemees, Matti Raudjärv /november-detsember 1989 üheaegselt Janno Reiljaniga Kieli

mõtteid sidus J. Reiljan edaspidi edukalt uute teadmistega, mis võimaldas tal ülikoolitöö kõrvalt 1990. aasta alguses töötada Eesti Vabariigi Peaministri Tiit Vähi majandusnõunikuna. Kuid sügavam sekkumine Eesti riigi juhtimisse toimus siis, kui Janno Reiljan liitus Eestimaa Rahvaliiduga. Selle tulemusena osutus ta valitus Riigikokku ja seal töötas ta aastatel 1999–2007 Riigikogu IX, X ja XI koosseisu liikmena. Oma teadmisi Eesti majandusest ja selle arenguprobleemidest sai Janno Reiljan kasutada 2003–2004. aastal ka Euroopa Parlamendi vaatlejaliikmena.

Tartus, aprill 2022

Professor akadeemik Urmas Varblane

Õpilane, kolleeg ja sõber

Ülikooli majandusteaduskonnas ja ülikooli samas hotellis, mille kõrval asus Kieli MMI-IfW-Kiel suurepärase majandusraamatukogu – ZBW/, Jüri Sepp, Urmas Varblane), arenes välja majanduspoliitika tegevussuund, kus Janno Reiljan aktiivselt osales. Nimelt toimus mais 1984 kolmepäevane nn laevakonverents mootorlaeval „Vanemuine“ (Tartu-Väraska-Pihkva-Väraska-Tartu; sõites toimus laeval ka konverentsitöö kolmes sektsioonis) ja avaldati teadusartiklite-teeside kogumik. Teine konverents toimus kümme aastat hiljem (1994) ja kolmas aastal 1995. Aastast 1996 muutus konverents juba rahvusvaheliseks, kus ka mitmed Janno kolleegid-koostööpartnerid Saksamaalt osalesid (näiteks, Kielist prof. dr Manfred O. E. Hennies, prof. dr Toni Schulz jt). Edasi jätkusid konverentsid igal aastal kolmepäevastena, sh viimasel päeval loodusprogrammiga (valdavalt juunis-juulis). Artiklite kogumikust arenes välja rahvusvaheline kolmekeelne teadusajakiri (2007), kus professor Janno Reiljan oli aktiivne toimetaja ja nõudlik retsensent kuni oma surmani. Aastast 2013 muutsime konverentsi toimumise kohta, Väraska Sanatooriumi asemel sai toimumiskohaks Jäneda Mõis. Aastal 2018 suvel osales Janno viimast korda Jänedal konverentsil ja sama aasta sügisel kuni jõuludeni oli ta aktiivne ka järgmise aasta konverentsi ettevalmistamisel ja ajakirja väljaandmisel. Janno oli oma ettepanekutega tubli osaleja meie ajakirja taotlusel, saamaks rahvusvahelisse andmebaasi Scopus. Pärast nelja-viie aastast pikka protsessi, otsustas Scopuse Nõukogu ajakirja sobivaks (juuni alguses 2019). Enne oli ajakiri juba kümnekonnas rahvusvahelises andmebaasis, sh maailma suurimas, USA kongressi raamatukogus. Seega alates aastast 2019 on meie ajakirjas avaldatud tööd indekseeritud Scopuse andmebaasis ning samuti ETISe 1.1 tasemel. Paraku ei saanud Janno osa sellest edust ja rõõmsast otsusest, mille saamiseks oli suur annus ka tema tööd. Janno oli kõva töömees, suurepärase kolleeg ja hea sõber. Käesoleval, 2022. aastal toimuks konverents juba 30. korda ja ajakiri ilmub XXX aastakäiku. Kahjuks ilma Jannota, kuid ikkagi temale mõeldes ja teda meenutades. (Toimkondade nimel: Matti Raudjärv /konverentside peakorraldaja ja ajakirja peatoimetaja/).

GEDENKFEIER ZUM 70. GEBURTSTAG VON PROFESSOR JANNO REILJAN AN DER WIRTSCHAFTSWISSENSCHAFTLICHEN FAKULTÄT DER UNIVERSITÄT TARTU

Professor Janno Reiljan wäre am 8. Oktober 2021 70 Jahre alt geworden. Leider ist er am 23. Januar 2018 von uns gegangen. Die wirtschaftswissenschaftliche Fakultät an der Universität Tartu und der Alumni-Verein Hermes haben am 8. Oktober 2021 im Studiengebäude DELTA in Tartu ein Treffen zum Gedenken an den 70. Geburtstag von Professor Janno Reiljan organisiert. Die Eröffnungsrede hielt Professor Kadri Ukrainski, Leiterin der SEBA (School of Economics and Business Administration) an der Universität Tartu, die selbst eine Doktorarbeit unter der Betreuung von Janno Reiljan verteidigt hat. Als nächstes gab Professor Urmas Varblane einen Überblick über das Leben von Janno Reiljan und über seinen Beitrag zur Entwicklung des estnischen Staates, der Wirtschaft und der SEBA. Als großes Ereignis folgte die Eröffnung der Gedenktafel für Janno Reiljan an der Wand der Wegbereiter der Wirtschaftswissenschaften.

In den Erinnerungsreden wurde betont, dass das Leben von Janno Reiljan eng mit der wirtschaftswissenschaftlichen Fakultät der Universität Tartu verbunden war. 1975 schloss er sein Studium der Wirtschaftskybernetik mit Auszeichnung ab, gefolgt von einem Postgraduiertenstudium und der Promotion an der Staatlichen Moskauer Lomonossow-Universität im Jahr 1980. Später, im Jahr 1991, habilitierte er an der Universität Tartu und wurde seit 1992 ordentlicher Professor an der Universität Tartu.

Janno Reiljan hat als Ökonom und hervorragende Führungspersönlichkeit zur Entwicklung der Universität Tartu, ihrer wirtschaftswissenschaftlichen Fakultät und des gesamten estnischen Staates beigetragen. Während der revolutionären Übergangszeit der 1990er Jahre übernahm er als Dekan (1993–1996) und als Prodekan für Entwicklung (1996–1999) die Verantwortung für die Entwicklung der wirtschaftswissenschaftlichen Fakultät. Prof. J. Reiljan trug zur strategischen Entwicklung der Fakultät bei, indem er eine Reihe von Grundsätzen anwandte, die bis heute Gültigkeit haben. Dabei betonte er stets die Bedeutung wissenschaftlicher Forschung und internationaler Zusammenarbeit. Prof. Reiljan konnte Forschungsgelder aus verschiedenen externen Quellen einwerben, z. B. VolkswagenStiftung oder Konrad-Adenauer-Stiftung. Seine Forschung konzentrierte sich auf die Probleme der Transformation und wirtschaftlichen Wettbewerbsfähigkeit kleiner Länder. In den letzten Jahren widmete sich Prof. J. Reiljan den Übergangsproblemen des öffentlichen Sektors im Zusammenhang mit den administrativ-territorialen Reformen in Estland.

Janno Reiljan war ein Wirtschaftswissenschaftler, für den es äußerst wichtig war, dass die Ergebnisse seiner Forschung in die Verwaltung des öffentlichen Sektors von Estland einfließen. Neben seiner universitären Tätigkeit konnte er Anfang der 1990er Jahre als Wirtschaftsberater des Ministerpräsidenten der Republik Estland, Tiit Vähi, tätig werden. Janno Reiljan wurde in das Riigikogu (Parlament) gewählt und war von 1999 bis 2007 Mitglied der IX., X. und XI. Zusammensetzung. Außerdem fungierte er als Beobachter im Europäischen Parlament.

Tartu, April 2022

Professor Akademiker Urmas Varblane (Student, Kollege und Freund)

COMMEMORATION OF THE 70TH BIRTHDAY OF PROFESSOR JANNO REILJAN AT THE UNIVERSITY OF TARTU IN THE SCHOOL OF ECONOMICS AND BUSINESS ADMINISTRATION

Professor Janno Reiljan would have turned 70 on October 8, 2021. Unfortunately, he left us on January 23, 2018. The School of Economics and Business Administration (SEBA) of the University of Tartu and the alumni association Hermes organized a meeting on October 8, 2021, in the DELTA study building in Tartu to commemorate the 70th birthday of Professor Janno Reiljan. The opening speech was given by Professor Kadri Ukrainski, Head of the SEBA at the University of Tartu, who herself has defended doctoral thesis under the supervision of Janno Reiljan. Professor Urmas Varblane gave next an overview of Janno Reiljan's life and his contribution to the development of the Estonian state, economics and the SEBA. The opening of the Janno Reiljan memorial plaque on the wall of the Pathfinders of Economics and Business Administration followed as the major event.

The reminders emphasized that Janno Reiljan's life was closely connected with the School of Economics and Business Administration of the University of Tartu. He graduated *cum laude* in economic cybernetics in 1975, followed by a postgraduate studies and the defence of a first doctoral dissertation at the Lomonosov Moscow State University in 1980. Later, in 1991 he defended his second doctoral thesis at the University of Tartu and became the full professor at the University of Tartu in 1992.

Janno Reiljan, as an economist and excellent leader, contributed to the development of the University of Tartu, its School of Economics and Business Administration and the entire Estonian state. He took the responsibility for the development of the SEBA as the Dean (1993–1996) and as Vice-Dean for Development (1996–1999) during the revolutionary transition period of 1990s. Prof. J. Reiljan contributed to the strategic development of the faculty by applying a number of principles that are still valid today. He always emphasized the importance of academic research and international cooperation. Prof. Reiljan was able to obtain research funding from various external sources e.g. Volkswagen Stiftung or Konrad Adenauer Stiftung. His research was focused on the problems of transformation and economic competitiveness of small countries. In the last years prof. J.Reiljan paid attention on the public sector transition problems related to Estonian administrative-territorial reforms.

Janno Reiljan was an economist for whom it was extremely important, that the results of his research should spill over into the public sector governance of Estonia. In addition to his university work, he was able to work as an economic adviser to the Prime Minister of the Republic of Estonia, Tiit Vähi, in the early 1990s. Janno Reiljan was elected to the Riigikogu (Parliament) and served as a member of the IX, X and XI sessions from 1999 to 2007. He also acted as an observer in the European Parliament.

Tartu, April 2022

Professor Academician Urmas Varblane (Student, colleague and friend)

KOLMKÜMMEND KORDA TEADUSKONVERENTSE JA KOLMKÜMMEND AASTAKÄIKU TEADUSAJAKIRJA „EESTI MAJANDUSPOLIITILISED VÄITLUSED“

20 korda konverentsidest Värskas (1984, 1994–2012) ja
10 korda järjest Jänedal (2013–2022) ning
XXX aastakäiku ajakirja (1984, 1994–2006, 2007–2022)

Sissejuhatus

Meie tegevustel ja sündmustel on nüüdseks märkimisväärne ajalugu – 20 korda konverentse Värskas ja 10 korda järjest Jänedal¹ ning sellega paralleelselt XXX aastakäiku publikatsioone, algul teaduskogumikuna (1984, 1994–2006) ja seejärel (alates 2007) kogumikust väljakasvanud, järjepidevuse alusel rahvusvahelise kolme-keelse teadusajakirjana. Käesoleval, 2022. aastal, on möödunud 38 aastat esimesest konverentsist ja sama palju ka artiklite kogumiku-ajakirja ilmumisest.

Alustasime nn noorte majandusteadlastena, tänaseks on tollaegsed alustajad juba pensionieas, mõned paraku ka manalas. Aeg läheb kiiresti! Tahaks loota, et kõigil on enam-vähem elamist väärt elu, nii isiklikus kui töö mõttes, olnud. Kindlasti on kõigil olnud nii paremaid kui keerulisemaid päevi-perioode. Usun siiski, et paremad ajad on ülekaalus olnud ning ka rõõmu enam kui kurbust, õnnestumisi rohkem kui ebaõnnestumiseni.

Meie esimene konverents toimus aastal 1984. Eriti tagantjäreli hinnates oli 1984. aastal toimunud Eesti noorte majandusteadlaste teaduskonverents, mis hõlmas küll nii rahvamajanduse kui ka ettevõtetmajanduse probleeme majandamismehhanismi täiustamise seisukohalt, tegelikult suures osas tugevalt majanduspoliitilise varjundiga.²

¹ Aastatel 2020 (kaheksas kord Jänedal – üldises järjekorras 28) ja 2021 (üheksas kord Jänedal – üldises järjekorras 29) jäi konverents Covid-19 viiruse tõttu ära. Üldise järjestuse arvestuses on nad ikkagi sisse jäetud, sest kõik ettevalmistused läbiviimiseks olid tehtud, liikumis- ja kogunemispääsude tõttu ei olnud aga konverentse Eesti Vabariigi otsusel lubatud korraldada.

24. veebruaril 2022 algas agressioon Ukrainasse, mistõttu jätsime ära ka käesoleva aasta konverentsi (kümnes kord Jänedal – üldises järjekorras 30), kuna väliskülaliste saabumine Eestisse oli tugevasti häiritud, osaliselt ka võimatu. Loodame, et aastal 2023 on konverentsi korraldamine võimalik.

² Eesti ja Nõukogude Liidu kõrgkoolides ega uurimisasutustes sel ajal veel ju ei tegeletud (ega ilmselt ka tunnistatud) majanduspoliitikaga, kui uurimis- ega õppevaldkondadega. Majanduspoliitika oli kompartei ja Moskva monopol ning sellist õppeainet nagu Majanduspoliitika (ja tema allosad) kõrgkoolide õppekavad ei olnud (mis turumajandusriikide ülikoolides on täiesti tavaline, arenev ja laienev teiste õppeainete kõrval varsti juba rohkem kui kolmveerand sajandit). Allakirjutanu süvenes majanduspoliitika kui uurimise ja õpetamise aine sisusse eeskätt alles 1989. aastal kui stažeeris kolm kuud Saksamaal, Kieli Ülikooli majanduspoliitika instituudis (november – detsember 1989) ja Frankfurti Ülikooli /Main/ majandusteaduskonnas (jaanuar 1990). Aga ka hiljem korduvalt ning perioodiliselt kahe-kolme kuuliste stažeerimistena mitmetes parimates Saksamaa ja Austria ülikoolides, sh maailmas väga tuntud Kieli Maailmamajanduse Instituudis, viimati kolmekuulise viibimisega Kielis, mis lõppes jaanuaris 2016.

Pealegi oli Noorte Majandusteadlaste Klubi (NMK) seminaridel eelnevatel aastatel sageli tõstatatud ja arutatud nn isemajandava Eesti ³ küsimusi ning põgusalt käsitleti neid ka sellel tolle aja kohta ainulaadsel nn laevakonverentsil⁴ (sõltuvalt osalejate uurimistemaatikast ja ettekannetest), kas otseselt või kaudselt.

Aastatel 1984, 1994–2006 alustasime konverentsi plenaaristungiga Tartus ja seejärel sõitsime Värskasse. Aastatel 2007–2012 toimus kogu konverents Värskas ja alates 2013 on samuti kogu konverents Jänedal toimunud.

Aastast 1994 on nii konverentsi korraldamisel kui kogumiku (aastast 2007 ajakirja) väljaandmisel pearaskus olnud eesti firmal Mattimar OÜ (asutatud 1993 operatiivseks konverentside korraldamise ja teaduspublikatsioonide avaldamise eesmärgil⁵). Aastast 2001 saime kaaskirjastajaks tolleaegse tuntud saksa teadus- ja õppekirjanduse väljaandja kirjastuse Berlin Verlag Arno Spitz GmbH (asutatud 1962). Mõne aasta pärast sai sellest kirjastusest tänane tunnustatud saksa teaduskirjastus Berliner Wissenschafts-Verlag (BWV).⁶ Kõik see õnnestus tänu hea saksa kolleegi ja sõbra, meie ajakirja pikaajalise kaasautori, toimetuskolleegiumi liikme ja hilisema välisloimetaja professor dr Manfred O. E. Henniesi (10.09.1938–18.10.2019) initsiatiivile. Berliini teaduskirjastusega on meil suurepärase koostöö tänaseni. Lisaks – Berliini kirjastus on meie ajakirja sedavõrd hinnanud, et esitas koos oma väljaannetega ka meie ajakirja 2019. aasta sügisel, oktoobris toimunud maailma ühele suurimale, Frankfurti (Main) raamatumessile Saksamaal.

Järgnevas meenutuste lühiülevaates jagab allakirjutanu sündmused – konverentsid, teaduskogumikud-ajakirjad ja muu tegevuse – viide perioodi. Võib-olla tuleb ka kuues periood? Seda näitab aga siiski aeg, olukord ja tekkida võivad uued vajadused!

³ Hiljem, ka teiste majandus- ja muude valdkondade teadlaste poolt edasiarendatuna, oli see teema, eriti aga alates 1987. aasta sügisest kui IME (Isemajandava Eesti) problemaatikana käsitletav.

⁴ Sel ajal olime vist väheseid (kui mitte ainsad), kes siseveekogudel (meil: Emajõgi – Peipsi järv – Lämmijärv – Pihkva järv – Värsklaht – Pihkva järv – Velikaja jõgi – Pihkva järv – Värsklaht – ja tagasi otsest veeteed Tartusse) konverentsi laeval korraldasid.

⁵ Allakirjutanu töötas sel ajal Tallinna Tehnikaülikooli (TTÜ) majandusteaduskonnas majanduspoliitika õppetooli juhataja ja professorina ning kuna sellises suures organisatsioonis nagu TTÜ oli sageli konverentside ja muude sündmuste korraldamisel probleemiks bürokraatia: aeglus, paljude kooskõlastamiste vajadus jms ehk nn mitteoperatiivsus (see oli/on omane ilmselt kõigile kõrgkoolidele ja suurtele organisatsioonidele), siis teaduskonna juhtkond eesotsas dekaan dotsent Jaak Tambergiga soovitas asutada oma firma, kus on võimalik asju operatiivselt ajada. Nii saigi tehtud – 12.10.1993 oli firma Mattimar OÜ asutatud ning edasine asjaajamine 1994. aasta konverentsi ettevalmistamisel ja korraldamisel kulges tõrgeteta.

⁶ BWV kuulub kirjastamisgruppi „Mediengruppe Deutscher Apotheker Verlag“ asukohta Saksamaal Berliinis, Hamburgis, Kölnis, Münchenis ja Stuttgartis, Breslaus (Poola) ja Viinis (Austria). Kirjastamisgrupp kuulub saksa keelse turu juhtivate 20 parima kirjastuse hulka. Asutamisest aastal 1962 möödub 2022. aastal 60 aastat.

1. Kakskümmend korda konverentse (Tartus) – Värskas (1984, 1994–2012)

1.1. Esimene periood (kolm konverentsi: 1–3) – konverentsil osalejad ja teaduskogumiku autorid on vaid Eestist (Tartu – Värskas: 1984, 1994–1995)

Tartus-Värskas toimus konverents 20. korral. Esimesel korral, mai lõpus aastal 1984 toimus kolmepäevane nn laevakonverents:

- esimesel päeval oli ava-plenaaristung Tartu Ülikooli Ajaloomuuseumis Toomel ning lõuna endises restoranis „Kaunas“ (tänapäev „Atlantis“). Seejärel (kell 13.15) sõideti mootorlaevaga „Vanemuine“ Tartu kesklinnast Värskasse (sõit kestis 6 tundi). Laeval toimusid ettekanded kolmes sektsioonis ning sektsioonide juhatajad oli vanemad kolleegid Tartu Ülikoolist, Tallinna Polütehnilisest Instituudist /tänapäev Tallinna Tehnikaülikool/, Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudist ja Plaaninstituudist;
- teiselt päeval sõideti laevaga Pihkvasse linnaga tutvuma ja seejärel tagasi Värskasse. Jälle olid laeval ettekanded. Öhtu veedeti omavahel suheldes, sportides ja saunatades;
- kolmandal päeval hommikul toimus lõpp-plenaaristung konverentsil osalejate ööbimiskohas, endises Eesti ohvitseride õppelaagris Värskas keskusest paar kilomeetrit eemal kaunis looduses. Seejärel lahkuti, kes laevaga Tartusse (laeval olid vabad diskussioonid), kes bussi või autoga mujale.

* * *

Seejärel oli kümneaastane vahe ning kuna paljud osalejad jäid laevakonverentsiga väga rahule ja ärgitasid allakirjutanut sündmust kordama, siis korraldasime augusti lõpul 1994 teise konverentsi. Alustasime küll Tartus ava-plenaaristungiga, kuid seejärel sõitsime kiir-laevaga Värskasse. Sellel laeval, laeva ebasobivuse tõttu, ettekandeid ei toimunud (endine laev „Vanemuine“ oli juba vanarauaks arvatud). Ettekanded sektsioonides (samuti ööbimine ja toitlustamine) toimusid Värskas jälle endise õppelaagri ehk tolleaegse Eesti õpetajate suvise täiendõppekeskuse ruumes. Värskast tagasi Tartusse sõideti samuti kiir-laevaga. Otsustati, et aastal 1995 korraldame järgmise konverentsi ja kui see ka õnnestub, siis edaspidi saab konverents igal aastal traditsiooniliselt toimuma.

Pärast kolmandat konverentsi 1995 tekkis mõte, et tuleks ka teiste riikide kolleegide kaasata.⁷ Kuna allakirjutanu viibis sügisel 1995 (september-oktoober) Saksamaal reisis ja seejärel järjekordselt Kieli Rakendusülikoolis ja Kieli Maailmamajanduse Instituudis (eeskätt selle raamatukogus: Majandusteaduse Keskraamatukogu /Deutsche Zentralbibliothek für Wirtschaftswissenschaften – ZBW/) poolteist kuud DAADI stipendiaadina stažeerides, siis sai saksa kolleegidele tehtud ettepanek meie konverentsil osalemiseks. Ettepanek võeti huviga vastu (professorid M. Hennies ja T. Schulz Kieli Rakendusülikoolist; hiljem ka saksa keele tõlgid-tõlkijad Anu Schulz /Kiel,

⁷ Mitmed kolleegid Tartu Ülikoolist (Toomas Haldma, Janno Reiljan, Jüri Sepp, Urmas Varblane jt) ja Tallinna Tehnikaülikoolist (Sulev Mäeltsemees, Matti Raudjärv, Ülo Tartu jt) olid viimase 10–15 aasta jooksul vähemalt ühe korra Saksamaa Liitvabariigi ülikoolides stažeerinud ning saksa keel oli vene keele kõrval teiseks-kolmandaks võõrkeeleks, mistõttu liikusid mõtted just eeskätt hakatuseks saksa kolleegide kaasamisele.

vabakutseline – Tallinn, Tallinna Pedagoogiline Instituut/ ja Kersti Kittus Tallinnast /vabakutseline/).

Esimese, nn sissejuhatava perioodi (1984, 1994–1995) lühikokkuvõtteks:

Kui alustasime oma esimese kolmepäevase Eesti noorte majandusteadlaste nn laevakonverentsiga,⁸ oli aasta 1984 ning sellest möödub kahe aasta pärast, aastal 2024, juba 40 aastat. Konverents laeval oli tol ajal originaalne sündmus ja õnnestus osalejate arvates suurepäraselt. Esimese konverentsi järel oli meil 10 aastat vahet ja siis jätkasime aastal 1994 paljude esimesel konverentsil osalenute soovil. Laeva ei saanud me paraku konverentsitööks kasutada, sest varasem mootorlaev „Vanemuine“ oli igati „väsinud“ ning Tartus Emajõe kaldal vanaraua staatuses. Mingit teist meile sobivat laeva ei olnud Tartu Jõesadamal kahjuks pakkuda ja seda kuni tänaseni. Kuna ka teine konverents õnnestus, siis järgnes kolmas 1995. aastal. Konverentsitöö, ööbimine ja toitlustamine toimusid kolmandat ja viimast korda tollases Eesti NSV Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi (VÖT/ VÖTI) suvekursuste keskuses Värskas (endine nn Põhjalaager⁹). Järgmine, neljas konverents, aastal 1996 oli juba rahvusvaheline.

Seega aastale 1996¹⁰ oli meil neljas, kuid esimene rahvusvaheline majanduspoliitika teaduskonverents kavandatud, kus saksa kolleegide kõrval osalesid külalised ka Leedust, Poolast ja Soomest. Konverentsitöö, majutus ja toitlustamine toimus nüüd juba Värskas Sanatooriumi ruumes, kus olid igas osas varasemast oluliselt paremad ja kaasagesemad tingimused. Konverents piirdus kahe päevaga (loodusprogrammi ei olnud), mistõttu tööprogramm oli väga tihed.

⁸ Kolmepäevane laevakonverents: Tartu-Värskas-Pihkva-Värskas-Tartu; konverentsitöö toimus laeval kolmes sektsioonis ning meil olid sektsioonide **kaasjuhatajateks:**

- Eesti NSV Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudi vastne direktor (1984–1988), endine NSV Liidu diplomaat Ungaris (1980–1984), hilisem Eesti NSV Riikliku Plaanikomitee esimees (1988–1989), Eesti Panga president (1989–1991) ja Eesti Krediidipanga president (2002–2004) dr **Rein Otsason** (24.05.1931–30.10.2004) ja

- Eesti NSV Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudi tollane teadussekretär ja Eesti Majandusjuhtide Instituudi (EMI) dotsent (1979–1992) ja hilisem Riigikogu liige (1992–2003), majandusteaduste kandidaat **Valve Kirsipuu** (5.03.1933–20.09.2017, Korfu).

PS: üheksakümnendatel aastatel osales meie konverentsil ka TPI/ TTÜ kateedrijuhataja (1964–1991), hilisem Riigikogu liige (1992–2003), Eesti Panga Nõukogu esimees (1992–1997), akadeemik (1994), professor dr **Uno Mereste** (27.05.1928–6.12.2009).

⁹ Põhjalaager ehk täisnimetusega Eesti Kaitseväe Petseri Põhjalaager rajati Värskas alevikust veidi lõunasse, Õrsava järve kallastele 1920. aastate teises pooles. See oli kaitseväge suvine väljaõppekeskus, kus harjutasid ratsaväelased ja suurtükiväelased üle Eesti. Kõik laagrihooned ehitasid sõdurid ise. Siin olid barakid sõduritele, aga ka hobusetallid, ohvitseride elumajad, söökla ja uhke kasiino ehk laagri kodu. Enamik hooneid on nüüdseks hävinud, kuid sõduritele kodusid olnud barakid ja mõned elumajad on säilinud.

¹⁰ Saksa kolleegide osalemine meie konverentsidel ja allkirjutanu paljukordne stažeerimine Saksamaa ülikoolides andis olulise panuse-stiimuli ka meie kogumiku/ ajakirja arendamisel käesolevale tasemele.

1.2. Teine periood (üksteist konverentsi: 4–14) – konverentsil osalejad ja teaduskogumiku autorid on valdavalt Eestist, aga juba ka teistest riikidest (Tartu – Võrska: 1996–2006)

1996 toimus meil järjekorras neljas ja samas esimene rahvusvaheline kahepäevane teaduskonverents eeskätt saksa kolleegide osavõtul ja need konverentsid on tänaseni rahvusvahelistena toimunud. Kuna Põhjalaagris olid meil suhteliselt spartalikud tingimused, siis alates konverentsist 1996 toimus kogu meie tegevus juba Võrska Sanatooriumi suurepärasest ruumides – head ruumid konverentsitööks /sh ka seksioonide töö korraldamiseks/, majutuseks kahesed toad, söökla, kauplus, mudavesiravila teenused, õhtul baar ja tantsupõrand, kohalikud muusikud ja tantsuansamblid jms. (tõsi, avaplenaaristung toimus jätkuvalt ülikooli ruumes Tartus).

Alates 1997. aastast olid meie konverentsid kolmepäevased, st kolmandal päeval oli nn looduse poolpäev eesmärgiga ka väliskülalistele Eestimaa loodust ja vaatamisväärsusi tutvustada. Selliselt toimusid konverentsid ka järgnevatel aastatel ning ilmusid teadusartiklite kogumikud aastani 2006 kui toimus 14. konverents.

Kolmandal päeval toimusid huvitavad looduretked-ekskursioonid Võrska ümbruses ja Põlva maakonnas. Osalejate hulk ulatus kohati 70-80 inimeseni, kuid ajapikku hakkas doktorantide osalus vähenema, sest suhteliselt paljud doktorandid kaitsesid oma väitekirja või jätsid töö pooleli ning lahkusid ülikoolidest ettevõtlusesse. Valdavalt hakkasime konverentse korraldama juuni lõpus – juuli alguses, st Jaanipäeva (24. juuni) järgse nädala neljapäevast laupäevani. Seda seepärast, et mai lõpp-juuni algus ei sobinud kõrgkoolides toimunud eksamissessiooni tõttu ning augusti lõpp seetõttu, et kohe septembris oli õppetöö algamas (pealegi hakkasid inimestel puhkuserahad lõppema).

2006 tekkis mõnel üksikul inimesel vist väsimus-tüdimus (või mingi kadedus?), sest 14-nda konverentsi lõpetamisel tehti ootamatult ettepanek kõike teisiti ja teiste inimeste poolt teha. Miks – pole senini päris selge. Kuna pea kõik osalejaid olid seni toimunuga rahul ja ettepanek toetust ei leidnud, siis meie tegevus jätkus. Kuid olulised muudatused-täiendused tegime oma konverentside läbiviimiseks ja artiklite avaldamiseks siiski, sest olime neid juba mõnda aega kavandanud.

1.3. Kolmas periood (kuus konverentsi: 15–20) – jätkuvad rahvusvahelised teaduskonverentsid. Teaduskogumikust on saanud perioodiline rahvusvaheline teadusajakiri (Võrska: 2007–2012)

2007 toimus 15. teaduskonverents ning teaduskogumiku asemel hakkas ilmuma perioodiline kolmekeelne, rahvusvaheline teadusajakiri. Moodustati rahvusvaheline toimetuskolleegium ning artiklid läbisid nn pimeretsenseerimise valdavalt välisülikoolide doktorikraadiga professorite poolt. Kolmepäevased konverentsid koos avaplenaaristungiga Võrskas jätkusid aastani 2012 (ressursside säästu nimel jätsime varasemate aastate plenaaristungid Tartus ära). **2012 toimus 20. konverents** ning vaatamata väga headele tingimustele (aastal 2007 avati Võrska Sanatooriumi kõrval ka suurepärane ja väga populaarseks kujunenud Võrska veekeskus) ja soojadele suhetele sanatooriumi kollektiiviga Võrskas, oli tekkinud vahelduse mõttes vajadus konverentsi

korraldamise asukohta muuta. Kui Eesti Teadusinformatsiooni Süsteemis (ETIS) olime üheksakümnendatel aastatel ja uue sajandi algusaastatel tasemel 3.1, siis nüüd olime saavutanud taseme 1.2.

Ajapikku, eriti uue sajandi esimese kümnendi teisel poolel, hakkasid mitmed konverentsil osalejad ettepanekuid tegema, et võiks vahelduse mõttes asukohta muuta. Värskas oli kõik hästi, suurepäraseks tingimused, sh väga lahedad ja toredad inimesed, kellega kokku puutusime, kuid olukord muutus mõnevõrra üksluiseks. Keskkonna ja looduse uudsus hakkas ära kaduma!

Pärast 20. konverentsi võtsime seisukoha – järgmiseks, st 2013. aastaks uus konverentsi läbiviimise koht leida.

Seega – viljakas, sisukas ja huvitav Värska-periood oli lõppenud.

Ettepanekud konverentsi toimumise koha muutmiseks tehti eeskätt tartlaste poolt. Uue asukoha leidmiseks saatsime rohkem kui kümnele ettevõttele-organisatsioonile ettepaneku oma soovide-tingimustega pea üle Eesti. Vastanud seitsme seast osutus meile sobivaimaks kohaks **Jänedal Mõis** (erineva suurusega konverentsiruumid /nii hotelli-kompleksis kui mõisa peahoones ja endises koolituskeskuses/, ühe- ja kahekohalised toad majutuseks, hommikusöögid ja õhtused diskussioonide võimalused hotelli baaris, lõuna- ja õhtusöögid Musta Täku tallis, SPA võimalused, lõpetamisel pidulik privaatne õhtusöök hotelli kaminaruumis, heade ujumisvõimalustega Kalijärv jms).

2. Kümme korda järjest konverentse Jänedal (2013 – 2022)¹¹

2.1. Konverentside toimumise asukoha muutus – Värskast Jänedale

Allakirjutanu otsustas koos korraldustoimkonnaga pöörduda mitmete võimalike sobivate puhkepaikade-hotellide poole üle Eesti sooviga meie konverents nende ruumes korraldada. Saatsin meie soovid täisprogrammi läbiviimiseks ca 13-le firmale, neist seitse vastas meile. Pärast kaalumist osutus nendest sobivaimaks Jänedal Mõis. Eriti hea oli see väliskülalistele-kolleegidele, sest maandudes lennukiga Tallinna lennuväljale, oli väga mugav kas samas auto rentida, Autobussijaamast Jänedale või Ülemistelt rongiga Aegviitu sõita. Mõnevõrra tülikam (võrreldes Värskaga) on Jänedale Tartust tulla, kuid mitte võimatu. Seda on tartlased oma aktiivsusega Jänedal osaledes ka näidanud.

Seega – alates aastast 2013 on konverentsid Jänedal järjepidevalt samuti kolme-päevastena korraldatud, ning kolmandal päeval toimusid huvilistele jällegi loodus- ja muud ekskursioonid (näiteks, bussiekskursioon Lahemaale, Amblasse, Tapa linna, Tapa sõjaväelinnakusse ja Moe piiritusvabrikusse /mis küll siis ei töötanud/ ja piiritusmuuseumi, jms). Paaril aastal korraldasime esimesel päeval ümarlaua, kus osalesid ka majanduspraktikud erinevatest kohalikest omavalitsustest ja teistest organisatsioonidest.

¹¹ Täpsuse ja tõe huvides rõhutasin konverentside peakorraldajana küll seda, et potentsiaalselt oleks aastal 2022 Jänedal juba kümnes konverents pidanud toimuma ja järjekorras me ka arvestame kokku 30-ndat konverentsi (Värska ja Jänedal). Kuid korraldajatest mittesõltvatel põhjustel saame siiski rääkida tulemustest: $7 + 3 = 10$, st et Jänedal on toimunud seitse konverentsi ja ära oleme pidanud jätma kolm konverentsi.

Konverentsi esimese ja teise päeva õhtul oleme miniturniire males korraldanud ning 20. sajandi üht tugevamat maailma malemeistrit Paul Kerest meenutanud.¹²

2.2. Neljas periood (seitse konverentsi: 21–27) – ümarlauaga rahvusvahelised teaduskonverentsid ning kvaliteetajakirja staatuse saamine (Jäneda: 2013 – 2019)

2013 muutsime konverentsi toimumise asukohta, st „kolisime“ Kagu-Eesti piiriäärselt Setomaalt Võrskast Põhja-Eestisse Lääne-Virumaale, Kõrvemaa naabruses olevasse keskaegsesse külla (Gendel/ Jendel – 1353. aastal esmakordselt ürikuis mainitud) ja mõisa (valminud aastal 1510), suusa- ja matkaradade koondumiskohta. Nimelt siirdusime Jänedale,¹³ et meil oleks mitmest küljest vaheldust. Osalejaid jäi küll vähemaks, kuid toimunu oli mõtestatum ning diskussioonid lähedasemad ja pikemad, sest aega oli rohkem.

Lisandusid nn ümarlauad praktikute osalusel (eriti regionaal- ja kohaliku omavalitsuse poliitika teemadel) ning osalejate omavaheline suhtlemine kujunes sisukamaks ja kaalukamaks. Jäneda konverentsid, kuigi osalejaid oli võrreldes Võrskaga vähem¹⁴, õnnestusid sisuliselt suurepäraselt. Kui Võrskas osalesid peamiselt kolleegid Eesti ja teiste Euroopa Liidu riikide ülikoolidest ja institutsioonidest, siis Jänedal lisandusid kolleegid ettekannetega ka Venemaalt ja Georgiast. Samuti on nad meie ajakirjas uuteks autoriteks olnud. Jänedal on mitmel aastal osalenud ja ka ajakirjale artikleid kirjutanud tunnustatud majandusteadlased üleilmse tuntusega Kieli Maailmamajanduse instituudist (saksa keeles: Kiel Institut für Weltwirtschaft /IfW Kiel/, inglise keeles: Kiel Institute for the World Economy, Saksamaa LV).

Ka Põhja-Eesti ja Kõrvemaa loodus on pakkunud uusi muljeid. Vabal ajal mängisime vahelduseks ka malet ja meenutasime Eestist pärit maailmakuulsat malegeeniust Paul Kerest (7.01.1916, Narva – 5.06.1975, Helsingi).

Kuigi meie ajakiri oli indekseeritud pea kümnes rahvusvahelises andmebaasis, tunnustas meid juunis 2019 ka eriti nõudlik ja hinnatud andmebaas Scopus. Siinjuures võiks ka

¹² Paul Keres, suurmeister aastast 1950, oli Eesti ja Nõukogude malemeister ning 20. sajandi üks tugevamaid mängijaid. Ta ei võitnud kunagi male maailmameistri tiitlit, kuid püstitas rekordi, võites geimi üheksa endise, tema aegse või tulevase maailmameistri vastu Capablanca Fischerini. Tema parim Elo reiting (mängutugevus) oli 2615 (juuli 1971).

¹³ **Praegune mõisahoone** on ehitatud **Johan von Benckendorfi** poolt aastatel 1913–1915. Ajalukku on mõisa aga kirjutanud just proua **Maria Zakrevskaja Benckendorf** ja seda oma seiklusrikka elu läbi: seosed Leninile tehtud atendaadiga, elu koos maailmakuulsate kirjanike Maksim Gorki ja Herbert Wells'iga. Jäneda küla südameks on aastaid olnud **Jäneda mõis**. Mõisa härrastemaja-lossi tornis asub muusika-tähetorn, mis on helilooja Urmas Sisaski töö- ja kontserdiruum ning astronoomiliste vaatluste läbiviimise koht. Jäneda mõisakompleksis tegutseb söögikohana Musta Täku tall ja endine härjatali teatrina, tänase nimega Pulli tall.

¹⁴ Üheks põhjuseks osalejate hulga vähenemisel oli kindlasti asjaolu, et sõit Tartust Võrskasse on väiksema aja kuluga ja mugavam kui Jänedale. Kuigi asukoha muutust Võrsksa asemel soovisid eeskätt just Tartus elavad kolleegid.

seada nimetada, et USA Kongressi raamatukogu on juba hulk aastaid meie ajakirja enese kogudesse tellinud. Ka ETIS-s olime varasematelt 3.1 ja 1.2 tasemelt aastaks 2019 tasemele 1.1 jõudnud. Ilmselt võib nüüd siis käesolevat ajakirja ka kvaliteetajakirjaks pidada. Tegevus eelnimetatud arenguks oli päris pikk ning selleks tegid tublit tööd kõik toimkonna liikmed. Oma olulise panuse on selleks andnud nii artiklite autorid, retsensendid, tõlgid-tõlkijad, sekretärid ja paljud koostööpartnerid, aga samuti lugejad. See on olnud meeskonna eesmärgiline suurepärase koostöö tulemus!

2.3. Ootamatute takistustega viies periood (kolm konverentsi: 28–30) – konverentsi ei saanud COVID-19 piirangute (2020–2021) ja Ukrainas alanud agressiooni tõttu pidada (2022).

Ajakiri on aga ilmunud kogu aeg ja ilmub loodetavasti ka edaspidi

Aastateks 2020 ja 2021 oli korraldajate poolt konverents ette valmistatud, kuid Covid-19 koroonaviirusest tulenenud piirangute tõttu tuli konverents ära jätta. Konverentside loetelu-numeratsiooni osas võtsime aga ka need mitte toimunud konverentsid arvesse. Ajakirja väljaandmine siiski jätkus, kuigi mõnevõrra väiksemates mahtudes ja ilmusid alles sügisel, kuna mitmed potentsiaalsed osalejad olid haigestunud või/ ning ei pidanud vajalikuks ilma konverentsita artikleid kirjutada. Pealegi – näiteks, mitmed saksa kolleegid rakendati uuringutele koroonaviiruse mõju kohta Saksamaal, pealegi oli neil keelatud reisimine teistesse riikidesse.

28. ja 29. konverents aastatel 2020 ja 2021 jäid koroonaviiruse Covid ja sellest tulevate liikumispiirangute tõttu toimumata kuigi korraldajad olid kõik ettevalmistused teinud. Liikumise- ja kogunemispiirangud kehtisid nii Eestis kui nendes riikides, kust oli meil külalisi oodata. Ajakirja numbrid ilmusid aga vaatamata koroonale mõlemal aastal (1-2/ 2020 ja 1-2/ 2021).

2021 oktoobris saatsime infokirjad nii Eesti kui teiste riikide kolleegidele, andes teada, et oleme alustanud 30. konverentsi (30.06–2.07.2022) ettevalmistustega ja oleme selle läbiviimiseks juunis-juulis 2022 kindlasti valmis ning ootame ka artikleid aastal 2022 ja edaspidi avaldamiseks. Jänedal oleks pidanud kümnes ehk kokkuvõttes 30. konverents toimuma. Koroonaviiruse mõju oli kevadel Eestis vähenenud niivõrd, et see konverents võinuks toimuda. Igatahes korraldustoimkond töötas ja oli selleks õigeaegselt valmis! Ka ajakirja järgmiste numbrite ettevalmistamine kulges peaaegu kavandatult.

* * *

Üks uus huviline, kes endast toimkonnale teada andis ja osaleda soovis, oli isegi teiselt poolt Uuralide mäestikku Venemaalt: Handi-Mandi autonoomse ringkonna halduskeskusest, Irtõši jõe äärest Hantõ-Mansiiski linnast (Chanty-Mansijsk) Yugra Riiklikust Ülikoolist.¹⁵ Ka esialgne

¹⁵ Ülikool asutati 2001. aasta oktoobris, moodustudes varem eksisteerinud õppeasutuste filiaalide baasil: Ülevenemaaline Riiklik Maksuakadeemia, Nižnevartovski Riiklik Pedagoogiline Instituut, Siberi Auto- ja Maanteeakadeemia, Tomski Riiklik Juhtimissüsteemide ja Raadioelektronika Ülikool ning Tjumeni Riiklik Põllumajandusakadeemia. 2005. aastal oli Yugra ülikoolis üliõpilaste arv üle 5000 inimese. 2010. aasta suvel viidi läbi struktuuriline ümberkorraldus, millega kaotati kõik senised instituudid ja teaduskonnad ning kinnitati kuus suurt institutsiooni: humanitaaria,

inglise keelne artikli käsikiri esitati meie toimkonnale sealt veebruaril algul 2022 (artikli pealkiri tõlkes: „*Venemaa maksupoliitika täiustamine naftatootmise maksustamise valdkonnas maailma majandusarengu taustal*“), kuid siis algas 24. veebruaril Venemaa agressioon Ukrainas ning asjaajamine (retsenseerimine, artikli täiendamine jms) jäi lõpetamata. Mõni aeg hiljem, märtsis-aprillis 2022, pidime toimkonna poolt paraku vastu võtma otsuse, et alanud agressiooni tõttu 30. konverentsi me ei korralda, kuna väliskülaliste saabumine oleks olnud üldiselt pea võimatu.

Üllatus-üllatus!

9. mail 2022¹⁶ jõudis toimetusse veel üks inglise keelse artikli käsikiri Venemaalt, nimelt Plekhanovi Vene Majandusülikooli Krasnodari filiaalist ja päris huvitava teemal (pealkiri tõlkes: „*Venemaa Föderatsiooni põhikapitali investeringute prognoos aastateks 2020–2022*“). Sooviti informatsiooni avaldamisvõimaluste kohta meie ajakirjas. Esialgsel lugemisel võib artikkel saada edaspidi avaldamisküpsaks kui seda täiendatakse (eesmärgid, uurimisülesanded, sisukam analüüs ja põhjalikumad järeldused-kokkuvõtted, ka parem ja nõuetekohane vormistus). Küll on aga olulised just retsensentide arvamused.

On selge, et mõlema Venemaalt saadetud artikli avaldamine on võimalik vaid siis kui need on kirjutatud sellises konditsioonis, nagu meie ajakirja nõuded on seatud, kindlasti ka retsenseerimise etapi läbinud. Loodame, et selleks ajaks on ka agressiivne Venemaa oma ebainimlikud ja häbiväärsed tegevused Ukrainas lõpetanud, süüdlased-roimarid, marodöörid-vargad, teised sõjakurjategijad ja nende pooldajad on oma karistused saanud ning tsiviliseeritud riikide ja rahvaste jaoks on normaalne elu taastunud.

* * *

Kuigi „Konverents – aastal 2022“ ei õnnestunud mõneti Covid pandeemia, peamiselt aga lisandunud Venemaa agressorliku sõjategevuse tõttu Ukrainas, mis omakorda mõjutas kolleegide rahvusvahelist liikumist, on korraldustoimkond siiski veendunud, et „ütkskord me teeme selle ära niikuinii“, ehk aastal 2023!?

Ajakirjas artiklite avaldamist ei peaks aga miski segama.¹⁷ Esialgu oleme oma kavad aastani 2029 teinud! Siis mõõduks 45 aastat esimesest konverentsist ja ajakirja asutamisest. Edaspidiseks aga – edu kõigile!

polütehnikumi, keskkonnakorralduse, juhtimis- ja majandusteaduse, juhtimissüsteemide ja infotehnoloogia, samuti kirjavahetus- ja täiendõppe õppeasutus.

NB! 2008. aastal toimus Hantõ-Mansiiskis soome-ugri rahvaste 5. maailmakongress.

2010. aasta rahvaloenduse andmetel oli Hantõ-Mansiiski elanikest venelasi 69,94%, tatarlasi 5,05%, **hante 3,75%**, ukrainlasi 2,97%, tadžikke 1,92%, asereid 1,87%, **manse 1,51%**, kirgiise 1,27% ja usbekke 1,12%. Hantõ-Mansiisk. [<https://en.wikipedia.org/wiki/Khanty-Mansiysk>]

08. 05.2022; NB! MR: nimetus on uhke – Handi-Mandi autonoomne ringkond: aga selle nn pealinnas on põliselanikke hante ja manse **vaid 5,26%** kogu elanikkonnast. Selline on siis olnud endise Nõukogude Liidu ja tänase Venemaa Föderatsiooni sõprus- ja rahvuspoliitika!?

¹⁶ Moskvas Punasel väljakul peeti samal päeval mingisugust nn võiduparaadi, vene keelsetes meediakanalites valetati laialt ja õigustati agressiooni Ukrainas!? Meil Eestis oli see küll rohkem järjekordse okupatsiooni aastapäev ning mujal progressiivses maailmas pigem rahu ja Euroopa päev (ka Eestis tähistati seda sellisena).

¹⁷ Loe ka lühiartiklit „Informatsioon ajakirja toimkonnalt“ kolmes keeles ajakirja lõpus.

3. Teaduskogumikud kui konverentside väljundid (1984, 1994–2006)

Alates esimesest konverentsist kuni 14-dani ilmusid artiklite kogumikud erinevate pealkirjade all. Esimeses kogumikus oli valdavalt tegemist teesidega-lühiartiklitega ning nn tsensuur ei olnud eriti range, kuid kõik kirjutised siiski avaldamisele ei läinud. Järgmistes kogumikes oli juba valdavalt tegemist artiklitega ja konverentsi korraldajad-toimetajad lugesid hoolega ja kriitiliselt esitatud materjale. Aeg-ajalt hakkasime retsenseerimisele ka doktorante kaasama ning peatselt olid peamiselt doktorandid retsensentideks. Muidugi tuli toimetajatel doktorantide tegevust jälgida, sest mõnikord ei saanud doktorandid hästi retsenseeritava artikli sisust aru (teema oli võõras!). Oli üksikuid juhtumeid, kus doktorant retsenseeris juba ammu doktorikraadi kaitsnud autorite artikleid, ja täiesti ebakompetentselt, mistõttu doktorikraadiga dotsent või professor oli solvunud asjatundmatu hinnangu üle. Muidugi, sellistel juhtudel andsime artikli kompetentsemale retsensendile hindamiseks. Võib ütelda, et ajapikku on artiklite kvaliteet paranenud, kuid ca 10-15% töödest tuli siiski igal aastal tagasi lükata.

2006. aasta sügisel võeti vastu otsus – edaspidi oleks vaja kogumikku nii arendada, et see annaks ajakirja mõõdu välja, st et väljaandel oleks:

- rahvusvaheline toimetuskolleegium;
- retsensentideks doktorikraadiga õppejõud-teadlased (aluseks nn pimeretsenseerimine), võimalusel välisriikide ülikoolidest (see ka õnnestunud);
- artiklil inglise keelne kokkuvõte (abstract), märksõnad inglise keeles ja JEL koodid;
- esindatus paljudes rahvusvahelistes tunnustatud andmebaasides;
- perioodiline ilmumine, st vähemalt kaks numbrit aastas.

Kui seni oli ETIS (Eesti Teadusinformatsiooni Süsteem) meie artiklite kogumikke tasemel 3.1 tunnustanud, siis edaspidi oli eesmärgiks 1.2 saavutamine (mis samuti kohe õnnestus).

4. Teadusajakiri konverentside toetajana ja selle areng (2007–2022)

Aastal 2007 olime oma eesmärgid osaliselt saavutanud – artiklid ilmusid kolmekeelses ajakirjas „Eesti majanduspoliitilised väitlused“, millel olid peaaegu kõik rahvusvahelise teadusajakirja tunnused. Tõsi, paaril esimesel aastal ilmus ajakirja vaid üks number aastas, seejärel aga juba kaks numbrit ja aastal 2019 isegi neli numbrit aastas. Andmebaase oli juurde hulgaliselt lisandunud ning ETISes olime tasemel 1.2. Töö ajakirja arendamise nimel jätkus pidevalt.

Pärast viie-kuue aastast tööd saavutasime selle, et aastal 2019 tunnustas meie ajakirja selline paljude jaoks ihaldatud andmebaas nagu Scopus. Seega jõudsime ETISe tasemele

1.1. Scopuse tunnustuse saavutamine oli kõigi autorite, retsensentide, nii konverentsi kui ajakirja toimkonna ja meie partnerite ühise pikaajalise tubli koostöö tulemus!¹⁸

Loomulikult suurendasime aasta-aastalt nõudeid kvaliteedi osas ning täiustasime ka ajakirja sisu (kroonika osa: tublide lahkunud kolleegide In memoriam avaldamine; juubilaridele tähelepanu juhtimine; asjakohaste sündmuste meenutused; ajakirja eri- numbrid /ilmusid aastatel 2016, 2017, 2019/ jms).

Aastast 2022 laiendasime ajakirja sisu, st otsustasime ka ettevõtluse alaseid artikleid senisest rohkem avaldama hakata eeldusel, et ka ettevõtluse temaatika oleks artiklites vähemalt mingil määral majanduspoliitikaga seotud. Seega edaspidi on tegemist *eelretsenseeritud ning viidatud ettevõttemajanduse ja majanduspoliitika rahvusvahelise teadusajakirjaga*.

Eesmärgiks on kahe valdkonna parem seostamine, sest majanduspoliitika mõjutab ettevõtlust ja ettevõtet mõjutavad majanduspoliitikat.

Ajakirja senine pealkiri „Eesti majanduspoliitilised välitlused“ jääb aga samaks.

5. Kokkuvõtteks: mõned mõtted mõeldes tulevikule (2023 – 2029; võimalikud konverentsid: 31–37 ?)¹⁹

Tänaseks on meie ajakirjas avaldatud rohkem kui 40 riigi majandust ja majanduspoliitikat käsitleva uurimistöö tulemused artiklitena, seda ligi 20 riigi kolleegilt. Enamus artiklite autoritest on osalenud oma tööde ja ettekannetega ka meie konverentsidel. See loodetavasti jätkub.

Esialgul oleme nii konverentside korraldamise kui ajakirja väljaandmise kavandanud aastani 2029 (siis toimub Tallinnas järjekordne Eesti XXIX üldlaulu- ja XXII tantsupidu), siis toimuks juba 37. konverents ning ajakiri ilmuks XXXVII aastakäiku.²⁰ Oleks tore kui praegused toimkonnad niikaua vastu peaks. Kindel selles aga olla ei saa. Põhjus on väga lihtne – kõik me vananeme, haigused võivad kimbutama hakata ja päris surmani ei soovi vist keegi jõuliselt töötada-tegutseada ja vastutada. Ka huvialade, meelelahutuste ja puhkamisega on vaja tegeleda. Seda eeldusel, et elatakse vähemalt

¹⁸ Tagasivaatavalt võiks väita järgmist: allakirjutatule on rohkem kui viimase paari aasta vältel ca 1-2 korda nädalas e-maili teel pakutud kaastööd – paljude USA, Euroopa riikide, India, Austraalia jt majandusajakirjade toimetuste poolt artiklite kirjutamist nende ajakirjale (ja seda korduvalt). Usun, et selliseid pakkumisi on paljudele eesti kolleegidele tulnud. Samas, suurel osal ajakirjadel puudub Scopuse tunnustus, ehk vastupidi – vaid vähestel ajakirjadel on see olemas (küll aga on taotlemisel). Seega meie arvult väikese toimkonna poolt saavutatut on päris hea tulemus!

¹⁹ See seitsme aastane ajavahelik võib ka kuuendaks perioodiks kujuneda (seitse konverentsi). Mis selle iseloomulikuks sisuks ja tunnuseks võib olla, seda näitab aeg, asjaolud ja keskkond. Täna me kindlasti ka eeldame, et takistavaid tegureid (pandeemia, agressioon jms) pole. Või pikeneb viies periood!

²⁰ Kui Tartu Jõesadamasse (või mujale laevatavatele siseveekogudele Eestis) ilmuks meie rahaliselt ja võimalustelt vastuvõetav laev, korraldaks kindlasti veel ka laevakonverentsi. Kui reaalne see on, seda ei tea! Merelaeval konverentsi korraldamine pole nii huvitav (palju võdrast rahvast, nostalgial varasema järele!) ja ilmselt meile rahaliselt mitesobiv, kallis.

näiteks 80-ne²¹ aasta vanuseks (miks mitte ka vanemaks). Küll aga head tervist ja edu kõigile!

Ilmselt oleks vaja nooremaid inimesi nii konverentsi korraldajate kui ajakirja väljaandjate hulka leida. Üleskutseid selleks on mitmel korral tehtud, seni pole huvilisi leidunud (aga ega see tegevus ka lihtne ei ole, tööd palju ja vastutus on suur!). Nooremad kolleegid tooks siiski ka uusi värskeid mõtteid kaasa.

Allakirjutanu on eelnevat ka varem ütelnud ja sellest kirjutanud ning jääb siinjuures selle juurde – kui on huvilisi, olge palun head ja andke endast toimkondadele märku! Oleme valmis praeguste toimkondade ridu täiendama ja ühel hetkel kõik tegusatele inimestele ka üle andma.

Tere tulemast!

September 2021 – mai 2022

Tallinnas, Pirita-Kosel

(oma kodukontoris-büroos, osaliselt ka nn haru-kodukontorites

Kaasiku metsatalus Lääne-Virumaal ja Pärnus)

Lugupidamisega,

Teie Matti Raudjärv

(teaduskonverentside algataja-peakorraldaja ning

teaduskogumike üldtoimetaja ja ajakirja asutaja-peatoimetaja)

²¹ Aastal 2029 saaks allakirjutanu 80-aastaseks (eeldusel, et nii kauaks on üldse elupäevi antud?). 45 aastat mööduks ka meie esimese konverentsi korraldamisest ja ajakirja eelkäija asutamisest. Viitkümnet ei pigista vist välja!?

Mitmed toimkonna liikmed on allakirjutanust veelgi vanemad. Siis, tänasest seitsme aasta pärast, aitab juba küll korraldamistest-organiseerimistest-toimetamisest. Nooremad teevad loodetavasti neid asju paremini!

Muidugi on ka see võimalus, et lõpetame üldse oma konverentside korraldamise ja/või ajakirja väljaandmise, kuid need pole vist parimad otsused. Kuna nii konverentside arendamise kui ajakirja kvaliteedi tõstmise eesmärgi nimel oleme küllalt palju tulemuslikult tööd teinud ja vaeva näinud.

Tegelikult – kui mitte enne, siis pärast aastal 2029 korraldatavat konverentsi ja ajakirja publitseerimist paneksin peatoimetaja ameti maha ja üldse lõpetaksin töö selles valdkonnas.

Teeks väikese, tagasihoidliku ja sisuka lõpupeo koos oma järele jäänud kaasteelistega ning ... Jumalaga!

Läbitud on ju tegelikult tore teekond, on mida mäletada, nii inimesi kui sündmusi!

Võiks isegi nii ütelda – elu pole asjatult elatud!

Elame-näeme!

**DREISSIG WISSENSCHAFTSKONFERENZEN UND DREISSIG
JAHRGÄNGE DER WISSENSCHAFTSZEITSCHRIFT „ESTNISCHE
GESPRÄCHE ÜBER WIRTSCHAFTSPOLITIK / EESTI
MAJANDUSPOLIITILISED VÄITLUSED“**

20 Mal seit den Konferenzen in Värška (1984, 1994–2012) und
10 Mal hintereinander in Jäneda (2013–2022) sowie
XXX Jahrgänge der Zeitschrift (1984, 1994–2006, 2007–2022)

Unsere Aktivitäten und Ereignisse haben inzwischen eine bemerkenswerte Geschichte hinter sich – 20 Mal haben die Konferenzen in Värška und 10 Mal hintereinander in Jäneda¹ stattgefunden und parallel dazu wurden XXX Jahrgänge Publikationen veröffentlicht, anfangs als ein wissenschaftliches Sammelband (1984, 1994–2006) und danach (ab 2007) auf Basis der Kontinuität als eine aus den Sammelbänden herausgewachsene internationale dreisprachige Wissenschaftszeitschrift. Im laufenden Jahr 2022 sind es 38 Jahre seit der ersten Konferenz und ebensoviel ist seit dem Erscheinen des Artikelsammelbandes vergangen.

Im folgenden Kurzüberblick von Erinnerungen teilt der Unterschreibende die Ereignisse – Konferenzen, wissenschaftliche Sammelbände und Zeitschriften sowie sonstige Aktivitäten – in fünf Perioden ein. Vielleicht wird auch eine sechste Periode kommen? Das werden jedoch die Zeit, die Situation und eventuell entstehende neue Bedürfnisse zeigen!

Die erste Periode – die Teilnehmer der Konferenz und Autoren der wissenschaftlichen Sammelbände stammen nur aus Estland (Tartu – Värška: 1984, 1994–1995)

Als wir mit unserer ersten dreitägigen Konferenz der jungen Wirtschaftswissenschaftler Estlands, der sogenannten Schiffskonferenz, begannen, war es das Jahr 1984, und in zwei Jahren, im Jahre 2024, werden davon bereits 40 Jahre vergangen sein. Eine Konferenz auf dem Schiff war zu dieser Zeit ein originelles Ereignis und gelang nach Meinung der Teilnehmer großartig. Nach der ersten Konferenz hatten wir eine zehnjährige Pause und dann setzten wir sie im Jahre 1994 auf Wunsch von vielen Teilnehmern der ersten Konferenz wieder fort. Das Schiff konnten wir für die Konferenzarbeit leider nicht mehr verwenden, denn das frühere Motorschiff „Vanemuine“ war gänzlich müde und am Ufer des Emajõgi in Tartu konnte es bereits als Altmetall eingeordnet werden. Ein anderes für uns passendes Schiff konnte der Flusshafen von Tartu leider nicht anbieten und so ist es bis heute geblieben. Da aber auch die zweite Konferenz gelang, dann folgte im Jahre 1995 auch eine dritte. Die Konferenzarbeit, Übernachtungen und Verpflegung fanden zum dritten und zum letzten Mal im damaligen Zentrum für Sommerkurse des Fortbildungsinstitutes der Lehrer in der Nähe von Värška statt.

¹ In den Jahren 2020 (das 8. Mal in Jäneda – XXVIII.) und 2021 (das 9. Mal in Jäneda – XXIX.) fiel die Konferenz wegen des Virus COVID-19 aus. In Berechnung von Folgen wurden sie jedoch beibehalten, denn alle Vorbereitungen zur Durchführung waren gemacht worden, aber wegen der Bewegungs- und Versammlungseinschränkungen war es jedoch nicht möglich, die Konferenzen durchzuführen.

Die zweite Periode – die Teilnehmer der Konferenz und Autoren des wissenschaftlichen Sammelbandes stammen vorwiegend aus Estland, aber auch schon aus anderen Ländern (Tartu – Värksa: 1996–2006)

Im Jahre 1996 fand bei uns die erste zweitägige internationale Wissenschaftskonferenz statt, in erster Linie unter Teilnahme von deutschen Kollegen, und sie haben sich bis heute als internationale Konferenzen fortgesetzt. Da für uns im sog. Nordlager relativ spartanische Bedingungen vorherrschten, fand ab der Konferenz des Jahres 1996 unsere ganze Tätigkeit bereits in den großartigen Räumen des Sanatoriums von Värksa statt – gute Räume für die Konferenzarbeit /darunter auch für die Organisation der Arbeit in Sektionen/, Doppelzimmer für die Unterkunft, Kantine, Geschäft, Dienstleistungen des Schlamm- und Wasserheilbades, am Abend die Bar und Tanzfläche, lokale Musiker und Tanzensembles u. Ä. (In der Tat fand die eröffnende Plenarsitzung noch weiterhin in den Räumen der Universität von Tartu statt.) Ab dem Jahr 1997 waren unsere Konferenzen dreitägig, das heißt, am dritten Tag fand der sogenannte halbe Tag in der Natur statt, mit dem Ziel, unseren ausländischen Gästen die Natur und Sehenswürdigkeiten Estlands vorzustellen. Auf diese Art wurden die Konferenzen auch in den folgenden Jahren weitergeführt und es sind Sammelbände von wissenschaftlichen Artikeln bis zum Jahr 2006 erschienen, als die XIV. Konferenz stattfand.

Die dritte Periode – internationale Wissenschaftskonferenzen und aus dem wissenschaftlichen Sammelband ist eine periodische internationale Wissenschaftszeitschrift geworden (Värksa: 2007–2012)

Im Jahre 2007 begann statt des wissenschaftlichen Sammelbandes eine periodische dreisprachige internationale Wissenschaftszeitschrift zu erscheinen. Es wurde ein internationales Redaktionskollegium gegründet und die Artikel sind durch eine sog. Blindrezensierung gegangen, hauptsächlich durch Professoren mit Doktorengrad der ausländischen Universitäten. Die dreitägigen Konferenzen mit einer eröffnenden Plenarsitzung in Värksa setzten sich bis 2012 fort (um die Ressourcen zu schonen, haben wir auf die Plenarsitzungen der früheren Jahre in Tartu verzichtet).

Im Jahre 2012 fand die XX. Konferenz statt und bis dahin war die Notwendigkeit entstanden, im Sinne der Abwechslung den Standort der Konferenz zu ändern. Um einen neuen Standort zu finden, haben wir an mehr als zehn Unternehmen und Organisationen fast über ganz Estland einen Vorschlag mit unseren Wünschen und Bedingungen verschickt. Unter den sieben, die geantwortet haben, erwies sich Jäneda als der am besten für uns geeignete Standort.

Die vierte Periode – internationale Wissenschaftskonferenzen mit einem Rundtisch und der Status einer Qualitätszeitschrift (Jäneda: 2013–2019)

Im Jahre 2013 änderten wir den Standort der Veranstaltung von Konferenzen, d. h. wir sind von Värksa in Setomaa, an der süd-östlichen Grenze Estlands, nach Jäneda in Nord-Estland, im Landkreis Lääne-Virumaa, „umgezogen“, in ein mittelalterliches Dorf in der Nachbarschaft von Kõrvemaa (Gendel/Jendel – in historischen Urkunden im Jahre 1353 zum ersten Mal erwähnt) und zu einem Gutshof (fertiggestellt im Jahre 1510), zu einem

zentralen Punkt für Skipisten und Wanderwege. Wir sind nämlich nach Jäneda gezogen, damit wir von mehreren Seiten eine vielfältige Abwechslung hätten.

Es kamen die sog. Runtische unter Beteiligung von Praktikern hinzu (vor allem zu den Themen der Regionalpolitik und der lokalen Selbstverwaltungen) und die Kommunikation unter den Teilnehmern hat sich inhaltvoller und gewichtiger gestaltet. Die Konferenzen in Jäneda, obwohl es im Vergleich zu Värška weniger Teilnehmer gab², gelangen inhaltlich großartig. Wenn sich in Värška vorwiegend Kollegen aus Estland sowie aus Universitäten und Institutionen der anderen Ländern der Europäischen Union beteiligt haben, dann gesellten sich in Jäneda auch Kollegen aus Russland und Georgien mit Vorträgen hinzu. Ebenso sind sie damit auch neue Autoren für unsere Zeitschrift geworden. In Jäneda haben sich an mehreren Jahren anerkannte Wirtschaftswissenschaftler aus dem weltweit bekannten Institut für Weltwirtschaft in Kiel (IfW, Bundesrepublik Deutschland) beteiligt und auch Artikel für die Zeitschrift geschrieben.

Auch die Natur von Nord-Estland und Kõrvemaa hat viele neue Eindrücke geboten. In der Freizeit haben wir zur Abwechslung ebenfalls Schach gespielt und uns an den aus Estland stammenden weltberühmten Schachgenie Paul Keres (7.01.1916, Narva – 5.06.1975, Helsinki) erinnert.

Obwohl unsere Zeitschrift beinahe in zehn internationalen Datenbanken indexiert war, erhielten wir im Juni des Jahres 2019 auch die Anerkennung der besonders anspruchsvollen und geschätzten Datenbank Scopus. An dieser Stelle könnte man auch dies erwähnen, dass die Library of Congress aus den USA unsere Zeitschrift bereits mehrere Jahre lang für ihre Bestände bestellt hat. Offensichtlich kann die vorliegende Zeitschrift nun als Qualitätszeitschrift eingestuft werden.

Die fünfte Periode – die Konferenz kann wegen der Einschränkungen durch COVID-19 nicht gehalten werden, die Zeitschrift jedoch erscheint (2020–2021–...)

Die XVIII. und XIX. Konferenz in den Jahren 2020 und 2021 entfielen aufgrund des Coronavirus COVID-19 und der daraus resultierenden Bewegungsbeschränkungen, obwohl die Veranstalter alle Vorbereitungen getroffen hatten. Die Bewegungs- und Versammlungsbeschränkungen galten sowohl in Estland als auch in anderen Ländern, woher wir Gäste zu erwarten hatten. Die Ausgaben der Zeitschrift erschienen aber trotz Corona in beiden Jahren (1-2/2020 und 1-2/2021).

Im Oktober 2021 sandten wir Informationsschreiben an Kollegen sowohl in Estland als auch in anderen Ländern, indem wir bekannt gaben, dass wir mit den Vorbereitungen zu der XXX. Konferenz (30.06.–02.07.2022) begonnen haben und dass wir zu deren Durchführung im Juni-Juli 2022 mit Sicherheit bereit sein werden. Wir erwarten auch im Jahre 2022 und weiterhin Artikel zur Veröffentlichung. Es wird sich zeigen, wie alles

² Als einer der Gründe zur Verminderung der Teilnehmerzahl erwies sich sicherlich die Tatsache, dass die Anfahrt von Tartu nach Värška mit weniger Zeitaufwand verbunden und bequemer war als nach Jäneda. Obwohl sich gerade die in Tartu wohnhaften Kollegen statt Värška eine Änderung gewünscht hatten.

im Jahre 2022 verlaufen wird. Wie auch früher, werden wir die Entscheidungen bezüglich der Konferenz abhängig von Virusgefahr und Bewegungsbeschränkungen in den Monaten März-April 2022 treffen.

* * *

Selbst wenn die „Konferenz des Jahres 2022“ wegen der Pandemie von COVID-19 nicht gelingen sollte, ist das Organisationsteam überzeugt, dass „einmal werden wir es sowieso schaffen“. Zum Virus kam seit dem 24. Februar eine aggressive Kriegstätigkeit in der Ukraine hinzu, was wiederum die internationale Bewegungsfreiheit von Kollegen beeinträchtigt.

Der Veröffentlichung der Artikel in der Zeitschrift sollte aber nichts im Wege stehen.³ Erst einmal haben wir unsere Pläne bis zum Jahre 2029 gemacht! Dann wären es 45 Jahre seit der ersten Konferenz und der Gründung der Zeitschrift. Bis dahin aber – Erfolg für uns alle!

Oktober 2021 – April 2022
In Tallinn, Piritä-Kose

Mit Hochachtung, Matti Raudjärv
(Hauptveranstalter der Konferenzen und Chefredakteur der Zeitschrift)

³ Lese auch den Kurzartikel „Information des Redaktionsteams“ in drei Sprachen am Ende der Zeitschrift.

**THIRTY SCIENTIFIC CONFERENCES AND
THIRTY ANNUAL VOLUMES OF THE SCIENTIFIC JOURNAL
*ESTONIAN DISCUSSIONS ON ECONOMIC POLICY***

20 conferences at Värška (1984, 1994–2012) and
10 in succession at Jäneda (2013–2022), and
XXX annual volumes of the journal (1984, 1994–2006, 2007–2022)

Our activities and events have already remarkable history by now – 20 conferences at Värška and 10 in succession at Jäneda¹ and in parallel XXX annual volumes of publications, at first in the form of a collection of research papers (1984, 1994–2006) and then (since 2007) as an international scientific journal which grew out of the collection as its successor. This year, 2022, is the 38th anniversary of the first conference and also of the publication of the collection of papers.

In the following brief overview of the memories, the undersigned will divide the events – conferences, collections of research papers and journals, and other activities – to five periods. Maybe there will be the 6th period? Time will tell, depending on the situation and new requirements which may arise!

Period 1 – Participants in the conference and authors of the collection of research papers are from Estonia only (Tartu – Värška: 1984 (1994, 1995))

It was 1984 when we started our first three-day conference of Estonian young economists, the so-called ship conference, which will be already 40 years ago in 2024, two years from now. A conference on a ship was an original event at that time and was a great success according to its participants. We had an interval of 10 years after the first conference and then we continued in 1994 at the request of many people who had participated in the first conference. We could not use a ship for conference work, however, as the earlier MS Vanemuine had become very tired and was just scrap metal on the bank of the Emajõgi River in Tartu. The Tartu River Port could not unfortunately offer any other ship suitable for us and has not been able to offer it until now. As also the second conference was a success, the third one followed in 1995. The conference work, accommodation and catering took place for the third and the last time at the Summer Courses Centre of the Teacher Further Training Institute which was near Värška at that time.

Period 2 – Participants in the conference and authors of the collection of research papers are mainly from Estonia but also from other countries already (Tartu – Värška: 1996–2006).

In 1996 we held a two-day international scientific conference with the participation of German colleagues above all and the conferences have been international conferences until now. As we had had relatively Spartan conditions at the Northern Camp, we

¹ In 2020 (8th time at Jäneda – XXVIII) and in 2021 (9th time at Jänedal – XXIX) the conference was cancelled due to the COVID-19 virus. These conferences have been included in the numbers still as all preparations for their conduction had been made but it was not possible to conduct them due to travelling and gathering restrictions.

conducted all our activities since the 1996 conference already in the wonderful conditions of the Värška Spa – good premises for conference work (incl. also for work in sections), twin rooms for accommodation, cafe, shop, services of mud baths and water treatments, bar and dance floor in the evening, local musicians and dance groups, etc. (the opening plenary session was still held in the university buildings in Tartu, though). Since 1997 we had three-day conferences, i. e. half a day in nature on the third day in order to show also Estonian nature and sights to foreign guests. This way the conferences were organised also in the subsequent years, and collections of research papers were published until 2006 when the XIV conference was held.

Period 3 – International scientific conferences, and the collection of research papers has become a periodic international scientific journal (Värška: 2007–2012).

In 2007 a periodic international scientific journal in three languages started to appear instead of the collection of research papers. An international editorial team was set up and the papers underwent the so-called blinded peer review, mainly by professors with a doctoral degree from foreign universities. The three-day conferences with the opening plenary sessions at Värška continued until 2012 (to cut the costs, we stopped holding plenary sessions in Tartu which we had had in earlier years).

In 2012 the XX conference was held and then it became necessary to change the conference venue for change of scene. In order to find a new venue, we sent a proposal with our wishes and conditions to more than ten companies and organisations almost all over Estonia. Jänedä turned out to be the most suitable one from among the seven replies we received.

Period 4 – International scientific conferences with a round table and the status of a high-quality journal (Jänedä: 2013–2019).

In 2013 we changed the conference venue, i. e. “moved” from Värška in Setomaa near the South-East border of Estonia to North Estonia, Lääne-Virumaa County, a village (called Gendel/Jendel in the Middle Ages – first mentioned in ancient documents in 1353) and manor (built 1510) located near Kõrvemaa, a centre of ski trails and hiking trails. We namely transferred our activities to Jänedä to have a change of scene from several aspects.

The so-called round tables were added with the participation of specialists in the field (particularly on the subjects of regional and local government policies) and the communication between participants became more substantial and weighty. The Jänedä conferences were a great success from the aspects of content, although the number of participants was lower compared to those held at Värška². While the participants at Värška were mainly colleagues from the Estonian universities and institutions and those of other EU Member States, at Jänedä there were also colleagues with presentations from

² One of the reasons for the decrease in the number of participants was certainly the shorter and more convenient distance from Tartu to Värška compared to Jänedä. Although it was above all our colleagues who live in Tartu who requested the change of venue.

Russia and Georgia. They have also been new authors in our journal. Recognised economists from the world renowned Kiel Institute for the World Economy (IfW, Federal Republic of Germany) have participated at Jäeneda for several years and also written papers for the journal.

Also the nature of Northern Estonia and Kõrvemaa have offered new impressions. We played also chess during the spare time for a change and remembered the world famous chess genius from Estonia, Paul Keres (7.01.2016, Narva – 5.06.2075, Helsinki).

Although our journal has been indexed in almost ten international databases, we were recognised also by the particularly demanding and highly valued Scopus Database in June 2019. Here we should also mention that the U.S. Congress Library has subscribed to our journal for its collections for many years already. This journal can now probably also called a high-quality journal.

Period 5 – The conference cannot be held due to COVID-19 restrictions but the journal is published (2020 – 2021 – ...)

The XVIII and XIX conference in 2020 and 2021 were cancelled due to COVID-19 corona virus and the related travel restrictions, although the organisers had made all preparations. The travelling and gathering restrictions were in force both in Estonia and in the countries from which guests were expected. Journal issues were however published despite corona in both years (1-2/ 2020 and 1-2/ 2021).

In October 2021 we sent information letters to colleagues both in Estonia and other countries, informing them that we have started preparations for the XXX conference (30.06–2.07.2022) and are certainly ready to conduct it in June-July 2022. We are also waiting for papers for publishing in 2022 and in the future. Let us see how things will go in 2022. As before, we will adopt decisions on the conference depending on the risk of the virus and travel restrictions in March-April 2022.

* * *

Even if the conference of 2022 will not happen due to the COVID-19 pandemic, the organising team is convinced that „one day we will do it anyway “. In addition to the virus the war of aggression has been going on in Ukraine since 24 February which will also have an impact on the international travelling of our colleagues.

However, nothing should interfere with publishing papers in our journal.³ We have made preliminary plans until 2029! It would be the 45th anniversary of the first conference and of starting of the journal then. But until then – we wish success to everybody!

October 2021 – April 2022

At Pirita-Kose in Tallinn

Sincerely, Matti Raudjärvi

(main organiser of the conferences and chief editor of the journal)

³ Read also the brief article “Information from the editorial team” in three languages at the end of the journal.

DAAD-VILISTLASTE SEMINAR: BALTIKUMI VILISTLASTE VÕRGUSTIK IDA-EUROOPA SÕJA JA EBATURVALISUSE AJAL

(20.-22. mai 2022, Pärnu: ESTONIA Resort Hotel & Spa 4* /Eesti/)

Ülalnimetatud teemal toimus Pärnus kolme Balti riigi (Eesti, Läti, Leedu) DAADI vilistlaste seminar, mis oli seotud Venemaa jõhkra sõjalise agressiooniga Ukrainas. Eestist osales sotsiaalteaduste valdkonnast Sulev Mäeltsemees (TTÜ), Väino Rajangu (TTÜ), Matti Raudjärv (TÜ/ TTÜ) ja Jüri Sepp (TÜ) ning Roomet Sõrmus (Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja juhatuse esimees). Mõned inimesed olid ka teistest Eesti organisatsioonidest-valdkondadest. Kokku oli seminaril osalejaid ca 75 inimest. Kõik osalejate kulutused Pärnus kattis Riias asuv DAAD-Infokeskus.

Käesoleva ülevaate aluseks oli seminari programm ja valik osalejatele hiljem saadetud fotodest. Seminar oli sisukas¹ ning järgnevalt tooksime lühiülevaate toimunust.

20.05.2022:

19:00 Tervitus ja avamine (Dr. *Heiko F. Marten*; DAAD-Infokeskuse direktor, Riia)

21.05.2022:

9:30 – 18:00 Ettekanded ja diskussioonid:

- **Sõda Ukrainas – klassifikatsioon**, *Johannes Wiedemann*, kolonelleitnant, poliitikateadlane, kontseptsiooni „NATO strateegilise kommunikatsiooni tippkeskus“ osakonnajuhtaja, Riia (Läti)
- **Sügavad võltsingud ja desinformatsioon**, Prof. Dr.-Ing. *Martin Steinebach*, Meediaturbe ja IT kohtuekspertiisi osakonna juhataja ettevõttes Fraunhofer SIT (Zoom-ettekanne)
- **Lääs ja Venemaa pärast rünnakut Ukrainale**, *Mārtiņš Vargulis*, uurija ja õppejõud, Läti rahvusvaheliste suhete instituut/ Riia Stradiņši-Ülikool
- **Venemaa rünnak Ukrainale: eskalatsioon, praegune olukord ja konfliktiväljavaated**, Major *Alminas Sinevičius*, Leedu kindral Jonas Žemaitise sõjaväeakadeemia instruktor, Locked N' Loadedi kaitse- ja julgeolekuanalüüsi keskuse liige
- **Poliitilised arengud Balti riikides: lõplik väljavaade**, *Elisabeth Bauer*, endine Konrad-Adenauer-Fondi direktor Balti riikides (Zoom-ettekanne)

18:00 – 20:00 Vilistlaste võrgustik, saun ja basseini

¹ Peatoimetaja-lühiülevaate koostaja märkused: kuigi seminar oli sisukas, jäi mõneti puudu nn Ukrainat toetavast optimismist ja suhtumisest Venemaasse kui agressorisse. Võib-olla kinnitab seda ka selline arvamus (Mikko Fritze /Soome instituudi juhataja Saksamaal/ otseintervjuu Helsingist ERR-ETV saates Terevisioon, 31. mai 2022, ca kell 8:45 – 9:50): „Suhtumises Ukrainas toimuvasse on sakslastel mingil määral seotud süütundega ühenduses Teise maailmasõjaga, küll on elanikkonna seas suur valmidus ukrainlasi abistada, aga mitte niivõrd aktiivselt sõjalises mõttes kui teised riigid seda ootaksid.“

Siin saab vaid veidi optimismi anda see, et endine Saksamaa LV kantsler Angela Merkel võttis ka lõpuks sõna agressiooni osas Ukrainas (ERR, Vikerraadio uudised päeva läbi, 2.06.2022): Venemaa barbaarne agressioon Ukrainas on igati hukkamõistetav ja häbiväärne ning kõiki rahvusvahelisi õigusi eirav ja alatu tegevus.

21:00 saksa-läti laulja ja laulukirjutaja *Jöran Steinhaueri* muusikalised etteasted oma kolmeliikmelise ansambliga (laul-kitarr, üks mees kahel süntesaatoril ja trummid)

22.05.2022: 09:30 – 11:00 Ettekanded ja diskussioonid:

Vilistlaste võrgustik: DAADi vilistlaste võimaluste tutvustamine

- Dr. *Heiko F. Marten*: DAADi uudised ja programmi võimalused vilistlastekogudele
- Dr. *Daumantas Katinas*: Näiteid Leedu DAAD-vilistlasklubi tööst
- Professor emeritus, Dr. *Sulev Mäeltsemees*: Lühidalt Eesti DAAD-vilistlasklubi tööst

Diskussioon: Vilistlaste võrgustumise perspektiivid Balti riikides

11:00 – 13:00 Pärnu linnaekskursioon (kaks gruppi: saksa / inglise)

Koostas: Matti Raudjärv

* * *

**DAAD-Alumni-Seminar: Baltische Alumnivernetzung in Zeiten
von Krieg und Unsicherheit in Osteuropa**

(20. bis 22.05.2022, Pärnu: ESTONIA Resort Hotel & Spa 4* /Estland/)

20.05.2022: 19:00 Begrüßung und Eröffnung (Dr. *Heiko F. Marten*; DAAD-Informationszentrum Riga, IC-Leiter)

21.05.2022:

9:30 – 18:00 Vorträge und Diskussion:

Krieg in der Ukraine – Eine Einordnung, *Johannes Wiedemann*, Oberstleutnant, Politikwissenschaftler, z.Z. Abteilungsleiter Konzeption im „NATO Strategic Communications Centre of Excellence“, Riga (Lettland)

Deepfakes und Desinformationen, Prof. Dr.-Ing. *Martin Steinebach*, Leiter der Abteilung Media Security und IT Forensics am Fraunhofer SIT (Zoom-Vortrag)

Der Westen und Russland nach dem Angriff auf die Ukraine, *Mārtiņš Vargulis*, Forscher und Dozent, Lettisches Institut für Internationale Beziehungen / Stradiņš-University Riga

Der russische Angriff auf die Ukraine: Eskalation, aktuelle Situation und Konfliktperspektiven, Major *Alminas Sinevičius*, Ausbilder an der General-Jonas-Žemaitis-Militärakademie Litauen, Mitglied des Zentrums für Verteidigungs- und Sicherheitsanalyse Locked N° Loaded

Politische Entwicklungen in den Baltischen Staaten: Ein Ausblick zum Abschluss, *Elisabeth Bauer*, ehem. Leiterin Konrad-Adenauer-Stiftung Baltische Staaten (Zoom-Vortrag)

18:00 – 20:00 Networking, Sauna und Pool

21:00 Informelle Vernetzung bei Musik des deutsch-lettischen Singer-Songwriters *Jöran Steinhauer*

22.05.2022:

09:30 – 11:00 Vorträge und Diskussion:

Alumni-Vernetzung: Vorstellung von DAAD-Alumni-möglichkeiten

Dr. *Heiko F. Marten*: Aktuelles vom DAAD und Möglichkeiten des Programms für Alumnivereine

Dr. *Daumantas Katinas*: Beispiele der Arbeit des litauischen DAAD-Alumni Clubs

Professor emeritus, Dr. *Sulev Mäeltsees*: Kurz über der Arbeit des estnischen DAAD-Alumni Clubs

Diskussion: Perspektiven für die Alumnivernetzung im Baltikum

11:00 – 13:00 Stadtführung durch Pärnu (2 Gruppen Deutsch / Englisch)

Zusammengesetzt: Matti Raudjärv

* * *

**DAAD Alumni Seminar: Baltic Alumni Networking in Times
of War and Insecurity in Eastern Europe**

(20th to 22nd May 2022, Pärnu: ESTONIA Resort Hotel & Spa 4* /Estonia/)

20th May 2022: 19:00 Welcome and opening (Dr. Heiko F. Marten, DAAD-Information Centre Riga, Director)

21st May 2022:

9:30 – 18:00 Lectures and Discussion:

War in the Ukraine – The current situation, *Johannes Wiedemann*, Lieutenant-Colonel and political scientist, currently head of Concepts at the NATO Strategic Communications Centre of Excellence in Riga (Latvia)

Deepfakes and Disinformation, Prof. Dr.-Ing. *Martin Steinebach*, head of the Media Security department and IT Forensics at Fraunhofer SIT, Germany (via Zoom video-conference)

The West and Russia after the aggression in Ukraine, *Mārtiņš Vargulis*, Researcher and Lecturer, Latvian Institute of International Affairs / Riga Stradiņš University

Russian aggression on Ukraine: escalation, ongoing situation and perspectives of conflict, Major *Alminas Sinevičius*, Instructor of General Jonas Žemaitis military academy of Lithuania, member of Defense and Security Analysis Center Locked N' Loaded

Political developments in the Baltic States: Perspectives in conclusion, *Elisabeth Bauer*, former head of the Konrad-Adenauer-Stiftung in the Baltic States (via Zoom video-conference)

18:00: Networking, sauna and pool available

21.00 Informal networking with music by German-Latvian singer-songwriter *Jöran Steinhauer*.

22nd May 2022:

09:30 – 11:00 ***Alumni networking: Introducing DAAD alumni opportunities***

- Dr. *Heiko F. Marten*: News from the DAAD and opportunities for alumni
- Dr. Daumantas Katinas: Examples from the Lithuanian DAAD Alumni Club
- Professor emeritus, Dr. *Sulev Mäeltsemees*: Briefly about the work of the Estonian DAAD-Alumni Club

Discussion: Perspectives for alumni networking in the Baltics

11:00 – 13:00: Guided tour of Pärnu (2 groups German / English)

Composed: Matti Raudjärv

* * *

Dr. Heiko F. Marten (DAAD) and Dr. Daumantas Katinas (Lithuania)

Lieutenant-Colonel Johannes Wiedemann (NATO)

Dr. Heiko F. Marten (DAAD) Wiedemann (NATO)

Some members of the Estonian delegation: in the middle from the left – Prof. emeritus Dr. Sulev Mäeltsemees, Prof. emeritus Jüri Sepp and Prof. emeritus, Dr. Väino Rajangu

Prof. emeritus Dr. Sulev Mäeltsemees

Dr. Heiko F. Marten (DAAD)

All photos: Prof. Habil. Dr. Vaidotas Kazukauskas
(Vilnius University)

EESTI TEADUSAJAKIRJADE KIRJASTAJATE NÕUPIDAMINE ¹

Eesti teaduste akadeemia kirjastus tähistas 70. aasta täitumist akadeemia teadusajakirjade publitseerimise algusest konverentsiga „Avatud juurdepääsu väljakutsed“. Konverents toimus Eesti teaduste akadeemias Tallinnas, Toompeal 26. mail 2022 (kell 10.00 kuni 16.00) ning sinna olid kutsutud Eesti teadusajakirjade peatoimetajad ning teised kirjastamisega seotud inimesed.

Meie rahvusvahelise perioodilise levikuga eelretsenseeritud, avatud juurdepääsuga ja rahvusvahelise toimetuskollegiumiga kolmekeelset teadusajakirja² esindasid peatoimetaja Matti Raudjärv ja toimetaja-konsultant Ruth Tammeorg (Tartu ülikooli Ametiühingu esimees; raamatukoguhoidja /VI kvalifikatsiooni tase/).

Konverentsi korraldas Eesti teaduste akadeemia kirjastus koostöös Eesti teaduste akadeemiaga.

Konverentsi kutsele oli kokku kutsumise eel-mõteteks kirjutatud:

¹ Käesolev lühiartikkel-ülevaade on koostatud tuginedes konverentsi programmile: [<https://www.akadeemia.ee/sundmused/konverents-avatud-juurdepaa-su-valjakutsed/>] ja kohapeal kuuldule ning jagatud infomaterjalile. Ülevaate koostaja: Matti Raudjärv (MR; 28.05.2022).

² „*Estonian Discussions on Economic Policy/ Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik/ Eesti majanduspoliitilised väitlused*“; ajakiri on indekseeritud enam kui kümnes rahvusvahelises andmebaasis nagu *Scopus, DOAJ, EBSCO, ECONIS, SSRN* jt; tellijaks on hulk aastaid ka USA Kongressi Raamatukogu olnud. Eesti teadusinfosüsteemis (ETIS) on ajakiri paigutatud kategooriasse 1.1. ning ilmub koostöös suuremate ja tuntumate Eesti, Georgia, Saksamaa, Venemaa jt ülikoolide-kõrgkoolide ja instituutide majandusteadlastega. Esimene oli aastal 1984 (teeside-artiklite kogumikuna), seejärel 1994–2006 (teadusartiklite kogumikuna), 2007st perioodilise teadusajakirjana. Kirjastajaks on eesti kirjastus-, majandusuuringute, konsultatsiooni- ja koolitusfirma Mattimar OÜ ja kaaskirjastajaks aastast 2001 on saksa teaduskirjastus Berliner Wissenschafts-Verlag, kellel täitus käesoleval aastal 60 aastat tegevusest. Alates aastast 1984 on ajakirja artiklite baasil ka rahvusvahelised teaduskonverentsid toimunud (20 korda Värskas ja aastast 2013 Jänedal). Jänedal oleks pidanud käesoleval aastal kümnes konverents toimuma (üldjärjekorras juba 30-nes). Kuigi konverentsid olid ette valmistatud, tuli need kolmel aastal (2020 – 2022) pandeemia ja Ukrainas toimuva agressiooni tõttu ära jätta, sest paljudel inimestel-kollegidel ei olnud võimalik Eestisse tulla (või oma riigist välja sõita). Seetõttu jätsid mitmed endised ja ka uued autorid meie ajakirjale artikli kirjutamata (või lõpetamata), lubades edaspidi siiski kindlasti meile kaastööd teha ja ka konverentsil aktiivselt osaleda. Seda loodame meiegi, et nii pandeemia kui sõda Ukrainas taanduvad ja õnnelikult lõppevad.

Käesoleva ajakirja peatoimetajana (MR) ja selle ülevaate koostajana ütleksin jätkuvalt: meie ajakirja saavutused on kõik tänu meie toimkonna-meeskonna (sh nii inglise kui saksa keele tõlkide-tõlkijate ja sekretäride), küll väikese, aga sõbralikult ja üldiselt tasuta tegutsenud ning üksteist toetanud kollektiivi, ka nende, kes on paraku meie seast juba lahkunud või lihtsalt kõrvale jäänud, mujale läinud, ühine ja tubli saavutus.

MR: rõõm oli ülevaadete ja sõnavõtude-diskussioonide järel kuulda, et oleme oma ajakirjaga Eestis teiste teadusajakirjade kõrval paremate seas. Saime ka veelkord kinnitust, et oleme indekseeritud ja kategoriseeritud nii rahvusvaheliselt kui Eestis peaaegu sama hästi kui Eesti teaduste akadeemia teadusajakirjad.

Avatud juurdepääs teaduspublikatsioonidele (Open Access, OA) ja sellega seonduv probleematika on täna globaalselt aktuaalsem kui kunagi varem. Sellest tulenevalt vajavad vastust paljud küsimused:

- millised probleemid kaasnevad täna artiklite avaldamisega OA ajakirjades?
- kas teadustöö finantseerijate poolt planeeritav OA nõue tekitab teadlaste seas ebavõrdsust?
- kuidas pääseda juurde praegu maksumüüri taga olevale teadussisule? Kas see süsteem tekitab teadlaste seas ebavõrdsust?
- kas praeguste poliitiliste sündmuste valguses peaksid muutuma ka avatud juurdepääsu tingimused?

Konverentsi temaatika puudutas paljusid osapooli: teadlasi, teadusadministraatoreid, -raamatukogusid ja -kirjastusi. Konverentsil said sõna kõik osapooled ja lisaks teadusagentuur ning haridus- ja teadusministeerium.

Konverentsi kolmandas osas toimus paneeldiskussioon „Kuidas Eesti teadusajakirju nähtavamaks muuta?“, kus osalesid teadusajakirju publitseerivate kirjastuste esindajad. Esitati palju küsimusi ning toimus elav diskussioon.

Konverentsi avas, pidas tervituskõne ja juhtis akadeemik **Jaak Järv**³.

Tema eessõna:

Idee, et teadustööd peaksid olema vabalt kättesaadavad kõigile soovijatele, arenes koos interneti interneti levikuga ja esimesed teadustööde avalikud arhiivid loodi enam kui 10 aastat enne termini „avatud juurdepääs“ (*Open Access, OA*) teket aastal 1990. Avatud juurdepääsu ideed muutusid eriti populaarseks seoses teadusajakirjade tellimishindade kiire kasvuga, mis tekitas probleeme ka rikaste ülikoolide raamatukogudele, rääkimata arengumaadest. Tehniliselt toetas avatud juurdepääsu ideed teadusajakirjade elektroonilise publitseerimise tormiline areng ja internetiajastu algaastate illusioon, et veebis võib kõik olla tasuta kättesaadav. Nii kirjutasid aastail 2000–2001 34000 teadlast (mina sealhulgas) alla avatud juurdepääsu petitsioonile, lubades edaspidi mitte avaldada teadustöid tasuta ajakirjades. Samas tuules moodustus alternatiivset avaldamisvõimalust pakkuv *Public Library of Science (PLOS)*, millest on tänaseks saanud kõige suurem avatud juurdepääsu pakkuv teaduskirjastus. Võttis aga vähe aega, kui teadlased mõistsid, et tegelikult pöörati ümber kasumi teenimise mehhanism: tavalise teadusajakirja korral tekib kasum ajakirja tellimisel (artiklite lugemisel), kuid uue skeemi kohaselt artiklite avaldamisel. Samas jäi alles avatud juurdepääsu idee oluline tuum: teadusinfo kättesaadavus kõigile soovijatele. Kui leitakse viis, kuidas tasuta teadusartiklite publitseerimise kulud, siis muutub avatud juurdepääs kiiresti teadustööde

³ Eesti teaduste akadeemia peasekretär, Eesti teaduste akadeemia kirjastuse kirjastusnõukogu esimees ning ajakirja *Proceedings of the Estonian Academy of Sciences* peatoimetaja. Tartu ülikooli orgaanilise keemia õppetooli juhataja, professor. Tema teadustöös on peamisteks uurimisvaldkondadeks olnud biokatalüüsi ja retseptoorsete protsesside spetsiifilisuse ning mehhanismide uurimise keemilise kineetika ja teiste füüsikalise-keemiliste meetodite abil. Ta on Uppsala ülikooli (Rootsi) ja Kuopio ülikooli (Soome) audoktor.

avaldamise peamiseks teeks. Seda teed otsitakse mitmel tasemel ning sellega tegeleme ka konverentsil.

I sessioon: Avatud juurdepääs (Open Access, OA) eile, täna, homme

Toimusid järgmised ettekanded:

- **Pippa Smart**⁴, *The landscape of Open Access in 2022* (interneti vahendusel):
Open Access has become a normalised method of publishing scholarly information throughout the world with pressures from major funders to increase the number of *OA* articles and journals. This talk will consider where it has come from, the pressures on both publishers and researchers to publish *OA*, and the business models which are being developed to support free and unrestricted access to scholarly literature. Both *Open Data* and *Preprints* are now important components of the *Open Science* movement and their impact on research communication and on journals will also be considered.
- **Tarmo Soomere**⁵, *Avatud teadus poliitiliste pingete surve all*:
Teadlaste vahelise kommunikatsiooni alus on teaduspublikatsioonid. Nende hankimine või lugemine on aastasadu olnud kulukas. Ligi neli aastat tagasi (4.09.2018) otsustati, et Euroopa maksumaksjate toel saadud teadustulemused peavad olema kõigile tasuta kättesaadavad. Selle mõtte ehk plaani S iva on radikaalselt kiirendada teadustulemuste kasutuselevõtmist kogu maailmas. See plaan eeldas, et kogu maailmas jätkub rahu ja koostöö. Süvenevate geopoliitiliste pingete ja globaalse julgeolekuolukorra halvenemise taustal kujunes plaani rakendamine keerukaks. Jõhkrate vallutussõdade algatajatele, genotsiidi läbiviijatele ja sellist käitumist tolereerivatele ringkondadele ei ole ilmselt mõttekas võimaldada piiramatut ligipääsu uusimale teaduslikule teadmisele. Ometi tundub, et pikas perspektiivis ei ole avatud teadusele alternatiivi.

⁴ Vabakutseline teadusasutusi ja teadusajakirjade toimetajaid nõustav konsultant (*PSP Consulting*), ajakirja *Learned Publishing* peatoimetaja.

An editorial and publishing consultant with many years' experience of providing training to editors and publishing staff. In addition to running courses around the world, she is also Editor-in-Chief of *Learned Publishing*, and Past-President of the European Association of Science Editors (WASE). She provides advice and consultation to a range of learned associations and editorial groups.

⁵ Akadeemik, Eesti teaduste akadeemia president. Eesti mereteadlane ja matemaatik, Tallinna tehnikaülikooli täisprofessor teneuris, küberneetika instituudi lainetuse dünaamika labori juhataja. Teaduslik huvi on koondunud tuule- ja laevalainete mõõtmisele ning modelleerimisele. Oma töös pöörab ta erilist tähelepanu lainetuse dünaamikale rannikutehnikas ja -protsessides ning meremeteoroloogiale. Ta on ajakirjade *Proceedings of the Estonian Academy of Sciences* toimetaja hüdrodünaamika ja rannikutehnika valdkonnas ning ajakirja *Estonian Journal of Earth Sciences* toimetaja okeanoloogia ning meteoroloogia valdkonnas. Lisaks on ta ka Klaipea ülikooli (Leedu) audoktor ja James Cooki ülikooli (Põhja-Queensland, Austraalia) auprofessor.

- **Piret Lukkanen**⁶, 70 aastat Eesti teaduste akadeemia teadusajakirjade publitseerimisest:

1952. aastal alustas ilmumist Eesti teaduste akadeemia esimene teadusajakiri. Tänapäevaks on muutunud nii riigikord kui ka ajakirja algne nimi ning akadeemia ajakirju kirjastab alates 1994. aastast Eesti teaduste akadeemia kirjastus. Ettekanne andis ülevaate, kuidas on toimunud Eesti teaduste akadeemia ajakirjade kujunemine, milliseid ajakirju annab kirjastus välja täna, millised on olnud viimaste aastate olulisemad muutused ning kas ja kuidas toetab kirjastus avatud juurdepääsu ideid ning teadlaste tööd.

Eesti teaduste akadeemia rahvusvahelised, avatud juurdepääsuga, eelretsenseeritud ja rahvusvahelise toimetuskolleegiumiga seitse teadusajakirja (kõik ETISE kategoorias 1.1, indekseeritud andmebaasides, nagu *Scopus*, *Web of Science*, *EBSCO* jt):

Proceedings of the Estonian Academy of Sciences (ilmub alates 1952; peatoimetaja: Jaak Järv; artiklid inglise keeles, eesti keelsed kokkuvõtted, kvartaalselt koostöös Tallinna tehnikaülikooli ja Eesti maaülikooliga);

Estonian Journal of Earth Sciences (ilmub alates 2007; peatoimetaja: Olle Hints; kvartaalselt, koostöös Tallinna tehnikaülikooli, Eesti maaülikooli ja Tallinna ülikooliga);

Oil Shale (ilmub alates 1984; peatoimetaja: Andres Siirde; artiklid inglise keeles, kvartaalselt, koostöös Tallinna tehnikaülikooli ja Eesti maaülikooliga); *Acta Historica Tallinnensa* (ilmub alates 1997; peatoimetaja: Marek Tamm; artiklid inglise ja eesti keeles, kaks korda aastas, koostöös Tallinna ülikooliga);

Linguistica Uralica (ilmub alates 1997; peatoimetaja: Gerson Klumpp; artiklid inglise, saksa ja vene keeles, kvartaalselt);

Estonian Journal of Archaeology (ilmub alates 1997; peatoimetaja: Valter Lang; artiklid inglise ja saksa keeles, kaks korda aastas, koostöös Tartu ülikooli ja Tallinna ülikooliga);

Trames (ilmub alates 1997; peatoimetaja: Urmas Sutrop; artiklid inglise keeles, eesti keelsed kokkuvõtted, kvartaalselt).

II sessioon: Open Access mured ja lahendused

Toimusid järgmised ettekanded:

- **Kristi Viiding**⁷, *Humanitaari ja vajadustest ja võimalustest ligipääsul teaduspublikatsioonidele:*

⁴ Eesti teaduste akadeemia kirjastuse direktor. Varem töötanud akadeemia kirjastuses ajakirjade *Estonian Journal of Archaeology* ja *Estonian Journal of Earth Sciences* tegevtoimetajana ning *Proceedings of the Estonian Academy of Sciences* ja *Oil Shale* keeleteimetajana.

⁷ Eesti teaduste akadeemia Underi ja Tuglase kirjanduskeskuse vanemteadur alates 2017. aastast. Õppinud Tartu ülikoolis eesti keelt, kirjandust ja klassikalist filoloogiat ning omandanud

Ajalooliste materjalidega töötava filoloogi juurdepääsu vajaduse teaduskirjandusele võib jagada kolme gruppi: ajalooliste alliktekstide kättesaadavus, varasemate tekstide kohta kirjutatule ligipääs ning nüüdisaegse teadusajakirjanduse kättesaadavus. Kõige keerulisem on nüüdisaegse teaduskirjandusega. Ettekandes arutati isiklikul kogemusel põhinevaid näiteid kolmest vajalikust tekstigrupist ja juurdepääsust neile Euroopa teadisruumis.

- **Marika Meltsas**⁸, *Avatud juurdepääs Eesti teadusele*: Ettekandes anti ülevaade viimaste aastate trendidest eesti teadlaste artiklite avatud juurdepääsuga publitseerimisel rahvusvahelises võrdluses ning arutleti erinevate majandusmodelite ja strateegiatega üle avatud juurdepääsu osakaalu suurendamiseks.
- **Andres Kollist**⁹, *Info omanik, väärtus, hind*: Vabas demokraatlikult arenevas ühiskonnas on oluline n-ö igameheõigus teadmistele, õigusinformatsioonile. Samas on informatsioon, eriti aga kvaliteetne teave ressurss, millel on hind. Kes maksab, see on küsimus? Teadusinformatsiooni ostmine ja kättesaadavaks tegemine on kallis. Tehes raskeid poliitilisi valikuid tuleb otsustada, kellele ja mida. Kas suurem ja parem valik vähematele või tagasihoidlikum valik rohkematele? Elektroonselt kättesaadava informatsiooni levitamisel on suur erinevus angloameerikaliku ja euroopaliku õigusruumi vahel. Kas n-ö õilsatel eesmärkidel, hariduse ja teaduse huvides, tohib informatsiooni vabalt kasutada või tuleb teabe levi eelnevalt kokku leppida omaniku, autori või tema pärijatega?
- **Martin Eessalu**¹⁰, *Riigi varade ja avatud teaduse raamistik*: Teadustulemuste ja uuringuandmete kättesaadavuse parandamine ning avatud teaduse põhimõtete rakendamine on üks teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava eesmärke. Tulemuste võimalikult laialdane avamine – seda nii teadlastele, ettevõtjatele kui ühiskonnale laiemalt – on teema, kus me ei küsi **kas**, vaid **millal** ja **kuidas**? See, milliste

doktorikraadi klassikalises filoloogias. 1996–2017 töötas Tartu ülikoolis klassikalise filoloogia eriala õppejõu ja professorina. Rahvusvahelise uuslatinistide assotsiatsiooni peasekretär.

⁸ Eesti teaduse infosüsteemi (ETIS) osakonna juhataja, Eesti teadusagentuur. Samuti rahvusvahelise raamatukogude võrgu (EIFL) koordinaator Eestis, aastaid on tegelenud teadusinformatsioonile juurdepääsu hankimisega ELNET konsortsiumis.

⁹ Tallinna ülikooli akadeemilise raamatukogu direktor, raamatukoguvõrgu ELNET konsortsiumi juhatause liige. Eesti teaduse infrastruktuuride teekaardi objekti „Eesti e-varamu ja kogude säilitamine“ üks algatajatest. Suunab nimetatud objekti kahe komponendi: e-varamu portaali ja TLÜ akadeemilise raamatukogu digikeskuse ning elektroonilise teadusraamatukogu ETERA arendamist.

¹⁰ Haridus- ja teadusministeeriumi teadustaristu valdkonna juht, kelle vastatusalasse kuulub sel alal tuleviku plaanimine, teaduse digiteemad seadmine ning keele ja kultuuri valdkonna teadus- ja arendustegevuse programme suunamine.

põhimõtete alusel ning millise rollijaotusega seda tehakse, lepitakse kokku Eesti avatud teaduse raamistikus, mis 2022. aasta jooksul kinnitatakse.

III sessioon: Kuidas Eesti teadusajakirju nähtavamaks muuta?

Arutelu juhtis akadeemik **Jüri Engelbrecht**:¹¹

Teadustulemuste avaldamine on enesestmõistetav ja Eesti teadusajakirjad on osa Eesti kultuurist. Tehniliste küsimuste analüüsi kõrval tuleb mõelda ka sügavamalt: leida vastus fundamentaalsele küsimusele, kuidas väärtustada teadustulemuste sisu. Tänapäeval on liigne rõhk läinud mitte sisule, vaid arvulistele näitajatele (nn katataksofiilia), mis on meeltemööda ametnikele. Milline on aga teadlaste, teadusjuhtide, rahastajate, andmebaaside valdajate ja ühiskonna roll sisu väärtustamisel?

Arutelul osalesid sõnavõtjatena-diskutantidena:

- **Ivo Volt**¹² (TÜ kirjastus),
- **Reili Argus**¹³ (TLÜ kirjastus),
- **Johanna Ross**¹⁴ (ajakiri *Keel ja Kirjandus*),
- **Timo Kikas**¹⁵ (EMÜ ajakiri *Agronomy Research*),
- **Piret Lukkanen**¹⁶ (Eesti teaduste akadeemia kirjastus).

Konverentsil ja arutelul ei osalenud paraku **Ott Raun** (Rahvusarhiiv; ajalookultuuri ajakirja *Tuna* peatoimetaja).

Arutelul esitati osalejatele ka hulgaliselt küsimusi ja tõstatati probleeme, mis kindlasti edaspidi lahedusi vajavad.

Konverentsi kokkuvõtted ja lõppsõnad:

Akadeemia president, akadeemik **Tarmo Soomere** ja akadeemik **Jaak Järv**.

¹¹ Eesti mehaanikateadlane, Eesti teaduste akadeemia president aastatel 1994–2004 ja asepresident 2004–2014, Tallinna tehnikaülikooli emeritprofessor. Uurimistöö peasuunad on teoreetiline mehaanika, matemaatiline füüsika, biomehaanika ja mittelineaarne dünaamika. On olnud ajakirja *Proceedings of the Estonian Academy of Sciences* peatoimetaja ning käesoleval ajal on selle ajakirja toimetuskolleegiumi liige ning ajakirja *Trames* toimetuskolleegiumi kaasesimees. Budapesti tehnikaülikooli (Ungari) audoktor.

¹² Ajakirja *Eesti ja soome-ugri keeleteadus* peatoimetaja.

¹³ TLÜ ajakirja *Philologia Estonica Tallinnensis* peatoimetaja, Tallinna ülikooli humanitaar-teaduste instituudi eesti keele professor.

¹⁴ Ajakirja *Keel ja Kirjandus* peatoimetaja, SA Kultuurileht.

¹⁵ Ajakirja *Agronomy Research* peatoimetaja, Eesti maaülikooli metsanduse ja inseneeria instituudi biomajandustehnoloogiate õppetooli juht, professor.

¹⁶ Eesti teaduste akadeemia kirjastuse direktor.

Akadeemik Tarmo Soomere: „Eesti teaduse fenomen – akadeemia.“
Foto autor: Rene Suurkaev / ERR

* * *

Konverents andis hea ülevaate Eesti teadusajakirjade olukorrast, probleemidest ning edasistest täiustamise, veelgi parema kvaliteedi saavutamise ja arengu võimalustest.

Siinkohal on hea märkida, et meie ajakirja rahvusvahelise toimetuskolleegiumi liikmed näiteks, **Georgiast, Saksamaalt ja mujalt on arengu huvides teinud ettepanekuid, et ajakirja autorid võiks oma artiklites rohkem ka meie ajakirja teiste autorite artiklitele viidata, neid tsiteerida.**¹⁷

Ülevaade on koostatud konverentsi infomaterjalide ja kohapeal kuuldu alusel Tallinnas, Pirita-Kosel käesoleva ajakirja peatoimetaja Matti Raudjärve poolt, tema villas-kodukontoris ajavahemikul 28. mai kuni 1. juuni 2022.

¹⁷ Tõe huvides võiks lisada, et Eesti ülikoolide ja teiste kõrgkoolide üliõpilased, kasutades oma kirjalike tööde tegemisel meie ajakirjades avaldatud artikleid, tsiteerivad ka meie autoreid ja nende töid. Kuna meie ajakirja on levitatud nii saksa kaaskirjastaja poolt Saksamaal, aga ka paljude riikide ülikoolides, siis teadaolevalt kasutavad ka nende riikide üliõpilased meie autorite töid oma töödes. Kindlasti ei peaks viitamine ainult üliõpilastega piirduma.

BERATUNG DER VERLEGER DER WISSENSCHAFTSZEITSCHRIFTEN IN ESTLAND ¹

Der Verlag der Estnischen Akademie der Wissenschaften hat den 70. Jahrestag seit dem Beginn der Publizierung von Wissenschaftszeitschriften der Akademie mit der Konferenz „Herausforderungen des offenen Zugangs“ gefeiert. Die Konferenz fand in der Estnischen Akademie der Wissenschaften in Tallinn, auf dem Domberg, am 26. Mai 2022 statt, und da waren die Chefredakteure der estnischen Wissenschaftszeitschriften sowie weitere mit dem Verlagswesen verbundene Leute eingeladen.

Auch der Leiter des Bereiches der Wissenschaftsinfrastruktur des Ministeriums für Bildung und Wissenschaft nahm an der Konferenz teil und hielt einen Vortrag.

Die Konferenz wurde veranstaltet vom Verlag der Estnischen Akademie der Wissenschaften in Zusammenarbeit mit der Estnischen Akademie der Wissenschaften.

Die Konferenz wurde eröffnet, geleitet und die Eröffnungsrede gehalten vom Generalsekretär der Estnischen Akademie der Wissenschaften und Vorsitzenden des Verlagsrates der Estnischen Akademie der Wissenschaften, Akademiker Jaak Järv.

Die Arbeit fand in drei Sessionen statt:

I. Session: Offener Zugang (Open Access, OA) gestern, heute, morgen (es gab drei Vorträge, darunter Frau Pippa Smart 2 übers Internet vermittelt; der Präsident der Akademie, Akademiker Tarmo Soomere und die Direktorin des Verlages der Akademie Piret Lukkanen)

II. Session: Die Sorgen von Open Access und ihre Lösungen (es gab vier Vorträge)

III. Session: Wie kann man wissenschaftliche Zeitschriften von Estland sichtbar machen? (die Diskussion wurde vom Akademiker Jüri Engelbrecht geleitet)

Die Zusammenfassungen und das Schlusswort der Konferenz: Präsident der Akademie, Akademiker Tarmo Soomere und Akademiker Jaak Järv.

¹ Ein kurzer Artikel mit der Übersicht auf Estnisch wurde zusammengestellt, basierend auf dem Konferenzprogramm:

[<https://www.akadeemia.ee/sundmused/konverents-avatud-juurdepaasu-valjakutsed/>] und darauf, was vor Ort gehört wurde sowie auf dem verteilten Informationsmaterial. Zusammensteller der Übersicht: Matti Raudjärv (MR; 28.05 – 1.06.2022). Die Kurzinformationen in englischer und deutscher Sprache (fast zwei Seiten) basieren sich auf der Übersicht in estnischer Sprache (sieben Seiten).

² Die freiberufliche Beraterin für wissenschaftliche Einrichtungen und Redakteure der Wissenschaftszeitschriften (*PSP Consulting*), Chefredakteurin der Zeitschrift *Learned Publishing*.

An editorial and publishing consultant with many years' experience of providing training to editors and publishing staff. In addition to running courses around the world, she is also Editor-in-Chief of *Learned Publishing*, and Past-President of the European Association of Science Editors (WASE). She provides advice and consultation to a range of learned associations and editorial groups.

Unsere vorrezensierte, offen zugängliche und dreisprachige Wissenschaftszeitschrift³ mit internationaler periodischer Verbreitung und einem internationalen Redaktionskollegium wurde vom Chefredakteur Matti Raudjärv sowie von der Redakteurin und Beraterin Ruth Tammeorg (Vorsitzende der Gewerkschaft der Universität Tartu, Bibliothekarin / VI. Qualifikationsebene) vertreten.

Die Konferenz gab einen guten Überblick über die Lage der estnischen Wissenschaftszeitschriften, Probleme und weitere Möglichkeiten für eine Vervollkommnung, eine noch bessere Qualität und eine Entwicklung.

An dieser Stelle ist es gut anzumerken, dass die Mitglieder des internationalen Redaktionskollegiums unserer Zeitschrift, zum Beispiel aus Georgien, Deutschland und anderen Ländern, im Interesse der Entwicklung Vorschläge gemacht haben, dass die Autoren der Zeitschrift in ihren Artikeln auch mehr auf die Artikel anderer Autoren unserer Zeitschrift hinweisen sowie diese zitieren könnten.⁴

Als Chefredakteur der vorliegenden Zeitschrift (MD) und Zusammensteller dieser Übersicht möchte ich erneut anführen: die Errungenschaften unserer Zeitschrift sind

³ „*Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väätlused*“; die Zeitschrift ist indiziert in mehr als zehn internationalen Datenbanken wie *Scopus*, *DOAJ*, *EBSCO*, *ECONIS*, *SSRN* u. a.; auch die US Library of Congress ist seit vielen Jahren ein Abonnent gewesen. Im Estnischen Wissenschaftsinformationssystem (ETIS) ist die Zeitschrift in die Kategorie 1.1. eingeordnet und erscheint in der Zusammenarbeit mit den größten und bekanntesten Wirtschaftswissenschaftlern der Universitäten, Hochschulen und Instituten aus Estland, Georgien, Deutschland, Russland und anderen Ländern. Die Ersterscheinung war im Jahre 1984 (als eine Sammlung von Thesen und Artikeln), danach 1994–2006 (als eine Sammlung von wissenschaftlichen Artikeln), seit 2007 als eine periodische Wissenschaftszeitschrift. Der Verleger ist die estnische Verlags-, Wirtschaftsforschungs-, Konsultations- und Schulungsfirma Mattimar OÜ und der Mitverleger ist seit dem Jahre 2001 Berliner Wissenschafts-Verlag, ein deutscher Verlag, der im laufenden Jahr 60 Jahre seit der Gründung beging. Seit dem Jahre 1984 haben auf der Grundlage der Artikel der Zeitschrift auch internationale Wissenschaftskonferenzen stattgefunden (20 Mal in Värskä und seit dem Jahre 2013 in Jäneda). In Jäneda hätte im laufenden Jahr die zehnte Konferenz stattfinden sollen (in der Gesamtfolge bereits die 30.). Obwohl die Konferenzen vorbereitet waren, mussten sie in drei Jahren (2020 – 2022) wegen der Pandemie und der in der Ukraine stattfindenden Aggression abgesagt werden, weil viele Leute und Kollegen keine Möglichkeit hatten, nach Estland zu kommen (oder aus dem eigenen Land herauszufahren). Deswegen haben mehrere ehemalige und auch neue Autoren den Artikel für unsere Zeitschrift nicht geschrieben (oder ihn nicht beendet), haben jedoch versprochen, sicher weiterhin mit uns zusammenzuarbeiten und auch an der Konferenz aktiv teilzunehmen. Das hoffen auch wir, dass sowohl die Pandemie als auch der Krieg in der Ukraine zurückgehen und ein glückliches Ende finden werden.

⁴ Im Interesse der Wahrheit könnte hinzugefügt werden, dass die Studenten der estnischen Universitäten und anderer Hochschulen zitieren auch unsere Autoren und ihre Arbeiten, indem sie bei der Anfertigung ihrer Schriftstücke die in unseren Zeitschriften veröffentlichten Artikel verwenden. Da unsere Zeitschrift von einem deutschen Mitverleger in Deutschland, aber auch an den Universitäten von vielen Ländern verbreitet wird, dann verwenden bekanntermaßen auch Studenten dieser Länder die Arbeiten von unseren Autoren in ihren Schriftstücken. Sicherlich sollte es sich nicht nur auf Studenten beschränken.

eine gemeinsame und gute Errungenschaft dank unserem Arbeitsteam und unserer Mannschaft (darunter sowohl englische wie auch deutsche Dolmetscher, Übersetzer und Sekretäre), es ist zwar ein kleines, aber freundlich und im Allgemeinen kostenlos tätiges Kollektiv, das sich gegenseitig unterstützt hat, aber auch dank denjenigen, die bereits von uns gegangen sind oder einfach woanders beiseite geblieben sind.

MR: es war eine Freude, nach den Übersichten, Wortbeiträgen und Diskussionen zu hören, dass wir mit unserer Zeitschrift in Estland neben den anderen Wissenschaftszeitschriften zu den Besten gehören. Wir haben auch noch einmal die Bestätigung erhalten, dass wir sowohl international als auch in Estland fast genauso gut indiziert und kategorisiert sind wie die Wissenschaftszeitschriften der Estnischen Akademie der Wissenschaften.

Mit den besten Wünschen sowohl an die Autoren, Leser wie auch Mitarbeiter,
Matti Raudjärv (Chefredakteur der Zeitschrift)

MEETING OF PUBLISHERS OF ESTONIAN SCIENTIFIC JOURNALS¹

The Estonian Academy Publishers celebrated the 70th anniversary of starting the publishing of scientific journals of the Academy, with the conference “Open Access Challenges”. The conference was held at the Estonian Academy of Sciences on Toompea Hill in Tallinn on 26 May 2022 and the chief editors of Estonian scientific journals and other people related to publishing had been invited to participate.

Also the Head of Research Infrastructure of the Ministry of Education and Research participated at the conference and made a presentation.

The conference had been organised by the Estonian Academy Publishers in cooperation with the Estonian Academy of Sciences.

The Secretary General of the Estonian Academy of Sciences, Chairman of the Council for the Estonian Academy Publishers, Academician Jaak Järv opened the conference, gave the welcome speech and chaired the conference.

The work proceeded in three sessions:

Session I: Open Access (OA) yesterday, today, tomorrow (three presentations were made, incl. Mrs Pippa Smart² over the internet; President of the Academy, Academician Tarmo Soomere, and Director of the Academy Publishers Piret Lukkanen)

Session II: Open Access problems and solutions (four presentations were made)

Session III: How to make Estonian scientific journals more visible? (the discussion was led by Academician Jüri Engelbrecht)

The conclusion of the conference and the closing speeches: President of the Academy, Academician Tarmo Soomere and Academician Jaak Järv.

Our international, periodical, open access, peer reviewed scientific journal in three languages which has an international editorial team³ was represented by the Chief Editor

¹ The brief article/overview in Estonian has been prepared based on the programme of the conference: [<https://www.akadeemia.ee/sundmused/konverents-avatud-juurdepaasu-valjakutsed/>] and on what was heard at the meeting and read from information materials. Overview prepared by: Matti Raudjärv (MR; 28.05 – 01.06.2022). The brief information in English and German (about 2 pages) is based on the Estonian overview (7 pages).

² Freelance consultant for research institutions and editors of scientific journals (*PSP Consulting*), Editor-in-Chief of the journal *Learned Publishing*.

An editorial and publishing consultant with many years' experience of providing training to editors and publishing staff. In addition to running courses around the world, she is also Editor-in-Chief of *Learned Publishing*, and Past-President of the European Association of Science Editors (WASE). She provides advice and consultation to a range of learned associations and editorial groups.

³ The journal *Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused* has been indexed in more than ten international databases, such as *Scopus*, *DOAJ*, *EBSCO*, *ECONIS*, *SSRN*, etc.; also the US Library of Congress has been among the subscribers for many years. The Estonian Research Information System (ETIS) has classified the journal to Category I.1. and it is published in cooperation with economists of the

Matti Raudjärv and editor-consultant Ruth Tammeorg (Chair of the Tartu University Faculty Association; librarian /VI level of qualification/).

The conference provided a good overview of the situation of Estonian research journals, their problems and further opportunities for their improvement, achievement of even better quality and development.

It is good to note here that members of the international editorial team of our journal, for instance, **from Georgia, Germany and other countries, have made suggestions for development purposes that authors of the journal could also refer more in their papers to the papers published in our journal, cite them.**⁴

As the chief editor (MR) and author of this overview I would emphasize again: achievements of our journal are all thanks to the joint excellent efforts of our small organising committee and editorial team (incl. the English and German interpreters and translators and secretaries) who have supported each other as good friends, generally without compensation, also those who have passed away or simply left us, gone elsewhere.

MR: *We were glad to hear after the overviews and presentations/discussions that our journal is among the best Estonian scientific journals. We were confirmed again that we have been indexed and categorised both on an international scale and in Estonia almost as highly as the research journals of the Estonian Academy of Sciences.*

With best wishes both to authors, readers and colleagues,
Matti Raudjärv (Chief Editor of the journal)

largest and best known Estonian, Georgian, German, Russian and other universities and institutions of higher education. The journal was first published in 1984 (as a collection of theses/papers), then in 1994–2006 (as a collection of research papers) and since 2007 as a periodical scientific journal. The publisher is Mattimar OÜ, an Estonian company engaged in publishing, economic research, consultations and training, and the co-publisher since 2001 is the German research publishing house Berliner Wissenschafts-Verlag which had the 60th anniversary from starting its activities this year. Since 1984 also international scientific conferences have been held on the basis of the papers in the journal (20 times at Värskas and since 2013 at Jäneda). This year the tenth conference would have been held at Jäneda (already the 30th in total). Although the conferences had been prepared, they had to be cancelled in three years (2020 – 2022) due to the pandemic and the aggression going on in Ukraine as it was not possible for many people, our colleagues to travel to Estonia (or leave their country). Therefore several our earlier and also new authors did not submit (or finalise) their paper for our journal, promising to contribute surely in the future and also to participate actively at the conference. We also hope that both the pandemic and the war in Ukraine will subside and have a happy end.

⁴ We can add that students of Estonian universities and other institutions of higher education who use papers published in our journals when writing their written papers, also cite our authors and their papers. As our journal has been distributed in Germany by our co-publisher and also to universities of many other countries, the students of these countries are known to use the papers of our authors in their papers. But it is certainly not enough to have it used only by students.

**MAJANDUSPOLIITIKA TEADUSKONVERENTSID
EESTIS (1984 – 2022 ... 2023)**

**WISSENSCHAFTLICHE KONFERENZEN ÜBER
WIRTSCHAFTSPOLITIK IN ESTLAND (1984–2022 ... 2023)**

**SCIENTIFIC CONFERENCES ON ECONOMIC
POLICY IN ESTONIA (1984–2022 ... 2023)**

- I 1984 Ühiskondliku tootmise intensiivistamise probleemid Eesti NSV-s
- II 1994 Majandusteadus ja majanduspoliitika Eesti Vabariigis
- III 1995 Majanduspoliitika teooria ja praktika Eesti Vabariigis
- IV 1996 Aktuaalsed majanduspoliitika küsimused Euroopa Liidu riikides ja Eesti Vabariigis /I ja II/
Aktuelle wirtschaftspolitische Fragen in den Ländern der Europäischen Union und in der Republik Estland /I und II/
Topical Problems of the Economic Policy in the Member States of the European Union and the Republic of Estonia /I and II/
- V 1997 Eesti Vabariigi majanduspoliitika ja integreerumine Euroopa Liiduga
Die Wirtschaftspolitik der Republik Estland und die Integration mit der Europäischen Union
Economic Policy of the Republic of Estonia and Integration with the European Union
- VI 1998 Eesti Vabariigi integreerumine Euroopa Liiduga – majanduspoliitika eesmärgid ja abinõud
Die Integration der Republik Estland mit der Europäischen Union – Ziele und Mittel der Wirtschaftspolitik
Integration of the Republic of Estonia into the European Union – Goals and Instruments of Economic Policy
- VII 1999 Eesti Vabariigi majanduspoliitika ja Euroopa Liit
Wirtschaftspolitik der Republik Estland und die Europäische Union
Economic Policy of the Republic of Estonia and the European Union
- VIII 2000 Eesti Vabariigi majanduspoliitika tulemuslikkus ja Euroopa Liit
Wirksamkeit der Wirtschaftspolitik der Republik Estland und die Europäische Union
Effectiveness of the Economic Policy of the Republic of Estonia and the European Union
- IX 2001 Harmoniseerimine ja vabadus Eesti Vabariigi majanduspoliitikas integreerumisel Euroopa Liiduga
Harmonisierung und Freiheit der Wirtschaftspolitik Estlands in EU-Integrationsprozess
Harmonisation and Freedom in the Economic Policy of Estonia integrating with the European Union

X	2002	Euroopa Liiduga liitumise mõju Eesti majanduspoliitikale Die Integration der Europäischen Union und ihre Wirkungen auf die Wirtschaftspolitik Estlands Effect of Accession to the European Union on the Economic Policy of Estonia
XI	2003	Eesti majanduspoliitika teel Euroopa Liitu Die Wirtschaftspolitik Estlands auf dem Weg in die Europäische Union Estonian Economic Policy on the Way Towards the European Union
XII	2004	Eesti majanduspoliitilised perspektiivid Euroopa Liidus Wirtschaftspolitische Perspektiven Estlands als Mitglied der Europäischen Union Economic Policy Perspectives of Estonia in the European Union
XIII	2005	XIII majanduspoliitika teaduskonverents Die XIII. wirtschaftspolitische Konferenz 13 th Scientific Conference on Economic Policy
XIV	2006	XIV majanduspoliitika teaduskonverents Die XIV. wirtschaftspolitische Konferenz 14 th Scientific Conference on Economic Policy
XV	2007	Eesti majanduspoliitika – kolm aastat Euroopa Liidus Die Wirtschaftspolitik Estlands – drei Jahre in der Europäischen Union Economic Policy of Estonia – three Years in the European Union
XVI	2008	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2008 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2008 Economic Policy in the EU Member States – 2008
XVII	2009	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2009 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2009 Economic Policy in the EU Member States – 2009
XVIII	2010	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2010 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2010 Economic Policy in the EU Member States – 2010
XIX	2011	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2011 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2011 Economic Policy in the EU Member States – 2011
XX	2012	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2012 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2012 Economic Policy in the EU Member States – 2012
XXI	2013	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2013 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2013 Economic Policy in the EU Member States – 2013
XXII	2014	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2014 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2014 Economic Policy in the EU Member States – 2014
XXIII	2015	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2015 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2015 Economic Policy in the EU Member States – 2015

- XXIV 2016 Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2016
Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2016
Economic Policy in the EU Member States – 2016
- XXV 2017 **Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2017:**
Juubelikonverents – 25; (29.06-01.07.2017)
Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2017:
Jubiläumskonferenz – 25; (29.06-01.07.2017)
Economic Policy in the EU Member States – 2017:
Jubilee conference – 25; (29.06-01.07.2017)
- XXVI 2018 **Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2018:**
Eesti Vabariik – 100 / 100 aastat eestikeelset rahvuslikku
Tehnikaülikooli Eestis; (28.-30.06.2018)
Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2018:
Republik Estland – 100 / 100 Jahre von der Gründung der
estnischsprachigen nationalen Technischen Universität;
(28.-30.06.2018)
Economic Policy in the EU Member States – 2018:
Republic of Estonia – 100 / 100 years of the Estonian-language
national University of Technology in Estonia; (28.-30.06.2018)
- XXVII 2019 **Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2019:**
Eesti Vabariik– 15 aastat EL-s ja NATO-s / 100 aastat
eestikeelset
Tartu Ülikooli / 320 aastat Tartu Ülikooli asumisest Pärnusse
(1699–1710); (3.-5.07.2019)
Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2019:
Republik Estland – 15 Jahre in EU und in NATO / 100 Jahre
estnischsprachige Universität Tartu / Vor 320 Jahren zog die
Universität Tartu nach Pärnu (1699–1710); (3.-5.07.2019)
Economic Policy in the EU Member States – 2019:
Republic of Estonia – 15 years in EU and in NATO / 100 years
of the Estonian-language University of Tartu / 320 years
from the temporary relocation of the University of Tartu to
Pärnu (1699–1710); (3.-5.07.2019)
- XVIII 2020¹ **Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2020:**
*100 aastat Tartu rahust / 100 aastat Eesti Vabariigi esimesest
Põhiseadusest; (25.-27.06.2020)*
Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2020:

¹ Konverents jäi ära seoses koroonaviiruse ulatusliku leviku tõttu paljudes maailma riikides, sh Eestis ja konverentsil osalejate koduriikides. Lähemalt vaata kirjutist käesoleva ajakirja Kroonika osas (XXVIII konverents).

Die Konferenz entfiel wegen der umfangreichen Ausbreitung des Coronavirus in vielen Staaten der Welt, darunter in Estland und den Heimatländern der Teilnehmer der Konferenz. Siehe näher im Chronikteil der vorliegenden Zeitschrift (XXVIII. Konferenz).

The conference was cancelled due to the extensive spread of the coronavirus in many countries of the world, including Estonia and the home countries of the conference participants. For more details, see the article in the Chronicles part of this journal (XXVIII Conference).

- 100 Jahren der Friedensvertrag Tartu / 100 Jahren die erste Verfassung der Republik Estland; (25.-27.06.2020)
- Economic Policy in the EU Member States – 2020: 100 years from the Peace Treaty of Tartu / 100 years from the first Constitution of the Republic of Estonia;** (25.-27.06.2020)
- XXIX 2021² **Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2021:**30 aastat Eesti Vabariigi taasiseseisvumisest / Tallinna Tehnika-ülikooli majandusteaduskond – 80 / 25 aastat esimesest rahvusvahelisest majanduspoliitika teaduskonverentsist Tartus-Värskas / 25 aastat regionaalse kolledži, Tartu ülikooli Pärnu kolledži asutamisest Pärnus; (1.-3.07.2021)
- Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2021:** 30 Jahre seit Wiederherstellung der Unabhängigkeit der Republik Estland / Wirtschaftswissenschaftliche Fakultät für Technische Universität Tallinn – 80 / Vor 25 Jahren fand die erste International Konferenz für Wirtschaftspolitik in Tartu und Värskas statt / Vor 25 Jahren wurde das College Pärnu der Tartuer Universität gegründet; (1.-3.07.2021)
- Economic Policy in the EU Member States – 2021: 30 years from the restoration of independence of the Republic of Estonia / School of Business and Governance of Tallinn University of Technology – 80 / 25 years from the first International Scientific Conference on Economic Policy in Tartu–Värskas / 25 years from the establishment of the regional college, Pärnu College of the University of Tartu in Pärnu;** (1.-3.07.2021)
- XXX 2022³ **Majanduspoliitika ja ettevõtetmajandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2022:** Tartu Ülikool – 390 aastat (anno 1632)/

² Konverents jäi ära seoses koroonaviiruse ulatusliku leviku tõttu paljudes maailma riikides, sh Eestis ja konverentsil osalejate koduriikides. Ettevalmistused olid aga tehtud ja konverentsi toimikond oli korraldamiseks valmis.

Die Konferenz entfiel wegen der umfangreichen Ausbreitung des Coronavirus in vielen Staaten der Welt, darunter in Estland und den Heimatländern der Teilnehmer der Konferenz.

The conference was cancelled due to the extensive spread of the coronavirus in many countries of the world, including Estonia and the home countries of the conference participants.

³ Konverents jäi ära seoses koroonaviiruse ulatusliku leviku tõttu paljudes maailma riikides, sh Eestis ja konverentsil osalejate koduriikides. Lisaks soodustas konverentsi ära jäämist paraku ka sõda Ukraina pinnal Venemaa invasiooni ja agressiooni tõttu alates 24. veebruarist 2022 (24.02 on Eesti Vabariigi aastapäev!). Sellega seoses on paljud meie potentsiaalsed autorid teistest riikidest ja ka Eestist oma tegevustes sh artiklite kirjutamisel, tugevasti häiritud. Samuti on problemaatiline olnud reaalne ja ohutu võimalus Eestisse konverentsile sõita.

Die Konferenz entfiel wegen der umfangreichen Ausbreitung des Coronavirus in vielen Staaten der Welt, darunter in Estland und den Heimatländern der Teilnehmer der Konferenz. Darüber hinaus

30 korda konverentsidest: Värskas (1984, 1994–2012) ja Jänedal (2013–2022); XXX aastakäiku ajakirja/ Eesti Vabariigi pealinn

Tallinn – alates 2022. aastast UNESCO muusikalinn/ Agressioon Ukrainas; (30.06-2.07.2022)

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2022: Universität Tartu – 390 Jahre (anno 1632)/

30 Mal von Konferenzen: in Värška (1984, 1994–2012) und in Jänedal 2013–2022); XXX Jahrgänge der Zeitschrift/ Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn – seit dem Jahre 2022 die Musikstadt der UNESCO / Aggression in der Ukraine; (30.06-2.07.2022)

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2022: University of Tartu – 390 years (anno 1632)/30 times from conferences: in Värška (1984, 1994–2012) and in Jänedal (2013–2022); XXX year of issue journal/ The capital of the Republic of Estonia, Tallinn – UNESCO City of Music since

2022/ Aggression in Ukraine; (30.06-2.07.2022)

* * *

trug auch der Krieg an der Oberfläche der Ukraine aufgrund der russischen Invasion und Aggression vom 24. Februar 2022 (24.02 ist der Jahrestag der Republik Estland!) zur Absage der Konferenz bei. Auch die tatsächliche und sichere Grundlage für die Befugnis, zur Konferenz nach Estland zu reisen, war problematisch.

The conference was cancelled due to the extensive spread of the coronavirus in many countries of the world, including Estonia and the home countries of the conference participants. In addition, the war on the surface of Ukraine due to the Russian invasion and aggression from February 24, 2022 (24.02 is the anniversary of the Republic of Estonia!), also contributed to the cancellation of the conference. The real and safe basis of power to travel to Estonia for the conference has also been problematic.

LOODETAV TULEVIKUINFORMATSIOON (2024–2029)

järgmistel lehekülgedel:

EVENTUELLE PLANUNG FÜR ZUKÜNFTIGE KONFERENZEN

(2024–2029) auf den nächsten Seiten:

EXPECTED FUTURE INFORMATION (2024–2029)

on the next pages:

Kui õnnestub organisatsiooniliselt ja finantsiliselt, siis edaspidi näeks tänane korraldustoimkond konverentse järgmiste pühendumustega:

Falls es organisatorisch und finanziell möglich sein wird, schlägt das heutige Organisationskomitee vor, dass kommende Konferenzen folgenden Jahrestagen oder kulturellen Ereignissen gewidmet sein werden:

If it works out in organisational and financial terms, the Organising Committee would like to dedicate the future conferences to the following anniversaries:

XXXII 2024 (Eesti-Estland-Estonia):

27.-29.06.2024

Majanduspoliitika ja ettevõtetmajandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2024: Eesti ülikoolilinn Tartu – Euroopa kultuuripealinn/ 40 aastat esimesest, nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2024: Estnische Universitätstadt Tartu – Kulturhauptstadt Europas/ 40 Jahre seit der ersten, sog. Schiffskonferenz und seit Gründung der Zeitschrift

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2024: Estonian University City Tartu – European Capital of Culture/ 40 years from the first, so-to-say ship conference and the foundation of journal

2024 – Eesti ülikoolilinn Tartu – Euroopa kultuuripealinn

2024 – Estnische Universitätstadt Tartu – Kulturhauptstadt Europas

2024 – Estonian University City Tartu – European Capital of Culture

2024 – 40 aastat esimesest, nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest

2024 – 40 Jahre seit der ersten, sog. Schiffskonferenz und seit Gründung der Zeitschrift

2024 – 40 years from the first, so-to-say ship conference and the foundation of journal

XXXIII 2025 (Eesti-Estland-Estonia):

26.-28.06.2025

Majanduspoliitika ja ettevõtetmajandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2025: Euroopa haridusruum 2025 / Pöördeline aasta 2025 Euroopa automaailmas

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2025: Europäischer Bildungsraum 2025 / Jahr der Umwälzung 2025 in der europäischen Autowelt

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2025:
European Education Area 2025 / 2025 as an important turning point in the
European automotive sector

2025 – Euroopa haridusruum 2025
2025 – Europäischer Bildungsraum 2025
2025 – European Education Area 2025

2025 – Tallinn kandideeris 2025. aasta Euroopa spordipealinnaks
2025 – Tallinn war ein Kandidat für die Europäische Sporthauptstadt 2025
2025 – Tallinn was a candidate for the European Sports Capital of 2025

2025 – Pöördeline aasta 2025 Euroopa automaailmas (hübriid- ja elektriautod, biokütused)
2025 – Jahr der Umwälzung 2025 in der europäischen Autowelt (Hybrid- und
Elektroautos, Biokraftstoffe)
2025 – 2025 as an important turning point in the European automotive sector (hybrid
and electric cars, biofuels)

NB! NB! NB!

3.-6.07.2025 toimub Tallinnas Eesti XXVIII üldlaulu- ja XXI tantsupidu!
3.-6.07.2025 – das estnische XXVIII. Lied- und die XXI. Tanzfeier finden in Tallinn statt!
3.-6.07.2025 – Estonian XXVIII Song and XXI Dance Celebration will take place in Tallinn!

XXXIV 2026 (Eesti-Estland-Estonia):
25.-27.06.2026

Majanduspoliitika ja ettevõtetmajandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2026: Eesti, Läti ja Leedu liituvad Euroopa Liidu riikide elektrivõrguga (1.01.2026) / 30 aastat regionaalse kolledži, Tartu Ülikooli Pärnu kolledži asutamisest Pärnus

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2026: Estland, Lettland und Litauen werden sich dem Stromnetz der Europäischen Union anschließen (1.01.2026) / Vor 30 Jahren wurde der regionale College, das College Pärnu der Tartuer Universität gegründet

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2026: Estonia, Latvia and Lithuania join the electrical grid of EU Member States / 30 years from the establishment of the regional college, Pärnu College of the University of Tartu in Pärnu

2026 – Eesti, Läti ja Leedu liituvad Euroopa Liidu riikide elektrivõrguga (1.01.2026); NB! Moldova ja Ukraina ühendati mandri-Euroopa elektristüsteemiga juba Ukraina sõja ajal, märtsis 2022

2026 – Estland, Lettland und Litauen werden sich dem Stromnetz der Europäischen Union anschließen (1.01.2026); NB! Moldau und die Ukraine wurden bereits während des Ukrainekrieges im März 2022 an das kontinentaleuropäische Stromnetz angeschlossen

2026 – Estonia, Latvia and Lithuania join the electrical grid of EU Member States (1.01.2026); NB! Moldova and Ukraine were connected to the Continental European Grid already during the war in Ukraine, in March 2022

2026 – 30 aastat regionaalse kolledži, Tartu Ülikooli Pärnu kolledži asutamisest Pärnus
2026 – Vor 30 Jahren wurde der regionale College, das College Pärnu der Tartuer Universität gegründet

2026 – 30 years from the establishment of the regional college, Pärnu College of the University of Tartu in Pärnu

XXXV 2027 (Eesti-Estland-Estonia):

1.-3.07.2027

Majanduspoliitika ja ettevõtetmajandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2027: 35 korda konverentsidest: Värskas (1984, 1994–2012) ja Jänedal (2013–2027); XXXV aastakäiku ajakirja

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2027: 35 Mal von Konferenzen: in Värska (1984, 1994–2012) und in Jäneda (2013– 2027); XXXV Jahrgänge der Zeitschrift

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2027: 35 times from conferences: in Värska (1984, 1994–2012) and in Jäneda (2013 –2027); XXXV year of issue journal

2027 – 35 korda konverentsidest: Värskas (1984, 1994–2012) ja Jänedal (2013–2027); XXXV aastakäiku ajakirja

2027 – 35 Mal von Konferenzen: in Värska (1984, 1994–2012) und in Jäneda (2013– 2027); XXXV Jahrgänge der Zeitschrift

2027 – 35 times from conferences: in Värska (1984, 1994–2012) and in Jäneda (2013– 2027); XXXV year of issue journal

NB! NB! NB!

2.-4.07.2027 toimub Tallinnas Eesti XIV noorte laulu- ja tantsupidu!

2.-4.07.2027 – das 14. estnische Jugend-Gesangs- und Tanzfestival findet in Tallinn statt!

2.-4.07.2027 – the 14th Estonian Youth Singing and Dance Festival will take place in Tallinn!

XXXVI 2028 (Eesti-Estland-Estonia):

29.06-01.07.2028

Majanduspoliitika ja ettevõtetmajandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2028: Eesti Vabariik – 110 (24. veebruar 1918)/ 110 aastat eestikeelset rahvuslikku Tehnikaülikooli Eestis (17. september 1918)

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2028: Republik Estland – 110 (24. Februar 1918)/ 110 Jahre von der Gründung der estnischsprachigen nationalen Technische Universität (17. September 1918)

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2028:
Republic of Estonia – 110 (24. February 1918)/ 110 years of the Estonian language national University of Technology in Estonia (17. September 1918)

2028 – Eesti Vabariik – 110 (24. veebruar 1918)
2028 – Republik Estland – 110 (24. Februar 1918)
2028 – Republic of Estonia – 110 (24. February 1918)

2028 – 110 aastat eestikeelset rahvuslikku Tehnikaülikooli Eestis (17. september 1918)
2028 – 110 Jahre von der Gründung der estnischsprachigen nationalen Technische Universität (17. September 1918)
2028 – 110 years of the Estonian language national University of Technology in Estonia (17. September 1918)

XXXVII 2029 (Eesti-Estland-Estonia):
28.-30.06.2029

Majanduspoliitika ja ettevõtetmajandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2029: Eesti Vabariik– 25 aastat EL-s ja NATO-s (2004) / 110 aastat eestikeelset Tartu Ülikooli (1919) / 330 aastat Tartu Ülikooli asumisest Pärnusse (1699–1710) / 45 aastat esimesest, nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest (1984)

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2029: Republik Estland – 25 Jahre in EU und in NATO (2004) / 110 Jahre estnischsprachige Universität Tartu (1919) / Vor 330 Jahren zog die Universität Tartu nach Pärnu (1699–1710) / 45 Jahre seit der ersten, sog. Schiffskonferenz und seit Gründung der Zeitschrift (1984)

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2029: Republic of Estonia – 25 years in EU and in NATO (2004) / 110 years of the Estonian-language University of Tartu (1919) / 330 years from the temporary relocation of the University of Tartu to Pärnu (1699–1710) / 45 years from the first, so-to-say ship conference and the foundation of journal (1984)

2029 – Eesti Vabariik– 25 aastat EL-s ja NATO-s (2004)
2029 – Republik Estland – 25 Jahre in EU und in NATO (2004)
2029 – Republic of Estonia – 25 years in EU and in NATO (2004)

2029 – 110 aastat eestikeelset Tartu Ülikooli (1919)
2029 – 110 Jahre estnischsprachige Universität Tartu (1919)
2029 – 110 years of the Estonian-language University of Tartu (1919)

2029 – 330 aastat Tartu Ülikooli asumisest Pärnusse (1699–1710)
2029 – Vor 330 Jahren zog die Universität Tartu nach Pärnu (1699–1710)
2029 – 330 years from the temporary relocation of the University of Tartu to Pärnu (1699–1710)

2029 – 45 aastat esimesest, nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest (1984)
2029 – 45 Jahre seit der ersten, sog. Schiffskonferenz und seit Gründung der Zeitschrift
(1984)
2029 – 45 years from the first, so-to-say ship conference and the foundation of the
journal (1984)

* * *

NB! NB! NB!

29.06-1.07.2029 toimub Tallinnas Eesti XXIX üldlaulu- ja XXII tantsupidu!

*29.06-1.07.2029 – das estnische XXIX. Lied- und die XXII. Tanzfeier finden in Tallinn
statt!*

*29.06-1.07.2029 – Estonian XXIX Song and XXII Dance Celebration will take place in
Tallinn!*

INFORMATSIOON ajakirja toimkonnalt

Käesolev rahvusvaheline teadusajakiri-publikatsioon ilmub aastast 2007 (üks number aastas) ja aastast 2011 (kaks numbrit aastas).¹ Ajakiri arenes välja järjepidevuse alusel aastatel 1984–2006 ilmunud teadusartiklite kogumikest. Artiklite temaatika on seni hõlmanud paljude riikide majanduspoliitikat ning selle valdkondi nii ühe kui ka mitme riigi näitel ning nende omavahelistes suhetes ja võrdlustes. Lisaks Eestile on avaldatud artiklites uuritud paljude riikide majanduspoliitikat nagu **Georgia, Hiina, Iirimaa, Jaapan, Kanada, Kreeka, Leedu, Läti, Norra, Rootsi, Saksamaa LV, Slovakkia, Soome, Šveits, Taani, Tšehhi Vabariik, Ukraina, Ungari, USA, Venemaa Föderatsioon, Ühendkuningriik** (22 riiki). Vähemal määral on käsitletud ka mitmeid teisi riike. Kajastust on leidnud järgmiste piirkondade, ühenduste või valdkondade majanduspoliitika: Euroopa ja Euroopa Liit, Euroopa Liidu regioonid, Euroopa rohelistes pealinnad, Balti riigid ja Skandinaavia regioon, Ida- ja Kesk-Euroopa, Põhja-Euroopa, OECD-riigid jmt.

NB!

Alates aastast 2022 laiendame ajakirja sisulist poolt – st võtame juba 2021. aasta teisest poolest avaldamiseks senisest enam vastu ettevõtte ja ettevõtlusega seotud teadusartikleid eemärgiga anda head võimalused samuti nendele teadlastele ja praktikutele, kes ettevõttemajanduse uurimisega tegelevad, seda nii Eestis kui teistes riikides. See annaks võimalused ka ettevõttemajanduse probleeme paremini majanduspoliitikaga siduda ja integreerida. Sisu poolest oleks tegemist eelretsenseeritud ning viidatud rahvusvahelise ettevõttemajanduse ja majanduspoliitika teadusajakirjaga (ajakirja pealkiri ja avaldamistingimused jäävad endisteks, artikleid võtame vastu jooksvalt, aasta läbi).

*Artiklite esitamise tähtsajad, mis tuuakse välja aasta lõppudel ja alguses meie poolt levitatavates **Infokirjades**, on eeskätt nendele autoritele, kes on huvitatud meie konverentsidel osalemisest ja esinemisest kesksuvel (iga-aastaselt: juuni lõpp – juuli algus) ning enne konverentsi ilmavas ajakirjas oma artikli avaldamisest.*

Lisaks traditsioonilistele majanduspoliitika valdkondadele on artiklites kajastamist leidnud ka avaliku sektori rahandus; regionaalne areng ja kohalike omavalitsuste arenguprobleemid, eelkõige haldusreformi vajadused ja võimalikud suunad; Euroopa Liidu finantssüsteem; Euroopa Liidu toetusmehhanismid ja -mudelid; rahapoliitika ja valuutakursid; euroruumi probleemid; finants- ja majanduskriis; majanduse globaliseerumine; ettevõtluse arengut toetavad erinevad majanduspoliitikad; J.M. Keynesi seisukohad ja paljud teised kompleksvaldkonnad.

Seni on avaldatud artiklite autorid esindanud järgmisi riike: **Austria, Eesti, Georgia, Hiina, Läti, Saksamaa, Slovakkia, Tšehhi Vabariik, Ukraina, Ungari ja Venemaa**

¹ Aastatel 2007–2014 oli ajakirja inglise keelne nimetus „Discussions on Estonian Economic Policy“. Eeskätt täpsuse, sh artiklite senise kajastuse ja ka edaspidise laiema majanduspoliitilise geograafia huvides täpsustasime aastast 2015 ajakirja nime ning selleks on nüüd inglise keeles – „Estonian Discussions on Economic Policy“. Ajakirja eesti ja saksa keelne nimi jäid endisteks, ühtlasi on säilinud publikatsiooni järjepidevus.

Föderatsioon. Lisaks nimetatud riikidele olid enne 2007. aastat avaldatud artiklite autorite kaudu esindatud ka **Belgia, Leedu, Poola, Prantsusmaa, Soome, USA ja Ühendkuningriik** (seega kokku 18 riigi esindajad).

Ajakirja toimkond soovib, et ajakirjas käsitletavate artiklite majanduspoliitiline geograafia laieneks tulevikus veelgi. Ajakirjas avaldatud artikleid kajastavad ja levitavad seni järgmised rahvusvahelised andmebaasid: **DOAJ, EBSCO, EBSCO Central & Eastern European Academic Source, EBSCO Discovery Service (EDS), EBSCO Essentials™, EconBib, ECONIS, ESO, SCOPUS, SSRN.**

Juba aastaid on väljaande tellijaks olnud ka Washingtonis asuv 1800. aastal asutatud maailma suurim, **USA Kongressi Raamatukogu.**

Lugupidamisega ning edukate koos- ja kaastöösoovidega,
Teie ajakirja toimkond

* * *

INFORMATION from the editorial team

This international research journal (publication) has been published since 2007 (once a year) and 2011 (twice a year).² The journal developed as a successor of collections of research papers published in 1984–2006. The subjects of the papers have covered economic policies and their subject areas of many countries on the basis of case studies from one or several countries and considering their mutual relations and comparisons. Besides Estonian economic policy, the papers have treated economic policies of many countries, such as **Canada, China, Czech Republic, Denmark, Finland, Georgia, Germany, Greece, Hungary, Ireland, Japan, Latvia, Lithuania, Norway, Russian Federation, Slovakia, Sweden, Switzerland, Ukraine, United Kingdom, U.S.A.** Also, other countries have been studied to a lesser extent. Economic policies of the following regions, associations or subject areas have been treated: Europe and the European Union, EU regions, European green capitals, the Baltic States and the Scandinavian region, Eastern and Central Europe, Northern Europe, OECD countries, etc.

NB!

*Starting from 2022 we will expand the range of topics of the journal – i.e. already from the second half of 2021 we will accept more research papers related to enterprises and business activities in order to afford good opportunities also to researchers and experts of the field studying business administration both in Estonia and other countries. It would also make it possible to link and integrate **business administration** problems better with economic policy. In essence it would be a **peer-reviewed and indexed***

² In 2007–2014 the English name of the journal was “Discussions on Estonian Economic Policy”. Above all, for more accuracy concerning the topics of papers published until now, including in the interests of broader geography of economic policy in future, we specified the name of the journal from 2015 and it will be “Estonian Discussions on Economic Policy” in English. The name of the journal in German and Estonian remained the same, and the continuity of the publication was maintained.

international scientific journal of business administration and economic policy (the journal title and the conditions for publishing will remain the same, we will accept papers all the year round).

*The deadlines for the submission of papers that will be set at the beginning and end of each year in the **Information letters** we will be sending out are above all for the authors who are interested in participation in our conferences and making presentations in summer (annually: end of June – beginning of July) and publishing their papers in the journal that will be published before the conference.*

In addition to traditional areas of economic policy the papers have treated also the issues of finances of the public sector; regional development and development problems of local municipalities, above all the need for and possible directions of the administrative reform; the financial system of the EU; the support structures and support models of the EU; monetary policy and currency exchange rates; eurozone problems; financial and economic crisis; globalisation of the economy; different economic policies to support business development; positions of J.M. Keynes, and many other complex areas.

Authors of papers published until now have represented the following countries: **Austria, China, Czech Republic, Estonia, Georgia, Germany, Hungary, Latvia, Russian Federation, Slovakia and Ukraine.** Besides the abovementioned countries also **Belgium, Finland, France, Lithuania, Poland, United Kingdom and U.S.A.** were represented by authors of papers published before 2007.

The editorial team would like to see in the future an even broader geography of economic policy of papers published in the journal. Papers published in this journal are presented and distributed by the following international databases: **DOAJ, EBSCO, EBSCO Central & Eastern European Academic Source, EBSCO Discovery Service (EDS), EBSCO Essentials™, EconBib, ECONIS, ESO, SCOPUS, SSRN, + the U.S. Library of Congress.**

With best wishes and looking forward to successful cooperation and contributions,
Editorial Team of the journal

* * *

INFORMATION des Redaktionsteams

Das vorliegende internationale Wissenschaftsmagazin erscheint seit 2007 (ein Mal pro Jahr) und seit 2011 (zwei Mal pro Jahr).³ Die Zeitschrift hat ihre Ursprünge in den Sammelbänden von wirtschaftswissenschaftlichen Beiträgen, die in den Jahren 1984–2006 kontinuierlich erschienen. Die Thematik umfasst die Wirtschaftspolitik ver-

³ In den Jahren 2007–2014 lautete der englische Titel des Magazins „Discussions on Estonian Economic Policy“. Im Interesse der Genauigkeit und der breiteren geographischen Dimension der Beiträge wurde 2015 der englische Titel in „Estonian Discussions on Economic Policy“ geändert. Der Titel des Magazins in estnischer und deutscher Sprache blieb unverändert, gleichzeitig ist die Kontinuität der Zeitschrift erhalten geblieben.

schiedener Länder mit ihren vielfältigen Bereichen. Man geht vor allem auf die jeweiligen wirtschaftlichen Verflechtungen mit anderen Nationen ein und vergleicht sie untereinander. Neben Estland gibt es noch eine Reihe von anderen Ländern, die in den Artikeln auf ihre Wirtschaftspolitik hin untersucht werden wie **China, Deutschland, Dänemark, England, Finnland, Georgien, Griechenland, Irland, Japan, Kanada, Lettland, Litauen, Norwegen, Russische Föderation, Schweden, die Schweiz, die Slowakei, Tschechische Republik, Ukraine, Ungarn, die USA**. Im geringeren Umfang sind auch einige andere Länder in Beiträgen vertreten. Ebenso ist die Wirtschaftspolitik aus Sicht größerer und kleinerer Regionen thematisiert worden, z. B. Europa und die Europäische Union, einzelne Regionen der Europäischen Union, Europas Grüne Hauptstädte, die Baltischen Staaten und Skandinavien, Mittel- und Osteuropa, Nordeuropa, OECD-Staaten u.a.m.

NB!

*Ab dem Jahr 2022 werden wir **den inhaltlichen Teil der Zeitschrift erweitern** – d.h., dass wir bereits ab der zweiten Hälfte des Jahres 2021 zahlreicher als bis jetzt Wissenschaftsartikel zur Veröffentlichung annehmen werden, die mit Unternehmen und Unternehmertum verbunden sind, mit dem Ziel, gute Möglichkeiten auch jenen Wissenschaftlern und Praktikern zu offerieren, die sich mit der Forschung der Betriebswirtschaft beschäftigen, und das sowohl in Estland wie in anderen Ländern. Dies würde uns auch Möglichkeiten bieten, die Probleme der **Betriebswirtschaft** besser mit der Wirtschaftspolitik zu verbinden und zu integrieren. Vom Inhalt her würde es sich um **eine vorrezensierte und referenzierte Wissenschaftszeitschrift für internationale Betriebswirtschaft und Wirtschaftspolitik** handeln (der Titel der Zeitschrift und die Veröffentlichungsbedingungen bleiben die gleichen, die Artikel werden laufend, während des ganzen Jahres entgegengenommen).*

*Die Fristen für die Einreichung von Artikeln, die in den an Jahresenden und Jahresanfängen von uns verbreiteten **Informationsschriften** angegeben werden, sind vor allem für jene Autoren vorgesehen, die an der Teilnahme an unseren Konferenzen und an einem Auftritt im Mittsommer (alljährlich: Ende Juni – Anfang Juli) sowie an einer Veröffentlichung des eigenen Artikels in der vor der Konferenz erscheinenden Zeitschrift interessiert sind.*

Zusätzlich zu den klassischen Feldern der Wirtschaftspolitik wird in den Artikeln auch auf folgende Themengebiete eingegangen: Finanzwesen der öffentlichen Hand, regionale Entwicklung und Entwicklungsprobleme der kommunalen Selbstverwaltungen, Notwendigkeit einer Verwaltungsreform und mögliche Reformwege, Finanzsystem der EU, EU-Förderungsmechanismen und ihre Modelle, Geldpolitik und Währungskurse, Probleme der Eurozone, Finanz- und Wirtschaftskrise, Globalisierung der Wirtschaft, wirtschaftspolitische Instrumente zur Unternehmensförderung, Standpunkte von J. M. Keynes.

Unsere Autoren kommen aus **China, Deutschland, Estland, Georgien, Lettland, Österreich, Russische Föderation, der Slowakei, Tschechische Republik, Ungarn und Ukraine**. Vor 2007 sind Beiträge auch von **amerikanischen, belgischen,**

englischen, finnischen, französischen, litauischen und polnischen Autoren erschienen.

Der Wunsch des Redaktionsteams ist, dass sich der Autorenkreis geographisch weiter vergrößert. Die im Magazin publizierten Beiträge sind in folgenden internationalen Datenbanken verfügbar: **DOAJ, EBSCO, EBSCO Central & Eastern European Academic Source, EBSCO Discovery Service (EDS), EBSCO Essentials™, EconBib, ECONIS, ESO, SCOPUS, SSRN, + die US Library of Congress.**

Wir hoffen auf eine weitere erfolgreiche Zusammenarbeit,
Ihr Redaktionsteam

* * *

21.02.2017 anti rahvusvahelise uuringu tulemusel Euroopas ettevõttele Mattimar OÜ varasemate aastate tegevuste eest Usaldusväärse Ettevõtte Sertifikaat – laitmatu reputatsiooni, eetilise ja usaldusväärse tegevuse ning klientidele pühendumise eest. Sertifikaat „Usaldusväärne Ettevõtte“ sai alguse Poolas 2013. aastal ning on tänaseks populaarseks ja lugupeetuks nii ettevõtjate kui ka klientide seas saanud, olles üks nimekamaid, mida Euroopas väljastatakse.⁴

See on rahvusvaheline märk, mis ühendab ettevõtteid kaheksas Euroopa riigis (märts 2017). Uuring viidi läbi valdavalt Euroopa Liidu liikmesriikide (Bulgaaria, Eesti, Poola, Rumeenia, Serbia /ei ole EL liige/, Slovakkia, Tšehhi, Ungari) rohkem kui 218 000 ettevõtte seas. Seni on Sertifikaadi saanud ca 1200 ehk 0,55 % uuritavatest ettevõtetest. Uuringute tegemiseks on loodud innovaatiline ja originaalne tarkvaraprogramm, mis põhineb algoritmil ja määratleb nn arvamuste koefitsiendi.

* * *

Als Ergebnis einer in Europa durchgeführten entsprechenden internationalen Untersuchung wurde dem Unternehmen Mattimar OÜ (GmbH) am **21.02.2017** für die Tätigkeit früherer Jahre, für seine tadellose Reputation, ethische und vertrauenswürdige Arbeit und Kundenwidmung das Zertifikat des zuverlässigen Unternehmens verliehen. Das Zertifikat „Zuverlässiges Unternehmen“ („Usaldusväärne ettevõtte“) wurde 2013 in Polen eingeführt und bis zum heutigen Tag ist es zu einer populären und geschätzten

⁴ Statistika näitab, et üle poolte klientidest, kes peavad valima kahe tundmatu ettevõtte sarnase pakkumise vahel, valivad ettevõtte, kellel on sertifikaat "Usaldusväärne Ettevõtte".

Auszeichnung sowohl unter Unternehmern als auch Kunden geworden. Es handelt sich um eines der am meisten namenhaften Zertifikate, die in Europa verliehen werden.⁵

Diese internationale Auszeichnung vereint Unternehmen in acht europäischen Ländern (März 2017). Die oben genannte Untersuchung wurde unter mehr als 218 000 Unternehmen der EU-Länder (Bulgarien, Estland, Polen, Rumänien, Serbien (ist nicht EU-Mitglied), Slowakei, Tschechien und Ungarn) durchgeführt. Bisher ist das Zertifikat an ca. 1200 oder 0,55 % der untersuchten Unternehmen verliehen worden.

* * *

On **21.02.2017** the company Mattimar OÜ (Ltd) received the Certificate of a Trustworthy Enterprise on the basis of an international survey, for its activities in earlier years – for its flawless reputation, ethical and trustworthy activities and dedication to clients. The Certificate “Trustworthy Enterprise” (“Usaldusväärne ettevõte”) was initiated in Poland in 2013 and has become popular and respected among both entrepreneurs and clients, being one of the most renowned certificates issued in Europe.⁶

It is an international mark which has been issued to enterprises in eight European countries (by March 2017). The survey was conducted among more than 218,000 enterprises from mainly EU Member States (Bulgaria, Estonia, Poland, Romania, Serbia (not an EU Member State), Slovakia, Czech Republic, Hungary). By now, approximately 1,200, i. e. 0.55% of the enterprises surveyed have received the certificate. Innovative and original software based on an algorithm has been created for the survey, to determine the coefficient of opinions.

⁵ Wie die Statistik zeigt, entscheidet sich mehr als die Hälfte der Kunden bei zwei unbekanntem und ähnlichen Unternehmen für das Unternehmen mit dem Zertifikat „Zuverlässiges Unternehmen“ (“Usaldusväärne ettevõte”).

⁶ According to the statistics, more than a half of the clients who have to choose between similar offers from two unknown enterprises, choose the enterprise which has the Certificate “Trustworthy Enterprise” (“Usaldusväärne ettevõte”).

MÕNEDEST KONVERENTSI JA AJAKIRJA ARENGUSTEST

Peatoimetaja¹ täiendused kroonika rubriigile „A“

Pärast aastal 2006 Tartus-Värskas toimunud 14. konverentsi jäi Jüri Sepp (ülal, vasakpoolsel fotol) kahjuks meie tegemistest kõrvale, sest toimkond ei andnud peakorraldaja õigusi TÜ majandusteaduskonnale ega nõustunud sellega, et teised (nii organisatsioonid kui isikud) tagaplaanile või kõrvale jääksid.² Ka oli tema ettepanek konverentsi ja artiklite kogumikku mitte igal aastal, vaid üle aasta korraldada ning kirjastada. See oleks aga kahjustanud nii doktorantide kui atesteerimisele-ümbervalimisele kuuluvate õppejõudude huve, sest igal aastal ei oleks siis artiklite avaldamise võimalust meie kogumikus, tänases ajakirjas olnud. Aastaks 2006 oli meie konverentsi korraldamisel ja kogumiku väljaandmisel juba päris hea ja korralik tase saavutatud (kahtlematult oli siin ka Jüri kaalukas tegevus oluline) – 14 korda oli toimunud konverents ja XIV aastakäiku ilmunud teaduskogumik ning olid tekkinud arvestatavad traditsioonid. Lisaks olime saavutanud Eesti Teadusinfosüsteemisi (ETIS) 1.2 taseme ning mõtted liikusid 1.1 tasemele jõudmise suunas.

Kuna teema tõstatas alles 14. konverentsi lõpetamisel Värskas, siis ilmselt püüti sellega vist ülejäänud osalejaid üllatada. Aga ei – nii lihtsalt see ka ei läinud, vaid küsimus tuli kohe põhjalikule arutamisele. Nii radikaalseid uuendusi ei pooldanud toimkonna liikmed Sulev Mäeltsemees (TTÜ) ja Janno Reiljan (TÜ), samuti allakirjutanu (TÜ). Kõik nimetatud olid nii konverentsi osalised kui artiklite autorid alates aastast 1984. Ka paljukordne aktiivne osaleja ja konverentsikogumiku toetaja (alates aastast 1996 kui toimus meie esimene rahvusvaheline konverents) ning Berliini Teaduskirjastuse meie väljaandele rahvusvaheliseks (kaas)kirjastajaks toonud Manfred O. E. Hennies (Kieli Rakendusülikool Saksamaa LVs) ning edasise ajakirja toimetuskolleegiumi liige ja

¹ Parempoolsel fotol on peatoimetaja Matti Raudjärvi (kui 17. sajandi lõpust pärit päikesekella Pärnusse paigaldamise algse idee taas algataja-korraldaja 21. sajandi algul) Pärnus, Tartu Ülikooli Pärnu kolledži ees asuval haljasalal (Ringi 35) paikneva skulptuuri „Päikesekell“ juures selle pidulikl avamisel 9. septembril 2004 sõna võtnas. Taustal üliõpilased tõrvikutega.

² Tehtud ettepanekud olid pisut arusaamatud, sest nende realiseerimine oleks tähendanud edasist tegevust senisest kitsamas ringis ja varasemaid partnereid (idee autoreid ja sündmuste algatajaid) kõrvale jättes oleks juba tunnustatud sündmustega /konverentsid, kogumike kirjastamine/ latusamalt, kuid põhjendamatult edasi tegeleda saanud, sest kooskõlastamisi ja arutelusid-diskussioone oleks siis edaspidi vähem olnud; aga vähema hulga arvamuste puhul oleks võib-olla kvaliteet kannatanud!?

seejärel välistoimetaja, ei pidanud esitatud muudatusi vajalikeks vaid hästi toimiva süsteemi lõhkumiseks (Manfred oli ka teiste ülevõtmiskatsete /vt allpool/ suhtes äärmiselt kriitiline).

Kuna poolehoidu pakutud suunale-muudatustele ei olnud, siis tegeles toimikond edasi peajasjalikult endise skeemi järgi, st nii konverentsid kui kirjastamine jätkusid igal aastal, nüüd juba uuendatud toimikonna eestvedamisel (kuna kiirelt leiti uued täiendavad toimetajad ja uus tehniline sekretär, sest endisel sekretäril ei lubatud meie toimikonna heaks enam töötada).³ Algas meie konverentside korraldamise ja ajakirja väljaandmise teine⁴ ning võib-olla ka tulemuslikum periood (2007 – kuni tänaseni). Täna, s.o aastal 2022 tegutseme juba 16-ndat korda ehk juba rohkem kui pool konverentside arvestust ja ajakirja aastakäikudest on nõ uutes tingimustes!

* * *

Uuendatud toimikonna poolt viidi sisse aga rida olulisi uuendusi ja täiendusi ning **juba järgmisel, 2007. aastal kujundati senisest kogumikust perioodiliselt ilmuv kolmekeelne rahvusvaheline teadusajakiri:**

- moodustati rahvusvaheline toimetuskolleegium (liikmed nelja riigi üliloolist);
- kõiki esitatud artikleid hakkasid retsenseerima valdavalt teiste riikide üliloolide doktorikraadiga majandusteadlased;
- kujundati nn pimeretsenseerimise süsteem kindlate, standardiseeritud reeglite-põhimõtete alusel (st kõik retsensendid said retsenseerimiseks ühesuguste küsimustega retsenseerimisvormi, kus ruumi jäi ka retsensendi poolsetele lisaküsimustele, hinnangutele-arvamustele ja improvisatsioonile; siin arvestasime toimikonnaväliselt ka tänase sotsiaalteaduste valdkonna dekaani professor Raul Eametsa ettepanekuid);
- kuna varasem kogumik kujunes paberikandjal väga mahukaks (näiteks, 2006. aasta kogumiku maht oli 634 lk; varasematel aastatel pea sama maht!), siis kujundati ajakiri kaheosaliseks – täisartiklid ja muu materjal pandi CDle ning paberikandjal oli eeskätt sissejuhatav osa, täisartiklite ca 4–6 leheküljelised teisekeelsed kokkuvõtted ja kroonika ning CD kuulus paberikandja juurde;

³ Peagi hakkas mõnede TÜ doktorantide ja ka meie toimetaja Janno Reiljani poolt allakirjutanuni jõudma info, et teaduskonnas on avaldatud arvamusi – meie konverents ja ajakiri ei ole piisavalt heal tasemel ning ilmselt pole vaja ei konverentsil osaleda ega ajakirjale artikleid kirjutada. On jäänud arusaamatuks – enne oli kõik hästi (isegi nii hästi, et sooviti peategelasteks hakata), aga hiljem, uuendatud toimikonna ja veel parema kvaliteedi (rahvusvaheline ajakiri ja algul ETISE tase 1.2, seejärel juba 1.1) puhul seda pole!?

⁴ Võib-olla võiks isegi nii olukorrale vaadata, et teine periood oli aastatel 2007–2012, so aeg millal olime konverentsidega veel Värskas ja kujundasime-täiendasime oma ajakirja uuenuud versiooni ning kolmas periood algas siis kui olime konverentsidega Jänedal (2013 – tänaseni), mil oleme suhteliselt stabiilsetes tingimustes tegutsenud. Kuigi ka siin oleme nii konverentside kui ajakirja puhul olulisemaid ja ka väiksemaid uuendusi ning täiendusi teinud.

Siin kirjutatud kolme perioodi asemel on allakirjutanu mõnikord ka kogu tegevust viieks perioodiks jaganud (vt näiteks, ajakirja käesoleva numbri kroonika osas artikkel seni toimunud konverentside ja ilmunud kogumiku-ajakirja 30ne aastastest ajaloost).

ajakirja ühe numbri materjal paber kandjal on olnud nüüd ca 100 lk (\pm 10–15%). Sellega muutus paber kandja materjal käepärasemaks ja mugavamaks ning oluliselt hoiti kokku ajakirja väljaandmisele kulunud raha;⁵ siin oli toimkonnaväliselt kaudselt abi ka tollase ja tänase TÜ Pärnu kolledži direktori kaasprofessor Garri Raagmaa arvamusest CD kasutamisel;

- taotleti ja ka saavutati tunnustus paljude täiendavate rahvusvaheliste andmebaaside poolt; viimati saadi tunnustus Scopuse poolt juunis 2019. See kõik saavutati suhteliselt väikese, kuid heas koostöös olnud toimkonna-meeskonna tegevuse tulemusel.

Pooleteise aasta jooksul, 2019–2020 (sel perioodil ilmus kuus numbrit ajakirja) on Scopuse andmebaasis fikseeritud 26 meie ajakirjas avaldatud tööd. Pole paha!

Meie ajakirja ja artiklite olemasolu seni kümnes tunnustatud rahvusvahelises andmebaasis (tellijaks on ka USA Kongressi raamatukogu) ja sh Scopuse hinnang-tunnustus annab alust meie ajakirja kvaliteetajakirjaks pidada, mistõttu nii doktorantidele kui doktorikraadiga õppejõududele-teaduritele, aga ka teistele autoritele võiks see ajakiri üheks sobilikuks artiklite avaldamise kohaks olla. Pealegi on meie ajakiri Scopuse tunnustuse saamisest alates ETISE 1.1 tasemel, mida on peatoimetajale isiklikult ka ETISE juhataja omavahelises telefonivestluses kinnitanud.

* * *

Huvitava e-maili sai allakirjutanu 21. novembril 2021 **Ukrainast**, kus ühe teadusajakirja peatoimetaja tundis huvi meie ajakirjas ukraina teadlaste artiklite avaldamise võimaluste kohta.

6. detsembril 2021 oli järjekordne e-mail allakirjutanu postkastis, kus kirja saatja, väites end **esindavat erinevate autorite teadusringkonda** (Venemaalt, SRÜ riikidest, Türgist, Pakistanist, Põhja-Aafrikast, Hiinast, Bangladeshist ja ka mõnest Euroopa

⁵ Siin tahaks tähelepanu juhtida sellele, et 2021. aasta oktoobris olid eesti kirjastajad üpris halvas olukorras: kuna trükipaber hakkas kallinema ja hinnaproгноosis ettearvamatud, siis hakati väiksemaid tiraaže, vähem mahukamaid väljaandeid ja hinnatõusu kavandama; info Saksamaa kirjastajatelt oli lausa katastroofiline – trükipaber on otsas ja pole ka kusagilt saada!? (ERR Vikerraadio saated, 22.10.2021).

Veel üks uudis oktoobrist 2021: allakirjutanu on aastaid olnud ajakirja „National Geographic“ eestikeelse väljaande tellijaks-lugejaks. 22.10.2021 saadeti allakirjutanule e-mail, milles oli muu hulgas ka selline tekst: „Anname teile teada, et **National Geographic muudab oma ilmumise põhimõtteid Eestis**. Järgmisest aastast hakkab National Geographicil Eestis ilmuma rohkem põnevaid eriväljaandeid, 6 tükki aastas. Samal ajal lõpetab üleilmsest koroonaviiruse pandeemiast tingitud reklaami- ja jaemüügi olulise vähenemise tõttu jaanuarist ilmumise National Geographicu eestikeelne põhiväljaanne. Kõik tellijad, kellel on praegu kehtiv ajakirja National Geographic Eesti tellimus, saavad põhiajakirja asemel edaspidi eriväljaandeid. Esimene neist ilmub 2022. aasta veebruaris, teine sama aasta aprillis ja nii igal teisel kuul. Kui soovite National Geographicu väljaandeid ka edaspidi oma postkasti saada, ei pea te mitte midagi täiendavat tegema – me saadame teile National Geographicut edasi, kuni teie tellimus lõppeb. Uuel aastal leiate põhiajakirja asemel oma postkastist eriväljaande.“ Ka see kiri näitab osaliselt seda, hinnad tõusevad ja paberit tuleb kokku hoida!

riigist) kirjutas, et nad on avastanud-näinud, et meie ajakiri on jõudnud Scopuse andmebaasi ja nad tunnevad nüüd huvi meie ajakirjas artiklite avaldamise vastu.

16. märtsil 2022 saabus e-mail **Poolast** Kielce linnast, saatjaks PhD Artur Borcouch, kes esindab firmat: Teadmuslabor Artur Borcouch (laboril on koostöö paljude riikide uurijatega) ja töötab ka Kielce Jan Kochanowski Ülikooli õigus- ja sotsiaalteaduskonna majandus- ja rahandusosakonnas (kvantitatiivsete meetodite osakond). Ka tema tundis huvi koostöö vastu ja uuris võimalust meie ajakirjas nende poolt tehtavate uuringute alusel kirjutatavaid eelretsenseeritavaid artikleid avaldada.

Veebruari algul 2022 saabus inglise keelne artikkel (Venemaa maksupoliitikast naftatootmise maksustamisel) avaldmise ja konverentsil osalemise sooviga **Venemaalt** Handi-Mandi autonoomse ringkonna halduskeskusest, Irtõši jõe äärses Hantõ-Mansiiski linnast (Chanty-Mansijsk) Yugra Riiklikust Ülikoolist.

9. mail 2022 saabus e-mail inglise keelse artikliga samuti **Venemaalt**, Plekhanovi Vene Majandusülikooli Krasnodari filiaalist sooviga artikkel meie ajakirjas avaldada (artikkel põhikapitali investeringute prognoosist Venemaal).
Suve algul saabus e-mail koostöö sooviga **Iraanist**.

28. augustil 2022 saabus e-mail **Venemaalt** Moskvast, Moskva Riiklikust Tsiviillennunduse Tehnikaülikoolist inglise keelse artikliga COVID-19 probleemidest Venemaal, sooviks artikli avaldamine meie ajakirjas. Soovitasime artiklit täiendada vastavalt meie ajakirja nõuetele.

Päringutele sai esialgne, meie tingimusi kirjeldav ja loodetavasti ammendav vastus saadetud. Mis edasi saab, sõltub juba nendest. Kuid faktid on huvitavad ja tähelepanuväärsed ning näitavad meie ajakirja levikut ja selle vastu senisest laiema huvi olemasolu ka Eestist väljaspool.

* * *

Kahjuks ei olnud selline eespool esitatud „uuendamise“ katse aastal 2006 ei esimene ega ka viimane:

- 1990. aastate teisel poolel, enne sajandivahetust, püüdis üks TTÜ majandusteaduskonna tollane dekaan Jüri Seppa veenda, et parimad tulemused oleksid siis kui tema ja Jüri kahekesi võtaksid nii konverentsi kui kogumiku kirjastamise eneste korraldada. Jüri ei pooldanud seda ettepanekut ja informeeris sellest TTÜ initsiatiivist pea kohe ka allakirjutanut, pidades ettepanekut ebamõistlikuks ning kavandatud muudatus jäigi tegemata (aastaid hiljem Jüri seda juttu aga enam ei mäletanud);
- sajandivahetuse esimese kümnendi esimestel aastatel kui meil oli nii konverentsi korraldamine kui kogumiku väljaandmine igati eeskujulikult toimima hakanud, oli Eesti Majandusteaduse Seltsi (EMS) tookordne esimees-president Jüri Sepa teadmisel ja nõusolekul (või vähemalt mitte vastuseisul) valmis iga hinna eest seda saavutama, et nii konverentsi korraldamine kui kogumiku avaldamine toimuks EMSi ja selle presidendi

juhtimisel ning nime all. Allakirjutanu ei olnud sellega nõus, sest EMS ei olnud selle ajani (ega ole ka hiljem) midagi teinud, et konverentsi korraldamist või artiklite avaldamist ja ajakirja väljaandmist millegagi toetada! Ka teised toimkonna liikmed olid tehtud ettepaneku vastu;

- nimetatud ülevõtmiskatsed ei olnud viimased – ka ühest teisest organisatsioonist tehti uue sajandi esimese kümnendi keskel ja teisel poolel peaaegu nõudmine, et konverentsi korraldamine ja ajakirja publitseerimine neile üle antaks ja nende nime all toimuks! Loomulikult ei saanud allakirjutanu väljapressimisega nõus olla ja pealegi – sellised „trikid“ ei lähe lihtsalt läbi. Ka toimkonna liikmed välistasid järjekordse katse, väites, et tegemist on ilmselt soovunelmaga ja lootusega teiste tööd enese arvele kirjutada.

Seega neli ülevõtmiskatset *ca* 10–12 aasta jooksul, st nii konverents kui kogumik-ajakiri on ilmselt heal tasemel olnud, et selline „nõudlus“ on aset leidnud. Selliste tegevuste ja initsiatiivide kokkuvõtteks – asju tuleb ajada sõbralikult ja ausalt ning ka ise rohkelt panustada, mitte ainult teiste tehtud tööd vähe oluliseks pidada ja ülejäänud seltskonda (konverentsil osalejaid, artiklite autoreid jt) pehmelt öeldes eksitada, sooviga enesele teiste inimeste pingutuste ja tulemuste najal rohkem tunnustust ning edu saavutada.

PS: Tänašeil päevil, aastal 2022, kus meie toimkond oli valmis 30. korda konverentsi korraldama (kui Corona-19 pandeemia ja koroonaviiruse omikronitüvi poleks seda ohustanud, lisaks sõda Ukrainas!?) ning valmistasime ette XXX. aastakäiku rahvusvahelise kolmekeelse teadusajakirja välja andmist, oleme jõudnud olukorda, mida võib kokkuvõtlikult järgneva iseloomustada:

- ligi 40 aastat Eestis ja üle 30 aasta koostööd (alates aastast 1989) ka teiste riikide ülikoolide ja kolleegidega;
- ajakirjale ja seeläbi ka meie toimkonna tööle antud tunnustus paljude rahvusvaheliste andmebaaside poolt;
- loomulikult nii Eestist kui teistest riikidest osalenud kaaskonna tugeval, sõbralikul ja suurepärasel toetamisel-koostööl;
- eelnimetatud rahvusvahelise tegevuse toetuseks oli ka varasem ja tihedam *igaaastane koostöö* Venemaa ning teiste endiste nn liiduvabariikide ülikoolidega aastast 1979 kuni aastani 1989.

Jaanuaris 2022 mõtisklesin ka selle üle, et kui oleksime esitatud üleandmiste ettepanekute survega nõustunud, seisaks me nüüd (võrreldes olukorraga *ca* viis aastat enne ja vähem kui 10 aastat pärast sajandivahetust) olukorras, kus:

- konverentsi poleks toimunud ega kogumikku-ajakirja ilmunud, sest vastavad konverentside korraldamise ja artiklite avaldamise keskkonna tingimused on varasemaga võrreldes oluliselt muutunud ja seda halvenemise suunas;
- võib-olla oleks jäänud saavutamata ka Scopus tunnustus ja ETISE 1.1 tase?!
- pealegi oleme nüüd oma senist tulemuslikku tegevust esialgu juba aastani 2029 kavandanud!?

Tekib küsimus – miks oleks me pidanud selle tegevuse ja sündmuste korraldamise teistele lihtviisil ning põhjuseta ära andma!?

Eelnevat arvestades *võib allakirjutanu seda pikaajalist tegevust võib-olla mõneti ka enese tagasihoidliku elutöö üheks osaks lugeda.*

Tallinnas, Pirita-Kose villas,
oma kodukontoris-büroos⁶, (ka haru-kodukontorites Lääne-Virumaal ja Pärnus).

Konverentsi ja ajakirja toimkondade nimel Jüri Sepaga tol ajal head koostööd teinud,
lugupidamisega

Matti Raudjärv (MR)

(konverentsiseeria algataja /1984, 1994 – / ja peakorraldaja; endise kogumiku, tänase ajakirja
eelkäija üldtoimetaja /1984, 1994–2006/ ja tänase ajakirja peatoimetaja /2007 – /)

⁶ Kuigi Corona-19 viirus sundis paljud inimesed kodusele tööle ja soodustas oma **kodukontori** loomist, on **allakirjutanu jaoks töö kodukontoris eksisteerinud juba rohkem kui pool sajandit (alates aastast 1967)**. Sellega seoses sai ka järgneva ülevaate kirjutamine otsustatud, et isikliku näite alusel oma kogemusi tutvustada (vt alates järgmisest leheküljest).

KODUKONTORI ROLL NII ÕPPE- KUI TEADUSTEGEVUSES, SAMUTI MUUDE TEGEVUSTE SOODUSTAMISEL: ISIKLIK NÄIDE JA KOGEMUS¹

Järgnevalt tooks lühikirjelduse-näite oma kodukontorist Tallinnas ja haru-kodukontoritest Lääne-Virumaal ja Pärnus (detailidesse eriti ei lasku) koos aastakümnete jooksul eesmärgipäraselt tekitatud lisavõimalustega enamaks kui tööks, vaid pärast tööd ka ihu ja hinge taastamiseks. Seega – õppe- ja teadustöö kõrval Eestis ning teistes riikides on õnnestunud ka millegi muuga tegeleda (konverentside korraldamine ja ajakirja väljaandmine; talu ülesehitamine ja metsa majandamine; pargi rajamine-arendamine; ehitus-renoveerimistegevus jms). Harukontorid on pakkunud just täiendavaid tegevusvõimalusi, mida ka (õppetööga seonduv ja teadustegevus, metsandus, haljastus /talupargis, ka koduaias Pirita-Kosel/, aiandus jms koduaias ja Kaasiku metsatalus, suhtlemine farmeritega Lääne-Virumaal ning võimalused puhkuseks ja mitmekesisest kultuurielust osasaamiseks suvituslinnas Pärnus/) vastavalt vajadustele ja võimalustele on kasutatud.

Allakirjutanu koduvillas asuv **kodukontor-büroo** on tehniliselt vajalikul tasemel varustatud, koos raamatukogu ja mininõupidamise-, hobi- ning puhkealaga:

- alustanud väikese töökabinetiga (1967–1980) ja
- seejärel jätkanud suuremas kodukontoris (1980–1995), on allakirjutanu Tallinna Tehnikaülikooli (TTÜ) aegadel (1987–1995) kodukontoris ka oma üliõpilasi konsulteerinud ja eksamineerinud.
- aastast 1995 oli võimalus kodukontor bürooks arendada ja tööpinda oluliselt laiendada, sest korduvad ja pikaajalised stažeerimised teiste riikide ülikoolides (eeskätt Saksamaal ja Austrias) võimaldasid enesele korralik erialane raamatukogu komplekteerida (ostud, kingitused jms).

Seega, töökabinet-kodukontor-büroo on allakirjutanu jaoks eksisteerinud juba alates keskkooli lõpuaastatest 1967–1968 ja Tallinna Polütehnilise Instituudi (TPI) üliõpilasaastatel 1968–1974 kuni tänaseni.

Selles kodukontoris:

- valmis ka allakirjutanu väitekiri (1978–1981);
- toimus osaline teadustöö ja õppetööks ettevalmistumine TPI/TTÜ majandusteaduskonnas (1975–1998, sh konsultatsioonideks ettevalmistumine ettevõtetes ja teistes organisatsioonides), Tartu Ülikooli (TÜ) majandusteaduskonnas, TÜ Pärnu Kolledžis ja TÜ Narva Kolledžis töötamise perioodidel (1996–2019);
- on toimunud ja toimub ka edaspidi majanduspoliitika teaduskonverentside ettevalmistamine ja koordineerimine ning käesoleva teadusajakirja koosta-

¹ NB! Käesolevast ülevaate-artikli trükikulud, kannavad allakirjutanu ja Mattimar OÜ ühiselt, kuna nendel lehekülgedel on tegemist allakirjutanu ja firma Mattimar OÜ ühist **kodukontorit** (distsants- ehk kaugtööd võimaldav töökoht) tutvustava lühiülevaatega Tallinnas ning sellega kaasnevast (sh **harukontoritest** ning täiendavatest tegevusvõimalustest, mida ka harukontorid on pakkunud).

mine-arendamine alates 1984. aastast (sel aastal toimus esimene, nn laeva-konverents);

- on toimunud ka pidev koostöö saksa teaduskirjastusega Berliner Wissenschafts-Verlag aastast 2001 (aga ka Eesti ja teiste välisorganisatsioonidega) on valdavalt kodukontorit kasutades toimunud.

Samal tööpinnal on toimunud ka:

- ettevalmistused paljudeks teisteks konverentsideks ja koostöö ajakirjadega (1976–2022 /Eesti, Läti, Leedu, Valgevene, Venemaa, Armeenia, Ukraina, Usbekistan, Kasahstan, Georgia, Bulgaaria, Prantsusmaa, Saksamaa, Soome, Taani, Ungari/);
- sh väitekirjade ja artiklite retsenseerimine (Venemaa, Saksamaa, Itaalia jt);
- suur töö on alati olnud stažeerimisteks ettevalmistumisel välisriikide ülikoolides (1989–2016 /Saksamaa, Austria, Ukraina, Venemaa jt/; 2013–2017, 2021 /Georgia, Venemaa/);
- samuti alates aastast 2018 külalisprofessori ülesannete täitmine Georgia ülikoolides **kodukontori** sidevahendite kaasabil.

Siin, Pirita-Kosel, toimub ka Mattimar OÜ tegevus (alates aastast 1993) ning vajadusel töö ka nn **haru-kodukontorites** Lääne-Virumaal **Kaasiku metsatalus** /lisandus 2001. aasta kevadel/ ja **Pärnus** /alates sügisest 2005/).

Nõukogude ajal lähetustel olles oli Tallinnas raskusi hotellikohtade saamisega. Siis oli allakirjutanul hea võimalus oma kodus-villas Pirita-Kosel Tartu Ülikooli kolleegidele-sõpradele vajadusel öömaja pakkuda ning samas ka huvitavatel ja aktuaalsetel teemadel arutleda-diskuteerida (näiteks, korduvalt on ööbinud nii Enn Leppik, Peeter Kreitzberg, Janno Reiljan kui ka Jüri Sepp jmt).

Pirita-Kosel asuvas koduaias paiknevas suitsusaunas² ning selle ees kiigeplatsil ja kõrval välikamina-suitsuahju juures on suveperioodidel paljusid sõpru ja kolleege nii Eestist kui teistest riikidest võõrustatud (Manfred O. E. Hennies /Saksamaa, Kieli RÜ/, Jaan Karu /TTÜ/, Sulev Mäeltsemees /TTÜ/, Janno Reiljan /TÜ/, Igor Risin /Venemaa, Voroneži RÜ/ jpt, ka Jüri Sepp /TÜ/ on osalenute seas olnud) ning konverentside korraldamise, ajakirja väljaandmise ja teiste aktuaalsete sündmuste probleeme mõnikord ka suitsulesta, grillvorsti ja -liha juures arutatud.

* * *

² valminud 1995. aasta sügisel Hiiuemaal Kõpu poolsaarel kasvanud ja seejärel töödeldud palkidest ning olles sealse, Soera talumuuseumis asuva suitsusauna vähendatud koopia. Esialselt ka sealse paadimeistri (oli selleks ajaks 134 puidust merepaati valmistanud) poolt oma talus varatud, kokku pandud, palgid nummerdatud ja lahti võetud. Seejärel Tallinnasse transporditud ning allakirjutanu koduaias Hiiuamaa ehitusmeistrite poolt uuesti kokku pandud ja lõplikult valmis ehitatud. Suur abi oli selles ettevõtmises põlisel hiidlasel, omaaegsel TPI õpingute kaaslasel ja pikaajalisel heal sõbral Riho Tartul (9.09.1950 – 29.05.2020), kellel oli Hiiumaal oma ehitusfirma „DagoRak“, mille kaudu oli võimalik vastavad tööd tellida. Hiljem oli Riho Kärldla linna linnavara peaspetsialist, seda pea lahkumiseni meie seast aastal 2020.

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
MAJANDUSTEADUSKOND

Logod: suur osa nii teaduskonverentside ettevalmistamisel ja kolmekeelse teadusajakirja „Eesti majanduspoliitilised väitlused“ väljaandmisel (aastal 2022 juba 30. korda ja XXX. aastakäiku), samuti osa õppetöös ettevalmistumisel ja teadustöö tänase Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonnas aastatel 1975–1998 (TTÜ, endine TPI; sh aastatel 1969–1974 õpingud ja teadustöö üliõpilasena) ja mujal (Infointituut /1978–1982/, Plaaninstituut /1982–1984/ ja büroo „Mainor“ /1984–1986/) ning Tartu Ülikooli majandusteaduskonnas, Pärnu Kolledžis ja Narva Kolledžis (1996–2019) on tehtud allakirjutanu varasemates töökabinettides ja Mattimar OÜ **kodukontoris** (Tallinnas, Pirita linnaosas Pirita-Kosel, ja selle sajandi algusest ka nn **harukontorites**, algul Lääne-Virumaal Kaasiku talus ja hiljem ka Pärnus).

* * *

Lääne-Virumaal asuv **Kaasiku metsatalu** on renoveeritud-taastatud endise Sireli talu asemele (alates aastatest 1998–1999) ja elamu juurde on sõprade osalusel rajatud väike **perepark** (alustatud augustis 1999 kui allakirjutanu tähistas oma 50. juubelipäeva), metsa korrastatud ning metsamaadele hulk hektareid noort metsa (peamiselt kuusk, aga vähesel määral ka mändi ja kaske) istutatud ja hooldatud. Tõsine ja mõnus tegevus on ka igasuvine perioodiline murutraktoriga niitmine taluhoonete ümber, perepargis, metsateedel ja veidi ka metsaala nn laoplatstil (kokku ca 0,9 ha).

Perepargi rajamisel oli tubli osaline ka kolleeg Jüri Sepp oma proua Hilja ja teiste allakirjutanu sõpradega, kes abivalmilt käed külge panid. Hilisematel aastatel on pereparki laiendatud – rajatud on koos emaga tema nimeline „Salme kaasik“ ja pärast isa lahkumist, tema mälestuseks „Arvedi männik“ (tõsi – metsaad, kitsed ja jänesed on noortele puudele mõnevõrra kurja teinud, kuid seda on püütud uute taimede istutamisega korvata).

* * *

Nüüd, kus ma Eestis juba rohkem kui kolm aastat õppetöoga enam ei tegele (alates juulist 2019), küll aga olen külalisprofessorina (lisaks Georgia Tehnikaülikoolis ka doktoritöö programmi välismaine juht), õppetöö ja doktoritööde juhendamisega Georgia ülikoolides seotud (koroonaviiruse tõttu praegu sidevahendite kaudu nn distantsilt), on kodukontoril-bürool Tallinnas väga oluline tähtsus. Pärast õppetöö lõppemist Tartu Ülikoolis (lõppes leping) olen aktiivselt regulaarne osaline eeskätt kuulajana nn veebiseminarides (metsanduse, panganduse, hariduse jt valdkondades, lisandunud on ka mitmed mõttekojad, näiteks Academia Pernaviensis jt). Ka siin on

palju abi nii kodukontorist-büroost kui haru-kodukontoritest. Internetiühendus on olemas nii Tallinna, Lääne-Virumaa kui Pärnu kontoris ja see annab omakorda võimalused paindlikuks tegevuseks.

Eelnevale lisandub varasemas väiksemas mahus uurimistöö ja juba traditsioonilise rahvusvahelise teaduskonverentsi ettevalmistamine ning teadusajakirja numbrite väljaandmine igal aastal ja jälle kodukontoris-büroos Tallinnas ja harukontorites. Vähenenud koormuse (kuigi 95-aastane ema Salme, kes saab küll ise oma asjadega hakkama, vajab siiski mõningast suhtlemist) tõttu õnnestub kindlasti nüüd ehk rohkem ka Lääne-Virumaal metsatalu ja Pärnus, ilma varasema töökoormuseta, viibida. Seda enese poolt, suuresti vabalt reguleeritavat tegevust (st aeg ja ruum on suures osas enda määrata-otsustada), toetavad kindlasti kodukontorid, st et oma teiste tegevuste kõrval ka hobidega ja varem vähem tähelepanu saanud tegevusi soodustada (süntees: töö – puhkus – sõbrad – hobia – ühiskondlik tegevus jms).

Kodukontori-büroo loomist ja arendamist Tallinnas ning täiendavalt haru-kodukontorite asutamist Lääne-Virumaa metsatalu (mille aluseks oli Kaasiku talu kujundamine-arendamine) ja Pärnusse (sh korteri renoveerimist-väljaehitamist /2005–2017/ seoses õppetööga TÜ kolledžis aastatel ... – 2002–2019), võib mõnes mõttes samuti üheks väikeseks osaks oma tagasihoidlikust elutööst lugeda.

Ühtlasi võib rahuldustundega väita, et kodukontorite olemasolu on võimaldanud oma tööseid ja muid tegevusi paindlikult ning aja- ja ressursisäästlikult, sageli ka operatiivselt korraldada. Korter (haru-kodukontor) Pärnus (nii nagu Kaasiku metsatalu koos haru-kodukontoriga) on sageli ka pereliikmete ja sugulaste kasutuses. Sõbrad ja kolleegid on mul nii Piritä-Kosel kui Lääne-Virumaal ja Pärnus ka varem külas olnud, sh vahel ka talutöödes abistanud ning on ka edaspidi oodatud ja teretulnud!

September 2021 – juuni 2022

Lugupidamisega,

Matti Raudjärv

(Alumni-vilistlane:

- TTÜ /TPI/ – alates 1974 ja
- DAAD /Saksamaa LV, Bonn/ – alates 1990;

Mattimar OÜ: asutaja, omanik ja tegevdirektor alates 12.10.1993;

Tartu Ülikool: emeriteerunud sotsiaalteaduste valdkonnas 1. märtsist 2021)